

PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS
CANONICI ORIENTALIS RECOGNOSCENDO

**SCHEMA
CODICIS IURIS CANONICI
ORIENTALIS**

**ROMAE
MCMLXXXVI**

**PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS
CANONICI ORIENTALIS RECOGNOSCENDO**

**SCHEMA
CODICIS IURIS CANONICI
ORIENTALIS**

ROMAE MENSE JULIO MCMLXXXVI

© 1986

Pontifícia Commissio Codici Iuris Canonici Orientalis Recognoscendo, Roma

Fotosatz: Freiburger Graphische Betriebe

Stampato nella Scuola Tipografica Italo-Orientale «S. Nilo» - 00046 Grottaferrata (Roma)

Canones praeliminares

Can. 1 – Canones huius Codicis omnes et solas Ecclesias orientales catholicas respiciunt, nisi, relationes cum Ecclesia latina quod attinet, expresse aliud statuitur.

Can. 2 – Canones Codicis, in quo plerumque ius antiquum Ecclesiarum orientalium recipitur vel accommodatur, praecipue ex hoc iure aestimandi sunt.

Can. 3 – Codex, etsi saepe ad praescripta librorum liturgicorum se refert, de re liturgica plerumque non decernit; quare haec praescripta sedulo servanda sunt, nisi Codicis canonibus sunt contraria.

Can. 4 – Codicis canones initas aut approbatas a Sancta Sede cum nationibus aliquis societatibus politicis conventiones non abrogant neque iis derogant; eaedem ideo perinde ac in praesens vigore pergent contrariis Codicis praescriptis minime obstantibus.

Can. 5 – Iura quaesita itemque privilegia, quae a Sede Apostolica ad haec usque tempora personis sive physicis sive iuridicis concessa in usu sunt nec revocata, integra manent, nisi Codicis canonibus expresse revocantur.

Can. 6 – Codice vim obtinente:

1º abrogatae sunt omnes leges iuris communis vel iuris particularis, quae sunt canonibus Codicis contrariae aut quae materiam respiciunt in Codice ex integro ordinatam;

2º revocatae sunt omnes consuetudines, quae canonibus Codicis reprobantur aut quae eis contrariae sunt nec centenariae vel immemorables.

Titulus I

De christifidelibus eorumque omnium iuribus et obligationibus

Can. 7 – § 1. Christifideles sunt, qui per baptismum Christo incorporati in populum Dei sunt constituti atque hac ratione muneris Christi sacerdotalis, propheticci et regalis suo modo participes secundum suam cuiusque condicionem ad missionem exercendam vocantur, quam Deus Ecclesiae in mundo implendam concredidit.

§ 2. Haec Ecclesia in hoc mundo ut societas constituta et ordinata subsistit in Ecclesia catholica a successore Petri et Episcopis in communione cum eo gubernata.

Can. 8 – In plena communione cum Ecclesia catholica his in terris sunt illi baptizati, qui in eius compage visibili cum Christo iunguntur vinculis professionis fidei, sacramentorum et ecclesiastici regiminis.

Can. 9 – Verbo Dei inhaerentes atque vivo Ecclesiae magisterio authentico adhaerentes tenentur christifideles fidem immenso pretio a maioribus custoditam ac transmissam integre servare et aperte profiteri neconon eam et exercendo magis intellegere et in operibus caritatis fructificare.

Can. 10 – § 1. Speciali ratione cum Ecclesia conectuntur catechumeni, qui Spiritu Sancto movente expetunt explicita voluntate, ut eidem incorporentur, ideoque hoc ipso voto et vita fidei, spei et caritatis, quam agunt, coniunguntur cum Ecclesia, quae eos iam ut suos fovet.

§ 2. Catechumenorum speciale curam habet Ecclesia, quae, dum eos ad vitam ducentam evangelicam invitat eosque in participationem Divinae Liturgiae, sacramentorum et laudum divinarum introducit, eisdem varias iam largitur praerogativas, quae christianorum sunt propriae.

Can. 11 – Inter christifideles omnes ex eorum quidem in Christo regeneratione vera viget circa dignitatem et actionem aequalitas, qua cuncti secundum suam cuiusque condicionem et munus ad aedificationem Corporis Christi cooperantur.

Can. 12 – § 1. Christifideles obligatione tenentur sua cuiusque ipsorum agendi ratione ad communionem semper servandam cum Ecclesia.

§ 2. Magna cum diligentia obligationes impleant, quibus tenentur erga universam Ecclesiam et Ecclesiam sui iuris, ad quam secundum iuris praescripta pertinent.

Can. 13 – Omnes christifideles secundum suam cuiusque condicionem ad sanctam vitam ducentam atque ad Ecclesiae incrementum eiusque iugem sanctificationem promovendam vires suas conferre debent.

Can. 14 – Omnes christifideles ius et obligationem habent allaborandi, ut divinum salutis nuntium ad omnes homines omnium temporum ac totius orbis magis magisque perveniat.

Can. 15 – § 1. Quae sacri Pastores Christum repraesentantes tamquam fidei magistri declarant aut tamquam Ecclesiae rectores statuunt, christifideles propriae responsabilitatis consciit christiana oboedientia prosequi tenentur.

§ 2. Christifidelibus integrum est, ut necessitates suas, praesertim spirituales, suaque optata Ecclesiae Pastoribus patefaciant.

§ 3. Pro scientia, competentia et praestantia, quibus pollent, ipsis ius est, immo et aliquando obligatio, ut sententiam suam de his, quae ad bonum Ecclesiae pertinent, sacris Pastoribus manifestent eamque, salva fidei morumque integritate ac reverentia erga Pastores attentisque communi utilitate et personarum dignitate, ceteris christifidelibus notam faciant.

Can. 16 – Ius est christifidelibus, ut ex spiritualibus Ecclesiae bonis, praesertim ex verbo Dei et sacramentis, adiumenta a sacris Pastoribus accipiant.

Can. 17 – Ius est christifidelibus, ut cultum divinum persolvant secundum praescripta librorum liturgicorum propriae Ecclesiae sui iuris utque propriam vitae spirituallis formam sequantur doctrinae quidem Ecclesiae consentaneam.

Can. 18 – Integrum est christifidelibus, ut libere condant atque moderentur consoiations ad fines caritatis vel pietatis aut ad vocationem christianam in mundo sovendum utque conventus habeant ad eosdem fines in communione persequendos.

Can. 19 – Christifideles cuncti, quippe qui Ecclesiae missionem participant, ius habent, ut propriis inceptis apostolicam actionem promoveant vel sustineant secundum suum quiske statum et condicionem; nullum tamen incepit nomen catholicum sibi vindicet, nisi consensus accessit auctoritatis competentis ecclesiasticae.

Can. 20 – Christifideles, quippe qui baptismo ad vitam doctrinae evangelicae congruentem ducendam vocentur, ius habent ad educationem christianam, qua ad maturitatem humanae personae prosequendam atque simul ad mysterium salutis cognoscendum et vivendum rite instruantur.

Can. 21 – Qui scientiis sacris incumbunt, iusta libertate fruuntur inquirendi nec non mentem suam prudenter in iis aperiendi, in quibus peritiam habent, servato debito erga Ecclesiae magisterium obsequio.

Can. 22 – Christifideles omnes ius habent, ut a quacumque coactione sint immunes in statu vitae eligendo.

Can. 23 – Nemini licet bonam famam, qua quis gaudet, illegitime laedere nec ius ullius personae ad propriam intimitatem tuendam violare.

Can. 24 – § 1. Christifidelibus competit, ut iura, quae in Ecclesia habent, legitime vindicent atque defendant in foro competenti ecclesiastico ad normam iuris.

§ 2. Christifidelibus ius quoque est, ut, si ad iudicium ab auctoritate competenti vocantur, iudicentur servatis iuris praescriptis cum aequitate applicandis.

§ 3. Christifidelibus ius est, ne poenis canonicis nisi ad normam legis puniantur.

Can. 25 – § 1. Christifideles obligatione tenentur necessitatibus subveniendi Ecclesiae, ut eidem praesto sint, quae ad fines proprios praesertim ad cultum divinum, ad opera apostolatus et caritatis atque ad honestam ministrorum sustentationem necessaria sunt.

§ 2. Obligatione quoque tenentur iustitiam socialem promovendi necnon ex propriis redditibus pauperibus subveniendi praecepti Domini memores.

Can. 26 – § 1. In iuribus suis exercendis christifideles et singuli et in consociationibus adunati rationem habere debent boni communis Ecclesiae necnon iurum aliorum atque suarum erga alios obligationum.

§ 2. Ecclesiasticae auctoritati competit intuitu boni communis exercitium iurum, quae christifidelibus sunt propria, moderari.

Titulus II

De Ecclesiis sui iuris et de ritibus

Can. 27 – § 1. Coetus christifidelium hierarchia ad normam iuris iunctus, quem ut sui iuris expresse vel tacite agnoscit suprema Ecclesiae auctoritas, vocatur in hoc Codice Ecclesia sui iuris.

§ 2 – 1º Ritus est patrimonium liturgicum, theologicum, spirituale et disciplinare cultura ac rerum adjunctis historiae populorum distinctum, quod modo fidei vivendae uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris proprio exprimitur;

2º ritus, de quibus in Codice agitur, sunt, nisi aliud constat, illi, qui oriuntur ex traditionibus Alexandrina, Antiochena, Armena, Chaldaea et Constantinopolitana.

Caput I De ascriptione alicui Ecclesiae sui iuris

Can. 28 – § 1. Ipso baptismo quisquis ascribitur Ecclesiae, cui pater ascriptus est; si vero sola mater est catholica aut, si ambo parentes concordi voluntate petunt, ascribitur Ecclesiae, ad quam mater pertinet, salvo iure particulari a Sede Apostolica statuto.

§ 2. Filius a matre non nupta natus ascribitur Ecclesiae, ad quam mater pertinet; filius ignororum parentum Ecclesiae, cui ascripti sunt ii, quorum curae legitime commissus est; si vero de patre et matre adoptantibus agitur, applicetur § 1.

Can. 29 – § 1. Quilibet baptizandus, qui decimum quartum aetatis annum explevit, libere potest seligere quamcumque Ecclesiam sui iuris, cui per baptismum etiam ascribitur.

§ 2. Filius parentum non baptizatorum, qui decimum quartum aetatis annum nondum explevit, per baptismum ascribitur Ecclesiae sui iuris, ad quam pertinet ille, qui eius educationem in fide catholica suscepit.

Can. 30 – § 1. Nemo potest sine consensu Sedis Apostolicae ad aliam Ecclesiam sui iuris valide transire.

§ 2. Si vero agitur de christifidi eparchiae alicuius Ecclesiae sui iuris, qui transire petit ad aliam Ecclesiam sui iuris, quae in eodem territorio propriam eparchiam habet, hic consensus Sedis Apostolicae praesumitur, dummodo Episcopi eparchiales utriusque eparchiae ad transitum scripto consentiant.

Can. 31 – Integrum est coniugi ad Ecclesiam alterius coniugis transire in matrimonio celebrando vel eo durante, nisi ius particulare a Sede Apostolica statutum aliud fert; matrimonio autem soluto libere potest ad pristinam Ecclesiam redire.

Can. 32 – Si ad aliam Ecclesiam sui iuris transeunt parentes vel in matrimonio mixto coniux catholicus, filii infra decimum quartum aetatis annum expletum ipso iure eidem Ecclesiae ascribuntur; si vero in matrimonio inter catholicos unus tantum parentum ad aliam Ecclesiam sui iuris transit, filii transeunt solummodo, si ambo parentes consenserunt; expleto vero decimo quarto aetatis anno filii ad pristinam Ecclesiam sui iuris redire possunt.

Can. 33 – Baptizati acatholici ad plenam communionem cum Ecclesia catholica convenientes proprium ubique terrarum retineant ritum eumque colant et pro viribus obseruent, proinde ascrivantur Ecclesiae sui iuris eiusdem ritus salvo iure adeundi Sedium Apostolicam in casibus specialibus personarum, communitatum vel regionum.

Can. 34 – Nemo quemvis christifidelem ad transitum ad aliam Ecclesiam sui iuris ullo modo inducere praesumat.

Can. 35 – Transitus ad aliam Ecclesiam sui iuris vim habet a momento declaratio- nis factae coram eiusdem Ecclesiae Hierarcha loci vel parocho proprio aut sacerdote ab alterutro delegato et duobus testibus, nisi rescriptum Sedis Apostolicae aliud fert.

Can. 36 – Omnis ascriptio alicui Ecclesiae sui iuris vel transitus ad aliam Ecclesiam sui iuris in libro baptizatorum adnotetur; si vero fieri non potest, in alio docu- mento in archivo paroeciali vel curiae eparchialis asservando.

Can. 37 – Christifideles Ecclesiarum orientalium, etsi curae Hierarchae vel paro- chi alterius Ecclesiae sui iuris commissi, propriae tamen Ecclesiae permanent ascripti.

Caput II De ritibus servandis

Can. 38 – Ritus Ecclesiarum orientalium ut patrimonium universae Christi Ecclesiae, in quo elucet ea, quae ab Apostolis per Patres est traditio, et quod fidei catholicae divinam unitatem in varietate affirmat, religiose serventur et promoveantur.

Can. 39 – § 1. Hierarchae, qui Ecclesiis sui iuris praesunt, aliquique Hierarchae om- nes studiosissime current fidelem custodiam et accuratam observantiam proprii ritus nec in eo mutationes admittant nisi ratione eius organici progressus pree oculis tamen habentes mutuam benevolentiam et unitatem christianorum.

§ 2. Ceteri clerici et sodales institutorum vitae consecratae omnes proprium ritum fideliter observare necnon eius in dies maiorem cognitionem perfectioremque usum acquirere tenentur.

§ 3. Ceteri quoque christifideles proprii ritus cognitionem et aestimationem foveant eumque ubique observare tenentur, nisi iure aliquid excipitur.

Can. 40 – Christifideles cuiusvis Ecclesiae sui iuris, etiam latinae, qui ratione munieris vel apostolici ministerii frequentes cum christifidelibus alterius Ecclesiae sui iuris relationes habent, in cognitione et cultu ritus eiusdem Ecclesiae accurate pro gravitate munieris vel ministerii, quod implent, instituantur.

Titulus III

De supra Ecclesiae auctoritate

Can. 41 – Sicut statuente Domino sanctus Petrus et ceteri Apostoli unum Collegium constituunt, pari ratione Romanus Pontifex, successor Petri, et Episcopi, successores Apostolorum, inter se coniunguntur.

Caput I De Romano Pontifice

Can. 42 – Ecclesiae Romanae Episcopus, in quo permanet munus a Domino singulariter Petro, primo Apostolorum, concessum et successoribus eius transmittendum, Collegii Episcoporum est caput, Vicarius Christi atque universae Ecclesiae his in terris Pastor, qui ideo vi muneric sui suprema, plena, immediata et universalis in Ecclesia gaudet ordinaria potestate, quam semper libere exercere potest.

Can. 43 – § 1. Plenam et supremam in Ecclesia potestatem Romanus Pontifex obtinet legitima electione ab ipso acceptata una cum episcopali ordinatione. Quare eandem potestatem obtinet a momento acceptationis electus ad summum pontificatum, qui episcopali charactere insignitus est. Si vero charactere episcopali electus caret, statim ordinetur Episcopus.

§ 2. Si contingit, ut Romanus Pontifex muneri suo renuntiet, ad validitatem requiritur, ut renuntiatio libere fiat et rite manifestetur, non vero, ut a quopiam acceptetur.

Can. 44 – § 1. Romanus Pontifex vi sui muneric non modo in universam Ecclesiam potestate gaudet, sed et super omnes eparchias earumque coetus ordinariae potestatis obtinet principatum, quo quidem simul roboratur atque vindicatur potestas propria, ordinaria et immediata, qua in eparchiam sua curae commissam Episcopi habent.

§ 2. Romanus Pontifex in munere supremi Ecclesiae Pastoris explendo communione cum ceteris Episcopis immo et universa Ecclesia semper est coniunctus; ipsi ius tamen est determinare secundum Ecclesiae necessitates modum sive personalem sive collegialem huius muneric exercendi.

§ 3. Contra sententiam vel decretum Romani Pontificis non datur appellatio neque recursus.

Can. 45 – In eius munere exercendo Romano Pontifici praesto sunt Episcopi, qui eidem cooperatricem operam dare possunt variis rationibus, necnon aliae personae itemque varia secundum temporum necessitates instituta; quae personae omnes et instituta nomine et auctoritate ipsius munus sibi commissum explet in bonum omnium Ecclesiarum secundum normas ab ipso Romano Pontifice statutas.

Can. 46 – Sede Romana vacante aut prorsus impedita nihil innovetur in Ecclesiae universae regimine; serventur autem leges speciales pro iisdem adiunctis latae.

Can. 47 – Nomine Sedis Apostolicae vel Sanctae Sedis in hoc Codice veniunt non solum Romanus Pontifex, sed etiam, nisi ex rei natura vel sermonis contextu aliud apparet, Dicasteria aliaque Romanae Curiae instituta.

Caput II De Collegio Episcoporum

Can. 48 – Collegium Episcoporum, cuius caput est Romanus Pontifex cuiusque membra sunt Episcopi vi sacramentalis ordinationis et hierarchica communione cum Collegii capite et membris et in quo corpus apostolicum continuo perseverat, una cum capite suo et numquam sine hoc capite subiectum quoque supremae et plenae potestatis in universam Ecclesiam existit.

Can. 49 – § 1. Potestatem in universam Ecclesiam Collegium Episcoporum sollemnni modo exercet in Concilio Oecumenico.

§ 2. Eandem potestatem exercet per unitam Episcoporum in mundo dispersorum actionem, quae ut talis a Romano Pontifice est indicta aut libere recepta ita, ut verus actus collegialis efficiatur.

§ 3. Romani Pontificis est secundum necessitates Ecclesiae seligere et promovere modos, quibus Episcoporum Collegium munus suum in universam Ecclesiam collegialiter exercet.

Can. 50 – § 1. Solius Romani Pontificis est Concilium Oecumenicum convocare, eidem per se vel per alios praeesse, item Concilium transferre, suspendere vel dissolvere eiusque decreta confirmare.

§ 2. Eiusdem Romani Pontificis est res in Concilio Oecumenico tractandas determinare atque ordinem in eodem Concilio servandum constituere; propositis a Romano Pontifice quaestionibus Patres Concilii Oecumenici alias addere possunt ab eodem Romano Pontifice approbandae.

Can. 51 – § 1. Ius et obligatio est omnibus et solis Episcopis, qui membra sunt Collegii Episcoporum, ut Concilio Oecumenico cum suffragio deliberativo intersint.

§ 2. Ad Concilium Oecumenicum insuper aliquot, qui episcopali dignitate non sunt insigniti, vocari possunt a suprema Ecclesiae auctoritate, cuius est eorum partes in Concilio determinare.

Can. 52 – Si contingit, ut Sedes Apostolica durante Concilii Oecumenici celebrazione vacet, ipso iure hoc intermittitur, donec novus Romanus Pontifex Concilium Oecumenicum continuari iussit aut dissolvit.

Can. 53 – § 1. Concilii Oecumenici decreta vim obligandi non habent, nisi una cum Concilii Patribus a Romano Pontifice approbata ab eodem sunt confirmata et eius iussu promulgata.

§ 2. Eadem confirmatione et promulgatione, vim obligandi ut habeant, egent decreta, quae fert Collegium Episcoporum, cum actionem proprie collegialem ponit secundum alium a Romano Pontifice indictum vel libere receptum modum.

Titulus IV

De Ecclesiis patriarchalibus

Can. 54 – Secundum antiquissimam Ecclesiae traditionem iam a primis Concilis Oecumenicis agnitam viget in Ecclesia institutio patriarchalis: quare singulari honore prosequendi sunt Ecclesiarum orientalium Patriarchae, qui suae quisque Ecclesiae patriarchali tamquam pater et caput praesunt.

Can. 55 – Patriarcha est Episcopus, cui competit potestas in omnes Episcopos non exceptis Metropolitis ceterosque christifideles Ecclesiae, cui praeest, ad normam iuris a supra Ecclesiae auctoritate approbati.

Can. 56 – § 1. Erectio, restitutio, immutatio et suppressio Ecclesiarum patriarchalium supremae Ecclesiae auctoritati reservatur.

§ 2. Titulum unicuique Ecclesiae patriarchali legitime agnatum vel concessum tantum supra Ecclesiae auctoritas immutare potest.

§ 3. Omnis Ecclesia patriarchalis intra fines proprii territorii habere debet fixam secundum residentiae Patriarchae in civitate principe, ex qua Patriarcha titulum desumit, si fieri potest, constitutam; haec sedes transferri non potest nisi gravissima de causa, de consensu Synodi Episcoporum et habitu Romani Pontificis assensu.

Can. 57 – Patriarchae Ecclesiarum orientalium ubique terrarum praecedunt omnes Episcopos cuiuscumque gradus salvis specialibus normis de praecedentia a Romano Pontifice statutis.

Can. 58 – § 1. Patriarchae Ecclesiarum orientalium, etsi alii aliis tempore posteriores, omnes aequales sunt ratione dignitatis patriarchalis salva inter se honoris praecedentia.

§ 2. Ordo praecedentiae inter antiquas patriarchales Ecclesiarum orientalium Sedes is est, ut primo loco veniat Sedes Constantinopolitana, post eam Alexandrina, deinde Antiochena et denique Hierosolymitana.

§ 3. Inter ceteros Patriarchas Ecclesiarum orientalium praecedentia ordinatur secundum antiquitatem Sedis.

§ 4. Inter Patriarchas Ecclesiarum orientalium, qui unius eiusdemque sunt tituli, diversis tamen Ecclesiis patriarchalibus praesunt, praecedentiam obtinet, qui prius promotus est ad dignitatem patriarchalem.

Can. 59 – § 1. Patriarcha in ecclesiis, quae christifidelibus Ecclesiae, cui praeest, destinatae sunt, et in celebrationibus liturgicis eiusdem Ecclesiae praecedit ceteros Patriarchas, etsi sunt Sedis titulo potiores vel promotione seniores.

§ 2. Patriarcha, qui actu potestatem patriarchalem obtinet, praecedit illos, qui titulum Sedis patriarchalis olim habitae adhuc servant.

Can. 60 – Patriarcha procuratorem apud Sedem Apostolicam habere potest a se de assensu praevio Romani Pontificis designatum.

Can. 61 – Patriarcha, qui suo officio renuntiavit, suum titulum et honores in celebrationibus liturgicis praesertim servat itemque ius habet, ut sibi digna sedes commorationis de suo consensu assignetur atque media ex bonis Ecclesiae patriarchalis praebantur, quibus suae sustentationi proprio titulo congruae provideatur fimo circa praecedentiam can. 59, §2.

Caput I De electione Patriarcharum

Can. 62 – Patriarcha canonice eligitur in Synodo Episcoporum.

Can. 63 – Iure particulari recenseantur ea, quae requiruntur, ut quis ad patriarchalem dignitatem idoneus habeatur, salvis semper iis, quae in can. 178 praescribuntur.

Can. 64 – § 1. Synodus Episcoporum coadunari debet in patriarchali residentia aut in alio loco ab Administratore Ecclesiae patriarchalis de consensu Synodi permanentis designando.

§ 2. Synodi Episcoporum coadunatio fieri debet intra mensem a die vacationis computandum fimo iure particulari longius tempus, non autem ultra bimestre, statuente.

Can. 65 – § 1. In electione Patriarchae voce activa fruuntur omnia et sola Synodi Episcoporum membra.

§ 2. Vetus est quemlibet alium praeter Synodi Episcoporum membra electioni Patriarchae in aula interesse iis clericis exceptis, qui ad normam can. 70, §1 ut scrutatores vel actuarius Synodi assumuntur.

§ 3. Nemini licet ullo modo sive ante Synodum Episcoporum sive ea durante in electionem Patriarchae se immiscere.

Can. 66 – In electione Patriarchae servari debent cann. 943 - 953 reprobata contra-ria consuetudine, nisi aliud iure communi statutum est.

Can. 67 – § 1. Omnes Episcopi legitime convocati gravi obligatione tenentur, ut intersint electioni.

§ 2. Si quis Episcopus iusto existimat se detineri impedimento, scripto suas rationes aperiat Synodo Episcoporum; de legitimitate impedimenti decidere est eiusdem Synodi membrorum, quae in loco designato initio sessionum Synodi praesentia sunt.

Can. 68 – Convocatione legitime facta, si duae ex tribus partibus Episcoporum, qui tenentur Synodo Episcoporum interesse, demptis iis, qui legitimo sunt impedimento detenti, in loco designato praesentes sunt, Synodus canonica declaretur et ad electionem procedi potest.

Can. 69 – Nisi ius particulare aliud statuit, Synodo Episcoporum de eligendo Patriarcha preeest, qui inter praesentes in prima sessione electus est; interim praesidentia Administratori Ecclesiae patriarchalis reservatur.

Can. 70 – § 1. Scrutatores et actuarius ad normam iuris particularis assumi possunt etiam inter presbyteros et diaconos.

§ 2. Circa ea, quae scrutinia directe vel indirecte respiciunt, omnes, qui Synodo intersunt, gravi obligatione tenentur servandi secretum.

Can. 71 – § 1. Is electus est, qui duas ex tribus partibus suffragiorum retulit, nisi iure particulari statuitur, ut post congruum numerum scrutiniorum, saltem trium, sufficiat pars suffragiorum absolute maior et ad normam can. 181, §§ 3 et 4 electio perficiatur.

§ 2. Si electio intra quindecim dies ab inita Synodo Episcoporum computandos non peragit, res ad Romanum Pontificem devolvitur.

Can. 72 – Electio, si electus est saltem Episcopus legitime proclamatus, statim a praeside vel, si praeses est electus, a seniore ordinatione episcopali totius Synodi Episcoporum nomine formula modoque in propria Ecclesia patriarchali receptis intimanda est electo; si vero electus nondum est Episcopus legitime proclamatus, secreto servato ab omnibus, qui quomodolibet electionis exitum noverunt, etiam erga electum, Synodus Episcoporum suspenditur et intimatio fiat, simul ac omnia canonibus ad proclamationem episcopalem requisita peracta sunt.

Can. 73 – Electus intra biduum utile ab intimatione computandum manifestare debet, num electionem acceptet; si vero non acceptat aut si intra biduum non respondet, omne ius ex electione quaesitum amittit.

Can. 74 – Si electus acceptavit et est Episcopus ordinatus, Synodus Episcoporum procedat secundum praescripta librorum liturgicorum ad eius proclamationem et inthronizationem; si vero electus nondum est Episcopus ordinatus, inthronizatio valide fieri non potest, antequam electus ordinationem episcopalem suscepit.

Can. 75 – § 1. Synodus Episcoporum per synodicas litteras Romanum Pontificem quam primum certiorem faciat de electione et de inthronizatione canonice peractis atque de fidei professione deque promissione fideliter officium suum gerendi a novo Patriarcha coram Synodo secundum probatas formulas pronuntiatis; synodicae litterae de electione peracta mittantur quoque ad Patriarchas aliarum Ecclesiarum orientalium.

§ 2. Novus Patriarcha per litteras propria manu subscriptas quam primum expos-tulare debet a Romano Pontifice ecclesiasticam communionem.

Can. 76 – § 1. Patriarcha canonice electus valide exercet suum officium tantummodo ab inthronizatione, qua pleno iure officium obtinet.

§ 2. Patriarcha, antequam communionem ecclesiasticam a Romano Pontifice accep-it, ne Synodum Episcoporum convocet neque Episcopos ordinet.

Caput II De iuribus et obligationibus Patriarcharum

Can. 77 – § 1. Potestas, quae Patriarchae ad normam canonum et legitimarum consuetudinum in Episcopos ceterosque christifideles Ecclesiae, cui praeest, competit, est ordinaria et propria, sed ita personalis, ut non possit Vicarium pro tota Ecclesia patriarchali constituere aut potestatem suam alicui ad universitatem casuum delegare.

§ 2. Haec potestas plene exercetur intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis; ut vero extra hos fines valide exerceatur, requiritur, ut id iure communi vel iure particula-ri a Romano Pontifice approbato expresse statuatur.

Can. 78 – Patriarcha personam iuridicam gerit Ecclesiae, cui praeest, in omnibus negotiis iuridicis ad eandem spectantibus ad normam iuris.

Can. 79 – Patriarchae est:

1º Metropolitae iura exercere et obligationes implere in omnibus locis, ubi provin-ciae erectae non sunt;

2º neglegentiam Metropolitarum ad normam iuris supplere;

3º sede metropolitana vacante Metropolitae iura exercere et obligationes implere in tota provincia;

4º Metropolitam, qui oeconomum ad normam can. 260, §1 non constituit, monere; monitione in cassum facta oeconomum per se ipsum nominare.

Can. 80 – Romani Pontificis acta ad Ecclesiam patriarchalem pertinentia Episco-pis eparchialibus aliisve, ad quos pertinent, per Patriarcham nota fiant, nisi Sedes Apostolica in casu directe providit.

Can. 81 – § 1. Patriarcha proprio iure potest:

1º decreta ferre intra ambitum suae competentiae, quibus pressius determinantur modi in lege applicanda aut legum observantia urgetur;

2º instructiones ad christifideles totius Ecclesiae, cui praeest, dirigere ad sanam doc-trinam exponendam, pietatem fovendam, abusus corrigendos et exercitia, quae spirituale christifidelium bonum foveant, approbanda et commendanda;

3º litteras encyclicas toti Ecclesiae, cui praeest, dare circa quaestiones propriam Ec-clesiam et ritum respicientes.

---

§ 2. Patriarcha Episcopis ceterisque clericis necnon sodalibus institutorum vitae consecratae totius Ecclesiae, cui praeest, iubere potest sua decreta, instructiones atque litteras encyclicas publice in propriis ecclesiis vel domibus legi et exponi.

§ 3. Patriarcha in omnibus, quae totam Ecclesiam, cui praeest, vel graviora negotia respiciunt, ne omittat audire Synodum permanentem vel Synodum Episcoporum vel etiam conventum patriarchalem.

Can. 82 – § 1. Salvo iure et obligatione Episcopi eparchialis canonice visitandi propriam eparchiam Patriarcha ius et obligationem habet in eadem eparchia pastoralem visitationem peragendi temporibus iure particulari statutis.

§ 2. Patriarcha potest gravi de causa et de consensu Synodi permanentis aliquam ecclesiam, civitatem, eparchiam per se aut per alium Episcopum visitare et tempore huius visitationis omnia, quae in canonica visitatione Episcopo eparchiali competunt, peragere.

Can. 83 – § 1. Maxime curet Patriarcha, ut sive ipse sive Episcopi eparchiales Ecclesiae, cui praeest, collatis consiliis, praesertim in conventibus iure praevisis, cum Patriarchis ac Episcopis eparchialibus aliarum Ecclesiarum sui iuris, qui in eodem territorio potestatem suam exercent, unitatem actionis inter se, clericos ceterosque christifideles cuiuscumque Ecclesiae sui iuris promoveant et viribus unitis communia adiuent opera ad bonum religionis expeditius promovendum, ad disciplinam ecclesiasticam efficacius tuendam necnon ad omnium christianorum unitatem concorditer fovendam.

§ 2. Foveat quoque Patriarcha frequentes collationes inter Hierarchas ceterosque christifideles, quos pro sua prudentia convocandos censem, de rebus pastoralibus aliisque negotiis, quae aut totam Ecclesiam, cui praeest, aut aliquam provinciam vel regionem respiciunt.

Can. 84 – § 1. Patriarcha gravi de causa, de consensu Synodi Episcoporum et consulta Sede Apostolica potest provincias et eparchias erigere, aliter circumscribere, unire, dividere, supprimere earumque gradum hierarchicum immutare sedemque episcopalem transferre.

§ 2. Patriarchae de consensu Synodi Episcoporum competit:

1º Episcopo eparchiali Episcopum coadiutorem vel Episcopum auxiliarem dare servatis cann. 179, §1 et 180 - 185;

2º gravi de causa Metropolitam vel Episcopum eparchiale aut titularem ad aliam sedem metropolitanam, eparchiale vel titularem transferre; si quis renuit, Synodus Episcoporum rem dirimat vel ad Romanum Pontificem deferat.

§ 3. Patriarcha de consensu Synodi permanentis potest exarchias erigere, immutare et supprimere.

§ 4. De his decisionibus Patriarcha quam primum Sedem Apostolicam certiore faciat.

Can. 85 – § 1. Patriarchae competit:

1º Metropolitae vel Episcopo litteras patriarchales de provisione canonica dare;

2º ordinare Metropolitas per se vel, si impeditus est, per alios Episcopos necnon, si ius particolare ita fert, ordinare etiam omnes Episcopos;

3º Metropolitam post ordinationem episcopalem inthronizare.

§ 2. Ipso iure Patriarchae facultas datur Metropolitas ceterosque Episcopos Ecclesiae, cui praeest, a Romano Pontifice extra fines territorii eiusdem Ecclesiae constitutos ordinandi et inthronizandi, nisi expresse in casu speciali aliud statuitur.

§ 3. Ordinatio et inthronizatio fieri debent intra terminos iure statutos, litterae patriarchales vero de provisione canonica intra decem dies post electionis proclamationem dandae sunt; de ordinatione et inthronizatione Sedes Apostolica quam primum certior fiat.

Can. 86 – Patriarcha potest curare, dummodo congruae eorum sustentationi provisionem sit, ut in Synodo Episcoporum ad normam cann. 179, §1 et 180 - 185 eligantur aliquot Episcopi curiae patriarchalis, non tamen ultra tres, quibus officium cum residencia in curia patriarchali conferat, eosque potest omnibus ad proclamationem episcopalem requisitis peractis ordinare.

Can. 87 – § 1. Omnes Episcopi Ecclesiae patriarchalis Patriarchae honorem et obsequium exhibeant debitamque oboediantiam praestent; Patriarcha vero eosdem Episcopos, qua par est reverentia, prosequatur et fraterna caritate complectatur.

§ 2. Patriarcha curet, ut controversiae, quae inter Episcopos forte oriuntur, complicantur firmo iure eas quolibet tempore ad Romanum Pontificem deferendi.

Can. 88 – § 1. Patriarchae ius et obligatio est omnibus clericis ad normam iuris vigilandi; si quis poenam mereri videtur, Hierarcham, cui clericus immediate subditus est, moneat et monitione in cassum facta in clericum ipse ad normam iuris animadverterat.

§ 2. Munus expediendi negotia, quae totam Ecclesiam patriarchalem respiciunt, Patriarcha committere potest clero cuilibet consulto eius Episcopo eparchiali vel, si de sodali instituti vitae consecratae agitur, eius Superiore maiore, nisi ius particolare eorumdem consensum requirit; hunc clericum potest etiam munere durante sibique immediate subdere.

§ 3. Patriarcha conferre potest dignitatem in proprio ritu receptam cuilibet clero firmo can. 428, dummodo accedat consensus scripto datus Episcopi eparchialis, cui clericus subditus est, vel, si de sodali instituti vitae consecratae agitur, eius Superioris maioris.

Can. 89 – Patriarcha gravi de causa potest consulto Episcopo eparchiali atque de consensu Synodi permanentis locum vel personam iuridicam, quae non ad institutum religiosum pertinet, in ipso actu erectionis a potestate Episcopi eparchialis eximere sibique immediate subcere, quod attinet ad administrationem bonorum temporalium necnon ad personas eidem loco vel personae iuridicae addictas in iis omnibus, quae ad eorum munus vel officium spectant.

Can. 90 – Patriarcha commemorari debet in Divina Liturgia et in laudibus divinis post Romanum Pontificem ab omnibus Episcopis ceterisque clericis secundum praescripta librorum liturgicorum.

Can. 91 – § 1. Patriarcha manifestet communionem hierarchicam cum Romano Pontifice, Beati Petri successore, per fidelitatem, venerationem et oboedientiam, quae debentur universae Ecclesiae Pastori.

§ 2. Patriarcha commemorationem Romani Pontificis in signum plenae communio-
nis cum eo in Divina Liturgia et in laudibus divinis secundum praescripta librorum li-
turgicorum debet facere et curare, ut ab omnibus Episcopis ceterisque clericis Eccle-
siae, cui praeest, fideliter fiat.

§ 3. Patriarchae cum Romano Pontifice frequens sit consuetudo ac secundum nor-
mas specialiter statutas ipsi relationem de statu Ecclesiae, cui praeest, exhibeat necnon
intra annum ab eius electione, deinde plures durante munere visitationem ad Urbem
peragat Beatorum Apostolorum Petri et Pauli limina veneraturus atque Beati Petri suc-
cessori in primatu super universam Ecclesiam se sistat.

Can. 92 – Patriarcha resideat in sede patriarchali, a qua ne absit nisi canonica ex
causa.

Can. 93 – Divinam Liturgiam pro populo totius Ecclesiae, cui praeest, Patriarcha
celebrare debet diebus festis iure particulari statutis.

Can. 94 – § 1. Episcoporum eparchialium obligationes, de quibus in can. 194, te-
nent etiam Patriarcham firmis de cetero singulorum Episcoporum obligationibus.

§ 2. Patriarcha curet, ut Episcopi eparchiales pastorali muneri fideliter satisfaciant
et in eparchia, quam regunt, resideant; eorum zelum excitet; si in aliquo graviter of-
fenderunt, eos consulta, nisi periculum in mora est, Synodo permanenti monere ne
ommittat et, si monitiones optatum effectum non sortiuntur, rem ad Romanum Ponti-
ficem deferat.

Can. 95 – Circa orationes et pietatis exercitia, dummodo proprio ritui consonent,
Patriarcha in tota Ecclesia, cui praeest, eadem potest ac Hierarchae loci.

Can. 96 – Patriarcha diligenter invigilare debet rectae administrationi omnium bo-
norum ecclesiasticorum firma primaria singulorum Episcoporum eparchialium obliga-
tione ad normam can. 1037.

Can. 97 – Patriarcha de consensu Synodi Episcoporum et praevio assensu Romani
Pontificis conventiones iuri a Sede Apostolica statuto non contrarias cum Auctoritate
civilis inire potest; easdem autem conventiones Patriarcha ad effectum ducere non po-
test nisi obtenta ipsius Romani Pontificis approbatione.

Can. 98 – § 1. Patriarchae current, ut Statuta personalia in regionibus, in quibus vi-
gent, ab omnibus serventur.

§ 2. Si plures Patriarchae eodem in loco potestate in Statutis personalibus agnita vel
concessa utuntur, expedit, ut in negotiis maioris momenti collatis consiliis agant.

Can. 99 – Negotia, quae plures eparchias respiciunt et Auctoritatem civilem tan-
gunt, Patriarcha ad se advocare potest; statuere autem de iisdem non potest nisi con-
sultis Episcopis eparchialibus, quorum interest, et de consensu Synodi permanentis; si
vero res urget nec suppetit tempus ad coadunandos Episcopos Synodi permanentis
membra, horum vices in casu gerunt Episcopi curiae patriarchalis, si habentur, secus
vero duo Episcopi eparchiales ordinatione episcopali seniores.

Can. 100 – Patriarcha in propria eparchia, in monasteriis stauropegiacis itemque
in locis, ubi nec eparchia nec exarchia erecta est, eadem iura et obligationes habet ac
Episcopus eparchialis.

Can. 101 – Patriarcha in suis litteris speciali formula benedictionis, etiam Aposto-
licae, secundum morem suae Ecclesiae uti potest.

Caput III De Synodo Episcoporum Ecclesiae patriarchalis

Can. 102 – § 1. Ad Synodum Episcoporum Ecclesiae patriarchalis vocari debent
omnes et soli Episcopi ordinati eiusdem Ecclesiae ubicumque constituti exclusis iis, de
quibus in can. 949, nn. 1 - 3, vel iis, qui poenis canonicis, de quibus in cann. 1448 et
1449, subiecti sunt.

§ 2. Quod attinet ad Episcopos eparchiales extra fines territorii Ecclesiae patriar-
chalnis constitutos et ad Episcopos titulares, ius particulare eorum votum deliberativum
coartare potest firmis vero canonibus de electione Patriarchae, Episcoporum et candi-
datorum ad officia, de quibus in can. 149.

§ 3. Pro certis negotiis expediendis a Patriarcha ad normam iuris particularis vel de
consensu Synodi permanentis alii invitari possunt praesertim Hierarchae non Episcopi
ac periti ad eorum opiniones Episcopis in Synodo congregatis manifestanda firmo can.
65.

Can. 103 – Patriarchae est Synodus Episcoporum convocare eique praeesse.

Can. 104 – § 1. Omnes Episcopi ad Synodum Episcoporum legitime vocati gravi
obligatione tenentur, ut eaedem Synodo intersint iis exceptis, qui officio suo iam re-
nuntiaverunt.

§ 2. Si quis Episcopus iusto impedimento se detineri existimat, scripto suas rationes
aperiat Synodo Episcoporum; de legitimitate impedimenti decidere est Episcoporum,
qui in loco designato initio sessionum Synodi praesentes sunt.

Can. 105 – Pro Synodo Episcoporum nemo ex eiusdem Synodi membris procuratorem mittere potest nec quisquam duplex suffragium habet.

Can. 106 – § 1. Synodus Episcoporum convocari debet, quoties:

1º expedienda sunt negotia, quae ad exclusivam competentiam ipsius Synodi pertinent aut pro quibus peragendis consensus eiusdem Synodi requiritur;

2º Patriarcha de consensu Synodi permanentis id necessarium iudicat;

3º tertia saltem pars membrorum pro dato negotio id postulat salvis semper iuribus Patriarcharum, Episcoporum aliarumque personarum iure communi statutis.

§ 2. Synodus Episcoporum praeterea convocari debet, si ius particulare ita fert, statis temporibus, etiam quotannis.

Can. 107 – § 1. Nisi ius particulare maiorem praesentiam exigit et firmis cann. 68, 149 et 181, §1, quaelibet sessio Synodi Episcoporum canonica atque singulum scrutinium validum est, si maior pars Episcoporum, qui tenentur Synodo Episcoporum interesse, praesens est.

§ 2. Firmis cann. 71 et 181, §§ 3 et 4 integrum est Synodo Episcoporum, si casus fert, latis normis statuere, quot suffragia et scrutinia requirantur, ut decisiones synodales vim iuris obtineant; secus servari debet can. 926.

Can. 108 – § 1. Patriarcha Synodum Episcoporum aperit necnon de eiusdem Synodi consensu transfert, prorogat, absolvit.

§ 2. Patriarchae quoque est praeauditis Synodi Episcoporum membris ordinem servandum in quaestionibus examinandis praeparare atque initio sessionum Synodi eorumdem membrorum approbationi subicere.

§ 3. Synodo Episcoporum durante singuli Episcopi propositis quaestionibus possunt alias addere, si saltem tertia pars Synodi membrorum consentit.

Can. 109 – Synodo Episcoporum incohata nemini Episcoporum licet discedere a Synodi sessionibus nisi iusta de causa a Synodo approbata.

Can. 110 – § 1. Synodo Episcoporum exclusive competit leges ferre pro tota Ecclesia patriarchali, quae vim obtinent ad normam can. 150, §§ 2 et 3.

§ 2. Synodus Episcoporum est supremum tribunal in Ecclesia patriarchali ad normam canonum de processibus.

§ 3. Synodus Episcoporum electionem Patriarchae, Episcoporum et candidatorum ad officia, de quibus in can. 149, peragit.

§ 4. Actus administrativi Synodo Episcoporum non competunt, nisi pro certis actibus Patriarcha aliud statuit aut iure communi actus aliqui Synodo Episcoporum reser vantur et firmis canonibus, qui consensum Synodi Episcoporum requirunt.

Can. 111 – § 1. Synodus Episcoporum designat modum et tempus promulgationis legum et publicationis decisionum.

§ 2. Item de secreto servando circa acta et negotia tractata Synodo Episcoporum est decidendum salva obligatione secretum servandi in negotiis, pro quibus assensus Romani Pontificis requiritur, donec notitia de praestito assensu ad Patriarcham pervenit.

§ 3. Acta de legibus ac decisionibus quam primum Romano Pontifici mittantur; certa acta vel etiam omnia cum ceteris Ecclesiarum orientalium Patriarchis de iudicio Synodi communicentur.

Can. 112 – § 1. Patriarchae competit promulgatio legum et publicatio decisionum Synodi Episcoporum.

§ 2. Interpretatio authentica legum Synodi Episcoporum usque ad futuram Synodum Patriarchae consulta Synodo permanenti competit.

Can. 113 – Synodus Episcoporum sua conficiat statuta, in quibus provideatur de secretaria Synodi, de commissionibus praeparatoriis, de ordine procedendi necnon de aliis mediis, quae fini consequendo efficacius consulant.

Caput IV De curia patriarchali

Can. 114 – § 1. Patriarcha penes suam sedem habere debet curiam patriarchalem a curia eparchiae Patriarchae distinctam, quae constat ex Synodo permanenti, Episcopis curiae patriarchalis, tribunali patriarchali, oeconomio patriarchali, cancellario patriarchali, commissione de re liturgica necnon aliis commissionibus, quae iure curiae patriarchali adiunguntur.

§ 2. Personae ad curiam patriarchalem pertinentes a Patriarcha ex clericis totius Ecclesiae, cui praeest, seligi possunt consulto eorum Episcopo eparchiali vel, si de sordibus instituti vitae consecratae agitur, eorum Superiore maiore.

§ 3. Officia utriusque curiae Patriarchae, quatenus fieri potest, in iisdem personis ne cumulentur.

Can. 115 – § 1. Synodus permanens constat ex Patriarcha et quattuor Episcopis ad quinquennium designatis.

§ 2. Horum Episcoporum tres a Synodo Episcoporum eliguntur, inter quos saltem duo ex Episcopis eparchialibus esse debent, unus vero a Patriarcha nominatur.

§ 3. Eodem tempore ac modo designentur quattuor, quatenus fieri potest, Episcopi, qui ex ordine a Synodo Episcoporum determinato Synodi permanentis membra impedita alternatim substituant.

Can. 116 – § 1. Patriarchae est Synodum permanentem convocare eique praesesse.

§ 2. Si Patriarcha impeditur, ne Synodo permanenti intersit, Synodi sessionibus praeest senior ordinatione episcopali inter Synodi membra redintegrato quinario numero ad normam can. 115, §3.

---

§ 3. Si Synodus permanens definire debet negotium, quod personam alicuius Episcopi Synodi membra vel eius eparchiam aut officium tangit, hic quidem audiendus est, sed in Synodo ei substituatur alias Episcopus ad normam can. 115, § 3.

Can. 117 – Acta Synodi permanentis praeses et omnia Synodi membra, quae Synodo interfuerunt, subscribere debent.

Can. 118 – Suffragia in Synodo permanenti debent esse secreta, si de personis agitur; in ceteris vero casibus, si saltem unum ex membris id expresse petivit.

Can. 119 – Si quod negotium ad Synodi permanentis competentiam pertinens definiendum est, dum locum habet Synodus Episcoporum, decisio de hoc negotio Synodo permanenti reservatur, nisi Patriarcha de consensu Synodi permanentis decisionem Synodo Episcoporum committere opportunum iudicat.

Can. 120 – Synodus permanens convocari debet statim temporibus, saltem bis in anno, et, quoties Patriarcha id opportunum censem, et, quoties expedienda sunt negotia, ad quae ius commune requirit consensum vel consilium eiusdem Synodi.

Can. 121 – Si gravi de causa de iudicio Synodi Episcoporum Synodus permanens constitui non potest, Sedes Apostolica certior fiat et Synodus Episcoporum eligat duos Episcopos, quorum unus ex Episcopis eparchialibus esse debet, qui cum Patriarcha causa perdurante Synodi permanentis vices gerunt.

Can. 122 – § 1. Pro administratione bonorum Ecclesiae patriarchalis Patriarcha de consensu Synodi permanentis nominet oeconomum patriarchalem ab oecono-eparchiae, quam Patriarcha regit, distinctum, qui sit christifidelis in re oeconomica peritus et probitatem praestans excluso vero ad validitatem eo, qui cum Patriarcha consanguinitate vel affinitate usque ad quartum gradum inclusive coniunctus est.

§ 2. Oeconomus patriarchalis nominatur ad tempus iure particulari determinatum; munere durante a Patriarcha amoveri non potest nisi de consensu Synodi Episcoporum aut, si periculum in mora est, Synodi permanentis.

§ 3. Oeconomus patriarchalis rationem administrationis exeuntis anni necnon praevisionem accepti et expensi anni incipientis Synodo permanenti quotannis scripto reddere debet; ratio administrationis reddenda est etiam, quoties a Synodo permanenti petitur.

§ 4. Integrum est Synodo Episcoporum rationem administrationis necnon praevisionem accepti et expensi ab oecono-patriarchali exquirere et proprio examini subicere.

Can. 123 – § 1. In curia patriarchali constituatur a Patriarcha presbyter vel diaconus omni exceptione maior, qui ut cancellarius patriarchalis cancellariae patriarchali et archivo curiae patriarchalis praestet a vices gerente, si casus fert, a Patriarcha nominato adiutus.

§ 2. Praeter cancellarium eiusque vices gerentem, qui ex officio suo notarii sunt, Patriarcha alios quoque notarios pro tota Ecclesia, cui praeest, constituere potest, quibus omnibus cann. 251 - 253 applicentur.

§ 3. Circa archivum curiae patriarchalis serventur cann. 254 - 259.

Can. 124 – Commissio liturgica, quae in omni Ecclesia patriarchali haberi debet, ceteraeque commissiones pro Ecclesiis sui iuris praescriptae a Patriarcha eriguntur, ex personis a Patriarcha nominatis constituuntur necnon normis ab ipso statutis reguntur, nisi aliter iure cavetur.

Can. 125 – Expensae curiae patriarchalis solvantur ex bonis, quibus uti ad hunc finem potest Patriarcha; si haec non sufficiunt, singulae eparchiae pro mensura a Synodo Episcoporum definienda ad expensas solvendas concurrant.

Caput V De Sede patriarchali vacante vel impedita

Can. 126 – § 1. Sedes patriarchalis vacat morte Patriarchae aut renuntiatione.

§ 2. Ad acceptationem renuntiationis Patriarchae competens est Synodus Episcoporum consulto Romano Pontifice, nisi Patriarcha Romanum Pontificem directe adiit.

Can. 127 – Nisi ius particulare aliud fert, Sede vacante Administrator Ecclesiae patriarchalis est senior ordinatione episcopali inter Episcopos curiae patriarchalis vel, si desunt, inter Episcopos, qui membra sunt Synodi permanentis.

Can. 128 – Administratoris Ecclesiae patriarchalis est:

1º vacationis notitiam statim cum Romano Pontifice necnon cum omnibus Episcopis Ecclesiae patriarchalis communicare;

2º speciales normas, quas pro diversis adjunctis, in quibus vacatio locum habuit, ius commune vel particulare aut Romani Pontificis, si qua datur, instructio praescribit, accurate exequi vel curare, ut alii eas exsequantur;

3º Episcopos ad Synodum Episcoporum de Patriarchae electione convocare et cetera omnia ad eandem Synodum necessaria disponere.

Can. 129 – Administrator Ecclesiae patriarchalis in eparchia Patriarchae, in monasteriis stauropegiacis itemque in locis, ubi nec eparchia nec exarchia erecta est, eadem iura et obligationes habet ac Administrator eparchiae vacantis.

Can. 130 – § 1. Ad Administratorem Ecclesiae patriarchalis transit ordinaria Patriarchae potestas iis omnibus exclusis, quae agi non possunt nisi de consensu Synodi Episcoporum.

§ 2. Administrator Ecclesiae patriarchalis non potest Protosyncellum vel Syncellos eparchiae Patriarchae ab officio amovere nec Sede vacante quicquam innovare.

§ 3. Etsi praerogativis Patriarchae caret, Administrator Ecclesiae patriarchalis praeedit omnes Episcopos eiusdem Ecclesiae, non autem in Synodo Episcoporum de electione Patriarchae.

Can. 131 – Administrator Ecclesiae patriarchalis rationem suae administrationis novo Patriarchae quam primum reddere debet.

Can. 132 – § 1. Sede patriarchali quacumque de causa ita impedita, ut Patriarcha ne per litteras quidem cum Episcopis eparchialibus Ecclesiae, cui praeest, communicare possit, regimen Ecclesiae patriarchalis est ad normam can. 130 penes Episcopum eparchialem intra fines territorii eiusdem Ecclesiae ordinatione episcopali seniorem, qui ipse impeditus non est, nisi Patriarcha alium Episcopum vel in casu extremae necessitatis etiam presbyterum designavit.

§ 2. Regimen eparchiae Patriarchae Sede patriarchali ita impedita, ut Patriarcha nec per litteras cum christifidelibus communicare possit, est penes Protosyncellum; si vero et ipse impeditus est, penes illum, quem designavit is, qui Ecclesiam patriarchalem interim regit.

§ 3. Qui regimen interim suscepit, Romanum Pontificem quam primum de sede impedita et de assumpto regimine certiore faciat.

Caput VI De Metropolitis Ecclesiae patriarchalis

Can. 133 – Metropolitae, qui alicui provinciae intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis praeest, in suae provinciae eparchiis praeter alia, quae iure communi ei tribuuntur, est:

1º Episcopos suae provinciae intra tempus iure determinatum ordinare et inthronizare firmo can. 85, §1, n. 2;

2º Synodum metropolitanam temporibus a Synodo Episcoporum statutis convocare, quaestiones in ea tractandas opportune instruere, Synodo praeesse, eam transferre vel absolvere;

3º tribunal metropolitanum erigere;

4º vigilare, ut fides et disciplina ecclesiastica accurate serventur;

5º canonicam visitationem peragere, si eam Episcopus eparchialis neglexit;

6º eum, qui legitime ad officium propositus vel electus est, nominare vel confirmare, si Episcopus eparchialis intra tempus iure statutum iusto impedimento non detentus id facere omisit, itemque oeconomum eparchialem nominare, si Episcopus eparchialis monitus eum nominare neglexit.

Can. 134 – Metropolita commemorandus est ab omnibus Episcopis ceterisque clericis in Divina Liturgia et in laudibus divinis secundum praescripta librorum liturgicorum.

Can. 135 – § 1. Metropolitae dignitas semper coniuncta est cum sede eparchiali determinata.

§ 2. Metropolita in propria eparchia eadem iura et obligationes habet ac Episcopus eparchialis in sua.

Can. 136 – Metropolita, qui praeest provinciae, praecedit ubique Metropolitam titularem.

Can. 137 – Synodus Episcoporum pressius definit iura et obligationes Metropolitarum et Synodorum metropolitanarum secundum legitimas consuetudines propriae Ecclesiae patriarchalis necnon temporum et locorum adiuncta.

Can. 138 – Iura et obligationes Metropolitae extra fines territorii Ecclesiae patriarchalis constituti eadem sunt ac in can. 133, nn. 2 - 6 necnon in cann. 134, 160 et 1099, §3 praescribuntur; circa cetera iura et obligationes Metropolita servat speciales normas a Synodo Episcoporum propositas et a Sede Apostolica approbatas vel ab ipsa hac Sede statutas.

Can. 139 – Episcopus eparchialis, qui extra fines territorii propriae Ecclesiae patriarchalis potestatem suam exercet et ad nullam provinciam pertinet, aliquem Metropolitam consulto Patriarcha et cum approbatione Sedis Apostolicae designet; huic Metropolitae competunt iura et obligationes, de quibus in can. 133, nn. 3 - 6.

Caput VII De conventu patriarchali

Can. 140 – Conventus patriarchalis est collegium consultivum totius Ecclesiae, cui Patriarcha praeest, quod Patriarchae atque Synodo Episcoporum adiutricem operam praestat in negotiis maioris momenti gerendis praesertim ad apostolatus formas ac rationes necnon disciplinam ecclesiasticam cum occurrentibus aetatis adjunctis atque bono communi propriae Ecclesiae, ratione etiam habita boni communis totius territorii, ubi plures Ecclesiae sui iuris exstant, apte componendas.

Can. 141 – Conventus patriarchalis convocari debet quinto saltem quoque anno et, quoties id Patriarchae de consensu Synodi permanentis aut Synodi Episcoporum utile videtur.

Can. 142 – § 1. Patriarchae est conventum patriarchalem convocare, eidem praesse atque eum absolvere; vice-praesidem, qui in absentia Patriarchae conventui praeest, ipse Patriarcha designet.

§ 2. Sede patriarchali vacante conventus patriarchalis suspenditur ipso iure, donec novus Patriarcha de re decrevit.

Can. 143 – § 1. Ad conventum patriarchalem convocandi sunt:

1º Episcopi eparchiales ceterique Hierarchae loci;

2º Episcopi titulares;

3º Praesides confoederationum monasticarum, Superiores generales institutorum vitae consecratae atque Superiores monasteriorum sui iuris;

4º rectores catholicarum studiorum universitatum et ecclesiasticarum studiorum universitatum necnon decani facultatum theologiae vel iuris canonici, quae intra fines territorii Ecclesiae, cuius conventus tenetur, sedem habent;

5º rectores seminariorum maiorum;

6º ex unaquaque eparchia saltem unus ex presbyteris eidem eparchiae ascriptis praesertim parochis, unus ex religiosis vel sodalibus societatum vitae communis ad instar religiosorum necnon duo laici, nisi statuta maiorem numerum determinant, qui omnes modo ab Episcopo eparchiali determinato designantur et quidem, si de sodalibus instituti vitae consecratae agitur, de consensu Superioris competentis.

§ 2. Omnes, qui ad conventum patriarchalem convocandi sunt, eidem interesse debent, nisi iusto detinentur impedimento, de quo Patriarcham certiorem facere tenentur; Episcopi eparchiales vero procuratorem mittere possunt.

§ 3. Personae alterius Ecclesiae sui iuris ad conventum patriarchalem invitari et in eo partem habere possunt ad normam statutorum.

§ 4. Ad conventum patriarchalem etiam invitari possunt aliquot observatores ex Ecclesie vel Communitatibus ecclesialibus acatholicis.

Can. 144 – § 1. Fermo iure cuiuslibet christifidelis quaestiones Hierarchis indicandi solius Patriarchae vel Synodi Episcoporum est argumenta in conventu patriarchali tractanda determinare.

§ 2. Patriarchae est per oportunas praealias commissiones et consultationes curare, ut omnes quaestiones apte instruantur atque opportuno tempore ad conventus membra mittantur.

Can. 145 – Conventus patriarchalis sua habeat statuta a Synodo Episcoporum approbata, in quibus normae ad finem conventus obtinendum necessariae contineantur.

Caput VIII De territorio Ecclesiae patriarchalis atque de potestate Patriarchae et Synodorum extra hoc territorium

Can. 146 – § 1. Territorium Ecclesiae, cui Patriarcha praeest, ad illas regiones extenditur, in quibus ritus eidem Ecclesiae proprius servatur et Patriarcha ius legitime acquisitum habet provincias, eparchias necnon exarchias erigendi.

§ 2. Si quod dubium de finibus territorii Ecclesiae patriarchalis exoritur aut si de immutatione finium agitur, Synodi Episcoporum est rem investigare audita superiore auctoritate uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris, cuius interest, necnon re in eadem Synodo discussa petitionem apte instructam de dubio solvendo vel de finibus immutandis ad Romanum Pontificem porrigere, cuius solius est dubium authenticē dirimere vel decretum de immutatione finium ferre.

Can. 147 – Intra fines territorii Ecclesiae, cui praeest, potestas Patriarchae ac Synodorum exercetur non tantum in omnes christifideles eidem Ecclesiae ascriptos, sed etiam in ceteros, qui Episcopum eparchialem propriae Ecclesiae in eodem territorio constitutum non habent quique, etsi propriae Ecclesiae permanent ascripti, curae Hierarcharum loci eiusdem Ecclesiae patriarchalis committuntur firmo can. 912, §5.

Can. 148 – § 1. Patriarchae ius et obligatio est circa christifideles, qui extra fines territorii Ecclesiae, cui praeest, commorantur, oportunas informationes exquirendi etiam per Visitatorem a se de assensu Sedis Apostolicae missum.

§ 2. Visitator, antequam suum munus init, horum christifidelium Episcopum eparchialem adeat eique nominationis litteras exhibeat.

§ 3. Visitatione peracta Visitator ad Patriarcham relationem mittat, qui re in Synodo Episcoporum discussa Sedi Apostolicae opportuna media proponere potest, ut ubique terrarum tuitioni atque incremento boni spiritualis christifidelium Ecclesiae, cui praeest, etiam per constitutionem paroeciarum ac exarchiarum vel eparchiarum propriorum provideatur.

Can. 149 – Candidatos, saltem tres, ad officium Episcopi eparchialis, Episcopi coadiutoris vel Episcopi auxiliaris extra fines territorii Ecclesiae patriarchalis impleendum Synodus Episcoporum eiusdem Ecclesiae ad normam canonum de electionibus Episcoporum eligit et per Patriarcham Romano Pontifici ad nominationem proponit secreto servato ab omnibus, qui quomodolibet electionis exitum noverunt.

Can. 150 – § 1. Episcopi extra fines territorii Ecclesiae patriarchalis constituti habent omnia iura et obligationes synodalia ceterorum Episcoporum eiusdem Ecclesiae firmo can. 102, §2.

§ 2. Leges a Synodo Episcoporum latae et a Patriarcha promulgatae, si liturgicae sunt, ubique terrarum vigent; si vero disciplinares sunt vel si de ceteris decisionibus Synodi agitur, vim iuris habent intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis.

§ 3. Velint Episcopi eparchiales extra territorium Ecclesiae patriarchalis constituti legibus disciplinaribus ceterisque decisionibus synodalibus, quae eorum competentiā non excedunt, in propriis eparchiis vim iuris tribuere; si vero hae leges vel decisiones a Sede Apostolica approbatae sunt, ubique terrarum vim iuris habent.

Titulus V

De Ecclesiis archiepiscopalibus maioribus

Can. 151 – Archiepiscopus maior est Metropolita Sedis determinatae vel agnitae a suprema Ecclesiae auctoritate, qui toti cuidam Ecclesiae orientali sui iuris titulo patriarchali non insignitae praest.

Can. 152 – Quae in iure communi de Ecclesiis patriarchalibus vel de Patriarchis dicuntur, de Ecclesiis archiepiscopalibus maioribus vel de Archiepiscopis maioribus valere intelleguntur, nisi aliter expresse iure cavetur aut ex natura rei constat.

Can. 153 – § 1. Archiepiscopus maior ad normam cann. 62 - 73 eligitur.

§ 2. Post acceptationem electi Synodus Episcoporum per synodicas litteras Romanum Pontificem certiorem facere debet de electione canonice peracta; ipse vero electus per litteras manu propria subscriptas expostulare debet a Romano Pontifice suae electionis confirmationem.

§ 3. Obtenta confirmatione electus coram Synodo Episcoporum emittere debet professionem fidei et promissionem fideliter officium suum gerendi, deinde procedatur ad eius proclamationem et inthronizationem; si vero electus nondum est Episcopus ordinatus, inthronizatio valide fieri non potest, antequam electus ordinationem episcopalem suscepit.

§ 4. Si vero confirmatio denegatur, nova electio fiat intra tempus a Romano Pontifice statutum.

Can. 154 – Honoris praecedentiam immediate post Patriarchas Archiepiscopi maiores obtinent secundum ordinem erectionis Ecclesiae, cui praesunt, in Ecclesiam archiepiscopalem maiorem.

Titulus VI

De Ecclesiis metropolitanis ceterisque Ecclesiis sui iuris

Caput I De Ecclesiis metropolitanis sui iuris

Can. 155 – § 1. Ecclesiae metropolitanae sui iuris praeest Metropolita sedis determinatae a Romano Pontifice nominatus et a Consilio Hierarcharum ad normam iuris adiutus.

§ 2. Solius supremae Ecclesiae auctoritatis est Ecclesias metropolitanas sui iuris erigere, immutare et supprimere earumque territorium certis finibus circumscribere.

Can. 156 – § 1. Intra tres menses ab ordinatione episcopali vel, si iam Episcopus ordinatus est, ab inthronizatione computandos Metropolita obligatione tenetur a Romano Pontifice petendi pallium, quod est signum suae potestatis metropolitanae atque plenae communionis Ecclesiae metropolitanae sui iuris cum Romano Pontifice.

§ 2. Ante pallii impositionem Metropolita non potest Consilium Hierarcharum convocare et Episcopos ordinare.

Can. 157 – § 1. Potestas, quae Metropolitae ad normam canonum et legitimarum consuetudinum in Episcopos ceterosque christifideles Ecclesiae, cui praeest, competit, est ordinaria et propria, sed ita personalis, ut ipse non possit Vicarium pro tota Ecclesia metropolitana constituere aut potestatem suam alicui ad universitatem casuum delegare.

§ 2. Potestas Metropolitae et Consilii Hierarcharum valide exercetur solummodo intra fines territorii Ecclesiae metropolitanae sui iuris.

Can. 158 – § 1. Ecclesiae metropolitanae sui iuris sedes est in civitate principe, a qua Metropolita, qui eidem Ecclesiae praeest, titulum desumit.

§ 2. Metropolita in eparchia sibi concredita eadem iura et obligationes habet ac Episcopos eparchialis in sua.

Can. 159 – In Ecclesia metropolitana sui iuris, cui praeest, Metropolitae praeterea, quae iure communi vel iure particulari a Romano Pontifice statuto ei tribuuntur, competit:

1º Episcopos eiusdem Ecclesiae intra tempus iure determinatum ordinare et inthronizare;

2º Consilium Hierarcharum ad normam iuris convocare, quaestiones in ipso tractandas opportune instruere, eidem praeesse atque id transferre vel absolvere;

3º tribunal metropolitanum ergere;

4º vigilare, ut fides ac disciplina ecclesiastica accurate serventur;

5º canonicam visitationem in eparchiis peragere, si eam Episcopus eparchialis neglegxit;

6º deputare Administratorem eparchiae in casu, de quo in can. 219, n. 4;
7º eum, qui legitime ad officium propositus vel electus est, nominare vel confirmare, si Episcopus eparchialis intra tempus iure statutum iusto impedimento non detenus id facere omisit, itemque oeconomum eparchialem nominare, si Episcopus eparchialis monitus eum nominare neglexit.

8º Romani Pontificis acta cum Episcopis eparchialibus aliisque, ad quos pertinent, communicare, nisi Sedes Apostolica directe providit, et praescriptorum, quae in his actis continentur, fidelem executionem curare.

Can. 160 – In negotiis extraordinariis vel specialem difficultatem secum ferentibus Episcopi eparchiales Metropolitam et Metropolita Episcopos eparchiales audire ne omittant.

Can. 161 – Metropolita commemorandus est post Romanum Pontificem ab omnibus Episcopis ceterisque clericis in Divina Liturgia et in laudibus divinis secundum praescripta librorum liturgicorum.

Can. 162 – Metropolita commemorationem Romani Pontificis in signum plenae communionis cum eo in Divina Liturgia et in laudibus divinis secundum praescripta librorum liturgicorum debet facere et curare, ut ab omnibus Episcopis ceterisque clericis Ecclesiae, cui praeest, fideliter fiat.

Can. 163 – § 1. Ad Consilium Hierarcharum ipso iure pertinent et in eo votum deliberativum habent omnes et soli Ecclesiae metropolitanae Episcopi eparchiales; ceteri Episcopi eiusdem vel etiam alterius Ecclesiae sui iuris nonnisi ut hospites invitari possunt, si maiori parti membrorum Consilii Hierarcharum id placet.

§ 2. Omnia membra Consilii Hierarcharum gravi obligatione tenentur, ut intersint sessionibus eiusdem Consilii.

§ 3. Si quis Episcopus eparchialis iusto existimat se detineri impedimento, suas rationes scripto aperiat Consilio; de legitimitate impedimenti decidere est Episcoporum eparchialium, qui in loco designato initio sessionum Consilii praesentes sunt.

§ 4. Nemo ex Consilii Hierarcharum membris procuratorem mittere potest nec quisquam duplex suffragium habet.

§ 5. Consilio Hierarcharum incohato nemini eorum, qui interesse debent, licet discedere nisi iusta de causa a Consilii praeside approbata.

Can. 164 – § 1. Ad validitatem singularum sessionum Consilii Hierarcharum atque singulorum scrutiniorum necesse est, ut assit maior pars membrorum.

§ 2. Consilium Hierarcharum negotia decidit ad maiorem partem suffragiorum.

Can. 165 – § 1. Firmis canonibus, in quibus expresse de potestate Consilii Hierarcharum leges ac normas ferendi agitur, hoc Consilium eas ferre potest etiam in iis casibus, in quibus ius commune rem remittit ad ius particulare Ecclesiae sui iuris.

§ 2. De legibus et normis a Consilio Hierarcharum latis Metropolita Sedem Apostolicam quam primum certiorem faciat nec leges ac normae valide promulgari possunt, antequam Metropolita notitiam a Sede Apostolica scripto datam habuit de Consilii actorum receptione; etiam de ceteris in Consilio Hierarcharum gestis Metropolita Sedem Apostolicam certiorem faciat.

§ 3. Firmis canonibus, in quibus expresse de actibus administrativis Metropolitae, qui Ecclesiae metropolitanae sui iuris praest, agitur, eius est etiam illos actus administrativos ponere, qui iure communi superiori auctoritati administrativa Ecclesiae sui iuris committuntur, de consensu tamen Consilii Hierarcharum.

Can. 166 – Ad Metropolitae et Episcoporum nominationem quod attinet, Consilium Hierarcharum pro unoquoque casu elenchem componat trium saltem candidatorum magis idoneorum eundemque Sedi Apostolicae mittat; quem elenchem ut complicant, membra Consilii Hierarcharum, si id expedire iudicant, de necessitatibus Ecclesiae deque dotibus specialibus personae ad episcopatum requisitis sententiam aliquorum presbyterorum vel aliorum christifidelium sapientia praestantium exquirere possunt.

Can. 167 – § 1. Consilium Hierarcharum curet, ut necessitatibus pastoralibus christifidelium provideatur, atque de iis potest statuere, quae ad fidei incrementum provehendum, ad actionem pastoralem communem fovendam, ad moderandos mores, ad proprium ritum necnon ad disciplinam ecclesiasticam communem servandos opportuna esse videntur.

§ 2. Hae decisiones Consilii Hierarcharum obligant tantummodo, si a Sede Apostolica approbatae sunt firmo can. 165, §2.

Can. 168 – Consilium Hierarcharum locum habeat semel saltem in anno et, quoties id postulant specialia adiuncta aut expedienda sunt negotia iure communi huic Consilio reservata vel pro quibus peragendis consensus eiusdem Consilii requiritur.

Can. 169 – Consilium Hierarcharum sua conficiat statuta Sedi Apostolicae transmittenda, in quibus provideatur de secretaria Consilii, de commissionibus praeparatoriis, de ordine procedendi necnon de aliis mediis, quae fini consequendo efficacius consulunt.

Can. 170 – In Ecclesia metropolitana sui iuris conventus ad normam cann. 140 - 145 habeatur et quinto saltem quoque anno convocetur; quae ibidem de Patriarcha dicuntur, Metropolitae competunt.

Can. 171 – § 1. Sede metropolitana in Ecclesiis metropolitanis sui iuris vacante:
1º Administrator Ecclesiae metropolitanae sui iuris est senior ordinatione episcopali inter Episcopos eparchiales eiusdem Ecclesiae, qui quam primum Romanum Pontificem de sedis vacatione certiorem faciat;

2º ad Administratorem Ecclesiae metropolitanae sui iuris transit ordinaria Metropolitae potestas iis omnibus exclusis, quae agi non possunt nisi de consensu Consilii Hierarcharum;

3º sede vacante nihil innovetur.

§ 2. Sede metropolitana in his Ecclesiis impedita eadem serventur ac quae de Sede patriarchali impedita in can. 132, §1 statuta sunt; quae ibidem de Patriarcha dicuntur, Metropolitae competunt.

§ 3. Circa sedem vacantem vel impeditam eparchiae Metropolitae serventur cann. 219 - 231.

Caput II De ceteris Ecclesiis sui iuris

Can. 172 – Ecclesia sui iuris, quae neque est patriarchalis nec archiepiscopalis nec metropolitana, concreditur Hierarchae, qui ei praeest ad normam iuris communis et iuris particularis a Romano Pontifice statuti.

Can. 173 – Hae Ecclesiae immediate a Sede Apostolica dependent; iura et obligations vero, de quibus in can. 159, nn. 3 - 8, Hierarcha a Sede Apostolica delegatus exercet.

Can. 174 – Si ius commune aliquid remittit ad ius particulare aut ad superiorem auctoritatem administrativam Ecclesiae sui iuris, auctoritas competens in his Ecclesiis est Episcopus eparchialis de consensu Sedis Apostolicae, nisi aliud expresse statuitur.

Titulus VII

De eparchiis et de Episcopis

Caput I De Episcopis

Can. 175 – § 1. Eparchia est populi Dei portio, quae Episcopo cum cooperatione presbyterii pascenda concreditur ita, ut Pastori suo adhaerens ab eoque per Evangelium et Eucharistiam in Spiritu Sancto congregata Ecclesiam particularem constituat, in qua vere inest et operatur una, sancta, catholica et apostolica Christi Ecclesia.

§ 2. In erectione, immutatione et suppressione eparchiarum intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis servandus est can. 84, §1; in ceteris casibus eparchiarum erectio, immutatio et suppressio competit soli Sedi Apostolicae.

Can. 176 – Episcopus eparchialis, cui scilicet eparchia nomine proprio pascenda concredata est, eam ut vicarius et legatus Christi regit; potestas, qua ipse nomine Christi personaliter fungitur, est propria, ordinaria et immediata, etsi a suprema Ecclesiae auctoritate exercitium eiusdem potestatis ultimatum regitur et certis limitibus intuitu utilitatis Ecclesiae vel christifidelium circumscribi potest.

Can. 177 – § 1. Episcopi, quibus eparchia nomine proprio regenda concredata non est, quodcumque aliud munus in Ecclesia exercent vel exercuerunt, titulares vocantur.

Art. I De electione Episcoporum

Can. 178 – Ut quis idoneus ad episcopatum habeatur, requiritur, ut sit:
1º firma fide, bonis moribus, pietate, animarum zelo et prudentia praestans;
2º bona existimatione gaudens;
3º vinculo matrimonio non ligatus;
4º annos natus saltem triginta quinque;
5º a quinquennio saltem in ordine presbyteratus constitutus;
6º in aliqua scientia sacra doctor vel licentiatus vel saltem peritus.

Can. 179 – § 1. Episcopi intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis ad sedem vacantem vel aliud munus implendum designantur electione canonica ad normam cann. 943 - 953, nisi aliud iure communi cavitur.

§ 2. Ceteri Episcopi a Romano Pontifice nominantur firmis cann. 149 et 166.

Can. 180 – § 1. Candidatos ad episcopatum idoneos sola Synodi Episcoporum membra proponere possunt, quorum est etiam ad normam iuris particularis informaciones et documenta, quae necessaria sunt, ut candidatorum idoneitas comprobetur, colligere auditis, si opportunum ducunt, secreto et singillatim aliquibus presbyteris vel etiam aliis christifidelibus prudentia et christiana vita praestantibus.

§ 2. Episcopi de informationibus Patriarcham opportuno tempore ante Synodi convocationem certiorem faciant; Patriarcha vero propriis, si casus fert, additis informationibus rem ad omnia Synodi membra mittat.

§ 3. Nisi ius particulare a Romano Pontifice approbatum aliud fert, Synodus Episcoporum nomina candidatorum examinet et secreto scrutinio elenchum componat, qui per Patriarcham ad Sedem Apostolicam mittatur ad assensum Romani Pontificis obtainendum.

§ 4. Assensus Romani Pontificis semel praestitus pro singulis candidatis valet, donec explicite revocatus est, quo in casu nomen candidati ex elenco expungendum est.

Can. 181 – § 1. Convocatione legitime facta, si duae ex tribus partibus Episcoporum, qui tenentur Synodo Episcoporum interesse, demptis iis, qui legitimo sunt impedimento detenti, in loco designato praesentes sunt, Synodus canonica declaretur et ad electionem procedi potest.

§ 2. Episcopi, quem prae ceteris dignum et idoneum coram Domino censem, libere elegant.

§ 3. Post tria inefficacia scrutinia suffragia feruntur in quarto scrutinio super iis duobus tantummodo candidatis, qui in tertio scrutinio maiorem partem suffragiorum reperunt.

§ 4. Si in tertio aut quarto scrutinio ob paritatem votorum non constat, quis candidatus pro novo scrutinio vel quis electus sit, paritas dirimatur in favorem eius, qui est senior ordinatione presbyterali; si nemo ordinatione presbyterali alias praecedit, qui est senior aetate.

Can. 182 – § 1. Si electus est ex recensis in elenco, ad quem Romanus Pontifex assensum iam praestitit, peracta electio a Patriarcha sub secreto intimanda est electo.

§ 2. Si electus electionem acceptavit, Patriarcha de acceptatione electionis atque de die proclamationis statim Sedem Apostolicam certiorem faciat.

Can. 183 – § 1. Si electus non est ex recensis in elenco, statim Patriarcha Sedem Apostolicam de peracta electione certiorem faciat ad obtainendum Romani Pontificis assensum secreto servato ab omnibus, qui quomodolibet electionis exitum neverunt, etiam erga electum, donec de assensu notitia ad Patriarcham pervenit.

§ 2. Obtento assensu Romani Pontificis Patriarcha sub secreto electionem intimet electo et ad normam can. 182, §2 agat.

Can. 184 – § 1. Si Synodus Episcoporum congregari non potest, Patriarcha consulta Sede Apostolica suffragia Episcoporum per litteras exquirat; quo in casu Patriarcha ad validitatem actus uti debet opera duorum Episcoporum scrutatorum, qui designandi sunt ad normam iuris particularis vel, si deest, a Patriarcha de consensu Synodi permanentis.

§ 2. Scrutatores secreto servato litteras Episcoporum aperiant, suffragia numerent et relationem scripto datam de peracto scrutinio una cum Patriarcha subsignent.

§ 3. Si quis ex candidatis in hoc unico scrutinio maiorem partem suffragiorum Synodi membrorum obtinuit, electus habeatur et Patriarcha ad normam can. 182 vel 183 procedat, secus Patriarcha rem ad Sedem Apostolicam deferat.

Can. 185 – § 1. Cuilibet ad episcopatum promovendo necessaria est provisio canonica, qua Episcopus eparchialis determinatae eparchiae constituitur vel aliud determinatum munus ipsi in Ecclesia committitur.

§ 2. Candidatus ante ordinationem episcopalem emittat professionem fidei necnon promissionem oboedientiae erga Romanum Pontificem et in Ecclesiis patriarchalibus etiam promissionem oboedientiae erga Patriarcham in iis, in quibus Patriarchae ad normam iuris subiectus est.

Can. 186 – § 1. Nisi legitimo impedimento detinetur, promovendus ad episcopatum debet intra tres menses a die proclamationis, si de electo agitur, vel a receptis apostolicis litteris, si de nominato agitur, computandos ordinationem episcopalem suscipere.

§ 2. Episcopus eparchialis intra quattuor menses ab electione vel nominatione episcopali computandos debet possessionem canonicam eparchiae capere.

Can. 187 – § 1. Possessionem canonicam eparchiae capit Episcopus eparchialis ipsa inthronizatione legitime peracta, in qua publice litterae apostolicae vel patriarchales de provisione canonica leguntur.

§ 2. De peracta inthronizatione documentum conficiatur ab ipso Episcopo eparchiali una cum cancellario curiae et saltem duobus testibus subsignandum et in archivo curiae eparchialis asservandum.

§ 3. Ante inthronizationem Episcopus in regimen eparchiae neque per se neque per alios nec ulla titulo se ingerat; si vero aliquod officium in eparchia vacanti habuit, illud retinere et exercere potest.

Art. II De iuribus et obligationibus Episcoporum eparchialium

Can. 188 – In omnibus negotiis iuridicis eparchiae Episcopus eparchialis eiusdem personam gerit.

Can. 189 – § 1. Episcopi eparchialis est eparchiam sibi concreditam cum potestate legislativa, exexecutiva et iudicali regere.

§ 2. Potestatem legislativam exercet Episcopus eparchialis ipse per se; potestatem exexecutivam exercet sive per se sive per Protosyncellum vel Syncellos; potestatem iudicialem sive per se sive per Vicarium iudicialem et iudices.

Can. 190 – § 1. In exercendo suo munere pastoris Episcopus eparchialis sollicitum se praebeat erga omnes christifideles, qui suae curae committuntur, cuiusvis sunt aetatis, condicionis, nationis vel Ecclesiae sui iuris tum in territorio eparchiae habitantes tum in eodem ad tempus versantes, animum intendens apostolicum ad eos etiam, qui ob vitae suae condicionem ordinaria cura pastorali non satis frui possunt, necnon ad eos, qui a religionis praxi defecerunt.

§ 2. Speciali modo curet Episcopus eparchialis, ut omnes christifideles suae curae commissi unitatem inter christianos foveant secundum principia ab Ecclesia approbata.

§ 3. Episcopus eparchialis commendatos sibi in Domino habeat non baptizatos et curet, ut et eis ex testimonio christifidelium in communione ecclesiastica viventium eluceat caritas Christi.

§ 4. Episcopus eparchialis speciali sollicitudine prosequatur presbyteros, quos tamquam adiutores et consiliarios audiat, eorum iura tutetur et curet, ut obligationes suo statui proprias impleant iisdemque praesto sint media et institutiones, quibus ad vitam spiritualem et intellectualem fovendam agent; item curet, ut eorum honestae sustentationi atque congruenti praecaventiae et securitati sociali necnon assistentiae sanitariae ad normam iuris prospiciatur.

Can. 191 – § 1. Episcopus eparchialis, etiam Ecclesiae latinae, cuius curae christifideles alterius Ecclesiae sui iuris commissi sunt, gravi obligatione tenetur omnia providendi, ut hi christifideles propriae Ecclesiae ritum retineant, eumque colant ac pro viribus observent et cum auctoritate superiore eiusdem Ecclesiae relationes foveant.

§ 2. Spiritualibus necessitatibus horum christifidelium Episcopus eparchialis provideat, si fieri potest, per presbyteros vel parochos eiusdem Ecclesiae sui iuris ac christifideles aut etiam per Syncellum pro negotiis horum christifidelium constitutum.

§ 3. Episcopi eparchiales, dum presbyteros, parochos vel Syncellos ad curam christifidelium Ecclesiarum patriarchalium constituunt, rationes cum Patriarchis, quorum interest, ineant et illis consentientibus propria auctoritate agant certiore quam primum facta Sede Apostolica; si vero Patriarchae quacumque de causa dissentiant, res ad Sedem Apostolicam deferatur.

Can. 192 – Episcopus eparchialis dignitates clericis sibi subditis ceteris exclusis conferre potest ad normam tamen iuris particularis propriae Ecclesiae sui iuris.

Can. 193 – Vocationes sacerdotales, diaconales, monachorum ceterorumque sodalium institutorum vitae consecratae ac missionales quam maxime Episcopus eparchialis foveat.

Can. 194 – § 1. Veritates fidei credendas et moribus applicandas Episcopus eparchialis christifidelibus proponere et illustrare tenetur per se ipse frequenter praedicans; curet etiam, ut praescripta iuris de verbi Dei ministerio, de homilia praesertim et catechetica institutione sedulo serventur ita, ut universa doctrina christiana omnibus tradatur.

§ 2. Integritatem et unitatem fidei Episcopus eparchialis firmiter tueatur.

Can. 195 – Episcopus eparchialis, cum memor sit se obligatione teneri exemplum sanctitatis praebendi in caritate, humilitate et vitae simplicitate, omni ope promovere studeat sanctitatem christifidelium secundum suam cuiusque vocationem atque, cum sit praecipuus mysteriorum Dei dispensator, annitur, ut christifideles sua curae commissi sacramentorum celebratione et praesertim Divinae Eucharistiae participatio ne in gratia crescant atque paschale mysterium penitus cognoscant et vivant ita, ut unum efficiant Corpus in unitate caritatis Christi.

Can. 196 – Divinam Liturgiam pro populo eparchiae sibi concredite Episcopus eparchialis frequenter celebret; diebus vero iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris praescriptis celebrare debet.

Can. 197 – § 1. Episcopus eparchialis utpote totius vitae liturgicae in eparchia sibi concredata moderator, promotor atque custos invigilet, ut illa quam maxime foveatur atque secundum praescripta necnon legitimas consuetudines propriae Ecclesiae sui iuris ordinetur.

§ 2. Curet Episcopus eparchialis, ut in propria ecclesia cathedrali celebretur saltem pars laudum divinarum, etiam cottidie, secundum legitimas consuetudines propriae Ecclesiae sui iuris; item, ut in qualibet paroecia pro viribus diebus dominicis et festis atque praecipuis sollemnitatibus earumque vigiliis laudes divinae celebrentur.

§ 3. Episcopus eparchialis frequenter praesit laudibus divinis in ecclesia cathedrali aliave ecclesia festis praesertim de pracepto aliquisque sollemnitatibus, in quibus partem habet notabilis populi pars.

Can. 198 – Episcopi eparchialis est in tota eparchia sacras functiones celebrare, quae secundum praescripta librorum liturgicorum ab ipso omnibus insignibus pontificibus induito sollemniter perficienda sunt, non vero extra fines propriae eparchiae sine expresso vel saltem rationabiliter praesumpto Episcopi eparchialis consensu.

Can. 199 – § 1. Universae Ecclesiae unitatem cum tueri debeat, Episcopus eparchialis disciplinam eiusdem Ecclesiae communem promovere necnon observantiam omnium legum ecclesiasticarum atque legitimarum consuetudinum urgere tenetur.

§ 2. Advigilet Episcopus eparchialis, ne abusus in disciplinam ecclesiasticam irrepant praesertim circa verbi Dei ministerium, celebrationem sacramentorum et sacramentalium, cultum Dei et Sanctorum, exsecutionem piarum voluntatum.

Can. 200 – Episcopi eparchiales plurium Ecclesiarum sui iuris in eodem territorio potestatem suam exercentes current, ut collatis consiliis in periodicis conventibus unitatem actionis foveant et viribus unitis communia adiuvent opera ad bonum religionis expeditius promovendum et ad cleri disciplinam efficacius tuendam.

Can. 201 – § 1. Varias apostolatus formas in eparchia foveat Episcopus eparchialis atque curet, ut in tota eparchia vel in eiusdem particularibus districtibus omnia opera apostolatus servata uniuscuiusque propria indole sub suo moderamine coordinetur.

§ 2. Urgeat Episcopus eparchialis obligationem, qua tenentur christifideles ad apostolatum pro sua quisque condicione et aptitudine exercendum, atque eos adhortetur, ut varia opera apostolatus secundum necessitates loci et temporis participant et adiuvant.

§ 3. Consociationes christifidelium, quae finem spiritualem directe aut indirecte persequuntur, Episcopus eparchialis promoveat eas, si id expedit, erigendo, approbando, laudando vel commendando ad normam iuris.

Can. 202 – § 1. Episcopus eparchialis, etsi Episcopum coadiutorem vel Episcopum auxiliarem habet, obligatione tenetur in eparchia propria residendi.

§ 2. Praeterquam causa obligationum, quae legitime absentiam a propria eparchia requirunt, Episcopus eparchialis ab eparchia iusta de causa abesse potest non ultra mensem, dummodo cautum sit, ne ex ipsius absentia eparchia quicquam detrimenti capiat.

§ 3. Diebus vero praecipuarum sollemnitatum iure particulari secundum consuetudinem propriae Ecclesiae sui iuris statutarum Episcopus eparchialis a propria eparchia ne absit nisi gravi de causa.

§ 4. Si Episcopus eparchialis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis potestatem suam exercens ultra sex menses ab eparchia sibi concredata illegitime afuit, Patriarcha rem ad Romanum Pontificem statim deferat; in ceteris casibus hoc faciat Metropolita, vel, si ipse Metropolita illegitime afuit, Episcopus eparchialis ordinatione episcopali senior eidem Metropolitae subditus.

Can. 203 – § 1. Tenetur Episcopus eparchialis obligatione eparchiam vel ex toto vel ex parte quotannis visitandi ita, ut singulis saltem quinquenniis totam eparchiam ipse per se vel, si legitime est impeditus, per Episcopum coadiutorem aut per Episcopum auxiliarem aut per Protosyncellum vel Syncellum aut per alium presbyterum canonice visitet.

§ 2. Visitationi canonicae Episcopi eparchialis obnoxiae sunt personae, instituta catholica, res et loca sacra, quae intra fines eparchiae sunt.

§ 3. Sodales institutorum religiosorum necnon Societatum vitae communis ad instar religiosorum iuris pontificii vel patriarchalis eorumque domus Episcopus eparchialis visitare potest tantum in casibus iure expressis.

Can. 204 – § 1. Episcopus eparchialis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis potestatem suam exercens tenetur singulis quinquenniis relationem Patriarchae facere circa statum eparchiae sibi concredita secundum modum a Synodo Episcorum statutum; exemplar relationis Episcopus quam primum ad Sedem Apostolicam mittat.

§ 2. Ceteri Episcopi eparchiales singulis quinquenniis eandem relationem Sedi Apostolicae facere debent et, si de Episcopis alicuius Ecclesiae patriarchalis vel Ecclesiae metropolitanae sui iuris agitur, exemplar relationis Patriarchae vel Metropolitae quam primum mittant.

Can. 205 – Episcopus eparchialis cuiuscumque Ecclesiae sui iuris, etiam latinae, Sedem Apostolicam certiores faciat occasione relationis quinquennalis de statu et necessitatibus christifidelium, qui, etsi alii Ecclesiae sui iuris ascripti, suae curae commissi sunt.

Can. 206 – § 1. Episcopus eparchialis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis postatem exercens intra quinquennium a sua inthronizatione computandum, si fieri potest una cum Patriarcha, visitationem ad Urbem peragat Beatorum Apostolorum Petri et Pauli limina visitaturus atque Beati Petri successori in primatu super universam Ecclesiam se sistat.

§ 2. Ceteri Episcopi eparchiales singulis quinquenniis per se vel, si legitime sunt impediti, per alium visitationem ad Urbem peragere debent; si vero de Episcopis alicuius Ecclesiae patriarchalis agitur, optandum est, ut visitatio saltem aliquoties una cum Patriarcha fiat.

Can. 207 – § 1. Commemorationem Romani Pontificis ante omnes in signum plenae communionis cum eo in Divina Liturgia et in laudibus divinis secundum praescripta librorum liturgicorum Episcopus eparchialis facere debet et curare, ut a ceteris clericis eparchiae fideliter fiat.

§ 2. Episcopus eparchialis commemorandus est ab omnibus clericis in Divina Liturgia et in laudibus divinis secundum praescripta librorum liturgicorum.

Can. 208 – § 1. Episcopus eparchialis, qui septuagesimum quintum annum aetatis explevit aut ob infirmam valetudinem aliave gravi de causa officio suo implendo minus aptus evasit, rogatur, ut renuntiationem ab officio exhibeat.

§ 2. Haec renuntiatione exhibenda est Patriarchae, si de Episcopo eparchiali intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis potestatem suam exercente agitur, in ceteris casibus vero Romano Pontifici.

§ 3. Ad acceptationem huius renuntiationis Patriarcha indiget consensu Synodi permanentis, nisi praecessit invitatio ad renuntiandum a Synodo Episcoporum facta.

Can. 209 – § 1. Episcopus eparchialis, cuius renuntiatione ab officio acceptata est, titulum Episcopi emeriti eparchiae, quam regebat, obtinet atque habitationis sedem in ipsa eparchia servare potest, nisi certis in casibus ob specialia adiuncta a Sede Apostolica vel, si de eparchia intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis sita agitur, a Patriarcha de consensu Synodi Episcoporum aliter providetur.

§ 2. Synodus Episcoporum vel Consilium Hierarcharum curare debet, ut congruae et dignae Episcopi eparchialis emeriti sustentationi provideatur, attenta quidem prima obligatione, qua tenetur eparchia, cui inservivit.

Art. III De Episcopis coadiutoribus et de Episcopis auxiliaribus

Can. 210 – § 1. Si pastorales Eparchiae necessitates id suadent, unus vel plures Episcopi auxiliares petente Episcopo eparchiali constituantur.

§ 2. Gravioribus in adiunctis, etiam indolis personalis, constitui potest ex officio Episcopus coadiutor cum iure successionis specialibus potestatibus praeditus.

Can. 211 – § 1. Episcopus coadiutor praeter iura et obligationes, quae iure communi statuuntur, etiam ea habet, quae in litteris de provisione canonica definiuntur.

§ 2. Iura et obligationes Episcopi coadiutoris a Patriarcha constituti definit ipse Patriarcha consulta Synodo permanenti; si vero de Episcopo coadiutore omnibus iuribus et obligationibus Episcopi eparchialis instruendo agitur, requiritur consensus Synodi Episcoporum.

§ 3. Iura et obligationes Episcopi auxiliaris ea sunt, quae iure communi statuuntur.

Can. 212 – § 1. Episcopus coadiutor et Episcopus auxiliaris, ut sui officii possessionem canonicanam capiant, debent litteras de provisione canonica Episcopo eparchiali ostendere.

§ 2. Episcopus coadiutor debet praeterea easdem ostendere collegio consultorum eparchialium.

§ 3. Si vero Episcopus eparchialis plene est impeditus, sufficit, ut Episcopus coadiutor et Episcopus auxiliaris litteras de provisione canonica ostendant collegio consultorum eparchialium.

§ 4. Ostensioni litterarum adesse debet cancellarius curiae, qui rem in acta referat.

Can. 213 – § 1. Episcopus coadiutor vices gerit Episcopi eparchialis absentis vel impediti; constitui debet Protosyncellus et ei prie aliis Episcopus eparchialis commitmentat ea, quae ex iure mandatum speciale requirunt.

§ 2. Episcopus eparchialis firma §1 constituit Episcopum auxiliarem Protosyncelum; si tamen plures sunt, unum ex iis constituit Protosyncellum, alios vero Syncellos.

§ 3. Episcopus eparchialis in perpendendis causis maioris momenti praesertim indolis pastoralis Episcopos auxiliares prae ceteris consulat.

§ 4. Episcopus coadiutor et Episcopus auxiliaris eo, quod in partem sollicitudinis Episcopi eparchialis vocati sunt, ita officium suum exerceant, ut in omnibus negotiis unanimi consensione cum ipso procedant.

Can. 214 – § 1. Episcopus coadiutor et Episcopus auxiliaris iusto impedimento non detenti debent, quoties sunt ab Episcopo eparchiali requisiti, functiones obire, quas Episcopus eparchialis ipse peragere deberet.

§ 2. Quae episcopalia iura et functiones Episcopus coadiutor et Episcopus auxiliaris possunt et volunt exercere, Episcopus eparchialis habitualiter aliis ne committat.

Can. 215 – Episcopus coadiutor et Episcopus auxiliaris obligatione tenentur residendi in eparchia, a qua praeterquam ratione alicuius muneris extra eparchiam implendi aut feriarum causa, quae ultra mensem ne protrahantur, ne discedant nisi ad breve tempus.

Can. 216 – Ad renuntiationem ab officio Episcopi coadiutoris vel Episcopi auxiliaris quod attinet, applicentur cann. 208 et 209, §2; ei tribuitur emeriti titulus officii, quod antea explevit.

Art. IV De sede eparchiali vacante vel impedita

Can. 217 – Sedes episcopalis vacat Episcopi eparchialis morte, renuntiatione, translatione ac privatione.

Can. 218 – Circa sedes vacantes intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis sitas praeter cann. 223 - 230 et firmis cann. 220 et 221 haec servanda sunt:

1º Patriarcha de sedis vacatione quam primum certiores faciat Sedem Apostolicam;

2º usque ad nominationem Administratoris eparchiae ordinaria Episcopi eparchialis potestas transit ad Patriarcham, nisi aliter iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris vel a Romano Pontifice provisum est;

3º Patriarchae est nominare Administratorem eparchiae intra mensem utilem a recepta vacationis notitia computandum consultis Episcopis curiae patriarchalis, si habentur, secus consulta Synodo permanenti; elapso inutiliter mense, Administratoris nominatio ad Sedem Apostolicam devolvitur;

4º Administrator eparchiae emissa coram Patriarcha professione fidei potestatem obtinet non exercendam tamen nisi capta possessione canonica officii, quae fit ostendendo litteras sueae nominationis collegio consultorum eparchialium;

5º Patriarchae est curare, ut sedi vacanti quam primum nec ultra terminos iure communis statutos dignus idoneusque Episcopus eparchialis detur.

Can. 219 – Exceptis sedibus vacantibus, de quibus in can. 218, in ceteris casibus sede episcopalni vacante praeter cann. 223 - 230 et firmis cann. 220 et 221 haec servanda sunt:

1º Metropolita, secus ille, qui ad normam can. 269, §5 collegio consultorum eparchialium praeest, Sedem Apostolicam et, si de eparchia Ecclesiae patriarchalis agitur, etiam Patriarcham quam primum de sedis vacatione certiores faciat;

2º regimen eparchiae, nisi a Sede Apostolica aliter provisum est, usque ad constitutionem Administratoris eparchiae transit ad Episcopum auxiliarem vel, si plures sunt, ad eorum ordinatione episcopalni seniorem vel, si Episcopus auxiliaris non habetur, ad collegium consultorum eparchialium; praedicti eparchiam interim regunt potestate, quam ius commune Protosyncello agnoscit;

3º collegium consultorum eparchialium intra octo dies ab accepta notitia vacationis computandos debet Administratorem eparchiae ad normam canonum de electionibus eligere, sed ad validitatem electionis requiritur pars suffragiorum absolute maior membrorum ipsius collegii;

4º si intra octo dies Administrator eparchiae electus non est vel si electus condicionibus in can. 225, §2 ad validitatem electionis requisitis caret, nominatio Administratoris eparchiae devolvitur ad Metropolitam vel, si hic deest vel est impeditus, ad Sedem Apostolicam;

5º Administrator eparchiae legitime electus vel nominatus statim potestatem obtinet neque indiget ulla confirmatione; de sua electione vel ex parte Metropolitae nominatione quam primum Sedem Apostolicam certiore faciat et, si ad Ecclesiam patriarchalem pertinet, etiam Patriarcham.

Can. 220 – Episcopus coadiutor, dummodo officii sui possessionem canonicam iam ceperit, sede vacante ipso iure evadit Administrator eparchiae, donec ut Episcopus eparchialis inthronizatus est.

Can. 221 – In casu translationis ad aliam sedem eparchialem Episcopus intra duos menses ab intimatione translationis computandos debet possessionem canonicam novae eparchiae capere; interim vero in priore eparchia:

1º Administratoris eparchiae iura et obligationes habet;

2º honorifica Episcoporum eparchialium privilegia conservat;

3º redditus prioris officii integros percipit.

Can. 222 – § 1. Protosyncellus et Syncelli sede vacante statim ab officio cessant, nisi sunt:

1º Episcopi ordinati;

2º in eparchia Patriarchae constituti;

3º in eparchia intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis sita constituti, donec Administrator eparchiae possessionem canonicam sui officii cepit.

§ 2. Quae a Protosyncello et Syncellis, qui sede vacante statim ab officio cessant, legitime gesta sunt, donec certam de sedis vacatione notitiam acceperunt, vim habent.

§ 3. Episcopus auxiliaris sede vacante retinet potestates a iure quidem collatas et sub auctoritate Administratoris eparchiae exercendas, quas sede plena ut Protosyncellus vel Syncellus habebat, nisi aliud a Sede Apostolica vel iure particulari propriae Ecclesiae patriarchalis statuitur.

Can. 223 – § 1. Unus tantum eligitur vel nominatur Administrator eparchiae reprobata contraria consuetudine.

§ 2. Si oeconomus eparchialis fit Administrator eparchiae, alium oeconomum eparchiale consilium a rebus oeconomicis interim eligat.

Can. 224 – In Administratore eparchiae constituendo nullam sibi potestatis partem nec Patriarcha nec collegium consultorum eparchialium retinere potest nec gerendo officio tempus determinare aliasve restrictiones praestituere.

Can. 225 – § 1. Administrator eparchiae sit integritate, pietate, sana doctrina et prudentiae praestans.

§ 2. Valide ad officium Administratoris eparchiae eligi vel nominari tantum potest Episcopus aut presbyter, qui vinculo matrimonii non est ligatus, tricesimum quintum aetatis annum explevit et ad eandem sedem vacantem non est iam electus, propositus, nominatus vel translatus; si haec condiciones posthabitae sunt, actus illius, qui electus vel nominatus est, ipso iure nulli sunt.

Can. 226 – § 1. Sede vacante nihil innovetur.

§ 2. Illi, qui interim eparchiae regimen curant, vetantur quidpiam agere, quod vel eparchiae vel episcopalibus iuribus praeiudicium afferre potest; speciatim prohibentur ipsi ac omnes alii, ne sive per se sive per alium documenta curiae eparchialis subtrahant, destruant vel mutent.

Can. 227 – Administrator eparchiae eadem iura et obligationes habet ac Episcopus eparchialis iis exclusis, quae ex rei natura aut iure excipiuntur.

Can. 228 – Nisi aliter est legitime provisum:

1º Administrator eparchiae ius habet ad congruam remunerationem lege iuris particularis statuendam vel legitima consuetudine determinatam, quae desumi debet ex bonis eparchiae;

2º cetera emolumenta ad Episcopum eparchialem spectantia, dum sedes episcopalvis vacat, futuro Episcopo eparchiali pro eparchiae necessitatibus reserventur servatis praescriptis iuris particularis, quae modum, quo emolumenta erogari debent, definunt.

Can. 229 – § 1. Renuntiatio Administratoris eparchiae exhibenda est Patriarchae, si ipse Administratorem designavit, secus collegio consultorum eparchialium, quo in casu eam acceptari, ut valeat, necesse non est.

§ 2. Amotio Administratoris eparchiae intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis pertinet ad Patriarcham de consensu Synodi permanentis; secus vero Sedi Apostolicae reservatur.

§ 3. Post mortem, renuntiationem vel amotionem Administratoris eparchiae novus constituatur ab eadem auctoritate et eodem modo ac pro priore praescriptum est.

§ 4. Administrator eparchiae cessat ab officio capta a novo Episcopo eparchiali possessione canonica eparchiae; novus Episcopus eparchialis rationem eius administrationis exigere potest.

Can. 230 – § 1. Oeconomus eparchialis sede vacante officium suum impleat sub auctoritate Administratoris eparchiae; ad ipsum devolvitur administratio bonorum, quae ob sedis vacationem administratorem non habent, nisi Patriarcha aut collegium consultorum eparchialium aliter providerunt.

§ 2. Ad renuntiationem vel amotionem oeconomi eparchialis sede vacante quod attinet, servandae sunt normae can. 229, §§ 1 et 2.

§ 3. Resoluto quovis modo iure oeconomi eparchialis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis novi oeconomi electio vel nominatio pertinet ad Patriarcham consultis Episcopis curiae patriarchalis, si habentur, secus consulta Synodo permanenti; in ceteris casibus oeconomus eligitur a collegio consultorum eparchialium.

§ 4. Oeconomus eparchialis novo Episcopo eparchiali rationem reddere debet suae administrationis, qua redditia, nisi ab eodem in officio suo confirmatur, ab officio cessat.

Can. 231 – § 1. Sede per Episcopi eparchialis captivitatem, relegationem, exilium aut inhabilitatem ita impedita, ut ne per litteras quidem cum christifidelibus sibi commissis communicare ipse possit, eparchiae regimen, nisi aliter providit Patriarcha de consensu Synodi permanentis in eparchiis sitis intra fines territorii Ecclesiae, cui praest, aut Sedes Apostolica, est penes Episcopum coadiutorem; si vero deest aut impeditus est, penes Protosyncellum, Syncellum vel alium idoneum sacerdotem ab Episcopo eparchiali designatum, cui ipso iure competit iura et obligationes Protosyncelli; potest vero Episcopus eparchialis opportuno tempore plures designare, qui sibi invicem in officio succedunt.

§ 2. Si iidem desunt aut impediti sunt, ne eparchiae regimen assumant, collegii consultorum eparchialium est sacerdotem eligere, qui eparchiam regat.

§ 3. Qui eparchiam intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis regendam suscepit, quam primum Patriarcham certiorem faciat de sede impedita et de assumpto officio; in ceteris casibus Sedem Apostolicam et, si ad Ecclesiam patriarchalem pertinet, etiam Patriarcham.

Art. V De Administratoribus apostolicis

Can. 232 – § 1. Eparchiae canonice erectae regimen sive sede plena sive sede vacante aliquando Romanus Pontifex gravibus et specialibus de causis Administratori apostolico committit.

§ 2. Iura, obligationes et privilegia Administratoris apostolici desumuntur ex litteris suae nominationis.

Caput II De organis Episcopum in regimine adiuvantibus

Art. I De conventu eparchiali

Can. 233 – Conventus eparchialis adiutricem praestat operam Episcopo eparchiali in iis, quae ad speciales eparchiae necessitates vel utilitates referuntur.

Can. 234 – Conventus eparchialis convocetur, quoties iudicio Episcopi eparchialis et consulto consilio presbyterali adjuncta id suadent.

Can. 235 – § 1. Episcopi eparchialis est conventum eparchiale convocare, eidem per se vel per alium praesesse, illum suspendere vel absolvere.

§ 2. Sede vacante conventus eparchialis suspenditur ipso iure, donec novus Episcopus eparchialis de re decrevit.

Can. 236 – § 1. Ad conventum eparchiale convocandi sunt eumque adire debent:

1º Episcopus coadiutor et Episcopi auxiliares;

2º Protosyncellus, Syncelli, Vicarius iudicialis ac oeconomus eparchialis;

3º consultores eparchiales;

4º rector seminarii eparchialis maioris;

5º protopresbyteri;

6º unus saltem parochus ex unoquoque districtu eligendus ab omnibus, qui ibi curam animarum actu habent, protopresbytero electioni praesidente; item eligendus est alias presbyter, qui eodem impedito eius locum sufficiat;

7º membra consilii presbyteralis atque aliquot delegati consilii pastoralis, si exstat, ab eodem consilio eligendi modo et numero iure particulari statutis;

8º aliquot diaconi ad normam iuris particularis electi;

9º Superiores monasteriorum sui iuris atque aliquot Superiores ceterorum institutorum vitae consecratae in eparchia commorantes eligendi numero et modo iure particulari statutis;

10º laici a consilio pastorali, si exstat, electi secus modo ab Episcopo eparchiali determinato ita, ut numerus laicorum tertiam partem membrorum conventus eparchialis non supereret.

§ 2. Episcopus eparchialis, si opportunum iudicat, potest ad conventum eparchiale invitare alios quoque non exclusis personis aliarum Ecclesiarum sui iuris, quibus omnibus etiam ius suffragii concedere potest.

§ 3. Ad conventum eparchiale etiam invitari possunt aliquot observatores ex Ecclesiis vel Communitatibus ecclesialibus acatholicis.

Can. 237 – Ii, qui conventum eparchiale adire debent, si legitimo impedimento detinentur, non possunt mittere procuratorem, qui eorum nomine conventui eparchiali interdit, sed Episcopum eparchiale de impedimento certiore faciant.

Can. 238 – § 1. Firma iure cuiuslibet christifidelis quaestiones in conventu eparchiali tractandas indicare solius Episcopi eparchialis est argumenta in hoc conventu tractanda statuere.

§ 2. Episcopus eparchialis opportuno tempore unam vel plures constitutae commissiones, quarum est argumenta in conventu tractanda apparare.

§ 3. Curet etiam Episcopus eparchialis, ut tempore opportuno omnibus, qui convocati sunt, argumentorum tractandorum schema tradatur.

§ 4. Propositae quaestiones omnes liberae disceptationi in sessionibus conventus eparchialis subiciantur.

Can. 239 – Solus est in conventu eparchiali legislator Episcopus eparchialis ceteris suffragium tantum consultivum habentibus; solus subscibit constitutionibus, quae in conventu eparchiali datae sunt; quae, si in eodem conventu promulgantur, ipso iure obligare incipiunt, nisi aliter expresse cavetur.

Can. 240 – Textum legum, declarationum et decretorum, quae in conventu eparchiali data sunt, Episcopus eparchialis communicet cum auctoritate, quam ius particulae propriae Ecclesiae sui iuris determinavit.

Art. II De curia eparchiali

Can. 241 – § 1. Episcopus eparchialis penes suam sedem habere debet curiam eparchialem, quae ipsum iuvat in regimine eparchiae sibi commissae.

§ 2. Ad curiam pertinent Protosyncellus, Syncelli, Vicarius iudicialis, oeconomus eparchialis et consilium de re oeconomica, cancellarius, promotor iustitiae et defensor vinculi, iudices eparchiales, notarii et aliae personae, quae ad praedictorum officia recte implenda ab Episcopo eparchiali assumuntur.

§ 3. Episcopus eparchialis necessitate vel utilitate eparchiae exigente alios quoque officiorum titulares, etiam permanenter, in curia constituere potest.

Can. 242 – § 1. Nominatio et amotio ab officio eorum, qui officia in curia eparchiali exercent, spectat ad Episcopum eparchialem firmo can. 213, §§ 1 et 2.

§ 2. Omnes, qui ad officia in curia eparchiali admittuntur, debent:

1º promissionem emittere de officio fideliter implendo secundum modum iure aut ab Episcopo eparchiali determinatum;

2º secretum servare intra limites et secundum modum iure aut ab Episcopo eparchiali determinatos.

I^o De Protosyncello et de Syncellis

Can. 243 – In unaquaque eparchia constituendus est Protosyncellus, qui potestate ordinaria vicaria ad normam iuris communis praeditus Episcopum eparchiale in totius eparchiae regimine adiuvet.

Can. 244 – Quoties rectum eparchiae regimen id requirit, constitui possunt unus aut plures Syncelli, qui nempe ipso iure in determinata eparchiae parte aut in certo negotiorum genere aut circa christifideles alii Ecclesiae sui iuris ascriptos certive personarum coetus eam habet potestatem, quam ius commune Protosyncello tribuit.

Can. 245 – § 1. Protosyncellus et Syncelli libere ab Episcopo eparchiali nominantur et ab eo libere amoveri possunt firmo can. 213, §§ 1 et 2.

§ 2. Protosyncellus et Syncellus sint presbyteri caelibes, nisi ius particulare propriae Ecclesiae sui iuris aliud statuit, quatenus fieri potest ex clero eparchiae ascripto, annos nati non minus triginta, in aliqua scientia sacra doctores vel licentiati vel saltem periti, sana doctrina, probitate, prudentia ac rerum gerendarum experientia commendati.

§ 3. Protosyncelli vel Syncelli officium ne committatur Episcopi eparchialis consanguineis usque ad quartum gradum inclusive.

§ 4. Episcopus eparchialis potest Protosyncellum et Syncellos etiam ex alia eparchia, etsi alterius Ecclesiae sui iuris, assumere de consensu tamen eius Episcopi eparchialis.

Can. 246 – § 1. Nisi aliter iure communi expresse cavitur, Protosyncello in tota eparchia, Syncellis vero intra ambitum officii sibi collati ea competit in spiritualibus et temporalibus potestas regiminis exsecutiva ac Episcopo eparchiali, iis exceptis, quae ipse Episcopus eparchialis sibi vel aliis reservavit aut quae ex iure requirunt ipsius mandatum speciale, quo non obtento actus, ad quem huiusmodi mandatum requiritur, est nullus.

§ 2. Protosyncello et Syncellis intra ambitum eorum competentiae competit etiam facultates habituales a Sede Apostolica Episcopo eparchiali concessae necnon rescriptorum Sedis Apostolicae vel Patriarchae exsecutio, nisi aliter expresse cautum est aut electa est industria personae Episcopi eparchialis.

Can. 247 – Protosyncellus et Syncelli de praecipuis negotiis et gerendis et gestis Episcopo eparchiali referre debent nec umquam contra eius voluntatem et mentem agant.

Can. 248 – Protosyncellus et Syncelli, qui Episcopi non sunt, durante munere habent privilegia et insignia primae post episcopalem dignitatis.

Can. 249 – § 1. Protosyncellus et Syncelli ab officio cessant expleto tempore mandati, renuntiatione vel amotione.

§ 2. Sede vacante circa Protosyncellum et Syncellos servetur can. 222.

§ 3. Suspenso officio Episcopi eparchialis suspenditur potestas Protosyncelli et Syncellorum, nisi Episcopi ordinati sunt.

2º De cancellario aliisque notariis et de archivo curiae eparchialis

Can. 250 – § 1. In qualibet curia constituatur cancellarius, qui sit presbyter vel diaconus, cuius praecipua obligatio, nisi aliud iure particulari statuitur, est curare, ut acta curiae redigantur et expediantur atque in archivo curiae eparchialis asserventur.

§ 2. Si necesse videtur, cancellario dari potest adiutor, cui nomen sit vice-cancellarius.

§ 3. Cancellarius necnon vice-cancellarius sunt ipso iure notarii curiae eparchialis.

Can. 251 – § 1. Praeter cancellarium constitui possunt alii notarii, quorum subscriptio publicam fidem facit et quidem sive ad quaelibet acta sive ad acta iudicialia dumtaxat sive ad acta certae causae aut negotii tantum.

§ 2. Notarii debent esse integrae famae et omni suspicione maiores; in causis, quibus fama clerici in discrimen vocari potest, notarius debet esse sacerdos.

Can. 252 – Notariorum est:

1º conscribere acta et documenta circa decreta, dispositiones, obligationes vel alia, quae eorum operam requirunt;

2º scripto fideliter redigere, quae geruntur, eaque cum indicatione loci, diei, mensis et anni subsignare;

3º acta vel documenta legitime petenti ex regesto servatis servandis exhibere et eorum exemplaria cum autographo conformia declarare.

Can. 253 – Cancellarius aliquie notarii ab officio amoveri possunt ab Episcopo eparchiali, non autem ab Administratore eparchiae nisi de consensu collegii consultorum eparchialium.

Can. 254 – § 1. Episcopus eparchialis in loco tuto ac commodo archivum curiae eparchialis constitut, in quo documenta, quae ad negotia eparchiae tum spiritualia tum temporalia spectant, asserventur.

§ 2. Omni diligentia ac sollicitudine consiciatur inventarium documentorum, quae in archivo curiae eparchialis asservantur, cum brevi eorum synopsi.

Can. 255 – § 1. Archivum curiae eparchialis clausum sit oportet eiusque clavem habeant Episcopus eparchialis et cancellarius; nemini licet in illud ingredi sine licentia aut solius Episcopi eparchialis aut Protosyncelli simul et cancellarii.

§ 2. Ius est iis, quorum interest, ut documentorum, quae natura sua sunt publica quaeque ad statum suae personae pertinent, exemplar authenticum per se vel per procuratorem recipient.

Can. 256 – Ex archivo curiae eparchialis non licet efferre documenta nisi ad breve tempus tantum atque de licentia aut Episcopi eparchialis aut protosyncelli simul et cancellarii.

Can. 257 – § 1. Sit in curia eparchiali archivum quoque secretum aut saltem in archivo curiae eparchialis armarium omnino clausum et obseratum, quod de loco amoveri non potest, in quo documenta secreto servanda asserventur.

§ 2. Singulis annis destruantur acta causarum poenalium in materia morum, quorum rei vita cesserunt aut quae decennium a sententia computandum absolutae sunt, retento facti brevi summario cum textu sententiae definitivae.

Can. 258 – § 1. Archivi secreti vel armarii secreti clavem habeat solus Episcopus eparchialis.

§ 2. Sede vacante archivum secretum vel armarium secretum ne aperiantur nisi in casu verae necessitatis ab ipso Administratore eparchiae.

§ 3. Ex archivo secreto vel armario secreto documenta ne efferantur.

Can. 259 – § 1. Curet Episcopus eparchialis, ut acta et documenta archivorum quoque ecclesiarum cathedralium, paroocialium aliarumque intra fines territorii eparchiae extantium diligenter serventur atque inventarium conficiatur duobus exemplaribus, quorum alterum in proprio archivo, alterum in archivio curiae eparchialis asserventur.

§ 2. Ut acta et documenta ad haec archiva pertinentia inspiciantur aut efferantur, serventur normae ab Episcopo eparchiali statutae.

3º De oecono^mo eparchiali et de consilio a rebus oeconomicis

Can. 260 – § 1. Episcopus eparchialis consultis collegio consultorum eparchialium atque consilio a rebus oeconomicis nominet oeconomum eparchiale, qui sit christifidelis in re oeconomica peritus et probitate praestans.

§ 2. Oeconomus eparchialis nominatur ad tempus iure particulari determinatum; munere durante ne amoveatur nisi gravi de causa ab Episcopo eparchiali consultis collegio consultorum eparchialium atque consilio a rebus oeconomicis.

§ 3. Oeconomi eparchialis est sub Episcopi eparchialis potestate, qui eius iura ac relationes ad consilium a rebus oeconomicis pressius definiat, bona eparchiae administrare, bonorum ecclesiasticorum administrationi in tota eparchia invigilare, eorum conservationi, tutelae et incremento providere, administratorum localium neglegentiam supplere et bona, quae administratore iure designato carent, per se administrare.

§ 4. Oeconomus eparchialis rationem administrationis Episcopo eparchiali quotannis et, quoties ab ipso petitur, reddere debet; Episcopus eparchialis vero per consilium a rebus oeconomicis rationes ab oecono mo eparchiali exhibitas examinet.

§ 5. Circa obligationes oeconomi eparchialis sede vacante servandus est can. 230.

Can. 261 – § 1. Episcopus eparchialis consilium a rebus oeconomicis erigat, quod constet ex praeside, qui est Episcopus eparchialis, et aliquot personis idoneis iuris etiam civilis, si fieri potest, peritis ab Episcopo eparchiali consulto collegio consultorum eparchialium nominandis, nisi iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris iam alio aequivalenti modo provisum est, firmo semper, ut ab aliis electi vel nominati indigeant confirmatione Episcopi eparchialis.

§ 2. Oeconomus eparchialis ipso iure est membrum consilii a rebus oeconomicis.

§ 3. A consilio a rebus oeconomicis excluduntur ii, qui cum Episcopo eparchiali usque ad quartum gradum inclusive consanguinitate vel affinitatis coniuncti sunt.

§ 4. Episcopus eparchialis in actibus maioris momenti rem oeconomicam respicientibus consilium a rebus oeconomicis audire ne praetermittat; huius tamen membra suffragium habent tantum consultivum, nisi iure communi in casibus specialiter expressis vel ex documento fundationis eorum consensus exigitur.

§ 5. Praeter munera ipsi commissa in canonibus de bonis Ecclesiae temporalibus consilii a rebus oeconomicis est quotannis rationem apparare quaestuum et erogationum, quae pro toto eparchiae regimine anno venturo praevidentur, necnon anno exente rationem accepti et expensi probare.

Art. III De consilio presbyterali et de collegio consultorum eparchialium

Can. 262 – In unaquaque eparchia habeatur consilium presbyterale, scilicet coetus sacerdotum presbyterium repraesentantium, qui Episcopum eparchiale suo consilio ad normam iuris adiuvet in iis, quae ad necessitates operis pastoralis et bonum eparchiae spectant.

Can. 263 – Consilium presbyterale habeat propria statuta ab Episcopo eparchiali approbata firmis normis iuris communis et iuris particularis propriae Ecclesiae sui iuris.

Can. 264 – Circa constitutionem consilii presbyteralis haec serventur:

1º congrua pars membrorum ad normam iuris particularis propriae Ecclesiae sui iuris eligatur a sacerdotibus ipsis;

2º aliquot sacerdotes ad normam statutorum esse debent membra nata, qui scilicet ratione officii sibi demandati ad consilium pertinent;

3º Episcopo eparchiali integrum est aliquot membra libere nominare.

Can. 265 – § 1. Ius electionis tum activum tum passivum ad consilium presbyterale constituendum habent:

1º omnes presbyteri eparchiae ascripti;

2º ceteri sacerdotes, qui in eparchia domicilium vel quasi-domicilium habent et simul in eiusdem eparchiae bonum aliquod munus exercent.

§ 2. Quatenus in statutis providetur, idem ius electionis conferri potest etiam aliis sacerdotibus, qui domicilium vel quasi-domicilium in eparchia habent.

Can. 266 – Modus eligendi membra consilii presbyteralis a statutis determinandus est ita, ut, quatenus fieri potest, sacerdotes presbyterii repraesententur ratione habita praesertim diversorum ministeriorum variorumque eparchiae districtuum.

Can. 267 – § 1. Episcopi eparchialis est consilium presbyterale convocare, eidem praeesse atque quaestiones in eodem tractandas determinare aut a membris propositas accipere.

§ 2. Episcopus eparchialis consilium presbyterale consulat in negotiis maioris momenti et in casibus iure communi expressis consulere debet; eius autem consensu eget solummodo in casibus iure communi expresse definitis firmo iure Patriarchae circa negotia eparchiae, quam ipse regit, consilium presbyterale etiam in his casibus nonnisi consulendi.

§ 3. Consilium presbyterale numquam agere potest sine Episcopo eparchiali, ad quem solum etiam cura spectat ea divulgandi, quae in ipso consilio gesta sunt.

Can. 268 – § 1. Membra consilii presbyteralis designentur ad tempus in statutis determinandum ita tamen, ut integrum consilium vel aliqua eius pars intra quinquennium renovetur.

§ 2. Sede vacante consilium presbyterale cessat eiusque munera impletur a collegio consultorum eparchialium; intra annum a capta possessione canonica computandum Episcopus eparchialis debet novum consilium presbyterale constituere.

§ 3. Si consilium presbyterale munus sibi in bonum eparchiae commissum non implet aut eodem graviter abutitur, Episcopus eparchialis consulto Metropolita aut, si de ipsa sede metropolitana agitur, consulto Episcopo eparchiali ordinatione episcopali seniore eidem Metropolitae subiecto illud dissolvere potest, sed intra annum novum consilium constituere debet.

Can. 269 – § 1. Episcopus eparchialis constituere debet collegium consultorum eparchialium, cui competunt munera iure determinata.

§ 2. Hoc collegium ad quinquennium constituitur, quo tamen expleto munera sua propria exercere pergit, donec novum collegium constitutum est.

§ 3. Membra huius collegii debent esse numero non minus quam sex nec plus quam duodecim; si quacumque de causa intra determinatum quinquennium numerus minimus membrorum collegii consultorum eparchialium iam non habetur, Episcopus eparchialis quam primum collegium nominatione novi membra integret, secus collegium valide agere non potest.

§ 4. Membra collegii consultorum eparchialium libere nominantur ab Episcopo eparchiali ex iis, qui tempore nominationis sunt membra consilii presbyteralis; oeconomus eparchialis vero, si presbyter est, ipso iure est etiam membrum huius collegii.

§ 5. Collegio consultorum eparchialium praeeest Episcopus eparchialis; sede vacante autem vel impedita is, qui interim Episcopi eparchialis locum tenet aut, si constitutus non est, sacerdos in ipso collegio sacra ordinatione senior.

§ 6. Quoties ius statuit Episcopum eparchialem indigere consensu collegii consultorum eparchialium, Patriarcha in negotiis eparchiae, quam ipse regit, sufficit, ut hoc collegium consulat.

Art. IV De consilio pastorali

Can. 270 – In singulis eparchiis, si pastoralia adiuncta id suadent, constituantur consilium pastorale, cuius est sub auctoritate Episcopi eparchialis ea, quae ad opera pastoralia in eparchia spectant, investigare, perpendere atque de eis conclusiones practicas proponere.

Can. 271 – § 1. Consilium pastorale, quod votum consultivum tantum habet, constat ex clericis, ex religiosis vel sodalibus Societatum vitae communis ad instar reliquorum et praesertim ex laicis designatis modo ab Episcopo eparchiali determinato.

§ 2. Consilium pastorale ita constituatur, ut, quatenus fieri potest, eparchiae christifideles ratione habita diversorum generum personarum, associationum et aliorum intercessorum eparchiae repraesententur.

§ 3. Una cum his christifidelibus Episcopus eparchialis potest alios quoque, etsi alterius Ecclesiae sui iuris, pro opportunitate invitare.

§ 4. Ad consilium pastorale ne deputentur nisi christifideles certa fide, bonis moribus et prudentia praestantes.

Can. 272 – § 1. Consilium pastorale constituitur ad tempus secundum praescripta statutorum, quae ab Episcopo eparchiali dantur.

§ 2. Sede vacante consilium pastorale cessat.

Can. 273 – Ad solum Episcopum eparchialem pertinet consilium pastorale secundum necessitates apostolatus convocare, eidem praeesse et ea, quae in eodem tractata sunt, publicare.

Art. V De protopresbyteris

Can. 274 – § 1. Protopresbyter est presbyter, qui districtui ex pluribus paroecis constanti praeficitur, ut ibidem nomine Episcopi eparchialis munera iure definita ex-pleat.

§ 2. Huiusmodi districtus erigere, immutare et supprimere secundum necessitates actionis pastoralis pertinet ad Episcopum eparchialem consulto consilio presbyterali.

Can. 275 – § 1. Ad protopresbyteri officium, quod salvo iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris cum officio parochi certae paroeciae stabiliter coniungi non debet, Episcopus eparchialis nominet auditis pro suo iudicio parochis et vicariis paroeciali-bus districtus, de quo agitur, presbyterum doctrina et apostolica alacritate praestantem praesertim inter parochos.

§ 2. Protopresbyter nominatur ad tempus iure particulari determinatum.

§ 3. Protopresbyterum iusta de causa Episcopus eparchialis pro suo prudenti iudi-cio ab officio libere amovere potest.

Can. 276 – § 1. Protopresbytero praeter potestates et facultates a iure particulari ei collatas ius et obligatio est:

1º actionem pastoralem communem promovendi et coordinandi;

2º prospiciendi, ut clerici vitam ducant proprio statui congruam atque suis obligatio-nibus diligenter satisfaciant;

3º providendi, ut Divina Liturgia et laudes divinae secundum praescripta librorum liturgicorum celebrentur, ut decor et nitor ecclesiarum sacraeque supellectilis praeser-tim in celebratione Divinae Liturgiae et custodia Divinae Eucharistiae accurate ser-ventur, ut recte conscribantur et asserventur libri paroeciales, ut bona ecclesiastica se-dulo administrentur, denique, ut domus paroecialis debita diligentia curetur.

§ 2. In districtu sibi concredito protopresbyter:

1º operam det, ut clerici frequentent collationes, quas Hierarcha loci opportunas iu-dicat ad scientias sacras et res pastorales promovandas;

2º curet, ut clericis subsidia spiritualia praesto sint, itemque maxime sollicitus sit de iis, qui in difficultioribus versantur circumstantiis aut problematibus anguntur.

§ 3. Curet protopresbyter, ne parochi eorumque familia, si coniugati sunt, quos gra-viter aegrotantes novit, spiritualibus et materialibus auxiliis careant, atque, ut eorum, qui decesserunt, funera digne celebrentur; provideat quoque, ne occasione aegrotatio-nis vel mortis libri, documenta, sacra supellec aliaque, quae ad Ecclesiam pertinent, depereant aut asportentur.

§ 4. Protopresbyter obligatione tenetur secundum determinationem ab Episcopo eparchiali factam paroecias visitandi.

Caput III De paroeciis, de parochis et de vicariis paroecialibus

Can. 277 – Paroecia est certa communitas christifidelium in eparchia stabiliter constituta, cuius cura pastoralis committitur parocho.

Can. 278 – § 1. Paroecia regulariter sit territorialis, quae scilicet omnes complectatur christifideles certi territorii; si vero de iudicio Episcopi eparchialis consulto consilio presbyterali id expedit, constituantur paroeciae personales ratione nationis, linguae, ascriptionis christifidelium alii Ecclesiae sui iuris immo vel alia definita ratione determinatae.

§ 2. Paroecias erigere, immutare et supprimere est Episcopi eparchialis consulto consilio presbyterali.

§ 3. Paroecia legitime erecta ipso iure persona iuridica est.

Can. 279 – § 1. Parochus est presbyter, cui ut praecipuo cooperatori Episcopi eparchialis tamquam pastori proprio animarum cura committitur in determinata paroecia sub eiusdem Episcopi eparchialis auctoritate.

§ 2. Persona iuridica valide parochus esse non potest.

Can. 280 – § 1. Episcopus eparchialis, non vero Administrator eparchiae potest consulto consilio presbyterali ac de consensu Superioris maioris instituti vitae consecratae paroeciam erigere in ecclesia eiusdem instituti firmo can. 478.

§ 2. Haec electio fieri debet mediante conventione scripto data inter Episcopum eparchialem et Superiori maiorem instituti vitae consecratae, qua accurate statuantur, quae ad opus explendum, ad personas eidem addicendas, ad res oeconomicas spectant, ac quaenam sint iura et obligationes sodalium eiusdem instituti in ipsa ecclesia et quaenam parochi.

Can. 281 – Episcopus eparchialis certos coetus personarum, aedificia et loca, quae in paroeciae territorio sunt et iure non exempta, a parochi cura ex toto aut ex parte ne subducat nisi gravi de causa.

Can. 282 – § 1. Ius nominandi parochos competit soli Episcopo eparchiali.

§ 2. Parochum libere nominat Episcopus eparchialis.

§ 3. Ad paroeciam vero sodali instituti vitae consecratae concredendam Superior maior salvo iure particulari Ecclesiae sui iuris salvisque conventionibus cum Episcopo eparchiali initis presbyterum idoneum sui instituti Episcopo eparchiali ad nominacionem proponit.

§ 4. Parochus in suo officio stabilis est, quare ad tempus determinatum ne nominetur, nisi agitur de sodali instituti vitae consecratae, de candidato, qui ad hoc scripto consensit, de casu speciali, quo in casu requiritur consensus collegii consultorum eparchialium, aut si ius particolare Ecclesiae sui iuris id permittit.

Can. 283 – § 1. Ut presbyter parochus nominari possit, oportet sit bonis moribus, sana doctrina, animarum zelo, prudentia ceterisque virtutibus et dotibus praeditus, quae ad ministerium paroeciale cum laude exercendum iure communi et particulari requiruntur.

§ 2. Si presbyter matrimonio est iunctus, boni mores et in uxore et in filiis suis secum degenitus requiruntur.

§ 3. Paroeciam vacantem Episcopus eparchialis conferat illi, quem omnibus perpetuis adiunctis aestimat idoneum omni personarum acceptione remota; ut iudicium de idoneitate ferat, audiat protopresbyterum aptasque investigationes peragat auditis, si opportunum dicit, etiam aliis christifidelibus praesertim clericis.

Can. 284 – Sede episcopali vacante aut impedita ad Administratorem eparchiae aliumve, qui eparchiam interim regit, pertinet:

1º parochum nominare presbyterum a Superiore maiore instituti vitae consecratae ad normam can. 282, §3 propositum;

2º parochum nominare, si sedes unum saltem annum vacavit aut impedita est.

Can. 285 – § 1. Parochus unius paroeciae tantum curam paroecialem habeat; ob penitriam tamen presbyterorum aut alia adiuncta plurium vicinarum paroeciarum cura eidem parocho concredi potest.

§ 2. In eadem paroecia unus tantum habeatur parochus; si vero ius particulare aliquius Ecclesiae sui iuris permittit, ut paroecia pluribus presbyteris committatur, idem ius particulare accurate determinet, quaenam sint iura et obligationes moderatoris, qui actionem communem dirigat atque de eadem Episcopo eparchiali respondeat, et quaenam ceterorum presbyterorum.

Can. 286 – Curam animarum parochus obtinet a provisione canonica, quam tamen eidem exercere non licet nisi capta ad normam iuris particularis possessione canonica paroeciae.

Can. 287 – § 1. In exsequendo munere docendi parochus obligatione tenetur verbum Dei praedicandi omnibus christifidelibus, ut hi in fide, spe et caritate radicati in Christo crescant et communitas christiana illud testimonium caritatis reddat, quod Dominus commendavit; itemque catechetica institutione christifideles ad plenam mysterii salutis cognitionemducendi unicuique aetati accommodatam. Ad hanc institutionem tradendam non solum sodalium institutorum vitae consecratae auxilium quaerat, sed etiam laicorum cooperationem.

§ 2. In perficiendo munere sanctificandi current parochi, ut celebratio Divinae Liturgiae centrum sit et culmen totius vitae communitatis christiana; itemque allaborent, ut christifideles spirituali pabulo pascantur per devotam et frequentem sacramentorum susceptionem atque per conscientiam et actuosam in laudibus divinis participationem. Meminerint etiam parochi quam maxime sacramentum paenitentiae ad vitam christianam fovendam conferre; quare faciles se praebant ad hoc sacramentum ministrandum vocatis ad hoc, si opus est, aliis etiam sacerdotibus, qui varias linguis callent.

---

§ 3. In munere regendi imprimis carent parochi, ut proprium gregem cognoscant. Cum autem omnium ovium sint ministri, vitae christianaee incrementum foveant tum in singulis christifidelibus tum in consociationibus praesertim apostolatui addictis tum in tota communitate paroeciali. Domos igitur et scholas visitent, prout pastorale munus id exigit; adulescentibus et iuvenibus studiose prospiciant; pauperes et infirmos pater- na caritate prosequantur; specialem denique curam de opificibus habeant atque allab- rent, ut christifideles operibus apostolatus auxilium praestent.

Can. 288 – § 1. In omnibus negotiis iuridicis parochus personam gerit paroeciae.

§ 2. Functiones maioris momenti, ut sunt celebratio sacramentorum initiationis christianaee, benedictio matrimoniorum firmo can. 300, §2, persolutio funerum, ad pa- rochum spectant ita, ut vicariis paroecialibus eas perficere non licet nisi de licentia sal- tem praesumpta ipsius parochi.

Can. 289 – Oblationes omnes iis exceptis, de quibus in cann. 711 - 713, quae occa- sione perfuncti ministerii pastoralis a parocho ceterisque clericis paroeciae addictis re- cipiuntur, ad massam paroecialem deferri debent, nisi de contraria offerentis voluntate constat circa oblationes plene voluntarias; Episcopo eparchiali consulto consilio pres- byterali competit statuere praescripta, quibus destinationi harum oblationum necnon remunerationi parochi ceterorumque paroeciae clericorum ad normam can. 388 provi- deatur.

Can. 290 – § 1. Parochus obligatione tenetur residendi in domo paroeciali prope ecclesiam paroecialem; potest tamen Hierarcha loci iusta de causa permittere, ut alibi commoretur, dummodo ministerium paroeciale nihil inde detrimenti capiat.

§ 2. Nisi gravis obstat ratio, parocho feriarum gratia licet quotannis a paroecia abes- se per unum ad summum mensem continuum aut intermissum; quod in tempus feria- rum dies non computantur, quibus semel in anno parochus spirituali recessui vacat; parochus autem, si ultra hebdomadam a paroecia abesse vult, tenetur de hoc proprium Hierarcham loci certiorem facere.

§ 3. Episcopi eparchialis est normas statuere, quibus prospiciatur, ut parochi absen- tia durante curae provideatur paroeciae per sacerdotem debitissimis potestatis et facultati- bus praeditum.

Can. 291 – Memor sit parochus se sua cottidiana conversatione et sollicitudine baptizatis et non baptizatis, catholicis et acatholicis, exemplum ministerii vere sacerdo- talis et pastoralis exhibere omnibusque testimonium veritatis et vitae reddere debere et ut bonus pastor illos quoque quaerere, qui baptizati quidem in Ecclesia catholica a susceptione sacramentorum se abstinent vel immo a fide defecerunt.

Can. 292 – Divinam Liturgiam pro populo paroeciae sibi concreditae parochus frequenter celebret, diebus vero iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris praescrip- tis celebrare tenetur.

Can. 293 – In paroecia habeantur ad normam iuris particularis propriae Ecclesiae sui iuris opportuna consilia ad res pastorales et oeconomicas tractandas.

Can. 294 – § 1. In paroecia habeantur libri paroeciales, liber scilicet baptizatorum, matrimoniorum, defunctorum aliquique ad normam iuris particularis propriae Ecclesiae sui iuris aut, si hae desunt, ipsius Episcopi eparchialis; prospiciat parochus, ut iidem libri servatis iisdem normis recte conscribantur atque asserventur.

§ 2. In libro baptizatorum adnotentur quoque ascriptio baptizati determinatae Ecclesiae sui iuris ad normam can. 36, ministratio chrismationis sancti myri necnon, quae ad christifidelium pertinent statum canonicum ratione matrimonii salvo quidem praescripto can. 833, §3, ratione adoptionis itemque ratione ordinis sacri vel professionis perpetuae in instituto religioso; eaeque adnotationes in documento suscepti baptismi semper referantur.

§ 3. Testimonia, quae de statu canonico christifidelium dantur, et omnia documenta, quae momentum habere possunt iuridicum, ab ipso parocho eiusve delegato subscribantur et sigillo paroeciali muniantur.

§ 4. In paroecia habeatur archivum, in quo libri paroeciales asserventur una cum Hierarcharum epistolis aliisque documentis necessitatis utilitatisve causa servandis; quae omnia ab Episcopo eparchiali eiusve delegato visitationis vel alio opportuno tempore inspicienda parochus caveat, ne ad extraneorum manus perveniant.

§ 5. Libri paroeciales antiquiores quoque asserventur ad normam iuris particularis.

Can. 295 – § 1. Parochus ab officio cessat renuntiatione, lapsu temporis, de quo can. 282, §4, amotione vel translatione.

§ 2. Parochus expleto septuagesimo quinto aetatis anno rogatur, ut renuntiationem ab officio exhibeat Episcopo eparchiali, qui omnibus personae et loci inspectis adiunctis de eadem acceptanda aut differenda decernat; renuntiantis congruae sustentationi et habitationi ab Episcopo eparchiali providendum est attentis normis iuris particularis propriae Ecclesiae sui iuris.

Can. 296 – Si vacat paroecia aut parochus quacumque de causa a ministerio pastorali in paroecia exercendo impeditur, Episcopus eparchialis quam primum nominet administratorem paroeciae.

Can. 297 – § 1. Administrator paroeciae eadem iura et obligationes habet ac parochus, nisi ab Episcopo eparchiali aliud statuitur.

§ 2. Administratori paroeciae nihil agere licet, quod praeiudicium afferre potest iuribus parochi aut damno esse potest bonis paroecialibus.

§ 3. Administrator paroeciae expleto munere parocho rationem reddat.

Can. 298 – § 1. Paroecia vacante itemque parocho a ministerio pastorali exercendo penitus impedito ante administratoris paroeciae nominationem paroeciae curam interim assumat vicarius paroecialis et, si plures sunt, eorum ordinatione presbyterali senior aut, si vicarii desunt, parochus vicinior; Episcopus eparchialis autem tempestive determinet, quaenam cuique paroecia vicinior habenda sit.

§ 2. Qui paroeciae regimen interim assumpsit, Episcopum eparchiale de paroeciae vacatione statim certiorem faciat.

Can. 299 – § 1. Si ad pastoralem paroeciae curam debite implendam necesse aut opportunum est, parocho adiungi possunt unus vel plures vicarii paroeciales, qui debent esse presbyteri.

§ 2. Vicarius paroecialis constitui potest sive pro tota paroecia sive pro determinata paroeciae parte.

§ 3. Vicarium paroeciale ex presbyteris eparchiae ascriptis nominat Episcopus eparchialis auditio, nisi aliter prudenter iudicat, parocho.

§ 4. Vicarium paroeciale ex sodalibus instituti vitae consecratae Superior maior proponit Episcopo eparchiali, cuius est auditio, nisi aliter prudenter iudicat, parocho eundem nominare.

Can. 300 – § 1. Vicarii paroecialis iura et obligationes iure communi et particulari necnon ex litteris Episcopi eparchialis desumantur et sub auctoritate parochi exercenda sunt; sed, nisi aliter expresse cavetur, ipse debet ratione officii parochi vicem supplere eumque adiuvare in toto ministerio paroeciali.

§ 2. Ratione autem officii vicarius paroecialis facultate matrimonia benedicendi praeditus non est; hanc tamen facultatem, etiam generalem, ei conferre potest praeter Hierarcham loci parochus intra fines paroeciae; quam facultatem, si ipsi collata est, vicarius paroecialis aliis quoque sacerdotibus singulis in casibus conferre potest.

§ 3. Vicarius paroecialis tamquam parochi cooperator praestantem et actuosam operam cottidie impendat in ministerio pastorali; inter parochum et vicarium paroeciale fraterna habeatur conversatio, mutua caritas et reverentia semper vigeat iidemque consiliis, auxilio et exemplo se invicem adiuvent curae paroeciali concordi voluntate communique studio providentes.

§ 4. Vicarius paroecialis obligatione tenetur in paroecia residendi secundum praescripta Episcopi eparchialis vel legitimas consuetudines; circa tempus feriarum vero vicarius paroecialis idem ius habet ac parochus.

Can. 301 – Vicarius paroecialis ex presbyteris eparchiae ascriptis potest ab Episcopo eparchiali amoveri iusta de causa; si est sodalis instituti vitae consecratae, servetur can. 1405, §2.

Caput IV De rectoribus ecclesiarum

Can. 302 – Rector ecclesiae est presbyter, cui cura demandatur alicuius ecclesiae, quae nec paroecialis est nec adnexa domui instituti vitae consecratae.

Can. 303 – § 1. Rector ecclesiae nominatur ab Episcopo eparchiali salvo iure Superioris maioris instituti vitae consecratae presbyterum idoneum sui instituti ad nominationem proponendi.

§ 2. Etsi ecclesia pertinet ad aliquod clericale institutum vitae consecratae iuris pontificii vel patriarchalis, Episcopo eparchiali competit rectorem ecclesiae a Superiore propositum nominare.

§ 3. Si ecclesia coniuncta est cum seminario aliove collegio, quod a presbyteris regitur, rector seminarii vel collegii est simul rector ecclesiae, nisi aliud Episcopus eparchialis statuit.

Can. 304 – § 1. In ecclesia sibi commissa rector ecclesiae functiones paroeciales peragere non debet nisi consentiente aut, si res fert, delegante parocho et firmo can. 334, §2.

§ 2. Rector ecclesiae potest ibidem Divinam Liturgiam et laudes divinas celebrare salvis legitimis fundationis statutis atque, dummodo de iudicio Hierarchae loci nullo modo ministerio paroeciali praeiudicium afferat.

Can. 305 – Hierarcha loci, si id opportunum censem, potest rectori ecclesiae praecipere, ut determinatas in ecclesia sibi commissa pro populo celebret functiones sacras, etiam paroeciales, necnon ut ecclesia pateat certis christifidelium coetibus.

Can. 306 – Sine rectoris ecclesiae vel alterius auctoritatis superioris licentia saltem praesumpta nemini licet in ecclesia Divinam Liturgiam vel laudes divinas celebrare, sacramenta ministrare aliasve functiones sacras peragere; haec vero licentia dari vel denegari debet ad normam iuris.

Can. 307 – Rector ecclesiae sub auctoritate Hierarchae loci servatisque legitimis statutis et iuribus quaesitis debet curare, ut Divina Liturgia, sacramenta et laudes divinae secundum praescripta librorum liturgicorum et iuris in ecclesia celebrentur, onera fideliter impleantur, bona diligenter administrentur, sacrae supellectilis atque aedium sacrarum conservationi et decori provideatur nec quidquam fiat, quod sanctitati loci ac reverentiae domui Dei debitae quoquo modo non congruit.

Can. 308 – Rectorem ecclesiae Episcopus eparchialis amovere potest iusta de causa; si vero rector ecclesiae est sodalis instituti vitae consecratae, servetur can. 1405, §2.

Titulus VIII

De exarchiis et de Exarchis

Can. 309 – § 1. Exarchia est populi Dei portio, quae ob specialia adiuncta in eparchiam non est erecta quaeque territorialiter vel alia ratione circumscripta Exarcho pascenda concreditur.

§ 2. In erection, immutatione et suppressione exarchiae, quae intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis sita est, servandus est can. 84, §3; erectio, immutatio et suppressione ceterarum exarchiarum soli Sedi Apostolicae competit.

Can. 310 – Exarchus exarchiam regit aut nomine illius, a quo nominatus est, aut nomine proprio; de quo in erectione vel immutatione exarchiae constare debet.

Can. 311 – Quae in iure de eparchiis vel de Episcopis eparchialibus dicuntur, valent etiam de exarchiis vel de Exarchis, nisi aliter expresse cavetur aut ex natura rei constat.

Can. 312 – § 1. Intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis Exarchus nominatur a Patriarcha consulta Synodo permanenti et firmis cann. 178 - 186, si de Exarcho agitur, qui ad ordinationem episcopalem promovendus est; in ceteris casibus nominatio Exarchi competit soli Sedi Apostolicae.

§ 2. Exarchus a Patriarcha nominatus ab officio amoveri non potest nisi de consensu Synodi Episcoporum.

§ 3. Exarchus possessionem canonicam exarchiae sibi concreditae capit decretum nominationis ostendens ei, qui interim exarchiam regit.

Can. 313 – § 1. Exarchus extra territorium Ecclesiae patriarchalis constitutus a Patriarcha presbyteros idoneos expetere potest, qui curam spiritualem christifidelium in exarchia suscipiant; Patriarcha autem, quatenus fieri potest, petitioni Exarchi satisficiat.

§ 2. Presbyteri a Patriarcha in exarchiam missi ad tempus determinatum aut indeterminatum exarchiae addicti habentur et in omnibus subesse debent potestati Exarchi.

Can. 314 – A decretis Exarchi, qui nomine Romani Pontificis vel Patriarchae exarchiam regit, recursus fit respective ad Sedem Apostolicam vel Patriarcham; a decretis Exarchi, qui nomine proprio exarchiam regit, recursus fit secundum ordinariam normam iuris.

Can. 315 – Exarchus obligatione tenetur Beatorum Apostolorum Petri et Pauli limina visitandi ad normam can. 206 exceptis Exarchis, qui nomine Patriarchae exarchiam sibi concreditam regunt.

Can. 316 – § 1. Exarchus a Patriarcha nominatus debet quinto quoque anno relationem scripto datam ad Patriarcham de statu religioso et temporali exarchiae mittere.

§ 2. Exarchus a Romano Pontifice nominatus eandem relationem Sedi Apostolicae singulis quinquenniis facere debet et, si ad Ecclesiam patriarchalem pertinet, etiam Patriarchae exemplar relationis quam primum mittere.

Can. 317 – § 1. Legibus de conventu eparchiali, de curia eparchiali, de consilio presbyterali, de collegio consultorum eparchialium et de consilio pastorali Exarchus tenet locorum et personarum ratione iudicio auctoritatis, quae exarchiam erexit vel immutavit, aequa accommodatis.

§ 2. Si collegium consultorum ad normam can. 269, §3 constitui non potest, Exarchus constitutus consilium ex prudentioribus presbyteris non minus quam tribus, quatenus fieri potest inter membra consilii presbyteralis, si hoc adest, selectis, cuius consensum vel consilium exquirere debet, quoties ius statuit Episcopum eparchiale ad agendum indigere consensu vel consilio collegii consultorum eparchialium.

Can. 318 – § 1. Exarchiae vacantis vel impeditae regimen transit ad Protosyncelum aut, si deest, ad parochum ordinatione presbyterali seniorem.

§ 2. Ille, ad quem exarchiae regimen interim devenit, quam primum debet certiorem facere auctoritatem, cuius est Exarchum nominare, ut provideat; interim vero uti potest omnibus potestatibus et facultatibus sive ordinariis sive delegatis, quas Exarchus habebat, nisi eidem commissae sunt industria personae Exarchi.

Can. 319 – § 1. Exarchus, qui Episcopus ordinatus non est, habet durante munere privilegia et insignia primae post episcopalem dignitatis.

§ 2. In his privilegiis et insignibus retinendis vel minus expleto munere servetur ius particulare.

Titulus IX

De conventibus Hierarcharum plurium Ecclesiarum sui iuris

Can. 320 — § 1. Patriarchae, Metropolitae Ecclesiarum metropolitanarum sui iuris, Episcopi eparchiales et, si statuta ita ferunt, etiam ceteri Hierarchae loci plurium Ecclesiarum sui iuris, etiam latinae, in eadem natione vel regione potestatem suam exercentes ad periodicos conventus statis temporibus convocandi sunt a Patriarcha aliave auctoritate a Sede Apostolica designata, ut communicatis prudentiae et experientiae luminibus et collatis consiliis sancta fiat ad commune Ecclesiarum bonum virium conspiratio, qua unitas actionis foveatur, communia opera iuventur, bonum religionis expeditius promoteatur atque disciplina ecclesiastica efficacius servetur.

§ 2. Decisiones huius conventus vim iuridice obligandi non habent, nisi de iis agitur, quae nulli possunt esse praeiudicio ritui uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris vel potestati Patriarcharum, Synodorum, Metropolitarum atque Consiliorum Hierarcharum atque simul saltem per duas ex tribus partibus suffragiorum membrorum voto deliberativo fruentium latae necnon a Sede Apostolica approbatae sunt.

§ 3. Decisio, etsi unanimo suffragio facta, quae quomodocumque competentiam huius conventus excedit, omni vi caret, donec ab ipso Romano Pontifice approbata est.

§ 4. Unusquisque conventus Hierarcharum plurium Ecclesiarum sui iuris sua conficiat statuta, in quibus foveatur, quatenus fieri potest, etiam participatio Hierarcharum Ecclesiarum, quae nondum sunt in plena communione cum Ecclesia catholica; statuta, ut valeant, a Sede Apostolica approbari debent.

Titulus X

De clericis

Can. 321 – § 1. Clerici sunt christifideles, qui ab auctoritate competenti ecclesiastica electi per donum Spiritus Sancti in sacra ordinatione receptum deputantur, ut in Christi Pastoris missione et potestate partem habentes Ecclesiae sint ministri.

§ 2. Ratione sacrae ordinationis clerici ex divina institutione a ceteris christifidelibus distinguuntur.

Can. 322 – Clerici inter se communione hierarchica iuncti et in variis gradibus constituti unam Ecclesiae missionem ministerialem diversimode participant.

Can. 323 – Clerici ratione sacrae ordinationis distinguuntur in Episcopos, presbyteros et diaconos, qui etiam ministri sacri vocantur.

Can. 324 – Clerici in gradibus ordinis ipsa sacra ordinatione constituuntur; potestatem autem regiminis exercere non possunt nisi ad normam iuris.

Can. 325 – Si praeter Episcopos, presbyteros vel diaconos alii etiam ministri ordine minore aucti et generatim clerici minores vocati ad populi Dei servitium vel ad sacrae Liturgiae officia exercenda admittuntur vel instituuntur, iidem reguntur tantum iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris.

Caput I De institutione clericorum

Can. 326 – Ecclesiae proprium ius et obligatio est clericos aliosque suos ministros instituendi; quae obligatio singulariter et impensius exercetur seminariis erigendis et regendis.

Can. 327 – § 1. Opus fovendarum vocationum praesertim ad ministeria sacra ad totam christianam communitatem pertinet, quae pro sua correspondibilitate sollicita sit oportet de necessitatibus ministerii universae Ecclesiae:

1º current parentes, magistri aliquique vitae christianaee primi educatores, ut familiis et scholis spiritu evangelico animatis pueri et iuvenes Dominum per Spiritum Sanctum vocantem libere auscultare eique libenter respondere possint;

2º clerici, imprimis parochi, studeant vocaciones sive in adolescentibus sive in aliis, etiam provectionis aetatis, dignoscere atque fovere;

3º Episcopi eparchialis praecipue est coniunctis viribus cum aliis Hierarchis in vocationibus provehendis gregem suum excitare inceptaque coordinare.

§ 2. Iure particulari provideatur, ut opera ad vocationes provehendas sive regionalia sive, quatenus fieri potest, eparchialia in omnibus Ecclesiis instituantur, quae aperta sint oportet ad universae Ecclesiae necessitates, praecipue missionales.

Can. 328 – § 1. Synodi Episcoporum vel Consilii Hierarcharum est edere Rationem institutionis clericorum particularem, qua ius commune pressius explicandum est pro seminariis intra fines territorii propriae Ecclesiae; in ceteris casibus vero Episcopi eparchialis est confidere huius generis Rationem eparchiae suae propriam firmo can. 150, §3. Istarum auctoritatum est Rationem etiam immutare et innovare.

§ 2. Haec Ratio potest esse, conventionibus, si opus est, initis, communis toti regioni vel nationi vel immo aliis Ecclesiis sui iuris, cauto, ne quid indeoles rituum detrimenti capiat.

§ 3. Haec Ratio comprehendat iure communi fideliter servato et prae oculis habita traditione propriae Ecclesiae sui iuris praeter alias normas speciales circa formationem personalem, spiritualem, doctrinalem et pastoralem alumnorum necnon circa singulas disciplinas tradendas atque ordinationem cursuum et examinum.

Art. I De seminariis erigendis et regendis

Can. 329 – § 1. In seminario minore instituuntur imprimis ii, qui vocationis ad ministeria sacra indicia exhibere videntur, quo facilius et clarius eam sibi dignoscere de ditoque animo excolere possint; ad normam iuris particularis institui etiam possunt ii, qui, etsi ad statum clericalem vocati non videntur, ad quaedam ministeria vel opera apostolatus implenda formari possunt. Alia vero instituta, quae ex propriis statutis iisdem finibus inserviunt, etsi nomine differunt, seminario minore aequiparantur.

§ 2. In seminario maiore plenius excolitur, probatur atque confirmatur vocatio eorum, qui certis signis idonei iam aestimantur ad ministeria sacra stabiliter suscipienda.

Can. 330 – § 1. Seminarium minus erigatur in unaquaque eparchia, si id postulat bonum Ecclesiae et vires opesque sinunt.

§ 2. Erendum est seminarium maius, quod inserviat aut uni amplissimae eparchiae aut, si non toti Ecclesiae sui iuris, saltem conventionibus initis pluribus eparchiis eiusdem Ecclesiae, immo et diversarum Ecclesiarum eiusdem regionis vel nationis ita, ut tum congruo alumnorum numero tum ea, qua par est, moderatorum ac magistrorum probe paratorum copia necnon subsidiis sufficientibus optimisque viribus coniunctis institutioni provideatur, cui nihil desideratur.

Can. 331 – Etsi optandum est, ut alumnis unius Ecclesiae sui iuris unumquodque seminarium, praecipue minus, reservetur, ob speciales circumstantias in eodem seminario, praesertim maiore, alumni etiam aliarum Ecclesiarum admitti possunt.

Can. 332 – § 1. Seminarium pro propria eparchia erigitur ab Episcopo eparchiali; seminarium pluribus eparchiis commune ab Episcopis eparchialibus earundem eparchiarum vel ab auctoritate eisdem superiori, tamen de consensu Consilii Hierarcharum, si de Metropolita agitur, aut de consensu Synodi Episcoporum, si de Patriarcha.

§ 2. Episcopi eparchiales, pro quorum subditis seminarium commune erectum est, non possunt aliud seminarium valide erigere sine consensu auctoritatis, quae seminarium commune erexit, aut, si de seminario ab ipsis Episcopis eparchialibus erecto agitur, sine unanimi consensu partium convenientium vel sine consensu auctoritatis iisdem superioris.

Can. 333 – § 1. Seminarium legitime erectum ipso iure persona iuridica est.

§ 2. Nisi ius particulare vel statuta seminarii aliud statuunt, rector personam gerit seminarii.

Can. 334 – § 1. Seminarium pluribus eparchiis commune regimini subiectum est Hierarchae ab iis, qui seminarium erexerunt, designati.

§ 2. Exemptum a regimine paroeciali seminarium est; pro omnibus, qui in seminario sunt, parochi officium, excepta materia matrimoniali et firmo can. 729, obeat seminarii rector eiusve delegatus.

Can. 335 – § 1. Quodlibet seminarium propria statuta habeat, in quibus definiantur imprimis scopus specialis seminarii et competētia auctoritatum; statuantur praeterea modus nominationis vel electionis, duratio in officio, iura et obligationes atque iusta remuneratio moderatorum, officialium et magistrorum necnon consiliorum atque rationes, quibus ipsi immo et alumni curam rectoris in disciplina praesertim servanda participant.

§ 2. Seminarium habeat quoque proprium Directorium, quo normae Rationis institutionis clericorum particularis adjunctis specialibus accommodatae in effectum ducentur necnon pressius definiantur potiora disciplinae capita, quae firmis statutis ad institutionem alumnorum ac vitam cottidianam totiusque seminarii ordinem spectant.

§ 3. Statuta seminarii approbatione indigent auctoritatis, quae seminarium erexit cuique etiam competit, si casus fert, ea mutare; haec circa Directorium spectat ad auctoritatem in statutis determinatam.

Can. 336 – § 1. In quolibet seminario habeantur rector et, si casus fert, oeconomus aliqui moderatores et officiales.

§ 2. Rectoris est ad normam statutorum generale seminarii moderamen curare, iisdem statutis Directorioque seminarii ab omnibus observandis instare, opera aliorum moderatorum et officialium coordinare totiusque seminarii unitatem ac collaboracionem fovere.

Can. 337 – § 1. Assit quoque saltem unus pater spiritualis a rectore distinctus, praeter quem quemlibet alium presbyterum a rectore ad id approbatum alumni libere petere possunt.

§ 2. Praeter confessarios ordinarios alii quoque sint designati vel invitati integro alumnorum iure quemlibet confessarium, etiam extra seminarium, salva disciplina petitendi.

§ 3. In iudicandis personis non licet confessariorum vel patrum spiritualium votum exquirere.

Can. 338 – § 1. Si cursus tradendarum disciplinarum in ipso seminario instituuntur, assit congruus numerus magistrorum apte selectorum in sua quisque disciplina vere peritorum, in seminario maiore quidem congruis gradibus academicis ornatorum.

§ 2. Praeparatione propria constanter ad diem perducta conferant iidem et inter se et cum seminarii moderatoribus concorditer cooperantes ad integrum futurorum Ecclesiae ministrorum institutionem, inter varietates disciplinarum unitati fidei ac formationi intenti.

§ 3. Magistri sacrarum disciplinarum vestigia sanctorum Patrum ac ab Ecclesia collaudatorum Doctorum praesertim Orientis secuti ex praeclaro thesauro ab iisdem tradito doctrinam illustrare nitantur.

Can. 339 – § 1. Auctoritatis, quae seminarium erexit, est curare, ut provideatur seminarii expensis etiam per tributa vel oblationes, de quibus in cann. 1027 et 1029.

§ 2. Tributo pro seminario obnoxiae sunt etiam domus religiosorum, nisi solis elemosinis sustentantur aut in eis sedes studiorum, de qua in cann. 469, §2 et 533, §2, actu habetur.

Art. II De institutione ad ministeria

Can. 340 – § 1. Ii tantum in seminarium admittantur alumni, qui probantur ex documentis ad normam statutorum requisitis habiles esse.

§ 2. Nemo recipiatur, nisi certo constat de susceptis sacramentis baptismi et christinationis sancti myri.

§ 3. Qui antea in alio seminario vel in aliquo instituto vitae consecratae alumni fuerunt, ne admittantur nisi obtento testimonio rectoris aut Superioris praesertim de causa dimissionis vel discessus.

Can. 341 – Alumni, etsi in seminarium alterius Ecclesia sui iuris vel plurium Ecclesiarum sui iuris commune admissi, proprio ritu instituantur reprobata contraria consuetudine.

Can. 342 – § 1. Adolescentes et iuvenes in seminario minore degentes congruentem servent consuetudinem cum propriis familiis et coaetaneis, qua indigent ad sanam evolutionem psychologicam, praesertim affectivam; sedulo autem vitentur omnia, quae secundum sanas psychologiae et paedagogiae normas liberam electionem status quocumque modo minuere possunt.

§ 2. Apta moderatione spirituali adiuti assuescant alumni ad decisiones personales et responsabiles in luce evangelii faciendas et ad suas varias ingenii dotes iugiter excollendas non praetermissis ullis virtutibus humanae naturae congruentibus.

§ 3. Curriculum studiorum seminarii minoris comprehendat ea, quae in unaquaque natione ad studia academica seu superiora incohanda requiruntur et, quatenus Ratio studiorum permittit, etiam ea, quae praesertim ad ministeria sacra suscipienda utilia sunt. Communiter curetur, ut alumni civilem studiorum titulum consequantur et perinde studia etiam alibi prosequi possint, si ad id eligendum perventum est.

§ 4. Alumni proiectioris aetatis instituantur sive in seminario sive in instituto speciali ratione habita etiam praecedentis uniuscuiusque formationis.

Can. 343 – Institutio alumnorum in seminario maiore perficiatur suppletis iis, quae forte in singulis casibus institutioni seminario minori propriae defuerunt, formatione spirituali, intellectuali et pastorali inter se integrantibus ita, ut efficiantur ministri Christi in medio Ecclesiae, lux et sal mundi huius temporis.

Can. 344 – § 1. Ad sacra ministeria aspirantes formentur in Spiritu Sancto consortium familiare cum Christo colere et in omnibus Deum quaerere ita, ut Christi pastoris caritate impulsi omnes homines dono suae ipsorum vitae regno Dei lucrifacere solliciti fiant.

§ 2. Ex verbo Dei et Ecclesiae Mysteriis seu sacramentis imprimis vim pro sua vita spirituali et apostolico labore robur in dies hauriant:

1º verbi Dei vigili atque constanti meditatione et secundum Patres fideli illustratione assuescant alumni ad suam vitam magis vitae Christi configurandam et in fide, spe et caritate firmati se exerceant ad vivendum secundum formam Evangelii;

2º participant assidue Divinae Liturgiae, quae appareat et seminarii vitae, sicut est totius vitae christiana, fons et culmen;

3º laudes divinas iugiter celebrare secundum proprium ritum addiscant et ex iis vitam spiritualem alant;

4º directione spirituali magni habita addiscant conscientiam suam recte discutere et sacramentum paenitentiae frequenter suscipiant;

5º Beatam Mariam semper Virginem, Dei Matrem, quam Christus omnium hominum Matrem constituit, filiali pietate prosequantur;

6º foveantur quoque pietatis exercitia, quae ad spiritum orationis vocationisque apostolicae robur ac munimen conducunt, ea imprimis, quae a veneranda propriae Ecclesiae traditione commendata sunt; utcumque suadetur recessus spiritualis et instructio de sacris ministeriis, exhortatio in via spiritus;

7º ad sensum Ecclesiae et servitii eius educantur alumni necnon ad virtutem oboedientiae et ad sociam cum fratribus cooperationem;

8º ad ceteras quoque virtutes vocationi suaे maxime conferentes adiuventur sicut discretio spirituum, castitas, animi fortitudo; illas quoque virtutes aestiment atque excolant, quae inter homines pluris fiunt et Christi ministrum commendant, quarum sunt animi sinceritas, assidua iustitiae cura, spiritus paupertatis, promissis servata fides, in agendo urbanitas, in colloquendo modestia cum caritate conjuncta.

§ 3. Disciplinaires seminarii normae secundum alumnorum maturitatem ita applicentur, ut ipsi, dum gradatim sibi moderari ipsi addiscunt, libertate sapienter uti, sponte et diligenter agere assuescant.

Can. 345 – Institutio doctrinalis eo tendat, ut alumni cultura generali loci et temporis callentes ingeniique humani conata atque peracta scrutantes amplam atque solidam doctrinam in scientiis sacris acquirant ita, ut fidei pleniore intellectu eruditi atque firmati Christi magistri luce homines sui temporis efficacius illuminare atque veritati inservire possint.

Can. 346 – § 1. Pro iis, qui ad sacerdotium destinantur, studia seminarii maioris firmo can. 343 complectantur cursus philosophicos et theologicos, qui aut successive aut coniuncte peragi possunt; eadem studia completum saltem sexennium comprehendant ita quidem, ut tempus philosophicis disciplinis dedicatum integrum biennium, tempus vero studiis theologicis integrum quadriennium adaequet.

§ 2. Cursus philosophico-theologici initium sumant introductione in mysterium Christi et oeconomiam salutis nec concludantur, quin ostendatur ratione habita ordinis seu hierarchiae veritatum doctrinae catholicae omnium disciplinarum inter se relatio atque cohaerens compositio.

Can. 347 – § 1. Philosophica institutio eo tendat, ut formationem in scientiis humanis perficiat; unde, ratione habita sapientiae tum antiquae tum recentis aetatis sive universae familiae humanae sive praesertim propriae culturae, quaeratur imprimis patrimonium philosophicum perenniter validum.

§ 2. Cursus tum historici tum systematici ita tradantur, ut alumni discretione intellectuali acuta vera et falsa facilius secernere possint et mente Deo loquenti aperta theologicas investigationes rite prosequi possint et aptiores fiant ad ministeria obeunda colloquio inito cum excultis quoque hominibus huius temporis.

Can. 348 – § 1. Disciplinae theologiae in lumine fidei ita tradantur, ut alumni doctrinam catholicam ex divina Revelatione haustam profunde penetrant atque in sua cultura exprimant ita, ut sit et alimentum propriae vitae spiritualis et ad ministerium efficacius obeundum perutile instrumentum.

§ 2. Universae theologiae veluti anima sit oportet Sacra Scriptura, quae omnes disciplinas sacras informare debet; unde doceantur praeter exegeses accuratam methodum capita oeconomiae salutis principalia necnon potiora themata theologiae biblicae.

§ 3. Liturgia edoceatur ratione habita eius specialis momenti utpote necessarius fons doctrinae et spiritus vere christiani.

§ 4. Dum unitas, quam Christus Ecclesiae suae vult, non plene in actum deducta est, oecumenismus sit una ex necessariis rationibus cuiuscumque theologicae disciplinae.

Can. 349 – Magistri sacrarum disciplinarum, cum de mandato ecclesiasticae auctoritatis doceant, ante omnia doctrinam ab ipsa propositam fideliter tradant, quam proprias vel minus certas explicationes, et in omnibus constanti Ecclesiae magisterio ac moderationi humiliter obsequantur.

Can. 350 – § 1. Formatio stricte pastoralis aptanda est tum ad loci et temporis condiciones tum ad dotes alumnorum sive caelibum sive coniugatorum tum ad necessitates ministeriorum, ad quae se praeparant.

§ 2. Instituantur alumni imprimis in arte catechetica et homiletica, celebratione liturgica, administratione paroeciae, dialogo evangelizationis cum non credentibus vel non christianis vel christifidelibus minus fervidis, apostolatu sociali et instrumentorum communicationis socialis non posthabitis disciplinis auxiliaribus sicut psychologia et pastoralis socialis.

§ 3. Etsi se praeparant alumni ad ministeria in propria Ecclesia sui iuris obeunda, ad spiritum vere universalem formentur, quo ubique terrarum in servitium animarum occurrere animo parati sint; edoceantur ideo de universae Ecclesiae necessitatibus, sed praesertim de apostolatu oecumenismi et evangelizationis.

Can. 351 – Habeantur ad normam iuris particularis exercitationes et probationes ad formationem praecipue pastoralem firmandam conferentes, sicut servitium sociale vel caritativum, magisterium catecheticum, praesertim vero tirocinium pastorale decursu formationis philosophico-theologicae et tirocinium diaconale ante ordinationem presbyteralem.

Can. 352 – Institutio diaconis ad sacerdotium non destinatis propria ex normis supra datis aptetur ita, ut curriculum studiorum saltem per triennium protrahatur prae oculis habitus propriae Ecclesiae sui iuris traditionibus de diaconia liturgiae, verbi et caritatis.

Can. 353 – Ordinandi debite edoceantur de obligationibus clericorum atque ad eas magno animo suscipiendas et implendas educentur.

Can. 354 – § 1. De profectu formationis alumnorum relationem mittat rector singulis annis ad eorundem Episcopum eparchiale aut, si casus fert, Superiorum maiorem; de statu autem seminarii ad eos, qui seminarium erexerunt.

§ 2. Episcopus eparchialis vel Superior maior suorum alumnorum formationi consulti frequenter seminarium visitent, praesertim si agitur de promovendis ad ordines sacros.

Caput II De ascriptione clericorum alicui eparchiae

Can. 355 – § 1. Quilibet clericus debet esse ut clericus ascriptus aut alicui eparchiae aut exarchiae aut instituto religioso aut societati vitae communis ad instar reliquorum aut instituto vel consociationi, quae ius clericos sibi ascribendi adepti sunt a Sede Apostolica vel intra fines territorii Ecclesiae, cui praeest, a Patriarcha de consensu Synodi permanentis.

§ 2. Quod de clericorum alicui eparchiae ascriptione et de dimissione ab ea statuitur in canonibus, quae sequuntur, valet mutatis mutandis etiam de aliis supra dictis personis iuridicis necnon iure particulari ita ferente de ipsa Ecclesia patriarchali, nisi aliter expresse iure cautum est.

Can. 356 – Per ordinationem diaconalem aliquis ut clericus ascribitur eparchiae, pro cuius servitio ordinatur, nisi ad normam iuris particularis eidem Ecclesiae iam ascriptus est.

Can. 357 – Ut clericus alicui eparchiae iam ascriptus ad aliam eparchiam valide transcribatur, a suo Episcopo eparchiali obtainere debet litteras dimissionis ab eodem subscriptas et pariter ab Episcopo eparchiali eparchiae, cui ascribi desiderat, litteras ab eodem subscriptas ascriptionis.

Can. 358 – § 1. Transmigratio clerici in aliam eparchiam retenta ascriptione fit ad tempus determinatum, etiam pluries renovandum, per conventionem scripto factam inter utrosque Episcopos eparchiales, qua iura et obligationes clerici transeuntis vel partium stabiliantur.

§ 2. Quinquennio elapso post legitimam transmigrationem clericus ipso iure eparchiae hospiti transcribitur, si hac sua voluntate utrique Episcopo eparchiali scripto manifestata neuter ipsi contraria mentem intra quattuor menses scripto manifestavit.

Can. 359 – Clerico praesertim evangelizationis causa universae Ecclesiae sollicito transcriptio vel transmigratio in aliam eparchiam gravi cleri inopia laborantem, dummodo sit ad ministeria ibi peragenda paratus atque aptus, ne denegetur nisi ob veram necessitatem propriae eparchiae vel Ecclesiae sui iuris.

Can. 360 – § 1. Iusta de causa clericus ex transmigratione revocari potest a proprio Episcopo eparchiali vel remitti ab Episcopo eparchiali hospite conventionibus initis necnon aequitate servatis.

§ 2. Ex transmigratione in propriam eparchiam legitime redeungi salva et tecta sint omnia iura, quae haberet, si in ea sacro ministerio addictus esset.

Can. 361 – Clericum eparchiae ascribere vel ab ea dimittere vel licentiam transmigrandi ipsi concedere valide non possunt:

1º intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis Administrator eiusdem Ecclesiae ad tempus constitutus sine consensu Synodi permanentis; Exarchus patriarchalis et Administrator eparchiae sine consensu Patriarchae;

2º In ceteris casibus Administrator eparchiae nisi post annum a sedis vacatione et de consensu collegii consultorum eparchialium.

Can. 362 – Ascriptio clerici alicui eparchiae non cessat nisi alterae eparchiae valida ascriptione vel amissione status clericalis.

Can. 363 – § 1. Ad licitam transcriptionem vel transmigrationem requiruntur iustae causae, quales sunt Ecclesiae utilitas vel bonum ipsius clerici; licentia autem ne denegetur nisi exstantibus gravibus causis.

§ 2. Iure particulari ita ferente ad licitam transcriptionem ad eparchiam alterius Ecclesiae sui iuris requiritur etiam, ut Episcopus eparchialis clericum dimittens consensum auctoritatis ab ipso iure particulari determinatae obtineat.

Can. 364 – § 1. Episcopus eparchialis sua eparchiae alienum clericum ne ascribat, nisi:

1º necessitas aut utilitas eparchiae id exigit;

2º sibi constat de aptitudine clerici ad ministeria peragenda, praesertim si clericus ab alia Ecclesia sui iuris pervenit;

3º sibi ex legitimo documento constat de obtenta legitima dimissione ex eparchia et habet praeterea ab Episcopo eparchiali dimittenti sub secreto, si opus est, de curriculo vitae ac moribus clerici opportuna testimonia;

4º clericus scripto declaravit se novae eparchiae servitio devovere ad normam iuris.

§ 2. Episcopus eparchialis de peracta transcriptione priorem Episcopum eparchiam quam primum certiore faciat.

Caput III De iuribus et obligationibus clericorum

Can. 365 – Clerici primam habent obligationem Regnum Dei omnibus annuntiandi et amorem Dei erga homines in ministerio verbi et sacramentorum, immo et tota vita repraesentandi ita, ut omnes invicem et super omnia Deum diligentes in Corpus Christi, quod est Ecclesia, aedificantur atque crescant.

Can. 366 – Ad perfectionem, quam Christus suis discipulis proponit, speciali ratione tenentur clericci, cum Deo sacra ordinatione novo modo sint consecrati, ut Christi aeterni Sacerdotis in servitium populi Dei aptiora instrumenta efficiantur et simul sint gregi forma exemplaris.

Can. 367 – § 1. Clerici lectioni et meditationi verbi Dei cottidie incumbant ita, ut Verbi auditores fideles atque attenti facti veraces ministri sermonis evadant; in oratione, in celebrationibus liturgicis et praesertim in devotione erga Mysterium Eucharistiae assidui sint; conscientiam suam cottidie discutiant et sacramentum paenitentiae frequenter suscipiant; Deiparam Virginem colant et ab ea gratiam se conformandi eius Filio implorent aliaque propriae Ecclesiae exercitia pietatis peragant.

§ 2. Directionem spiritualem magni faciant et statutis temporibus secundum iuris particularis praescripta recessibus spiritualibus vacent.

Can. 368 – Clerici speciali obligatione tenentur Romano Pontifici, Patriarchae et Episcopo eparchiali reverentiam et oboedientiam exhibendi.

Can. 369 – § 1. Ius habent clerici obtinendi a proprio Episcopo eparchiali premissis iure requisitis aliquod officium, ministerium vel munus in servitium Ecclesiae exercendum.

§ 2. Suscipiendum est clericis ac fideliter implendum omne officium, ministerium vel munus ab auctoritate competenti commissum, quandocumque id de eiusdem auctoritatis iudicio exigit Ecclesiae necessitas.

§ 3. Ut vero professionem civilem exercere possint, requiritur licentia Episcopi eparchialis, quae nonnisi gravi de causa et audito collegio consultorum eparchialium concedi potest.

Can. 370 – § 1. Institutione, quae ad ordines sacros requiritur, peracta in sacras disciplinas incumbere ne desinant clerici, immo profundiorem et ad diem accommodatam earundem cognitionem et usum acquirere satagant per cursus formativos a proprio Hierarcha approbatos.

§ 2. Frequentent quoque conventus seu collationes, quas Hierarcha oportunas iudicavit ad scientias sacras et res pastorales promovandas.

§ 3. Profanarum quoque scientiarum, earum praesertim, quae cum sacris disciplinis artius cohaereant, talem sibi copiam comparare ne neglegant, quam excultos homines habere decet.

Can. 371 – Dum ubique permagni faciendus est clericorum caelibatus propter regnum coelorum delectus et sacerdotio tam congruus, prout fert universae Ecclesiae traditio, item status clericorum matrimonio iunctorum Ecclesiae primaevae et saeculari traditioni Ecclesiarum orientalium praxi sancitus in honore habendus est.

Can. 372 – Clerici tum caelibes quam coniugati castitatis decore elucere debent; iuris particularis est statuere opportuna media ad hunc finem assequendum adhibenda.

Can. 373 – In vita familiari ducenda atque filiis educandis clerici coniugati ceteris christifidelibus praeclarum exemplum praebant.

Can. 374 – Vita communis inter clericos caelibes laudanda, quatenus fieri potest, foveatur, ut ipsi in vita spirituali et intellectuali colenda mutuo adiuventur et aptius in ministerio cooperari possint.

Can. 375 – Omnes clerici laudes divinas celebrent secundum ius particulare propriae Ecclesiae sui iuris.

Can. 376 – Divinam Liturgiam clerici frequenter ad normam iuris particularis celebrent praeferentie diebus dominicis et festis de pracepto.

Can. 377 – Clerici confratribus cuiuslibet Ecclesiae sui iuris vinculo caritatis uniti ad unum omnes conspirent, ad aedificationem nempe Corporis Christi, et proinde sive eparchiae ascripti sive sodales institutorum vitae consecratae, etsi diversis officiis fungentes, inter se cooperentur seque invicem adiuvent.

Can. 378 – Sollicitudinem habeant clerici omnes vocationes ad ministeria sacra et ad vitam in institutis vitae consecratae ducendam promovendi non solum praedicacione, catechesi aliisve opportunis mediis, sed imprimis vitae ac ministerii testimonio.

Can. 379 – § 1. Zelo apostolico ardentes clerici omnibus exemplo sint in beneficentia et hospitalitate praeferentie erga aegrotantes, afflictos, persecutionem patientes, exiliatos et profugos.

§ 2. Obligatione tenentur clerici, nisi iusto impedimento sunt detenti, suppeditandi ex spiritualibus Ecclesiae bonis verbi Dei praeferentie et sacramentorum adiumenta christifidelibus, qui opportune petunt, rite sunt dispositi nec iure a sacramentis suscipiendis prohibentur.

§ 3. Clerici laicorum dignitatem atque propriam partem, quam in missione Ecclesiae habent, agnoscent et promoveant praeferentie charismata laicorum multiformia probantes necnon competentiam et experientiam eorum in bonum Ecclesiae vertentes speciatim modis iure praevisis.

Can. 380 – Abstineant prorsus clerici ab iis omnibus, quae statum suum secundum normas iure particulari pressius definitas dedecent, et etiam evitent ea, quae ab eo aliena sunt.

Can. 381 – Clerici, etsi non secus ac ceteri cives iura civilia et politica aequo iure habeant oportet, tamen:

1º officia publica, quae participationem in exercitio civilis potestatis secumferunt, assumere vetantur;

2º cum servitium militare statui clericali minus congruat, illud ne capessant voluntarii nisi de sui Hierarchae licentia;

3º utantur exceptionibus, quas ab exercendis muneribus, publicis officiis a statu clericali alienis necnon servitio militari in eorum favorem concedunt leges civiles aut conventiones vel consuetudines.

Can. 382 – § 1. Ministri reconciliationis omnium in Christi caritate satagant clerici pacem, unitatem et concordiam iustitia innixam inter homines sovere.

§ 2. In factionibus politicis atque in regendis consociationibus syndicalibus activam partem ne habeant, nisi iudicio Episcopi eparchialis vel iure particulari ita ferente Patriarchae aut alterius auctoritatis Ecclesiae iura tuenda aut bonum commune promovendum id requirunt.

Can. 383 – § 1. Spiritu paupertatis Christi imbuti clerici studeant simplicitate vitae supernorum bonorum coram mundo testes esse bonaqua temporalia discretione spirituali recto usui destinent; bona autem, quae occasione exercitii officii, ministerii vel muneris ecclesiastici sibi comparant, provisa sua ex eis honesta sustentatione et obligationum proprii status impletione, operibus apostolatus vel caritatis impertiant atque communicent.

§ 2. Prohibentur clerici per se vel per alios negotiationem aut mercaturam exercere sive in propriam sive in aliorum utilitatem nisi de licentia auctoritatis iure particulari definitae aut Sedis Apostolicae.

§ 3. A fideiubendo, etiam de bonis propriis, clericus prohibetur inconsulto proprio Episcopo eparchiali vel, si casus fert, Superiore maiore.

Can. 384 – § 1. Clerici, etsi officium residentialle non habent, a sua tamen eparchia per notabile tempus iure particulari determinandum sine licentia saltem praesumpta Hierarchae loci proprii ne discedant.

§ 2. Clericus, qui extra propriam eparchiam commoratur, Episcopi eparchialis auctoritati in iis, quae sui status obligationes respiciunt, subditus est; si ibi per tempus non breve commoraturus est, Hierarcham loci sine mora certiorem faciat.

Can. 385 – Quod ad vestis habitum spectat, ius particulare servetur.

Can. 386 – Clerici iuribus et insignibus, quae adnexa sunt dignitatibus sibi collatis, uti non possunt extra loca, ubi suam potestatem exercet auctoritas, quae dignitatem concessit vel ad eiusdem dignitatis concessionem nihil excipiens scripto consensit, aut nisi proprium Hierarcham comitantur vel eiusdem personam gerunt aut consensum Hierarchae loci obtinuerunt.

Can. 387 – Clerici quaslibet contentiones evitare studeant; si tamen quaedam contentio exsurrexit inter eos, ad forum Ecclesiae deferatur et hoc fiat, si fieri potest, etsi de contentionibus inter clericos et alios christifideles agitur.

Can. 388 – § 1. Clerici ius habent ad honestam sustentationem et ideo pro implendo sibi commisso officio vel munere remunerationem percipiendi iustum et aequum, quae, si agitur de clericis conjugatis, consulere debet etiam eorum familiae sustentandae, nisi aliter iam sufficienter provisum est.

§ 2. Item habent ius, ut provideatur suae suaque familiae, si coniugati sunt, congruenti praecaventiae et securitati sociali necnon assistentiae sanitariae; ut hoc ius ad effectum deduci possit, obligatione tenentur clerici instituto seu massae communi, de qua in can. 1036, ad normam iuris particularis pro sua parte conferre.

Can. 389 – Integrum est clericis firmo can. 574, §3 se cum aliis consociare ad fines consequendos statui clericali congruentes; competit autem Episcopo eparchiali de hac congruentia authentice iudicare.

Can. 390 – Ius clericorum est ad debitum quotannis feriarum tempus iure particuli determinandum.

Can. 391 – Clericis, etsi alicui Ecclesiae sui iuris vel instituto vitae consecratae vel consociationi ascriptis, cordi sit sollicitudo omnium Ecclesiarum et ideo se ad inserendum, ubicumque urget necessitas, promptos exhibeant et praesertim permittente vel exhortante proprio Episcopo eparchiali vel Superiore ad suum ministerium in missionibus vel regionibus cleri penuria laborantibus exercendum.

Caput IV De ammissione status clericalis

Can. 392 – Sacra ordinatio semel valide suscepta numquam irrita fit; clericus tamen statum clericalem amittit:

1º sententia iudiciali aut decreto administrativo, quo invaliditas sacrae ordinationis declaratur;

2º poena depositionis legitime irrogata;

3º rescripto Sedis Apostolicae vel ad normam can. 395 Patriarchae; quod vero rescriptum diaconis sine gravibus, presbyteris vero sine gravissimis causis a Patriarcha concedi non potest nec a Sede Apostolica conceditur.

Can. 393 – Clericus, qui statum clericalem ad normam iuris amittit, cum eo amittit iura statui clericali propria nec ullis iam tenetur obligationibus status clericalis firmo tamen can. 394; potestatem ordinis exercere prohibetur salvo can. 720; ipso iure privatur omnibus officiis, ministeriis aliisve muneribus et potestate qualibet delegata.

Can. 394 – Praeter casus, in quibus invaliditas sacrae ordinationis declarata est, amissio status clericalis non secumfert dispensationem ab obligatione caelibatus, quae a solo Romano Pontifice conceditur.

Can. 395 – Patriarcha de consensu Synodi Episcoporum vel, si periculum in mora est, Synodi permanentis, concedere potest amissionem a statu clericali clericis intra fines territorii propriae Ecclesiae patriarchalis domicilium vel quasi-domicilium habentibus, qui obligatione caelibatus non tenentur aut, si tenentur, dispensationem ab hac obligatione non petunt; in ceteris casibus res ad Sedem Apostolicam deferatur.

Can. 396 – Qui rescripto Sedis Apostolicae statum clericalem amisit, inter clericos a sola Sede Apostolica denuo admitti potest; qui vero a Patriarcha amissionem a statu clericali obtinuit, etiam a Patriarcha inter clericos denuo ascribi potest.

Titulus XI

De laicis

Can. 397 – Nomine laicorum in hoc Codice intelleguntur christifideles, quibus indoles saecularis propria ac specialis est quique in saeculo viventes missionem Ecclesiae participant neque ordine sacro insigniti neque statui religioso ascripti.

Can. 398 – Laici praeter ea iura et obligationes, quae cunctis christifidelibus sunt communia et ea, quae in aliis canonibus statuuntur, eadem iura et obligationes habent ac in canonibus huius tituli recensentur.

Can. 399 – Laicorum imprimis est ex vocatione propria res temporales gerendo et secundum Deum ordinando Regnum Dei quaerere ideoque in vita privata, familiari et politico-sociali testes Christo esse ac ipsum aliis manifestare, leges iustas in societate propugnare atque fide, spe et caritate fulgentes fermenti instar ad mundi sanctificationem conferre.

Can. 400 – Ius est laicis, ut ipsis agnoscatur ea in rebus civitatis terrenae libertas, quae omnibus civibus competit; eadem tamen libertate utentes current, ut suae actiones spiritu evangelico imbuantur, et ad doctrinam attendant ab Ecclesiae magisterio propositam caventes tamen, ne in quaestionibus opinabilibus propriam sententiam ut doctrinam Ecclesiae proponant.

Can. 401 – § 1. Firmo iure et obligatione proprium ritum ubique servandi laici ius habent, ut actuose in celebrationibus liturgicis cuiuscumque Ecclesiae sui iuris participent secundum praescripta librorum liturgicorum.

§ 2. Si Ecclesiae necessitas aut vera utilitas id suadet et ministri sacri desunt, possunt laicis quaedam ministrorum sacrorum functiones committi ad normam iuris.

Can. 402 – § 1. Praeter catecheticam institutionem inde ab infantia habendam laici ius et obligationem habent acquirendi cognitionem uniuscuiusque ingenii dotibus et condicioni aptatam doctrinae a Christo revelatae et a magisterio authentico Ecclesiae traditae non solum, ut secundum eiusdem doctrinam vivere valeant, sed etiam, ut ipsi eam enuntiare atque, si opus est, defendere possint.

§ 2. Ius quoque habent pleniorum illam in scientiis sacris acquirendi cognitionem, quae in ecclesiasticis studiorum universitatibus vel facultatibus aut in institutis scientiarum religiosarum traduntur, ibidem lectiones frequentando et gradus academicos consequendo.

§ 3. Item servatis praescriptis circa idoneitatem requisitam statutis habiles sunt ad mandatum docendi scientias sacras ab auctoritate competenti ecclesiastica recipiendum.

Can. 403 – Patrimonio liturgico, spirituali, theologico et disciplinari etiam laici sedulo studeant ita tamen, ut mutua benevolentia ac aestimatio atque unitas actionis inter laicos diversarum Ecclesiarum sui iuris foveatur nec varietas rituum noceat bono communis societatis, in qua vivunt, sed potius ad idem bonum in dies magis conduceat.

Can. 404 – Laici memores obligationis, de qua in can. 14, sciant illam eo magis urgere in iis adiunctis, in quibus nonnisi per ipsos Evangelium audire et Christum cognoscere homines possunt.

Can. 405 – Laici, qui in statu coniugali vivunt, secundum propriam vocationem speciali obligatione tenentur per matrimonium et familiam ad aedificationem populi Dei allaborandi.

Can. 406 – § 1. Habiles sunt laici debita scientia, experientia et honestate praestantes, ut tamquam periti aut consultores ab auctoritatibus ecclesiasticis audiantur sive singuli sive ut membra variorum consiliorum et conventuum, ut paroecialium, eparchialium, patriarchalium.

§ 2. Praeterquam ad munera ecclesiastica, ad quae laici iure communi admittuntur, ipsi ab auctoritate competenti ad alia quoque munera assumi possunt iis exceptis, quae ordinem sacrum requirunt vel quae iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris laicis expresse vetuntur.

§ 3. Circa muneris ecclesiastici exercitium laici plene subduntur superiori ecclesiasticae moderationi.

Can. 407 – § 1. Laici, qui permanenter aut ad tempus speciali Ecclesiae servitio addicuntur, obligatione tenentur, ut aptam acquirant formationem ad munus suum debite implendum requisitam utque hoc munus conscientie, impense et diligenter impleant.

§ 2. Ipsi ius habent ad honestam remunerationem suaे condicioni aptatam, qua decenter, servatis quoque iuris civilis praescriptis, necessitatibus propriis ac familiae prouidere possint; itemque iis ius competit, ut ipsorum praecaventiae et securitati sociali necnon assistentiae sanitariae debite prospiciatur.

Titulus XII

De monachis ceterisque religiosis et de sodalibus aliorum institutorum vitae consecratae

Caput I De monachis ceterisque religiosis

Art. I Canones generales

Can. 408 – Status religiosus est stabilis in communi vivendi modus in aliquo instituto ab Ecclesia approbato, quo christifideles Christum, Magistrum et Exemplum Sanctitatis, sub actione Spiritus Sancti pressius sequentes novo ac speciali titulo consecrantur per vota publica oboedientiae, castitatis et paupertatis sub legitimo Superiore ad normam statutorum servanda, saeculo renuntiant ac totaliter se devovent caritatis perfectioni assequendae in servitium Regni Dei pro Ecclesiae aedificatione et mundi salute utpote signa coelestem gloriam praenuntiantia.

Can. 409 – Status religiosus ab omnibus fovendus et promovendus est.

1º De dependentia religiosorum ab Episcopo eparchiali, a Patriarcha,
a Sede Apostolica

Can. 410 – § 1. Religiosi omnes subduntur Romano Pontifici ut suo supremo Superiori, cui obligatione parendi tenentur etiam vi voti oboedientiae.

§ 2. Quo melius institutorum bono atque apostolatus necessitatibus provideatur, Romanus Pontifex ratione sui in universam Ecclesiam primatus intuitu utilitatis communis instituta vitae consecratae ab Episcopi eparchialis regimine eximere potest sibi-que soli vel alii ecclesiasticae auctoritati subicere.

Can. 411 – Ad regimen internum et disciplinam quod attinet, instituta religiosa, nisi aliter iure cavetur, si sunt iuris pontificii, immediate et exclusive Sedi Apostolicae subiecta sunt; si vero sunt iuris patriarchalis vel eparchialis, immediate subiecta sunt Patriarchae vel Episcopo eparchiali firmo can. 416, §2.

Can. 412 – § 1. Ad monasteria et congregations iuris eparchialis quod attinet, Episcopo eparchiali competit:

1º typica monasteriorum et statuta congregationum atque immutationes in ea ad normam iuris introductas approbare salvis iis, quae ab auctoritate superiore approbata sunt;

2º dispensationes ab iisdem typicis vel statutis, quae potestatem Superiorum religiosorum excedunt et ab ipso legitime petuntur, singulis in casibus et per modum actus dare;

3º visitare monasteria, etiam dependentia, necnon singulas domos congregationum in suo territorio, quoties visitationem pastoralem ibi peragit aut quoties rationes vere speciales eius iudicio id suadent.

§ 2. Haec iura Patriarchae competunt circa ordines et congregations iuris patriarchalis, quae intra fines territorii Ecclesiae, cui praest, domum principem habent; secus eadem iura circa ordines omnes necnon circa monasteria et congregations, quae non sunt iuris eparchialis, competit soli Sedi Apostolicae.

§ 3. Si congregatio iuris eparchialis ad alias eparchias propagatur, nihil in ipsis statutis valide mutari potest nisi de consensu Episcopi eparchialis eparchiae, in qua sita est domus princeps, consultis tamen Episcopis eparchialibus, in quorum eparchiis ceterae domus sitae sunt.

Can. 413 – § 1. Religiosi omnes subsunt Hierarchae loci potestati in iis, quae spectant ad publicam celebrationem cultus divini, ad verbi Dei praedicationem populo tradendam, ad christifidelium praesertim puerorum religiosam et moralem educationem, ad catecheticam et liturgicam institutionem, ad status clericalis decorum necnon ad varia opera in iis, quae apostolatum respiciunt.

§ 2. Episcopo eparchiali ius et obligatio est singula monasteria atque domos ordinum et congregationum in eius territorio sita visitare his in rebus, quoties visitationem pastoralem ibi peragit aut quoties graves causae eius iudicio id suadent.

§ 3. Episcopus eparchialis nonnisi de consensu Superiorum competentium potest religiosis opera apostolatus vel munia eparchiae propria committere firmo iure communis ac servata institutorum disciplina, indole propria atque fine specifico.

§ 4. Religiosi, qui extra domum defictum commiserunt nec a proprio Superiore ab Hierarcha loci praemonito puniuntur, ab hoc puniri possunt, etsi domo legitime exierunt et domum reversi sunt.

Can. 414 – Patriarchae necnon Hierarchae loci conventus promoveant cum Superioribus religiosorum, statis temporibus et quoties id opportunum videtur, ut pro operibus apostolatus, quae a sodalibus exercentur, consiliis mutuo inter se collatis concorditer procedant.

Can. 415 – Si in domus institutorum iuris patriarchalis vel pontificii eorumve ecclesiis abusus irrepserunt et Superior ab Hierarcha loci monitus prospicere neglexit, idem Hierarcha loci obligatione tenetur rem statim deferendi ad auctoritatem, cui institutum ipsum immediate subiectum est.

2° De Superioribus et de sodalibus institutorum religiosorum

Can. 416 – § 1. Superiores maiores sunt Praeses confoederationis monasticae, Superior monasterii sui iuris, Superior generalis ordinis vel congregationis, Superior provincialis, eorundem vicarii aliique ad instar provincialium potestatem habentes.

§ 2. Nomine Superioris monachorum ceterorumque religiosorum non venit Hierarcha loci nec Patriarcha firmis canonibus, qui Patriarchae vel Hierarchae loci potestatem in ipsos tribuunt.

Can. 417 – § 1. Praeses confoederationis monasticae, Superior monasterii sui iuris non confoederati et Superior generalis relationem de statu institutorum, quibus praesunt, quinto saltem quoque anno ad auctoritatem, cui immediate subditi sunt, mittere debent secundum formulam ab eadem auctoritate statutam.

§ 2. Superiores institutorum iuris eparchialis vel patriarchalis exemplar relationis etiam Sedi Apostolicae mittant.

Can. 418 – § 1. Superiores maiores, quos ad munus visitatoris typicum monasterii aut statuta ordinis vel congregationis designant, temporibus in iisdem definitis omnes domos sibi subiectas visitent per se vel per alios, si sunt legitime impediti.

§ 2. Sodales cum visitatore fiducialiter agant, cui legitime interroganti respondere tenentur secundum veritatem in caritate; nemini vero licet quoquo modo sodales ab hac obligatione avertere aut visitationis scopum aliter impedire.

§ 3. Hierarcha loci debet omnes domos religiosas visitare, si Superior maior, cui visitatio iure competit, intra quinque annos eas non visitavit et monitus ab Hierarcha loci eas visitare neglexit.

Can. 419 – Superiores gravi obligatione tenentur curandi, ut sodales sibi commissi vitam secundum typicum vel statuta propria componant; Superiores sodales exemplo ethortatione iuuent in fine status religiosi assequendo, eorum necessitatibus personalibus convenienter subveniant, infirmos sedulo curent ac visitent, corripiant inquietos, consolentur pusillanimos, patientes sint erga omnes.

Can. 420 – § 1. Superiores permanens habeant consilium ad normam typici vel statutorum constitutum, cuius opera in officio exercendo utantur; in casibus iure praescriptis eius consensum aut consilium ad normam can. 930 exquirere tenentur.

§ 2. Iure particulari statuatur, utrum in dominibus, in quibus minus quam sex sodales degunt, consilium haberri debeat necne.

Can. 421 – Monasterium, confoederatio monastica, ordo et congregatio eorumque provinciae et domus legitime erecta ipso iure sunt personae iuridicae; capacitatem vero eorum acquirendi, possidendi, administrandi et alienandi bona temporalia typicum vel statuta excludere aut coartare possunt.

Can. 422 – In typico vel statutis normae statuantur de usu et administratione bonorum ad propriam paupertatem fovendam, exprimendam et tuendam.

Can. 423 – § 1. Bona temporalia institutorum religiosorum reguntur canonibus Tituli XXIII de bonis Ecclesiae temporalibus, nisi aliter iure communi cavitur aut ex natura rei constat.

§ 2. Ad validitatem alienationis bonorum alicuius instituti religiosi Ecclesiae patriarchalis, quae patrimonium eius stabile constituunt et quae intra fines territorii eiusdem Ecclesiae sita sunt, requiritur licentia Patriarchae data de consensu Synodi permanentis, quoties alienatio excedit summam maximam, de qua in can. 1051, sed non duplo, si vero duplo, de consensu Synodi Episcoporum; ad validitatem alienationis ceterorum bonorum, quae patrimonium stabile alicuius instituti religiosi constituunt, requiritur licentia Sedis Apostolicae, quoties alienatio summam maximam ab ipsa Sede Apostolica statutam excedit.

Can. 424 – Omnes et singuli religiosi, Superiores aequo ac subditi, debent non solum, quae emiserunt vota, fideliter integreque servare, sed etiam secundum typicum vel statuta vitam componere atque ita ad perfectionem sui status contendere.

Can. 425 – Omnes et singuli religiosi tenentur obligationibus, quae clericis iure communi praescribuntur, nisi ex natura rei vel ex textu contextuque legis aliud constat.

Can. 426 – Instituto religioso sodalis a votis perpetuis ut clericus ascribitur ordinatione diaconali vel in casu clerici alicui eparchiae iam ascripti perpetua professione.

Can. 427 – Litterae religiosorum ad Superiores suos necnon ad Hierarcham loci, Patriarcham, Legatum Romani Pontificis et Sedem Apostolicam missae itemque litterae, quas ipsi ab iisdem recipiunt, nulli inspectioni obnoxiae sunt.

Can. 428 – Vetitum est religiosos titulis dignitatum vel officiorum mere honorificis augere; typico vel statutis id permittentibus admittuntur tantummodo tituli officiorum Superiorum maiorum, quae iam exercuerunt.

Can. 429 – § 1. Religiosus sine consensu scripto dato proprii Superioris maioris non potest inde a prima professione ad dignitatem vel officium extra proprium institutum promoveri iis exceptis, quae per electionem a Synodo Episcoporum peractam conferuntur, et firmo can. 88, §2.

§ 2. Religiosus renuntiatus Patriarcha, Episcopus vel Exarchus manet votis ligatus atque ceterisque suaे professionis obligationibus adhuc tenetur iis exceptis, quae cum sua dignitate ipse prudenter iudicat componi non posse; voce activa et passiva in proprio monasterio, ordine vel congregazione caret; a potestate Superiorum eximitur et vi voti oboedientiae soli Romano Pontifici manet obnoxius.

§ 3. Religiosus, qui fit Patriarcha, Episcopus vel Exarchus:

1º si per professionem capacitatem acquirendi dominii bonorum amisit, bonorum, quae ipsi obveniunt, habet usum, usumfructum et administrationem; proprietatem vero Patriarcha, Episcopus eparchialis, Exarchus acquirit Ecclesiae patriarchali, eparchiae, exarchiae; ceteri monasterio vel ordini;

2º si per professionem dominium bonorum non amisit, bonorum, quae habebat, recuperat usum, usumfructum et administrationem; quae postea ipsi obveniunt, sibi plene acquirit;

3º in utroque casu de bonis, quae ipsi obveniunt non intuitu personae, debet disponere secundum offerentium voluntatem.

§ 4. Expleto munere religiosus ad monasterium, ordinem vel congregationem redire debet firmis cann. 61 et 209 atque typico vel statutis, quae de eorum, qui redeunt, voce activa et passiva disponunt.

Can. 430 – Monasterium dependens, domus vel provincia instituti religiosi cuiusvis Ecclesiae sui iuris, etiam latinae, quod de consensu Sedis Apostolicae alii Ecclesiae sui iuris ascribitur, ius huius Ecclesiae servare debet salvis praescriptis typici vel statutorum, quae internum regimen eiusdem instituti respiciunt, et privilegiis a Sede Apostolica concessis.

Art. II De monasteriis

Can. 431 – § 1. Monasterium dicitur domus religiosa, in qua sodales ad evangeli-
cam perfectionem tendunt servatis regulis et traditionibus vitae monasticae.

§ 2. Monasterium sui iuris est illud, quod ab alio monasterio non dependet et regi-
tur proprio typico ab auctoritate competenti approbato necnon normis iuris commu-
nis.

Can. 432 – Monasterium est iuris pontificij, si a Sede Apostolica erectum aut per
eiusdem decretum ut tale agnatum est; iuris patriarchalis, si est stauropegiacum; iuris
eparchialis, si ab Episcopo erectum, decretum agnitionis Sedis Apostolicae consecu-
tum non est.

1º De erectione et de suppressione monasteriorum

Can. 433 – § 1. Episcopi eparchialis est erigere monasterium sui iuris consulto in-
tra fines territorii Ecclesiae patriarchalis Patriarcha aut consulta in ceteris casibus
Sede Apostolica; ad valide erigendum vero monasterium dependens requiritur et suffi-
cit consensus scripto datus Episcopi eparchialis.

§ 2. Patriarchae reservatur erectio monasterii stauropegiaci.

§ 3. Ad valide erigendum quodvis monasterium iuris pontificii requiritur beneplaci-
tum Sedis Apostolicae.

Can. 434 – Quodvis monasterium sui iuris monasteria dependentia habere potest, quorum alia sunt filialia, si ex ipso actu erectionis vel ex decreto secundum typicum lato ad condicionem monasterii sui iuris tendere possunt, alia vero sunt subsidiaria.

Can. 435 – § 1. Erectio monasterii, etiam dependentis, secumfert licentiam habendi ecclesiam et sacra ministeria peragendi itemque pia opera, quae monasterii ad normam typici sunt propria, exercendi salvis clausulis legitime appositis.

§ 2. Ut aedificantur et aperiantur schola, hospitium vel similis aedes separata a monasterio, requiritur pro quovis monasterio consensus scripto datus Episcopi eparchialis.

§ 3. Ut monasterium in alios usus convertatur, eaedem sollemnitates requiruntur, quae ad erigendum illud, nisi agitur de conversione, quae ad internum regimen et disciplinam religiosam dumtaxat referatur.

Can. 436 – § 1. Patriarchae est supprimere intra fines territorii Ecclesiae, cui praest, monasterium sui iuris vel filiale iuris eparchialis vel stauropegiacum gravi de causa, de consensu Synodi permanentis et rogante vel consulto Episcopo eparchiali, si monasterium est iuris eparchialis, et consulto Superiore monasterii et Praeside confederationis, si monasterium est confoederatum, salvo recursu in suspensivo ad Romanum Pontificem.

§ 2. Cetera monasteria sui iuris vel filialia sola Sedes Apostolica supprimere potest.

§ 3. Monasterium subsidiarium supprimi potest decreto dato a Superiore monasterii, a quo dependet, ad normam typici et de consensu Episcopi eparchialis.

§ 4. Bona monasterii sui iuris suppressi cedunt confoederationi, si fuit confoederatum; secus eparchiae vel, si fuit stauropegiacum, Ecclesiae patriarchali; bona autem monasterii dependentis suppressi cedunt monasterio sui iuris; de bonis vero suppressi monasterii iuris pontificii Sedi Apostolicae reservatur statuere salva omni in casu offerentium voluntate.

Can. 437 – § 1. Plura eiusdem eparchiae monasteria sui iuris Episcopo eparchiali subiecta confoederationem inire possunt de consensu scripto dato eiusdem Episcopi eparchialis, cuius est etiam confoederationis statuta approbare.

§ 2. Confoederatio inter plura monasteria diversarum eparchiarum vel stauropegiaca intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis sita iniri potest consultis Episcopis eparchialibus, quorum interest, de consensu Patriarchae, cui reservatur quoque confoederationis statuta approbare.

§ 3. In ceteris casibus de confoederatione ineunda Sedes Apostolica adeatur.

Can. 438 – § 1. Monasterii non confoederati aggregatio et confoederati a confoederatione separatio eidem auctoritati reservatur, de qua in can. 437.

§ 2. Suppressio autem confoederationis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis fieri non potest nisi a Patriarcha de consensu Synodi Episcoporum, consultis Episcopis eparchialibus, quorum interest, ac Praeside confoederationis salvo recursu in suspensivo ad Romanum Pontificem; ceterarum confoederationum suppressio reservatur Sedi Apostolicae.

§ 3. De bonis, quae ad ipsam confoederationem suppressam pertinent, statuere reservatur auctoritati, quae confoederationem suppressit, salva offerentium voluntate; Patriarcha hoc in casu indiget consensu Synodi permanentis.

2º De monasteriorum Superioribus, Synaxibus et oeconomis

Can. 439 – § 1. Superiores et Synaxes monasteriorum ad normam typici et iuris communis potestatem habent religiosam publicam.

§ 2. Superiores in monasteriis sui iuris habent potestatem ecclesiasticam regiminis, quatenus ipsis a iure vel ab auctoritate, cui subditi sunt, expresse conceditur, firmo can. 975.

§ 3. Potestas Praesidis confoederationis monasticae praeter ea, quae iure communi definita sunt, determinanda est in statutis eiusdem confoederationis.

Can. 440 – Firmo monasterii sui iuris typico, quod potiora exigit, ut quis habilis sit ad officium Superioris monasterii sui iuris suscipiendum, requiritur, ut professionem perpetuam emiserit, per decem saltem annos professus sit et annos quadraginta expleverit.

Can. 441 – § 1. Superior monasterii sui iuris eligitur in Synaxi ad normas typici coadunata et servatis cann. 943 - 956, salvo iure Episcopi eparchialis Synaxi electionis per se vel per alium praeesse.

§ 2. In electione vero Superioris monasterii sui iuris confoederati Synaxi electionis praeest per se vel per alium Praeses eiusdem confoederationis.

Can. 442 – § 1. Officium Superioris monasterii sui iuris confertur ad tempus indeterminatum, nisi aliud fert typicum.

§ 2. Nisi typicum aliud praescribit, Superiores monasteriorum dependentium constituantur ad tempus in ipso typico determinatum a Superiori monasterii sui iuris de consensu sui consilii, si monasterium est filiale, consulto vero eodem consilio, si est subsidiarium.

§ 3. Superiores vero, qui septuagesimum quintum aetatis annum expleverunt vel qui ob infirmam valetudinem aliave gravi de causa officio suo implendo minus apti evaserunt, renuntiationem ab officio Synaxi exhibeant.

Can. 443 – Sodales Synaxis electionis eos eligere satagant, quos in Domino vere dignos et idoneos ad officium Superioris agnoscunt, se abstinentes a quovis abusu et praesertim a suffragiorum procuratione tam pro se ipsis quam pro aliis.

Can. 444 – In proprio monasterio Superior resideat neque ab eodem discedat nisi ad normam typici.

Can. 445 – § 1. Pro administratione bonorum temporalium sit in monasterio oeconomus, qui officio suo fungatur sub moderamine Superioris.

§ 2. Superior monasterii sui iuris officium oeconomi eiusdem monasterii simul ne gerat; officium vero oeconomi monasterii dependentis, etsi melius ab officio Superioris distinguitur, componi tamen cum eo potest, si necessitas id exigit.

§ 3. Oeconomus nominatur a Superiore monasterii sui iuris de consensu sui consilii, nisi typicum aliud fert.

3º De admissione in monasterium et de novitiatu

Can. 446 – Ut quis in monasterium admittatur, requiritur, ut recta intentione moveatur, ad monasticam vitam ducendam sit idoneus nec ullo detineatur impedimento iure statuto.

Can. 447 – Candidatus, antequam ad novitiatum admittitur, per temporis spatium a typico determinatum in monasterio degere debet sub speciali cura probati monachi.

Can. 448 – Firmis praescriptis typici, quae potiora exigunt, ad novitiatum valide admitti non possunt:

1º acatholici;

2º qui poenae canonicae subiecti sunt exceptis poenis, de quibus in can. 1441, §1;

3º quibus imminet gravis poena ob delictum, de quo legitime accusati sunt;

4º qui duodecimimum aetatis annum nondum expleverunt, nisi agitur de monasterio, in quo habetur professio temporaria, quo in casu sufficit aetas septemdecim annorum;

5º qui monasterium ingrediuntur vi, metu gravi aut dolo inducti vel quos Superior eodem modo inductus recipit;

6º coniuges durante matrimonio;

7º qui ligantur vinculo professionis religiosae vel alio sacro vinculo in instituto vitae consecratae, nisi de legitimo transitu agitur.

Can. 449 – Ad novitiatum monasterii alterius Ecclesiae sui iuris aliquis illicite admittitur sine licentia Sedis Apostolicae, nisi de candidato agitur, qui destinatus est monasterio dependenti, de quo in can. 430, propriae Ecclesiae.

Can. 450 – § 1. Clerici eparchiae ascripti illicite admittuntur in novitiatum inconsulto proprio Episcopo eparchiali vel eo contradicente ex eo, quod eorum discessus in grave animarum detrimentum cedit, quod aliter vitari minime potest; item illi, qui ad ordines sacros in monasterio destinati aliquo impedimento iure statuto detinentur.

§ 2. Illicite quoque admittuntur in monasterium parentes, quorum opera est ad filios alendos et educandos necessaria, aut filii, qui patri vel matri, avo vel aviae in gravi necessitate constitutis opitulari debent, nisi monasterium aliter de re providit.

Can. 451 – § 1. Superioris monasterii sui iuris est admittere ad novitiatum consulto suo consilio.

§ 2. Ipsi Superiori constare debet opportunis mediis adhibitis de idoneitate atque de plena libertate candidati in statu monastico eligendo.

§ 3. Circa documenta a candidatis praestanda necnon circa diversa testimonia de eorum vita et idoneitate colligenda serventur praescripta typici.

Can. 452 – In typico definienda sunt normae circa dotem, si requiritur, a candidatis praestandam et sub speciali vigilancia Hierarchae loci administrandam necnon de integra dote sine fructibus iam maturis quavis de causa a monasterio discedenti restituenda.

Can. 453 – Novitiatus incipit a susceptione habitus monastici vel alio modo in typico praescripto.

Can. 454 – § 1. Unumquodque monasterium sui iuris habere potest proprios novitios, qui in eodem monasterio sub ductu idonei monachi vitae monasticae initiantur.

§ 2. Novitiatus, ut validus sit, peragi debet in ipso monasterio sui iuris aut Superioris decisione consulto eius consilio in alio monasterio sui iuris eiusdem confoederacionis.

§ 3. Si vero aliquod monasterium sui iuris sive confoederatum sive non confoederatum praescripta de institutione novitiorum implere non potest, Superior tenetur obligatione novitios mittendi in aliud monasterium, in quo eadem praescripta religiose servantur.

Can. 455 – § 1. Novitiatus, ut validus sit, per triennium integrum et continuum peragi debet; in monasteriis vero, in quibus professio temporaria praemittitur professioni perpetuae, sufficit unus annus novitiatus.

§ 2. In unoquoque anno novitiatus absentia tribus mensibus sive continuis sive intermissis brevior valididatem non afficit, sed tempus deficiens, nisi nec quindecim dies superat, suppleri debet.

§ 3. Novitiatus ultra triennium ne extendatur firmo can. 459, §2.

Can. 456 – § 1. Novitiorum institutioni praeficiendus est ut magister ad normam typici sodalis prudentia, caritate, pietate, scientia et vitae monasticae observantia praestans, dece[m] saltem annos professus.

§ 2. Iura et obligationes huius sodalis in iis praesertim, quae ad modum institutionis novitiorum necnon ad relationes ad Synaxim et Superiore monasterii spectant, determinentur in typico.

Can. 457 – § 1. Tempore novitiatus iugiter incumbendum est, ut sub ductu magistri informetur novitii animus studio typici, piis meditationibus assiduaque prece iis perdiscendis, quae ad vota et ad virtutes pertinent, exhortationibus opportunis ad vitia extirpanda, ad compescendos animi motus, ad virtutes acquirendas.

§ 2. Tempore novitiatus ne destinentur novitii exterioribus monasterii muniis neve dedita opera studiis vacent litterarum, scientiarum aut artium.

Can. 458 – Novitus non potest valide suis bonis quovis modo renuntiare aut eadem obligare firmo can. 465, §1.

Can. 459 – § 1. Novitus potest monasterium sui iuris libere deserere aut a Superiore vel a Synaxi secundum typicum iusta de causa dimitti.

§ 2. Exacto novitiatu, si iudicatur idoneus, novitus ad professionem admittatur, seclusus dimittatur; si vero dubium superest de eius idoneitate, potest probationis tempus ad normam typici prorogari, non tamen ultra annum.

4º De consecratione seu professione monastica

Can. 460 – § 1. Status monasticus definitive assumitur professione perpetua, in qua scilicet comprehenduntur tria vota perpetua oboedientiae, castitatis et paupertatis.

§ 2. In emittenda professione serventur praescripta typici et librorum liturgicorum.

Can. 461 – Quod attinet ad diversos professionis monasticae gradus, standum est typico monasterii salva vi iuridica professionis secundum ius commune.

Can. 462 – Ad validitatem professionis perpetuae requiritur, ut:

1º novitiatus valide peractus sit;

2º novitus admittatur ad professionem a Superiore proprii monasterii sui iuris de consensu sui consilii necnon recipiatur professio ab eodem Superiore per se vel per alium;

3º professio sit expressa;

4º cetera ad validitatem professionis in typico requisita impleantur.

Can. 463 – Ea, quae iure communi de professione temporaria praescribuntur, valent etiam de monasteriis, in quibus talis professio secundum typicum professioni perpetuae praemittitur.

Can. 464 – Professio monastica perpetua actus votis contrarios reddit invalidos, si actus irriti fieri possunt.

Can. 465 – § 1. Candidatus ad professionem perpetuam debet intra sexaginta dies ante professionem omnibus bonis, quae actu habet, cui mavult, sub condicione securitiae professionis renuntiare; renuntiatio ante hoc tempus facta ipso iure nulla est.

§ 2. Emissa professione ea omnia statim fiant, quae necessaria sunt, ut renuntiatio etiam iure civili effectum consequatur.

Can. 466 – § 1. Quaecumque bona temporalia quovis titulo sodali post professionem perpetuam obveniunt, a monasterio acquiruntur.

§ 2. De debitis et obligationibus, quae sodalis post professionem perpetuam contraxit de legitima licentia Superioris, respondere debet monasterium; si vero sine licentia Superioris debita contraxit, ipse sodalis respondere debet.

§ 3. Firmum tamen est contra eum, in cuius rem aliquid ex inito contractu versum est, semper posse actionem institui.

Can. 467 – Sodalis emissae professione perpetua amittit ipso iure quaelibet officia, si quae habet, et propriam eparchiam atque pleno iure monasterio aggregatur.

Can. 468 – Documentum emissae professionis perpetuae ab ipso sodali et ab eo, qui professionem etiam ex delegatione recepit, subscriptum asservetur in archivio monasterii; Superior proprii monasterii sui iuris debet de eadem quam primum certiorem facere parochum, apud quem baptismus sodalis adnotatus est.

5º De institutione sodalium et de disciplina monastica

Can. 469 – § 1. Modus institutionis sodalium in typico ita determinetur, ut iidem ad vitam sanctitatis plenius assequendam permanenter excitentur necnon ut ipsorum ingenii dotes evolvantur studio sacrae doctrinae et acquisitione humanae culturae pro temporum necessitatibus et sic aptiores evadant in exercitio artium atque munerum, quae a monasterio legitime assumuntur.

§ 2. Institutio monachorum, qui ad ordines sacros destinantur, praeterea fieri debet secundum Rationem studiorum, de qua in can. 328, in ipso monasterio, si sedem studiorum ad normam can. 338, §1 instructam habet, aut sub ductu probati moderatoris in alio seminario vel instituto studiorum superiorum ab auctoritate ecclesiastica approbato.

Can. 470 – Superior monasterii sui iuris ad normam typici dare potest suis sodalibus a votis perpetuis litteras dimissorias ad sacram ordinationem; hae litterae mitten-dae sunt Episcopo eparchiali vel, si de monasterio stauropegiaco agitur, Episcopo a Patriarcha designato.

Can. 471 – § 1. In singulis monasteriis laudes divinae cottidie celebrentur ad normam typici et legitimarum consuetudinum; item omnibus diebus celebretur Divina Liturgia, iis exceptis, qui praescriptis librorum liturgicorum excipiuntur.

§ 2. Curent Superiores monasteriorum, ut omnes sodales ad normam typici:

1º legitime non impediti cottidie laudibus divinis atque Divinae Liturgiae, quoties celebratur, participant, contemplationi rerum divinarum vacent et in alia pietatis exercitia sedulo incumbant;

2º libere ac frequenter ad patres spirituales et confessarios accedere possint;

3º quotannis per aliquot dies recessui spirituali vacent.

Can. 472 – § 1. Sodales monasteriorum frequenter ad normam typici sacramen-tum paenitentiae suscipiant.

§ 2. Firmo typico, quod confessionem suadet apud determinatos confessarios, om-nes sodales monasterii sacramentum paenitentiae suscipere possunt a quocumque sa-cerdote facultate hoc sacramentum ministrandi praedito firma disciplina religiosa mo-nasterii.

Can. 473 – § 1. In singulis monasteriis plures pro sodalium numero patres spiritu-ales et confessarii designentur ab ipso Superiori monasterii, si de presbyteris-mona-chis eiusdem monasterii agitur, qui facultate sacramentum paenitentiae ministrandi praediti sunt; secus vero ab Hierarcha loci auditio Superiori monasterii sui iuris, qui praevie communitatem, cuius interest, consulere debet.

§ 2. Pro monasteriis, in quibus presbyteri-monachi non sunt, idem Hierarcha loci eodem modo designet sacerdotem, cuius est regulariter in monasterio Divinam litur-giam celebrare et verbum Dei praedicare firmo can. 609, §2.

Can. 474 – Sodales monasterii tam intra quam extra monasterium habitum mon-a-sticum a proprio typico praescriptum induant.

Can. 475 – § 1. In monasterio servetur clausura modo in typico praescripto, salvo iure Superioris per modum actus et gravi de causa in partes clausurae obnoxias admit-tendi personas alterius sexus praeter illas, quae secundum typicum clausuram ingredi possunt.

§ 2. Partes monasterii clausurae obnoxiae manifesto indicentur.

§ 3. Clausurae fines accurate praescribere aut iusta de causa mutare est Superioris monasterii sui iuris de consensu sui consilii atque certiore facto Episcopo eparchiali.

Can. 476 – Superior potest permittere, ut sodales extra monasterium degant ad tempus in typico determinatum; ad absentiam vero, quae unum annum excedit, nisi causa studiorum vel infirmitatis intercedit, requiritur licentia auctoritatis, cui monasterium subiectum est.

Can. 477 – Si de Hierarchae loci iudicio monasteriorum auxilium ad catecheticam populi institutionem est necessarium, omnes Superiores ab eodem Hierarcha requisiti debent per se vel per alios illam populo tradere in propriis ecclesiis.

Can. 478 – In ecclesia monasterii paroecia erigi non potest nec monachi parochi nominari possunt sine consensu Patriarchae intra fines territorii Ecclesiae, cui praeest, aut in ceteris casibus Sedis Apostolicae.

6º De eremitis

Can. 479 – Eremita est sodalis monasterii sui iuris, qui in coelestium contemplatione se totum collocat et ab hominibus mundoque ex toto segregatur.

Can. 480 – Ad vitam eremiticam legitime aggrediendam requiritur, ut sodalis licentiam Superioris monasterii sui iuris, ad quod pertinet, de consensu eius consilii obtinuerit et saltem sex annos a die perpetuae professionis computandos vitam in monasterio peregerit.

Can. 481 – Locus, in quo eremita vivit, sit a Superiori monasterii designatus atque speciali modo a saeculo et a ceteris partibus monasterii segregatus; si vero locus extra saepa monasterii invenitur, requiritur insuper consensus scripto datus Episcopi eparchialis.

Can. 482 – Eremita a Superiori monasterii dependet atque canonibus de monachis et typico monasterii obligatur, quatenus cum vita eremitica componi possunt.

Can. 483 – Superior monasterii sui iuris potest de consensu sui consilii imponere finem vitae eremiticae iusta de causa, etiam invito eremita.

7º De monasterio stauropegiaco

Can. 484 – § 1. Patriarcha gravi de causa, consulto Episcopo eparchiali atque de consensu Synodi permanentis potest in ipso actu erectionis monasterio sui iuris statum monasterii stauropegiaci concedere.

---

§ 2. Monasterium stauropegiacum Patriarchae immediate subiectum est ita, ut ipse solus eadem iura et obligationes habet ac Episcopus eparchialis circa monasterium, sodales eidem ascriptos necnon personas, quae diu noctuque in monasterio degunt; ceterae vero personae monasterio addictae immediate et exclusive Patriarchae subiciuntur in iis solummodo, quae ad eorum munus vel officium spectant.

8º De transitu ad aliud monasterium

Can. 485 – § 1. Sodalis non potest transire a monasterio sui iuris ad aliud eiusdem confoederationis sine consensu scripto dato Praesidis.

§ 2. Ad transitum a monasterio non confoederato ad aliud monasterium eidem auctoritati subiectum requiritur consensus eiusdem auctoritatis; si vero monasterium, ad quod transitus fit, alii auctoritati subiectum est, requiritur etiam consensus huius auctoritatis.

§ 3. Patriarcha, Episcopus eparchialis et Praeses confoederationis hunc consensum dare non possunt nisi consulto Superiore monasterii, a quo transitus fit.

§ 4. Ad validitatem transitus ad monasterium alterius Ecclesiae sui iuris requiritur insuper consensus Sedis Apostolicae.

§ 5. Transitus fit decisione Superioris novi monasterii sui iuris de consensu Synaxis data.

Can. 486 – § 1. Transiens ad aliud monasterium sui iuris eiusdem confoederationis nec novitiatum peragit nec novam professionem emittit et a die transitus amittit iura et solvit ab obligationibus prioris monasterii, alterius iura et obligationes suscipit et, si clericus est, eidem etiam ut clericus ascribitur.

§ 2. Transiens a monasterio sui iuris ad aliud monasterium sui iuris ad nullam vel ad diversam confoederationem pertinens servet praescripta typici monasterii, ad quod fit transitus, circa obligationem peragendi novitiatum et emittendi professionem; si vero in typico de re non cavetur, nec novitiatum peragit nec novam professionem emitit, sed effectus transitus locum habent a die, quo transitus fit, nisi Superior monasterii ab eo exigit, ut aliquod tempus non ultra annum experimenti causa in monasterio transigat. Transacto experimenti tempore aut a Superiore de consensu consilii vel Synaxis ad normam typici stabiliter novo monasterio ascribatur aut ad pristinum monasterium redeat.

§ 3. In transitu a monasterio ad ordinem vel congregationem servetur congrua congruis referendo can. 541.

§ 4. Monasterium, a quo sodalis discedit, bona servat, quae ipsius sodalis ratione iam ei quaesita sunt; quod spectat ad dotem, ea debetur sine fructibus iam maturis a die transitus monasterio, ad quod transitus fit.

9º De exclastratione et de discessu a monasterio

Can. 487 – § 1. Indultum exclastrationis a monasterio nonnisi sodali a votis perpetuis concedere potest ad petitionem ipsius sodalis auctoritas, cui monasterium subiectum est, auditio Superiori monasterii sui iuris una cum suo consilio.

§ 2. Episcopus eparchialis hoc indultum nonnisi ad triennium concedere potest.

Can. 488 – Petente Superiori monasterii sui iuris de consensu sui consilii exclastratio imponi potest ab auctoritate, cui monasterium subiectum est, gravibus de causis servata aequitate et caritate.

Can. 489 – Sodalis exclastratus manet votis ligatus atque ceteris suae professionis obligationibus, quae cum suo statu componi possunt, adhuc tenetur; habitum monasticum debet deponere; perdurante tempore exclastrationis caret voce activa et passiva; Episcopo eparchiali loci, ubi commoratur, loco Superioris proprii monasterii subditus est etiam ratione voti oboedientiae.

Can. 490 – § 1. Sodalis a votis perpetuis indultum discedendi a monasterio et redeundi ad vitam saecularem ne petat nisi gravissimis de causis coram Domino perpensis; petitionem suam deferat Superiori monasterii sui iuris, qui eam una cum voto suo sive consilio ad Sedem Apostolicam mittat.

§ 2. Huiusmodi indultum Sedi Apostolicae reservatur.

Can. 491 – § 1. Indultum discedendi a monasterio et redeundi ad vitam saecularem legitime concessum et sodali intimatum, nisi in actu intimationis ab ipso sodali rejectum est, ipso iure secumfert dispensationem a votis necnon ab omnibus obligacionibus ex professione ortis, non vero ab illis ordini sacro adnexis, si ordine sacro sodalis auctus est.

§ 2. Si sodalis, qui a monasterio discessit et ad vitam saecularem rediit, in monasterium rursus recipitur, novitiatum ac professionem instaurat, perinde ac si numquam vitae religiosae addictus esset.

Can. 492 – § 1. Monachus a votis perpetuis et ordine sacro auctus, si indultum discedendi a monasterio et redeundi ad saeculum obtinuit, non potest ordines sacros exercere, donec Episcopum eparchiale benevolum receptorem invenit aut Sedes Apostolica vel intra fines territorii Ecclesiae, cui praeest, Patriarcha aliter providit.

§ 2. Episcopus eparchialis eum recipere potest sive absolute sive experimenti causa ad quinquennium; in primo casu monachus est ipso iure eparchiae ascriptus, in altero vero exacto quinquennio, nisi antea expresse dimissus est.

Can. 493 – Sodalis, qui post emissam professionem monasterium illegitime deseruit, debet sine mora ad monasterium redire; Superiores debent eum sollicite requirere et, si vera paenitentia motus redit, suscipere; secus vero idem ad normam iuris puniatur vel etiam dimittatur.

Can. 494 – § 1. Qui perdurante professione temporaria gravi de causa a monasterio discedere et ad saeculum redire vult, petitionem suam Superiori monasterii sui iuris deferat.

§ 2. Superior hanc petitionem una cum voto suo suique consilii ad Episcopum eparchiale mittat, cuius est, etsi de monasteriis iuris pontificii agitur, hoc in casu indulsum discedendi a monasterio et ad saeculum redeundi concedere, nisi ius particulare id pro monasteriis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis sitis Patriarchae reservat.

10° De dimissione monachorum

Can. 495 – § 1. Ipso iure dimissus a monasterio habendus est sodalis qui:

- 1° fidem catholicam publice abiecit;
- 2° matrimonium celebravit vel etiam civiliter tantum attentavit.

§ 2. His in casibus Superior monasterii sui iuris consulto suo consilio nulla mora interposita collectis probationibus declarationem facti emittat, ut iuridice constet de dimissione, atque quam primum de re auctoritatem, cui monasterium immediate subiectum est, certiore faciat.

Can. 496 – § 1. Sodalis, qui causa est imminentis et gravissimi sive exterioris scandali sive erga monasterium damni, a Superiori monasterii sui iuris de consensu eius consilii statim ex monasterio eici potest habitu monastico statim deposito.

§ 2. Superior monasterii sui iuris, si casus fert, curet, ut processus dimissionis ad normam iuris promoveatur, aut rem auctoritati, cui monasterium subiectum est, deferrat.

§ 3. Sodalis ex monasterio electus, qui ordine sacro auctus est, ab exercitio ordinis prohibetur, nisi auctoritas, de qua in §2, aliter decernit.

Can. 497 – Perdurante professione temporaria sodalis dimitti potest a Superiori monasterii sui iuris de consensu eius consilii secundum can. 549, §§ 2 et 3, sed dimissio, ut valeat, confirmari debet ab Episcopo eparchiali vel, si ius particulare ita fert pro monasteriis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis sitis, a Patriarcha.

Can. 498 – § 1. Ad dimittendum sodalem a votis perpetuis firmo can. 495 competens est Praeses confoederationis monasticae vel Superior monasterii sui iuris non confoederati, uterque de consensu sui consilii, quod in casu simul cum Superiore praeside ex quinque saltem membris ad validitatem constare debet ita, ut, si desunt vel absunt ordinarii consiliarii, alii ad normam typici vel statutorum confoederationis advocentur; suffragatio autem secreto fieri debet.

§ 2. Ad dimissionem valide decernendam praeter alias condiciones a typico forte statutas requiritur, ut:

1º causae dimissionis sint graves, culpabiles et iuridice comprobatae una cum defecitu emendationis;

2º dimissioni praecesserint, nisi natura causae dimissionis id excludit, duae monitiones canonicae cum formali comminatione dimissionis, quae in cassum cesserunt;

3º causae dimissionis sodali scripto manifestatae sint data ei post singulas monitiones plena opportunitate se defendendi;

4º tempus utile a typico statutum ab ultima monitione elapsum sit.

§ 3. Responsiones sodalis scripto datae alligantur actis, quae iis, de quibus in §1, submittenda sunt.

§ 4. Decretum dimissionis executioni mandari non potest, nisi est ab auctoritate, cui monasterium subiectum est, approbatum.

Can. 499 – § 1. Decretum dimissionis quam primum sodali, cuius interest, intimetur.

§ 2. Sodalis vero potest adversus decretum dimissionis intra quindecim dies cum effectu suspensivo sive recursum interponere sive, nisi decretum dimissionis a Sede Apostolica confirmatum est, postulare, ut causa via judiciali tractetur.

§ 3. De recursu adversus decretum dimissionis videt Sedes Apostolica vel, si de sodali agitur, qui domicilium intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis habet, Patriarcha.

§ 4. Si vero causa via judiciali tractanda est, de ea videt tribunal auctoritatis immediate superioris ei, qui decretum dimissionis confirmavit; Superior vero, qui decretum dimissionis tulit, acta in re collecta tradat eidem tribunali et procedatur ad normam canonum de iudicio poenali appellatione remota.

Can. 500 – § 1. Legitima dimissione, ea exclusa, de qua in can. 495, ipso iure cessant omnia vincula necnon obligationes ex professione monastica promanantia.

§ 2. Si dimissus ordine sacro est auctus, omni in casu servandus est can. 492.

Can. 501 – § 1. Qui a monasterio legitime discedunt vel ab eo legitime dimisi sunt, nihil ab eo repetere possunt ob quamlibet operam in eo praestitam.

§ 2. Monasterium tamen aequitatem et caritatem servet erga sodalem, qui ab eo separatur.

Art. III De ordinibus et congregationibus

Can. 502 – § 1. Ordo est societas ab auctoritate competenti ecclesiastica erecta, in qua sodales, etsi non sunt monachi, professionem emittunt, quae monasticae professioni aequiparatur.

§ 2. Congregatio est societas ab auctoritate competenti ecclesiastica erecta, in qua sodales professionem emittunt cum tribus votis publicis oboedientiae, castitatis et paupertatis, quae tamen professioni monasticae non aequiparatur, sed propriam vim habet ad normam iuris.

Can. 503 – § 1. Ordo est iuris pontificii, si a Sede Apostolica erectus aut per eiusdem decretum ut talis agnitus est; iuris patriarchalis vero, si a Patriarcha erectus decretum agnitionis Apostolicae Sedis consecutus non est.

§ 2. Congregatio est:

1º iuris pontificii, si a Sede Apostolica erecta aut per eiusdem decretum ut talis agnita est;

2º iuris patriarchalis, si a Patriarcha erecta aut per eiusdem decretum ut talis agnita est nec decretum agnitionis Sedis Apostolicae consecuta est;

3º iuris eparchialis, si ab Episcopo eparchiali erecta decretum agnitionis Sedis Apostolicae vel Patriarchae consecuta non est.

§ 3. Ordo vel congregatio est clericalis, si ratione finis seu propositi a fundatore intenti vel vi legitimae consuetudinis sub moderamine est presbyterorum, ministeria ordini sacro propria assumit et ut talis ab Ecclesiae auctoritate agnoscitur.

1º De erectione et de suppressione ordinis, congregationis, provinciae, domus

Can. 504 – § 1. Episcopus eparchialis erigere potest tantum congregations; sed eas ne erigat inconsulta Sede Apostolica et insuper intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis inconsulto Patriarcha.

§ 2. Patriarcha erigere potest ordines et congregations de consensu Synodi permanentis atque Sede Apostolica consulta.

§ 3. Intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis congregatio iuris eparchialis, quae in plures eparchias eiusdem territorii diffusa est, fieri potest iuris patriarchalis decreto Patriarchae consultis iis, quorum interest, et de consensu Synodi permanentis.

Can. 505 – § 1. 1º Ordo, etiam iuris patriarchalis, legitime erectus, etsi ex una domo constat, supprimi non potest nisi a Sede Apostolica;

2º Ipsi Sedi Apostolicae reservatur de bonis suppressi ordinis statuere salva offerentium voluntate.

§ 2. Congregationem iuris patriarchalis vel eparchialis legitime erectam, etsi ex una domo constat, supprimere potest praeter Sedem Apostolicam Patriarcha intra fines territorii Ecclesiae, cui praeest, consultis iis, quorum interest, et de consensu Synodi permanentis necnon Sedis Apostolicae.

Can. 506 – § 1. Provincia indicat partem eiusdem ordinis vel congregationis ex pluribus domibus constantem, quam Superior maior immediate regit.

§ 2. Ordinem vel congregationem in provincias dividere, provincias coniungere, aliter circumscribere vel supprimere novasque erigere, pertinet ad auctoritatem a statutis ordinis vel congregationis determinatam.

§ 3. De bonis suppressae provinciae statuere salva iustitia et offerentium voluntate spectat, nisi statuta aliter cavent, ad Synaxim generalem vel urgente necessitate ad Superiorum generalem de consensu sui consilii.

Can. 507 – § 1. Ordo vel congregatio domum valide erigere non potest nisi de consensu scripto dato Episcopi eparchialis; si agitur de erigenda prima domo ordinis vel congregationis iuris patriarchalis in aliqua eparchia, requiritur intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis consensus Patriarchae vel in ceteris casibus Sedis Apostolicae.

§ 2. Quae dicuntur in can. 435, valent etiam de ordinibus et congregationibus.

Can. 508 – Domus ordinis vel congregationis valide supprimi non potest nisi consulta Episcopo eparchiali; suppressio vero unicae domus ordinis vel congregationis eidem auctoritati reservatur, cuius est secundum can. 505 ipsum ordinem vel congregationem supprimere.

2º De Superioribus, de Synaxibus et de oeconomis in ordinibus et congregationibus

Can. 509 – § 1. In ordinibus et congregationibus Superiores et Synaxes potestatem religiosam publicam habent, quae iure communi et statutis definitur.

§ 2. In ordinibus et congregationibus clericalibus iuris pontificii vel patriarchalis autem Superiores et Synaxes insuper habent potestatem regiminis pro foro tam externo quam interno ad normam statutorum.

Can. 510 – § 1. Ut sodales ad officium Superioris valide nominentur aut eligantur, requiritur congruum tempus post professionem perpetuam a statutis determinandum, quod, si de Superioribus maioribus agitur, non brevius esse potest quam decennium a prima professione computandum.

§ 2. Si de Superiori generali agitur, praeterea ad validitatem requiritur, ut annos trigintaquique expleverit.

Can. 511 – § 1. Superiores ad certum tempus et conveniens temporis spatium constituantur, nisi pro Superiori generali aliud ferunt statuta.

§ 2. Possunt tamen ante lapsum huius temporis ab officio amoveri vel in aliud transferri ob causas et secundum modum a statutis determinata.

§ 3. In statutis aptis normis provideatur, ne sodales diutius sine intermissione Superiores sint.

Can. 512 – § 1. Superior generalis electione designetur ad normam statutorum.
§ 2. Alii Superiores maiores ad normam statutorum designentur, ita tamen, ut, si eli-
guntur, confirmatione Superioris generalis indigeant, si vero nominantur, apta consul-
tatio praecedat.
§ 3. Superiores locales ad normam statutorum constituantur, praevia apta consulta-
tione modo ab iisdem statutis determinato peragenda.
§ 4. In electionibus sedulo serventur cann. 943 - 956 necnon can. 443.

Can. 513 – § 1. Sint pro administratione bonorum temporalium in ordinibus et
congregationibus oeconomi; generalis, qui bona totius ordinis vel congregationis ad-
ministret, provincialis, qui provinciae, localis, qui singularum domorum; qui omnes
officio suo fungantur sub moderamine Superioris.

§ 2. Oeconomi generalis et provincialis officium gerere Superior maior ipse non
potest; officium vero oeconomi localis, et si melius ab officio Superioris distinguitur,
componi tamen cum eo potest, si necessitas id exigit.

§ 3. Si de modo oeconomos designandi statuta silent, ii a Superiore maiore de con-
sensu sui consilii nominentur.

3º De admissione in ordines et congregations et de novitiatu

Can. 514 – § 1. Aetas ad validam admissionem in novitiatum ordinis vel congre-
gationis requisita est decimus septimus annus expletus; circa cetera requisita ad ad-
missionem in novitiatum serventur cann. 446, 448, 450 et 452.

§ 2. Ad novitiatum instituti religiosi alterius Ecclesiae sui iuris aliquis illicite admit-
titur sine licentia Sedis Apostolicae, nisi de candidato agitur, qui destinatus est provin-
ciae vel domui, de qua in can. 430, propriae Ecclesiae.

Can. 515 – Antequam candidatus ad novitiatum admittitur, sit congruenter pree-
paratus sub speciali cura probati religiosi per tempus et secundum modum a statutis
determinatum.

Can. 516 – Ius admittendi candidatos ad novitiatum pertinet ad Superiores maio-
res ad normam statutorum servatis can. 451, & 2 et 3.

Can. 517 – Novitiatus incipit modo a statutis praescripto.

Can. 518 – Sedis novitiatus erectio, translatio et suppressio fit per decretum Su-
perioris generalis de consensu eius consilii.

Can. 519 – § 1. Novitiatus ut validus sit, peragi debet in domo, in qua est sedes novitiatus; in casibus specialibus et ad modum exceptionis ex concessione Superioris generalis de consensu eius consilii novitiatus peragi potest in alia eiusdem ordinis vel congregationis domo sub moderamine alicuius probati sodalis, qui vices magistri novitiorum gerat.

§ 2. Superior maior permittere potest, ut novitiorum coetus per certum temporis spatium in alia proprii ordinis vel congregationis domo a se designata commoretur.

Can. 520 – § 1. Ad validitatem requiritur, ut novitiatus annum integrum et continuum complectatur; absentia vero tribus mensibus sive continuis sive intermissis brevior validitatem non afficit, sed tempus deficiens, nisi quindecim dies non superat, suppleri debet, etsi exercitationibus apostolicis ad novitiorum institutionem perficiendum deditum est.

§ 2. Si longius novitiatus tempus in statutis praescribitur, illud non requiritur, ut valeat professio.

Can. 521 – § 1. Novitiorum institutioni praeficiendus est ut magister ad normam statutorum sodalis prudentia, caritate, pietate, scientia et status religiosi observantia praestans, decem saltem annos professus et, si de ordine vel congregatione clericali agitur, in ordine presbyteratus constitutus.

§ 2. Magistro, si opus est, cooperatores dentur, qui in omnibus ei subsint circa moderamen novitiatus et institutionem novitiorum.

§ 3. Solius magistri est consulere novitiorum institutioni et ad ipsum solum novitiatus moderamen spectat ita, ut nemini liceat hisce se quovis praetextu immiscere exceptis illis Superioribus, quibus id a statutis permittitur, ac visitatoribus; ad disciplinam vero totius domus quod attinet, magister, quemadmodum et novitii, Superiori subiectus est.

§ 4. Novitus potestati magistri ac Superiorum subest iisque oboedire tenetur.

Can. 522 – § 1. Ea, quae praescribuntur in cann. 457 - 459, valent etiam de ordinibus et congregationibus firmo can. 526, §§ 4 et 5.

§ 2. Antequam professionem temporariam emittit, novitus debet ad totum tempus, quo eadem professione ligatus est, bonorum suorum sive, quae actu habet, sive, quae ipsis forte postea supervenient, administrationem cedere, cui mavult, et de eorundem usu et usufructu libere disponere.

4º De professione in ordinibus et congregationibus

Can. 523 – § 1. Professio temporaria cum tribus votis oboedientiae, castitatis et paupertatis emittatur ad tempus in statutis definitum.

§ 2. Haec professio ad normam statutorum pluries renovari potest ita tamen, ut complexive numquam ad tempus, quod triennio brevius vel sexennio longius est, extendatur.

Can. 524 – Ad validitatem professionis temporariae requiritur, ut:

1º novitiatus valide peractus sit;

2º novitus admittatur ad professionem a Superiore competenti secundum statuta de consensu sui consilii necnon recipiatur professio ab eodem Superiore per se vel per alium;

3º ut professio sit expressa;

4º cetera ad validitatem professionis in statutis requisita impleantur.

Can. 525 – Sodalis a votis temporariis eadem obligatione ac sodalis a votis perpetuis tenetur observandi statuta; voce activa et passiva caret, nisi aliter expresse cavitur in statutis.

Can. 526 – § 1. Professio temporaria actus votis contrarios reddit illicitos, sed non invalidos.

§ 2. Haec professio non aufert sodali proprietatem bonorum eius neque capacitatem alia bona acquirendi; sodali tamen non licet per actum inter vivos dominium bonorum eius titulo gratiose abdicare.

§ 3. Quidquid autem sodalis a votis temporariis industria sua vel intuitu ordinis vel congregationis acquirit, ipsi ordini vel congregationi acquirit; nisi contrarium legitime probatur, praesumitur sodalem acquirere intuitu ordinis vel congregationis.

§ 4. Cessionem vel dispositionem, de quibus in can. 522, §2, sodalis a votis temporariis mutare potest non quidem proprio arbitrio, sed de Superioris maioris consensu, dummodo mutatio saltem de notabili bonorum parte ne fiat in favorem ordinis vel congregationis; per discessum autem ab ordine vel congregatione eiusmodi cessio ac dispositio habere vim desinit.

§ 5. Si sodalis a votis temporariis debita et obligationes contraxit, ipse respondere debet, nisi de Superioris licentia negotium ordinis vel congregationis gessit.

§ 6. Emissa professione temporaria ipso iure vacant quaelibet professi officia.

Can. 527 – In congregationibus sodalis saltem ante professionem perpetuam testamentum libere condat.

Can. 528 – Per professionem perpetuam sodalis statum religiosum definitive assumit, propriam eparchiam amittit ac ordini vel congregationi pleno iure aggregatur.

Can. 529 – Ad validitatem professionis perpetuae praeter requisita, de quibus in can. 462, requiritur, ut praecesserit professio temporaria ad normam can. 523.

Can. 530 – In ordinibus professio perpetua professioni perpetuae monasticae aequiparatur; proinde valent de ea cann. 464 - 466.

Can. 531 – In congregationibus:

1º effectus iuridici professionis perpetuae iidem manent ac in can. 526 de temporaria professione definiuntur, nisi aliter iure communi cavetur;

2º Superior maior de consensu sui consilii potest sodali a votis perpetuis id petenti licentiam bona sua patrimonialia cedendi salvis normis prudentiae concedere;

3º Synaxis generalis est in statuta introducere, si opportunum videtur, renuntiationem obligatoriam patrimonii a sodali acquisiti vel acquirendi, quae tamen ante professionem perpetua fieri non potest.

Can. 532 – § 1. In emittenda quavis professione serventur praescripta statutorum.

§ 2. Documentum emissae professionis ab ipso sodali et ab eo, qui professionem etiam ex delegatione recepit, subscriptum asservetur in archivio ordinis vel congregationis; si de perpetua professione agitur, Superior maior debet de eadem quam primum certiorem facere parochum, apud quem sodalis baptismus adnotatus est.

5º De institutione sodalium et de disciplina in ordinibus et congregationibus

Can. 533 – § 1. Modus institutionis sodalium servato can. 469, §1 determinatur in statutis.

§ 2. Institutio sodalium, qui ad ordines sacros destinantur, praeterea fieri debet secundum Rationem studiorum, de qua in can. 328, in sede studiorum ordinis vel congregationis a Synaxi generali vel a Superioribus maioribus ad normam statutorum approbata; si vero sedes studiorum propria ad normam can. 338, §1 haberi non potest, sodales institui debent sub ductu probati moderatoris in alio seminario vel instituto studiorum superiorum ab auctoritate ecclesiastica approbato.

Can. 534 – § 1. Superiores maiores ad normam statutorum dare possunt litteras dimissorias ad sacram ordinationem sodalibus a votis perpetuis.

§ 2. Episcopus, ad quem Superior litteras dimissorias mittere debet, est Episcopus eparchialis loci, ubi ordinandus domicilium habet; ad alium Episcopum vero, si Episcopus eparchialis licentiam dedit aut est alterius Ecclesiae sui iuris ac ordinandus aut est absens aut denique, si sedes vacat et eam regit, qui Episcopus ordinatus non est; de quibus necesse est Episcopo ordinanti in singulis casibus constet authentico curiae episcopalnis testimonio.

Can. 535 – § 1. In singulis domibus ordinum et congregationum laudes divinae celebrentur ad normam statutorum et legitimarum consuetudinum.

§ 2. Curent Superiores, ut omnes sodales ad normam statutorum ea, quae in can. 471, §2 praescribuntur, impleant.

§ 3. Servetur etiam can. 472 circa obligationem sodalium sacramentum paenitentiae frequenter suscipiendi.

Can. 536 – § 1. Superiores curent, ut sodalibus idonei confessarii praesto sint.

§ 2. Confessarii in ordinibus et congregationibus clericalibus iuris pontificii vel patriarchalis a Superiori maiore ad normam statutorum designentur; in ceteris casibus vero ab Hierarcha loci auditio Superiori, qui praevie communiteat, cuius interest, consulere debet.

Can. 537 – Ad habitum sodalium quod spectat, standum est praescriptis statutorum et extra proprias domus etiam normis Episcopi eparchialis.

Can. 538 – Normae circa clausuram in statutis singulorum ordinum et congregationum secundum propriam indolem determinentur firmo iure Superiorum, etiam loculum, per modum actus et iusta de causa aliud permittendi.

Can. 539 – Curent Superiores, ut sodales a se designati praesertim in eparchia, in qua degunt, si ab Hierarchis loci vel parocho eorum auxilium requiritur ad consulendum christifidelium necessitatibus, tum intra tum extra proprias ecclesias illud salvis instituti indole et disciplina religiosa libenter praestent.

Can. 540 – Sodalis ordinis vel congregationis, qui paroeciam regit, manet votis ligatus atque ceteris suae professionis obligationibus necnon statutis adhuc tenetur, quatenus horum observantia potest cum sui officii obligationibus consistere; ad disciplinam religiosam quod attinet, subest Superiori, in iis vero, quae ad officium parochi spectant, eadem iura et obligationes habet ac ceteri parochi eodemque modo Episcopo eparchiali subest.

6º De transitu ad alium ordinem vel congregationem aut ad monasterium sui iuris

Can. 541 – § 1. Intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis sodalis ad aliud institutum religiosum valide transire potest de consensu scripto dato Patriarchae et de consensu proprii Superioris generalis et Superioris generalis ordinis vel congregationis, ad quem transire vult, aut, si de transitu ad monasterium agitur, Superioris monasterii sui iuris; ad hunc consensum praestandum Superiores indigent praevio consensu sui consilii vel in monasterio Synaxis.

§ 2. Sodalis valide transire potest a congregatione iuris eparchialis ad aliud institutum religiosum iuris eparchialis de consensu scripto dato Episcopi eparchialis loci, ubi est domus, ad quam fit transitus, consulto Superiore generali congregationis, a qua fit transitus, et consentiente Superiore generali congregationis aut Superiore monasterii sui iuris, ad quod fit transitus; ad hunc consensum praestandum Superiores indigent praevio consensu sui consilii vel in monasterio Synaxis.

§ 3. Ceteris in casibus sodalis non potest ad aliud institutum religiosum valide transire nisi de consensu Sedis Apostolicae.

§ 4. Ad validitatem transitus ad institutum religiosum alterius Ecclesiae sui iuris requiritur consensus Sedis Apostolicae.

Can. 542 – § 1. Transiens novitiatum ex toto peragere debet, nisi Superior generalis vel Superior monasterii sui iuris, uterque de consensu sui consilii, tempus novitiatus ob specialia adjuncta reducit, sed non infra sex menses; novitiatus durante manentibus votis iura et obligationes particulares, quae sodalis in priore ordine vel congregatione habuit, suspensa sunt et ipse Superioribus et magistro novitiorum novi instituti religiosi subest etiam ratione voti oboedientiae.

§ 2. Post peractum novitiatum transiens, qui iam professus a votis perpetuis est, publice suam professionem confirmet secundum praescripta statutorum novi instituti religiosi, qua confirmatione novo instituto plene aggregatur et, si clericus est, ei etiam ut clericus ascribitur; qui vero adhuc professus a votis temporariis est, eodem modo professionem temporariam renovet saltem per triennium duraturam, nisi totum triennium novitiatus in monasterio sui iuris, ad quod transit, peregit.

§ 3. Si in novo instituto religioso sodalis professionem non confirmat, ad pristinum redire debet, nisi interim tempus professionis elapsum est.

§ 4. Circa bona et dotem servetur can. 486, §4.

7º De exclastratione et de discessu ab ordine vel congregatione

Can. 543 – § 1. Professus a votis temporariis expleto votorum tempore libere potest institutum religiosum deserere.

§ 2. Qui perdurantibus votis temporariis gravi de causa ordinem vel congregationem derelinquere petit, a Superiore generali de consensu eius consili consueci potest indultum definitive ab ordine vel congregatione discedendi et ad saeculum redeundi cum effectibus, de quibus in can. 491.

Can. 544 – § 1. Superior maior iusta de causa consulto suo consilio sodalem a votis temporariis a renovandis iisdem votis vel ab emittenda professione perpetua excludere potest.

§ 2. Infirmitas physica vel psychica, etiam post professionem contracta, quae de iudicio peritorum sodalem a votis temporariis reddit ineptum ad vitam in instituto religioso ducendam, causam constituit eum non admittendi ad professionem renovandam vel ad perpetuam emittendam, nisi ob neglegentiam instituti vel ob laborem in instituto peractum infirmitas contracta est.

§ 3. Si vero sodalis perdurantibus votis temporariis amens evasit, etsi novam professionem emittere non potest, ab instituto tamen dimitti non potest.

Can. 545 – § 1. Indultum exclastrationis concedi potest ab auctoritate, cui ordo vel congregatio subiectus est, consulto Superiore generali una cum suo consilio; impositione vero exclastrationis ab eadem auctoritate fit petente Superiore generali de consensu sui consilii.

§ 2. De cetero circa exclastrationem serventur cann. 487 - 489.

Can. 546 – § 1. Sodalis a votis perpetuis indultum discedendi ab ordine vel congregatione et ad saeculum redeundi ne petat nisi gravissimis de causis; petitionem suam deferat Superiori generali, qui eam una cum voto suo eiusque consilii ad auctoritatem competentem mittat.

§ 2. Huiusmodi indultum in ordinibus Sedi Apostolicae reservatur; in congregacionibus vero praeter Sedem Apostolicam id concedere potest etiam:

1º Patriarcha omnibus sodalibus, qui domicilium intra fines territorii Ecclesiae, cui praest, habent, consulto, si de congregationibus iuris eparchialis agitur, Episcopo eparchiali;

2º Episcopus eparchialis eparchiae, in qua sodalis domicilium habet, si agitur de congregatione iuris eparchialis.

§ 3. Hoc indultum eosdem parit iuridicos effectus ac in can. 491 statuuntur; de sodali vero, qui ordine sacro auctus est, valet praeterea can. 492.

Can. 547 – Sodalis, qui a potestate Superiorum se subducit, sollicite ab eisdem Superioribus queratur; si vero intra tempus a statutis praescriptum non redit, ad normam iuris puniatur vel etiam dimittatur.

8º De dimissione ab ordine vel congregatione

Can. 548 – Quae de dimissione vel electione in cann. 495 et 496 praescribuntur, valent etiam de sodalibus ordinum vel congregationum; auctoritas vero competens est Superior maior consulto suo consilio aut, si de electione agitur, de consensu eiusdem consilii; si periculum est in mora nec tempus suppetit adeundi Superiorema maiorem, etiam Superior localis de consensu sui consilii et statim certiore facto Superiorema maiore sodalem eicere potest.

Can. 549 – § 1. Sodalis a votis temporariis dimitti potest a Superiore generali de consensu sui consilii, nisi in statutis dimissio reservatur Episcopo eparchiali vel alii auctoritati, cui ordo vel congregatio subiectus est.

§ 2. Ad dimissionem decernendam praeter alias condiciones a statutis forte praescriptas serventur:

1º causae dimissionis debent esse graves et ex parte sodalis etiam externae et culpabiles;

2º defectus spiritus religiosi, qui aliis scandalo esse potest, est sufficiens dimissionis causa, si repetita monitio una cum salutari paenitentia in cassum cessit;

3º auctoritati dimittenti causae dimissionis certo innotescere debent, etsi necesse non est, ut eaedem formaliter comprobentur; sed sodali semper manifestari debent data ei plena opportunitate se defendendi, eiusque responsiones auctoritati dimittenti fideliter subiciantur.

§ 3. Recursus contra decretum dimissionis effectum habet suspensivum.

Can. 550 – Ad dimittendum sodalem a votis perpetuis competens est Superior generalis; de cetero observandi sunt cann. 498 - 501.

Caput II De societatibus vitae communis ad instar religiosorum

Can. 551 – § 1. Institutum, in quo sodales consilia evangelica aliquo sacro vinculo, non vero votis religiosis profitentur atque vivendi rationem status religiosi imitantur sub regime Superiorum secundum statuta, est societas vitae communis ad instar religiosorum.

§ 2. Haec societas est iuris pontificii, iuris patriarchalis vel eparchialis ad normam can. 503, §2; est vero clericalis ad normam can. 503, §3; dependet ab auctoritate ecclesiastica ut congregaciones ad normam cann. 411 - 413 et 417.

Can. 552 – Sodales omnes harum societatum subduntur Romano Pontifici ut suo supremo Superiori, cui parendi obligatione tenentur etiam vi sacri vinculi oboedienciae.

Can. 553 – Circa erectionem et suppressionem societatis eiusque provinciarum vel domorum eadem valent ac quae de congregationibus in cann. 504 - 508 statuta sunt.

Can. 554 – Regimen determinatur statutis societatis, sed in omnibus applicentur, nisi rei natura obstat, quae de congregationibus in cann. 509 - 512 statuta sunt.

Can. 555 – § 1. Societas eiusque provinciae et domus legitime erectae ipso iure sunt personae iuridicae ad normam can. 421.

§ 2. Administratio bonorum regitur cann. 422, 423 et 513.

§ 3. Quidquid sodalibus obvenit intuitu societatis, societati acquiritur; cetera bona sodales secundum statuta retinent, acquirunt ac administrant.

Can. 556 – § 1. In admittendis candidatis serventur statuta salvo can. 448.

§ 2. Circa institutionem sodalium item serventur statuta; in instituendis vero illis, qui ad ordines sacros destinantur, serventur praeterea canones de institutione clericorum.

Can. 557 – § 1. Superior maior ad normam statutorum dare potest suis sodalibus perpetuo cooptatis litteras dimissorias ad sacram ordinationem; hae litterae mittendae sunt Episcopo, de quo in can. 534, §2.

§ 2. Sodalis perpetuo cooptatus ut clericus societati ascribitur ordinatione diaconali vel in casu clerici alicui eparchiae iam ascripti perpetua cooptatione.

Can. 558 – Sodales societatis tenentur obligationibus communibus clericorum, nisi ex natura rei vel ex textu contextuque legis aliud constat, firmis iuribus et obligationibus in statutis determinatis.

Can. 559 – § 1. Circa transitum ad aliam societatem vitae communis ad instar religiosorum vel institutum religiosum requiritur consensus Superioris generalis societatis, a qua transitus fit, et, si de transitu ad societatem vel institutum alterius Ecclesiae sui iuris agitur, etiam consensus Sedis Apostolicae.

§ 2. Sodalis, qui transit ad institutum religiosum, integrum novitiatum peragere debet et ceteris novitiis eiusdem instituti aequiparatur; circa professionem standum est statutis novi instituti.

§ 3. Firmis cann. 495 et 496 ad dimittendum sodalem perpetuo cooptatum competens est Superior generalis servatis de cetero cann. 498 - 501; sodalis temporarie cooptatus vero dimittitur ad normam can. 549.

§ 4. In statutis societatis definiatur auctoritas, cuius est sacrum vinculum solvere.

Caput III De institutis saecularibus

Can. 560 – § 1. Instituta saecularia sunt societates, in quibus sodales:

1º ad seipso Deo totos dedicandum per professionem trium consiliorum evangelicorum secundum statuta aliquo sacro vinculo ab Ecclesia recognito firmatam tendunt;

2º actuositatem apostolicam ad instar fermenti in saeculo et ex saeculo exercent ita, ut omnia ad robur et incrementum Corporis Christi spiritu evangelico imbuantur;

3º vivendi rationem religiosorum non imitantur, sed vitam communionis inter se secundum propria statuta agunt;

4º clerici vel laici, ad omnes effectus iuridicos quod attinet, in suo quiske statu manent.

§ 2. Haec instituta sunt iuris pontificii, iuris patriarchalis vel iuris eparchialis ad normam can. 503, §2.

Can. 561 – Sodales horum institutorum subduntur Romano Pontifici ut suo supremo Superiori, cui parendi obligatione tenentur etiam vi sacri vinculi oboedientiae.

Can. 562 – Sodalis instituti saecularis per ordinationem diaconalem ut clericus ascribitur eparchiae, pro cuius servitio promotus est, nisi vi concessionis Sedis Apostolicae vel, si de instituto saeculari iuris patriarchalis agitur, Patriarchae eodem instituto ascribitur.

Can. 563 – Circa erectionem et suppressionem institutorum saecularium, eorum statuta necnon dependentiam ab auctoritate ecclesiastica serventur, quae de congregationibus in cann. 412, 504, 507 et 508 statuta sunt.

Can. 564 – § 1. Haec instituta eorumque provinciae et domus legitime erectae ipso iure sunt personae iuridicae ad normam can. 421.

§ 2. Administratio bonorum regitur cann. 422 et 423.

Can. 565 – Sodalis instituto saeculari perpetuo cooptatus dimittitur decreto ad normam statutorum dato, quod executioni mandari non potest, nisi est ab Episcopo eparchiali vel a competenti superiori auctoritate approbatum; eiusdem Episcopi vel auctoritatis est etiam sacrum vinculum solvere.

Can. 566 – Iuris particularis uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris est pressius de institutis saecularibus statuere.

Caput IV De novis formis vitae consecratae

Can. 567 – Iure particulari aliae species constitui possunt ascetarum, qui vitam eremiticam imitantur, sive ad instituta vitae consecratae pertinent sive non; item virgines et viduae consecratae seorsum in saeculo castitatem professione publica profientes constitui possunt.

Can. 568 – Novas formas vitae consecratae approbare soli Sedi Apostolicae reservatur; Patriarchae autem atque Episcopi eparchiales nova vitae consecratae dona a Spiritu Sancto Ecclesiae concredita discernere satagant et promotores adiuvent, quo melius proposita exprimant et aptis statutis protegant.

Titulus XIII

De christifidelium consocationibus

Can. 569 – § 1. Consociationes ab auctoritate competenti ecclesiastica erectae vel ab ipsa per decretum approbatae sunt personae iuridicae in Ecclesia et vocantur consociationes publicae.

§ 2. Ceterae consociationes, etsi ab auctoritate ecclesiastica laudantur vel commendantur, consociationes privatae vocantur et reguntur tantummodo iure particulari firmo can. 573.

Can. 570 – Salvo de cetero can. 18 solius auctoritatis ecclesiasticae competentis est erigere christifidelium consociationes, quae sibi proponunt doctrinam christianam nomine Ecclesiae tradere aut cultum publicum promovere vel quae alios intendunt fines, quorum prosecutio natura sua eidem auctoritati ecclesiasticae reservatur.

Can. 571 – § 1. Auctoritas competens ad erigendas vel approbandas christifidelium consociationes est pro consocationibus et earundem confoederationibus:

1º eparchialibus, Episcopus eparchialis, non vero Administrator eparchiae vacantis, iis tamen consocationibus exceptis, quarum erectio ex privilegio apostolico vel patriarchali aliis reservata est;

2º quae omnibus christifidelibus alicuius Ecclesiae patriarchalis vel metropolitanae sui iuris patent quaeque sedem principem intra fines territorii eiusdem Ecclesiae habent, Patriarcha consulta Synodo permanenti vel Metropolita consultis duobus Episcopis eparchialibus ordinatione episcopali senioribus;

3º alterius speciei Sedes Apostolica.

§ 2. Ad erectionem sectionis cuiuscumque consocationis non eparchialis requiritur consensus scripto datus Episcopi eparchialis; consensus tamen ab Episcopo eparchiali praestitus pro erectione domus instituti religiosi valet etiam ad erigendam in eadem domo vel ecclesia ei adnexa consocationem, quae illius instituti est propria.

Can. 572 – § 1. Omnis consociatio sua habeat statuta, quibus definiuntur consocationis titulus, finis, sedes, regimen et condiciones ad partem in iisdem habendam requisitae quibusque determinantur agendi rationes attentis ritu propriae Ecclesiae sui iuris, temporis et loci necessitate vel utilitate.

§ 2. Statuta eorumque recognitio vel mutatio approbatione indigent auctoritatis ecclesiasticae, quae consocationem erexit vel approbavit.

Can. 573 – § 1. Quaelibet consociatio subest vigilantiae auctoritatis ecclesiasticae, quae ipsam erexit vel approbavit, cuius est curare, ut in iisdem integritas fidei ac morum servetur, et advigilare, ne in disciplinam ecclesiasticam abusus irrepant.

§ 2. Episcopi eparchialis est invigilare supra omnes consociationes in suo territorio activitatem exercentes et, si casus fert, auctoritatem, quae ipsas erexit vel approbavit, certiorem facere et insuper, si actio consociationis in grave damnum cedit doctrinae vel disciplinae ecclesiasticae aut scandalo est christifidelium, remedia opportuna interim adhibere.

Can. 574 – § 1. Membrorum receptio fiat ad normam iuris ac statutorum consociationis.

§ 2. Eadem persona ascribi potest pluribus consociationibus.

§ 3. Sodales institutorum religiosorum possunt consociationibus ad normam iuris proprii de consensu sui Superioris nomen dare.

Can. 575 – Nulla consociatio christifidelium propria membra ut clericos sibi ascribere potest nisi ex speciali concessione a Sede Apostolica vel, si de consociatione, de qua in can. 571, §1, n. 2, agitur, a Patriarcha de consensu Synodi permanentis data.

Can. 576 – Qui fidem catholicam publice abiecit vel a communione cum Ecclesia catholica publice defecit vel excommunicatione maiore irretitus est, valide in consociationes recipi non potest; si vero iam legitime ascriptus est, ab Hierarcha loci ipso iure dimissus declaretur.

Can. 577 – Nemo legitime ascriptus a consociatione dimittatur nisi iusta de causa ad normam iuris et statutorum.

Can. 578 – § 1. Nominatio patris spiritualis, si ex statutis requiritur, competit Hierarchae loci.

§ 2. Si fere omnes socii eidem Ecclesiae sui iuris ascripti sunt ab Ecclesia sui iuris instituti religiosi, apud quem consociatio erecta est, diversae, pater spiritualis et ecclesia, in qua consociationis pietatis exercitia locum habent, ad eandem Ecclesiam sui iuris pertineant, nisi aliud de consensu Episcopi eparchialis maioris partis sociorum statutum est.

Can. 579 – Consociatio legitime erecta vel approbata bona temporalia ad normam canonum Tituli XXIII de bonis Ecclesiae temporalibus et statutorum administrat sub vigilantia auctoritatis, quae ipsam erexit vel approbavit, cui quotannis administrationis rationem reddere debet.

Can. 580 – § 1. Consociationes a Sede Apostolica erectae vel approbatae non nisi ab eadem supprimi possunt.

§ 2. Ceterae consociationes, firmo can. 920, §2 et salvo iure recursus in suspensivo ad normam iuris, praeterquam a Sede Apostolica supprimi possunt:

1º a Patriarcha de consensu Synodi permanentis vel a Metropolita, qui Ecclesiae metropolitanae sui iuris praeest, de consensu duorum Episcoporum eparchialium ordinatione episcopali seniorum;

2º ab Episcopo eparchiali, si ab eo erectae vel approbatae sunt.

Titulus XIV

De evangelizatione gentium

Can. 581 – § 1. Christi mandato omnes gentes evangelizandi obsequens et Spiritus Sancti gratia caritateque mota Ecclesia se totam missionariam agnoscit.

§ 2. Evangelizatio gentium comprehendit activitatem, qua integra manente regula fidei et morum Evangelium se in cultura singulorum populorum exprimere possit, in catechesi scilicet, in theologica doctrinarum enuntiatione, in ritibus propriis liturgicis, in arte sacra, in iure particulari ac demum in tota vita ecclesiali.

Can. 582 – § 1. Singularum Ecclesiarum sui iuris est iugiter curare, ut per praecones apte praeparatos et ab auctoritate competenti ad normam iuris communis missos Evangelium praedicetur in universum mundum sub moderamine Romani Pontificis.

§ 2. Synodo Episcoporum vel Consilio Hierarcharum assit commissio ad omnium eparchiarum efficaciorem collaborationem provehendam in activitate Ecclesiae missionali.

§ 3. In singulis eparchiis sacerdos deputetur ad incepta pro missionibus efficaciter promovenda.

§ 4. Christifideles cognitionem et amorem missionum in se ipsis et in aliis foveant, pro illis orent atque vocationes excitant illasque suis subsidiis liberaliter sustineant.

Can. 583 – Severe prohibetur, ne quis ad Ecclesiam amplectendam cogatur vel arbitris importunis inducatur aut alliciatur; omnes vero christifideles carent, ut vindicetur ius ad libertatem religiosam, ne quis inquis vexationibus ab Ecclesia deterreatur.

Can. 584 – § 1. Qui se Ecclesiae coniungere volunt, liturgicis caeremoniis admittantur ad catechumenatum, qui non sit mera dogmatum praeceptorumque expositio, sed totius vitae christianaee institutio et tirocinium debite protractum.

§ 2. Qui catechumenati ascripti sunt, ius habent, ut admittantur ad liturgiam verbi aliasque celebrationes liturgicas christifidelibus non reservatas.

§ 3. Iuris particularis est normas ferre, quibus catechumenatus ordinetur determinando, quaenam a catechumenis sint praestanda, atque definiendo, quaenam eis agnoscantur praerogativaee.

Can. 585 – § 1. Admissio catechumenorum ad baptismum spectat ad parochum vel ad presbyterum, cui haec potestas a parocho delegata est, nisi iure particulari Hierarchae loci reservata est.

§ 2. Integrum est catechumenis ascribi cuivis Ecclesiae sui iuris ad normam can. 29, §1; caveatur tamen, ne quid ipsis suadeatur, quod obstare possit eorundem ascriptioni Ecclesiae, quae eorum culturae magis consentanea est.

Can. 586 – Missionarii sive exteri sive autochthoni sint congruis dotibus et ingenio idonei; sint apte instituti in missiologia et in spiritualitate missionaria necnon instructi in historia et cultura populorum, qui evangelizandi sunt.

Can. 587 – In activitate missionali curandum est, ut novellae Ecclesiae quam primum maturitatem consequantur atque plene constituantur ita, ut sub ductu propriae hierarchiae sibimetipsis providere et opus evangelizandi assumere atque continuare possint.

Can. 588 – Missionarii sedulo curent, ut:

1º ad sacra ministeria vocationes inter neophytes prudenter promoveantur ita, ut novellae Ecclesiae quam primum autochthono clero florent;

2º catechistae ita instituantur, ut tamquam validi cooperatores ministrorum sacrorum munus suum in evangelizatione necnon in actione liturgica quam optime exsequi possint; iure particulari provideatur, ut catechistae iustum remunerationem habeant.

Can. 589 – § 1. Speciali cura in territoriis missionum aptae formae laicorum apostolatus foveantur; instituta vitae consecratae, ratione habita singulorum populorum ingenii et indolis, promoveantur; scholae et alia huiusmodi educationis christiana et progressus culturalis instituta, ut opus est, constituantur.

§ 2. Item dialogus et cooperatio cum non-christianis sedulo et prudenter foveantur.

Can. 590 – § 1. Omnes presbyteri cuiuscumque condicionis in territoriis missionum operam praestantes utpote unum presbyterium efformantes ardenter in evangelizatione cooperentur.

§ 2. Ipsi cum ceteris missionariis christianis, ut unum pro Christo Domino testimonium reddant, libenter collaborent ad normam can. 904.

Can. 591 – Territoria missionum sunt, quae Sedes Apostolica ut talia agnovit.

Titulus XV

De magisterio ecclesiastico

Caput I De Ecclesiae munere docendi in genere

Can. 592 – § 1. Ecclesiae, cui Christus Dominus fidei depositum concredidit, ut ipsa Spiritu Sancto assistente veritatem revelatam sancte custodiret, penitus perscrutatur, fideliter annuntiaret atque exponeret, ius nativum a qualibet humana potestate independens et obligatio est omnibus hominibus Evangelium praedicandi.

§ 2. Ecclesiae competit semper et ubique principia moralia, etiam de ordine sociali, annuntiare necnon iudicium ferre de quibuslibet rebus humanis, quatenus personae humanae iura fundamentalia aut animarum salus id exigunt.

Can. 593 – In nomine Ecclesiae docendi munus solis Episcopis competit; in eodem tamen munere partem habent ad normam iuris sive ii, qui Episcoporum per ordinem sacrum effecti sunt cooperatores, sive ii, qui ordine sacro non aucti mandatum docendi receperunt.

Can. 594 – § 1. Infallibilitate in magisterio vi muneric sui gaudet Romanus Pontifex, si ut supremus omnium christifidelium Pastor et Doctor, cuius est fratres suos in fide confirmare, doctrinam de fide vel de moribus tenendam definitivo actu proclamat.

§ 2. Infalibilitate in magisterio pollet quoque Collegium Episcoporum, si magisterium exercent Episcopi in Concilio Oecumenico coadunati, qui ut fidei et morum doctores et iudices pro universa Ecclesia doctrinam de fide vel de moribus ut definitive tenendam declarant, aut si per orbem dispersi communionis nexus inter se et cum Beati Petri successore servantes una cum eodem Romano Pontifice authentice res fidei vel morum docentes in unam sententiam tamquam definitive tenendam convenient.

§ 3. Infalibilitate definita nulla intellegitur doctrina, nisi id manifeste constat.

Can. 595 – Fide divina et catholica ea omnia credenda sunt, quae verbo Dei scripto vel tradito, uno scilicet fidei deposito Ecclesiae commisso, continentur et simul ut divinitus revelata proponuntur sive ab Ecclesiae magisterio sollemini sive ab eius magisterio ordinario et universal, quod quidem communis adhaesione christifidelium sub ductu sacri magisterii manifestatur; tenentur igitur omnes quascumque devitare doctrinas iisdem contrarias.

Can. 596 – Non quidem fidei assensus, religiosum tamen intellectus et voluntatis obsequium praestandum est doctrinae, quam sive Romanus Pontifex sive Collegium Episcoporum de fide vel de moribus enuntiant, cum magisterium authenticum exercent, etsi definitivo actu eandem proclamare non intendunt; christifideles ergo carent, ut devitent, quae cum eadem non congruunt.

Can. 597 – Episcopi, qui sunt in communione cum Collegii capite et membris, sive singuli sive in Synodis aut in Conciliis particularibus congregati, etsi infallibilitate in docendo non pollut, christifidelium suae curae commissorum authentici sunt fidei doctores et magistri; cui authentico magisterio suorum Episcoporum christifideles religioso animi obsequio adhaerere tenentur.

Can. 598 – Singulis Ecclesiis onus incumbit imprimis a Patriarchis et Episcopis exercendum modo unicuique generationi et culturae accommodato ad perennes hominum interrogationes de sensu vitae respondendi necnon christianae solutioni problematum urgentiorum sub luce Evangelii signa temporum perscrutando consulendi ita, ut clarescat ubique magis lux Christi illuminans omnes homines.

Can. 599 – In cura pastorali non tantum principia scientiarum theologicarum, sed etiam inventa aliarum scientiarum agnoscantur et ita adhibeantur, ut christifideles ad magis conscientiam et reflexam fidei vitam ducantur.

Can. 600 – Litterarum artiumque cultus pro earum vi ad sensum fidei singulari efficacia exprimendum et communicandum agnitis iusta libertate et diversitate culturali provehatur.

Can. 601 – Ecclesiae Pastorum imprimis est sedulo curare, ut inter varietates enuntiationum doctrinae in variis Ecclesiis vel culturis idem sensus fidei servetur atque promoveatur ita, ut integritas et unitas fidei damnum non patiatur, immo catholicitas Ecclesiae per legitimam diversitatem in meliorem lucem ponatur.

Can. 602 – Ad Episcopos praesertim in Synodis coadunatos, singulariter vero ad Sedem Apostolicam pertinet integritatem et unitatem fidei bonosque mores auctoritative promovere, custodire et religiose defendere, etiam reprobando, quatenus opus est, sententias, quae eisdem contrariae sunt, vel monendo de iis, quae eadem in discrimen ponere possunt.

Can. 603 – § 1. Theologorum est pro sua mysterii salutis profundiore intellegentia et scientiarum sacrarum affiniumque necnon novarum quaestionum peritia fideliter magisterio Ecclesiae authentico obsequentes simulque ea, qua par est, libertate utentes fidem Ecclesiae illustrare et defendere progressuque doctrinali consulere.

§ 2. In veritatibus theologicis investigandis et exprimendis eorum est communitatis fidei aedificandae sollicitos esse atque cum Episcopis in eorum munere docendi sollerter cooperari.

§ 3. Qui theologicis disciplinis praesertim in seminariis, studiorum universitatibus et facultatibus incumbunt, cum hominibus, qui in aliis scientiis excellunt, collatis viribus atque consiliis cooperari studeant.

Caput II De verbi Dei ministerio

Can. 604 – Verbi Dei ministerium, praedicatio nempe, catechesis omnisque instructio christiana, inter quae homilia liturgica eximum locum habeat oportet, Sacra Scriptura salubriter nutriatur atque sacra traditione innitatur; celebratio verbi Dei vero opportune soveatur.

Can. 605 – Episcopi, presbyteri et diaconi pro suo cuiusque ordinis sacri gradu primi munus verbi Dei ministerii habent ad normam iuris exercendum; ceteri vero christifideles pro sua cuiusque idoneitate et mandato accepto libenter hoc ministerium participant.

Art. I De verbi Dei praedicatione

Can. 606 – Praedicationem verbi Dei moderari in suo territorio competit Episcopo eparchiali firmis canonibus, qui sequuntur.

Can. 607 – § 1. Episcopis ius est verbum Dei ubique terrarum praedicare, nisi Episcopus eparchialis in casu speciali expresse renuit.

§ 2. Presbyteri facultate praediti sunt praedicandi eo, quo legitime mittuntur vel invitantur.

§ 3. Eadem facultate praediti sunt etiam diaconi, nisi ius particulare aliud statuit.

§ 4. In extraordinariis adjunctis maxime ad supplendam penuriam clericorum ceteris quoque christifidelibus dari potest ab Episcopo eparchiali mandatum praedicandi etiam in ecclesia.

Can. 608 – Vi officii facultate praedicandi praediti sunt omnes, quibus cura animalium commissa est, qui etiam invitare possunt ad praedicandum suae curae commissis quemlibet presbyterum vel firmo can. 607, §3 diaconum, nisi legitime prohibiti sunt.

Can. 609 – § 1. In institutis vitae consecratae clericalibus iuris pontificii vel patriarchalis praedicationem moderare pertinet ad Superiores maiores.

§ 2. Invitare vero ad praedicandum propriis sodalibus quemlibet presbyterum vel firmo can. 607, §3 diaconum, nisi legitime prohibiti sunt, possunt omnes Superiores, etiam locales, cuiuslibet instituti vitae consecratae.

Can. 610 – Contra decretum Hierarchae, quo quis prohibetur praedicare, datur recursus in devolutivo tantum, cui sine mora attendendum est..

Can. 611 – § 1. Homilia, qua per anni liturgici cursum ex textu sacro fidei mysteria et normae vitae christiana exponuntur, ut pars ipsius liturgiae valde commendatur.

§ 2. Parochis et rectoribus ecclesiarum incumbit obligatio curandi, ut saltem diebus dominicis et festis intra Divinam Liturgiam homilia habeatur, quae ne omittatur nisi gravi de causa.

§ 3. Parocho non licet obligationem populo eius curae pastorali commisso praedicandi per alium habitualiter absolvere, nisi iusta de causa ab Hierarcha loci approbata.

Can. 612 – Episcopi eparchiales normis datis curent, ut opportuni temporibus ad populi christiani renovationem spiritualem specialis series sacrae praedicationis habeatur.

Can. 613 – § 1. Verbi Dei praedicatores sepositis humanae sapientiae verbis abstrusisque argumentis christifidelibus praedicent integrum mysterium Christi, qui est via et veritas et vita; ostendant res terrestres et humana instituta secundum Dei Cre-
toris consilium ad hominum salutem quoque ordinari et ideo ad aedificationem Cor-
poris Christi non parum conferre posse.

§ 2. Edoceant ideo etiam doctrinam Ecclesiae de dignitate personae humanae eius-
que iuribus fundamentalibus, de vita familiari, de consortio civili et sociali necnon de
sensu iustitiae in vita oeconomica et laboris, qui confert ad pacem in terris construen-
dam et ad progressum populorum consequendum.

Art. II De catechetica institutione

Can. 614 – Singularum Ecclesiarum sui iuris praesertim vero ipsarum Episcoporum est sacra obligatio catecheseos tradendae, qua fides ad maturitatem adducatur et formetur Christi discipulus per cognitionem profundiorum et magis ordinatam doctri-
nae Christi et per adhaesionem in dies artiorem Ipsi Personae.

Can. 615 – Parentes primi obligatione tenentur verbo et exemplo filios in fide et
vitae christiana exhortandi; pari obligatione tenentur ii, qui parentum locum
tenent, atque patrini.

Can. 616 – Praeter familiam christianam ipsa paroecia atque quaevis communitas ecclesiastica debet membrorum suorum catecheticam institutionem atque eorum integrationem in ipsam communitatem illas praebendo condiciones, in quibus ea, quae didicerunt, quam plenissime vivere possunt.

Can. 617 – Consociationes et motus et circuli christifidelium, sive ad pietatis usum et apostolatum directum sive ad opera caritatis et adiumenti intendant, formationem religiosam sodalium suorum curent sub ductu Hierarchae loci.

Can. 618 – § 1. Synodo Episcoporum vel Consilio Hierarcharum competit intra fines territorii propriae Ecclesiae normas de catechetica institutione in Directorium catecheticum particulare apte componendas ferre servatis iis, quae a suprema Ecclesiae auctoritate praescripta sunt.

§ 2. In hoc Directorio ratio habeatur specialis Ecclesiarum orientalium indolis ita, ut momentum biblicum et liturgicum necnon traditiones propriae Ecclesiae sui iuris in patrologia, hagiographia et ipsa iconographia in catechesi tradenda eluceant.

§ 3. Synodi Episcoporum vel Consilii Hierarcharum est curare, ut catechismi ad varios coetus christifidelium accommodati simul cum subsidiis ac instrumentis providentur necnon varia incepta catechetica provehantur atque inter se componantur.

Can. 619 – § 1. In quavis Ecclesia sui iuris assit commissio de re catechetica, quae cum aliis Ecclesiis eiusdem territorii vel regionis socio-culturalis constitui potest.

§ 2. Ipsi praesto sit etiam centrum catecheticum, cuius est subsidio esse ipsis Ecclesiis ad munera sua catechetica coordinate et efficacius absolvenda atque inservire catechistarum formationi etiam permanenti.

Can. 620 – § 1. Episcopi eparchialis est catechetica institutionem in sua eparchia summa cum sollicitudine provehere, dirigere atque moderari.

§ 2. Ad quem finem assit curiae eparchiali centrum catecheticum eparchiale.

Can. 621 – § 1. Parochus summam operam dare debet attentis normis a competenti auctoritate statutis ad catechesim tradendam omnibus suae pastorali curae commissis sive pueris sive adulescentibus ac iuvenibus sive adultis.

§ 2. Parochis adiutricem operam praestare tenentur presbyteri et diaconi paroeciae addicti; sodales autem institutorum vitae consecratae ad normam cann. 477 et 539.

§ 3. Alii christifideles rite formati libenter suam adiutricem catechesi tradendae operam conferant.

Can. 622 – Rationem oecumenicam habeat oportet catechesis rectam imaginem aliarum Ecclesiarum atque Communitatum ecclesialium praebendo; curandum tamen omnino est, ut in tuto ponatur recta ratio catecheseos catholicae.

Can. 623 – Meminerint omnes, qui catechesi tradendae inserviunt, se Ecclesiae partes gerere et ad verbum Dei revelatum, non proprium communicandum missos esse; proinde doctrinam Ecclesiae integrum catechizandis quidem accommodatam eorumque culturae exigentibus respondentem proponant.

Caput III De educatione catholica

Can. 624 – § 1. Cura filios educandi imprimis spectat ad parentes vel ad eorum locum tenentes. Quare eorundem est in familiae christianaे ambitu fide illuminato atque amore mutuo animato filios educare praesertim ad pietatem erga Deum et dilectionem proximi.

§ 2. Si propriae vires transcenduntur, ut consulatur integrae filiorum educationi, ipsorum quoque est aliis partem in munere educationis concredere necnon eligere instrumenta educationis necessaria vel utilia.

§ 3. Ipsi in iisdem instrumentis eligendis iustum libertatem habeant oportet firmo can. 630; quare operam dent christifideles, ut hoc ius a societate civili agnoscat et secundum exigentias iustitiae congruis etiam subsidiis foveatur.

Can. 625 – § 1. Ecclesiae, cum Deo novas creaturas per baptismum generaverit, est simul cum parentibus earundem educationem catholicam curare.

§ 2. Omnes, quibus cura animarum commissa est, debent auxilio esse parentibus ad filios educandos, eosdem proprii iuris et obligationis consciens reddere et educationi religiosae praesertim iuventutis providere.

Can. 626 – Curent omnes educatores, ut attendatur integrae personae humanae formationi ita, ut dotibus physicis, intellectualibus et moralibus harmonice excultis pueri et iuvenes virtutibus christianis instructi conformentur ad Deum perfectius cognoscendum et diligendum, ad valores humanos et morales recta conscientia aestimandos et vera libertate amplectendos et simul exculto sensu iustitiae et responsabilitatis socialis ad fraternalm cum aliis consortiōnem prosequendam.

Can. 627 – § 1. Magno animo operam praestent christifideles, ut congrua educationis et instructionis beneficia ad omnes homines ubique terrarum citius extendi possint speciali cura habita illorum, qui sunt tenuioris fortunae.

§ 2. Faveant omnes christifideles inceptis Ecclesiae ad educationem provehendam aptis, praecipue ad scholas erigendas, dirigendas et sustinendas.

Art. I De scholis, praesertim catholicis

Can. 628 – Inter varia educationis instrumenta speciali cura fovenda est schola catholica, in quam convergat oportet sollicitudo parentum, magistrorum necnon communitatis ecclesiialis.

Can. 629 – Schola in iure non reputatur catholica, nisi ut talis erecta est ab Episcopo eparchiali vel a superiore auctoritate ecclesiastica aut ab iisdem ut talis agnita.

Can. 630 – § 1. Episcopo eparchiali competit de scholis quibuslibet iudicare et decernere, utrum exigentiis educationis christianaes respondeant necne; item eidem competit gravi de causa frequentiam alicuius scholae christifidelibus prohibere.

§ 2. Parentes filios in scholas catholicae ceteris paribus mittendos curent.

Can. 631 – § 1. Scholae catholicae est obligatio propria communitatis scholaris ambitum spiritu evangelico libertatis et caritatis animatum creare, adolescentes adiuvare, ut in propria persona evolvenda una simul crescant secundum novam creaturam, quae per baptismum effecti sunt, atque universam culturam humanam ad nuntium salutis ordinare ita, ut cognitio, quam alumni de mundo, vita et homine gradatim acquirunt, fide illuminetur.

§ 2. Haec adiunctis propriis accommodare moderante competenti Ecclesiae auctoritate est ipsius scholae catholicae, si maiore ex parte ab alumnis acatholicis frequentatur.

§ 3. Scholae catholicae est non minus quam aliarum scholarum fines culturales et humanam socialemque iuvenum formationem prosequi.

Can. 632 – Episcopi eparchialis praecipue est curare, ut condantur scholae catholicae, praesertim ubi scholae desunt vel adaequatae non sunt, etiam scholae profesionales et technicae, quatenus pro loci et temporis adiunctis speciali ratione requiruntur.

Can. 633 – § 1. Institutio catechetica in scholis quibuslibet Episcopi eparchialis auctoritatib[us] et vigilantiae subiecta manet.

§ 2. Ipsius quoque est nominare aut approbare magistros religionis catholicae; itemque, si fidei vel morum ratio id requirit, amovere vel exigere, ut amoveantur.

Can. 634 – In scholis, in quibus institutio catholica deest vel ad iudicium Episcopi eparchialis non sufficit, supplenda est vera formatio catholica omnium alumnorum catholicorum.

Can. 635 – § 1. Episcopo eparchiali competit ius visitandi omnes scholas catholicae in sua eparchia exceptis scholis, quae exclusive patent pro propriis alumnis instituti vitae consecratae iuris pontificii vel patriarchalis, et salva omni in casu institutorum vitae consecratae autonomia circa suarum scholarum moderamen.

§ 2. Ubi sunt plures Episcopi eparchiales, ius visitandi competit illi, qui scholam fundavit vel approbavit, nisi aliud statutum est aut statutis foundationis aut conventione speciali inter eosdem inita.

Can. 636 – Magistri, cum maxime sint auctores, ut schola catholica sua proposita et incepta ad rem deducere possit, debent esse doctrina praestantes atque vitae testimonio exemplares et sociam imprimis cum parentibus, sed et cum aliis scholis praestant operam.

Art. II De catholicis studiorum universitatibus

Can. 637 – § 1. Catholica studiorum universitas hunc finem prosequitur, ut publica, stabilis atque universalis praesentia efficiatur mentis christiana in toto culturae altioris promovendae studio; ideo constituit investigationis, reflexionis et instructionis superioris ordinis institutionem, in qua Evangelii luce multifaria cognitio humana illustretur.

§ 2. Aliae superioris ordinis scholae seu instituta vel facultates catholicae autonomae, quae eundem finem prosequuntur, catholicae studiorum universitati aequiparantur, non autem ecclesiasticae studiorum universitates et facultates, de quibus in cann. 643 - 647.

Can. 638 – In catholicis studiorum universitatibus singulae disciplinae propriis principiis, propria methodo atque propria inquisitionis scientificae libertate ita excolantur, ut profundior in dies earum disciplinarum intelligentia obtineatur et, novis progredientis aetatis quaestionibus ac investigationibus accuratissime consideratis, altius perspiciat, quomodo fides et ratio in unum verum conspirent, atque formentur homines doctrina vere praestantes ad graviora officia in societate obeunda parati atque fidei in mundo testes.

Can. 639 – § 1. Catholica studiorum universitas est institutum studiorum superiorum, quod ut talis erectum aut approbatum est sive a superiore auctoritate Ecclesiae sui iuris praevie consulta Sede Apostolica sive ab ipsa Sede Apostolica; de quo constare debet publico documento.

§ 2. Intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis vel metropolitanae sui iuris haec superior auctoritas est respective Patriarcha de consensu Synodi Episcoporum vel Metropolita de consensu Consilii Hierarcharum.

Can. 640 – In catholicis studiorum universitatibus, in quibus nulla facultas Sacrae Theologiae exstat, saltem lectiones sacrae theologiae studentibus variarum facultatum accommodatae tradantur.

Can. 641 – Qui disciplinas ad fidem et mores spectantes docent in catholicis studiorum universitatibus, muniti esse debent mandato auctoritatis ecclesiasticae deputatae ab iis, de quibus in can. 639.

Can. 642 – Hierarcharum est providere inter se consiliis opportune collatis, ut etiam apud universitates acatholicas convictus et centra universitaria catholica habeantur, in quibus sacerdotes, sodales institutorum vitae consecratae et laici accurate selecti et praeparati iuventuti universitariae spirituale et intellectuale adiutorium praebant permanens.

Art. III De ecclesiasticis studiorum universitatibus et facultatibus

Can. 643 – Assidue provehendae sunt imprimis ab Hierarchis ecclesiasticae studiorum universitates et facultates, eae nempe, quae de christiana Revelatione et de scientiis cum ipsa conexis praesertim agunt ac propterea cum evangelizandi munere Ecclesiae artius coniunguntur.

Can. 644 – Ecclesiasticae studiorum universitatis vel facultatis finis est:

1º christianam Revelationem et ea, quae cum ipsa coniuncta sunt, profundius et scientifice investigare, Revelationis veritates systematice enucleare ac ordinare, novas progredientis aetatis quaestiones in eius luce considerare et coaevi hominibus in propria cultura accommodata ratione exhibere;

2º studentes in variis disciplinis secundum doctrinam catholicam altius instituere eosque ad diversa opera apostolatus, ministerii vel magisterii in iisdem disciplinis congrue praeparare atque formationem continuam seu permanentem promovere.

Can. 645 – Ecclesiasticae studiorum universitates et facultates sunt, quae ab auctoritate competenti ecclesiastica canonice erectae vel approbatae sacram doctrinam ac scientias cum ipsa conexas excolunt et tradunt cum iure conferendi gradus academicos, qui effectum canonicum habent.

Can. 646 – Constitutio ecclesiasticarum studiorum universitatum vel facultatum fit vel a Sede Apostolica vel a superiore auctoritate, de qua in can. 639, una cum Sede Apostolica.

Can. 647 – Circa statuta ecclesiasticae studiorum universitatis vel facultatis, praesertim quod attinet ad regimen, administrationem, docentes, Rationem studiorum et graduum academicorum collationem, servandae sunt normae a Sede Apostolica latae.

Caput IV De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris

Can. 648 – § 1. Ad Evangelium ubique terrarum annuntiandi munus obeundum Ecclesia aptis mediis uti tenetur et ideo instrumenta communicationis socialis adhibendi et in specie scripta libere typis edendi ius ei ubique vindicetur.

§ 2. Omnes christifideles pro sua parte in tanta missione Ecclesiae collaborent inceptaque huius apostolatus sustineant ac foveant; insuper ii praesertim, qui in communicationibus efficiendis et transmittendis periti sunt, actioni pastorali Episcoporum adiutricem operam sollicite praestent atque omni studio satagant, ut eorundem instrumentorum usus spiritu Christi imbuatur.

Can. 649 – § 1. Episcopi eparchiales current, ut auxilio praesertim institutorum de instrumentis communicationis socialis christifideles edoceantur de critico et proficuo usu eorundem instrumentorum; inter varia haec instituta cooperationem foveant; peritorum formationi provideant; denique, quod magis quam mala castigando et condemnando effici potest, incepta bona promoveant laudando et benedicendo imprimis bonos libros.

§ 2. Ad integritatem fidei et morum tutandam Episcopo eparchiali, Synodo Episcoporum, Consilio Hierarcharum atque Sedi Apostolicae competit prohibere, ne christifideles instrumentis communicationis socialis, quatenus eidem integritati detimento sunt, utantur vel ea cum aliis communicent.

Can. 650 – Iuris particularis est normas pressius statuere de usu radiophonico, cinematographicō, televisifico et eiusmodi in tractandis iis, quae ad doctrinam catholicaṁ aut mores referunt.

Can. 651 – Normae iuris communis de libris valent etiam de libellis seu articulis necnon de quibuslibet aliis scriptis aut sermonibus per inventa technica quomodolibet reproductis et divulgationi publicae destinatis.

Can. 652 – § 1. Christifidelibus aditus ad Sacram Scripturam late pateat oportet; proinde aptae et rectae versiones sufficientibus explicationibus instructae, ubi desunt, confiantur cura Episcoporum eparchialium, immo, quatenus id convenienter et utiliter fieri potest, communi cum aliis christianis opera.

§ 2. Omnibus christifidelibus, praesertim pastoribus animarum curae sit diffundere exemplaria Sacrae Scripturae aptis instructa adnotationibus ad usum etiam non-christianorum accommodatis.

§ 3. Ad usum liturgicum vel catecheticum eae tantum editiones Sacrae Scripturae adhibeantur, quae approbatione ecclesiastica praeditae sunt; ceterae editiones saltem licentia ecclesiastica munitae esse debent.

Can. 653 – § 1. In celebrationibus liturgicis recipiantur tantum libri approbatione ecclesiastica praediti.

§ 2. Libri precum vel devotionum ad usum publicum vel privatum christifidelium destinati indigent licentia ecclesiastica.

Can. 654 – § 1. Textuum liturgicorum approbatio praevia Sedis Apostolicae recognitione reservatur in Ecclesiis patriarchalibus Patriarchae de consensu Synodi Episcoporum; in Ecclesiis metropolitanis sui iuris Metropolitae de consensu Consilii Hierarcharum; in ceteris Ecclesiis hoc ius est solius Sedis Apostolicae atque intra limites ab ipsa statutos Episcoporum eorumque coetuum legitime constitutorum.

§ 2. Eidem auctoritati quoque competit approbandi versiones eorundem librorum ad usum liturgicum destinatas facta, si de Ecclesiis patriarchalibus vel metropolitanis sui iuris agitur, relatione ad Sedem Apostolicam.

§ 3. Ad iterum edendos libros liturgicos vel eorum in aliam linguam versiones ad usum liturgicum destinatas vel eorum partes requiritur et sufficit, ut constet de concordantia cum editione approbata ex attestacione Hierarchae, de quo in can. 659, §1.

§ 4. In mutationibus textuum liturgicorum attendatur can. 39, §1.

Can. 655 – § 1. Catechismi necnon alia scripta ad institutionem catechetica in scholis cuiusque gradus destinata eorumve versiones approbatione ecclesiastica gent.

§ 2. Eadem norma applicanda est ad alias quoque libros de fide aut moribus tractantes, si adhibentur ut textus, quo institutio catechetica nitatur.

Can. 656 – Commendatur, ut scripta quaelibet, quae fidem Ecclesiae aut mores illustrant, saltem licentia ecclesiastica munita sint, salvis praescriptis monachorum ceterorumque sodalium institutorum vitae consecratae, quae plus exigunt.

Can. 657 – In diariis, foliis aut libellis periodicis, qui religionem catholicam aut bonos mores manifesto impetrere solent, ne quid scribant christifideles nisi iusta et rationabili de causa; clerici autem et sodales institutorum religiosorum insuper nonnisi de licentia eorum, de quibus in can. 659, & 1 et 2.

Can. 658 – § 1. Licentia ecclesiastica cum solo verbo imprimatur expressa significat opus ab erroribus circa Ecclesiae fidem et mores esse immune.

§ 2. Approbatio vero ab auctoritate competenti concessa ostendit textum ab Ecclesia acceptum aut opus doctrinae authenticae Ecclesiae consonum esse.

§ 3. Opus insuper ab Episcopo eparchiali aliave auctoritate ipsi superiore laudatum vel benedictum censetur doctrinam authenticam Ecclesiae bene exprimere ideoque commendandum esse.

Can. 659 – § 1. Approbatio vel licentia ecclesiastica ad libros edendos, nisi aliud expresse statuitur, concedi potest sive ab Hierarcha loci proprio auctoris sive ab Hierarcha loci, ubi publici iuris fiunt, sive denique a superiore auctoritate, quae in personas vel locos potestatem regiminis exsecutivam obtinet.

§ 2. Institutorum religiosorum sodales, ut scripta quaestiones religionis morumve tractantia edere possunt, licentia quoque genti sui Superioris maioris ad normam typici vel statutorum.

Can. 660 – § 1. Licentia aliquod opus edendi vel alicuius operis approbatio vel laudatio valet pro textu originali, non autem pro novis editionibus vel versionibus.

§ 2. Si agitur de editionibus Sacrae Scripturae vel aliis libris, qui approbatione ecclesiastica ad normam iuris indigent, approbatio ab uno Hierarcha legitime concessa non sufficit, ut iidem in alia eparchia adhiberi possint, sed requiritur explicitus consensus Hierarchae eiusdem eparchiae.

Can. 661 – § 1. Iudicium de libris committi potest ab Hierarcha loci censoribus ex elenco a Synodo Episcoporum vel Consilio Hierarcharum confecto aut pro eius prudentia aliis personis, quibus confidit; denique constitui potest commissio specialis censorum, quam Hierarcha loci, Synodus Episcoporum vel Consilium Hierarcharum consulere possunt.

§ 2. Censores elegantur scientia, recta doctrina et prudentia praestantes et in suo obeundo officio omni personarum acceptatione seposita secundum doctrinam Ecclesiae magisterii authentici iudicium ferant.

§ 3. Censores opinionem scripto dare debent; quae si favet, Hierarcha pro suo prudenti iudicio licentiam aut approbationem concedat expresso suo nomine; secus rationes denegationis cum operis auctore communicet.

Can. 662 – § 1. Caveant parochi et rectores, ne in suis ecclesiis icones vel imagines ab arte sacra germana alienae aut libri religioni christiana vel moribus minus consonantes exponantur, vendantur aut distribuantur.

§ 2. Item eorum necnon moderatorum scholarum catholicarum est curare, ut spectacula cuiusvis speciei sub eorundem institutorum patrocinio volvenda sensu discretios christiana seligantur.

§ 3. Caveant christifideles omnes, ne ea, de quibus in § 1, emendo, vendendo, legendio vel cum aliis communicando sibi aliisve damnum spirituale inferant.

Can. 663 – § 1. Opus intellectuale auctoris sub tutela iuris est sive, quatenus manifestat personalitatem illius, sive, quatenus fons est iurium patrimonialium.

§ 2. Sub tutela iuris sunt textus legum et actuum officialium cuiuscumque legitimae auctoritatis ecclesiasticae atque eorum collectiones authenticae; ideoque ea iterum edere non licet nisi impetrata eiusdem vel superioris auctoritatis licentia et servatis conditionibus ab eadem praescriptis.

§ 3. Iure particulari uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris normae magis determinatae de hac re ferantur servatis legibus civilibus de iuribus auctoris.

Titulus XVI

De cultu divino et praesertim de sacramentis

Can. 664 – Per sacramenta, quae Ecclesia dispensare tenetur, ut sub signo visibili mysteria Christi communicet, Spiritu Sancto vivificante homines singulari modo Dei Patris veri adoratores fiunt, Filio Dei in unico Eius corpore ecclesiali conformantur et sanctificantur; quare christifideles omnes, praesertim vero ministri sacri, iisdem sacramentis religiose celebrandis et suscipiendis praescripta Ecclesiae diligenter servent.

Can. 665 – § 1. Cultus divinus, si defertur nomine Ecclesiae a personis legitime ad hoc deputatis et per actus ab Ecclesiae auctoritate approbatos, dicitur publicus; sin minus privatus.

§ 2. Ad cultus divini publici ordinationem auctoritas competens ea est, de qua in can. 654, firmo can. 197, §1; nemo alius quidquam ab hac auctoritate statutis addat, ab eis demat aut eadem mutet.

Can. 666 – Cum sacramenta eadem sint pro universa Ecclesia et ad divinum depositum pertineant, solius supremae Ecclesiae auctoritatis est approbare vel definire, quae ad eorum validitatem sunt requisita.

Can. 667 – § 1. Catholici iusta de causa adesse possunt cultui liturgico aliorum christianorum et in ipso partem habere servatis iis, quae habita ratione gradus communionis cum Ecclesia catholica ab Episcopo eparchiali aut a superiore auctoritate statuta sunt.

§ 2. Si christianis acatholicis desunt loca, in quibus cultum divinum digne celebrent, Episcopus eparchialis usum aedificii catholici vel coemeterii vel ecclesiae concedere potest secundum normam iuris particularis propriae Ecclesiae sui iuris.

Can. 668 – § 1. Ministri catholici sacramenta licite solis christifidelibus catholicis ministrant, qui pariter eadem a solis ministris catholicis licite suscipiunt.

§ 2. Si vero necessitas id postulat aut vera spiritualis utilitas id suadet et dummodo periculum vitetur erroris vel indifferentismi, licet christifidelibus catholicis, quibus physicè aut moraliter impossibile est accedere ad ministrum catholicum, sacramenta paenitentiae, Eucharistiae et unctionis infirmorum suscipere a ministris acatholicis, in quorum Ecclesiis valida existunt praedicta sacramenta.

§ 3. Item ministri catholici licite sacramenta paenitentiae, Eucharistiae et unctionis infirmorum ministrant christifidelibus Ecclesiarum orientalium, quae plenam communionem cum Ecclesia catholica non habent, si sua sponte id petunt et rite sunt

dispositi; quod etiam valet circa christifideles aliarum Ecclesiarum, quae iudicio Sedis Apostolicae, ad sacramenta quod attinet, in pari condicione ac praedictae Ecclesiae orientales versantur.

§ 4. Si vero adest periculum mortis aut alia de iudicio Episcopi eparchialis aut Synodi Episcoporum vel Consilii Hierarcharum urget gravis necessitas, ministri catholici licite eadem sacramenta ministrant ceteris quoque christianis plenam communio-nem cum Ecclesia catholica non habentibus, qui ad propriae Communitatis ministrum accedere non possunt atque sua sponte id petunt, dummodo tamen fidem Ecclesiae ca-tholicae consentaneam circa eadem sacramenta manifestent et rite sint dispositi.

§ 5. Pro casibus, de quibus in §§ 2,3 et 4, normae iuris particularis ne ferantur nisi post consultationem cum auctoritate competenti saltem locali Ecclesiae vel Communi-tatis acatholicae, cuius interest.

Can. 669 – § 1. Sacramenta baptismi, chrismationis sancti myri et sacrae ordina-tionis iterari non possunt.

§ 2. Si vero prudens dubium existit, num re vera aut num valide celebrata sint, du-bio quidem post seriam investigationem permanente sub condicione ministrentur.

Can. 670 – Celebratio sacramentorum, imprimis Divinae Liturgiae, utpote actio Ecclesiae, quatenus fieri potest, cum actuosa communitatis participatione fiat.

Can. 671 – § 1. Sacramenta ut valide ministrentur, necesse est, ut minister inten-dat facere, quod facit Ecclesia.

§ 2. In sacramentis celebrandis accurate serventur ea, quae in libris liturgicis conti-nentur.

§ 3. Minister sacramenta celebret secundum praescripta liturgica propriae Ecclesiae sui iuris, nisi aliud iure statuitur vel ipse speciale facultatem a Sede Apostolica obti-nuit.

Caput I De baptismo

Can. 672 – § 1. In baptismo homo per immersionem in aquam naturalem vel ablutionem cum invocatione nominis Dei Patris et Filii et Spiritus Sancti a peccato libera-tur, ad vitam novam regeneratur, Christum induit et Ecclesiae, quae Eius Corpus est, incorporatur.

§ 2. Tantummodo baptismo in re suscepto homo fit capax ceterorum sacramento-rum.

Can. 673 – In casu necessitatis urgentis ministrari licet baptismum ea tantum po-nendo, quae sunt ad validitatem necessaria.

Can. 674 – § 1. Baptismus ministratur ordinarie a sacerdote; sed eius ministratio competit salvo iure particulari parocho baptizandi proprio aliove sacerdoti de eiusdem parochi vel Hierarchae loci licentia, quae gravi de causa legitime praesumitur.

§ 2. In casu autem necessitatis baptismum ministrare licet diacono aut eo absente vel impedito alii clero, sodali instituti vitae consecratae vel cuilibet alii christifideli; patri vero vel matri, si aliis, qui baptizandi modum novit, praesto non est.

Can. 675 – § 1. In alieno territorio nemini licet sine debita licentia baptismum ministrare; haec vero licentia a parocho diversae Ecclesiae sui iuris denegari non potest sacerdoti Ecclesiae sui iuris, cui baptizandus ascribendus est.

§ 2. In locis, ubi non pauci degunt christifideles parochum Ecclesiae sui iuris, cui ascripti sunt, non habentes, Episcopus eparchialis presbyterum eiusdem Ecclesiae designet, si fieri potest, qui baptismum ministret.

Can. 676 – Baptismi suscipiendi capax est omnis et solus homo nondum baptizatus.

Can. 677 – Foetus abortivus, si vivit et si id fieri potest, baptizetur.

Can. 678 – § 1. Ut infans licite baptizetur, oportet:

1º spes habeatur fundata eum in fide Ecclesiae catholicae educatum iri firma §5;

2º parentes, saltem eorum unus, aut is, qui legitime eorundem locum tenet, consen-tiant.

§ 2. Infans expositus et inventus, nisi de eiusdem baptismo certe constat, baptizetur.

§ 3. Rationis usu ab infantia destituti baptizandi sunt ut infantes.

§ 4. Infans sive parentum catholicorum sive etiam acatholicorum, qui in eo versatur vitae discriminé, ut prudenter praevideatur moriturus, antequam usum rationis attin-git, licite baptizatur.

§ 5. Infans christianorum acatholicorum licite baptizatur, si parentes aut unus sal-tem eorum aut is, qui legitime eorundem locum tenet, id petunt et, si iis physice aut moraliter impossibile est accedere ad ministrum proprium.

Can. 679 – § 1. Ut infantia egressus baptizari possit, requiritur, ut voluntatem suam baptismum suscipiendi manifestet et sufficienter in fidei veritatibus sit instruc-tus.

§ 2. Infantia egressus, qui in periculo mortis versatur, baptizari potest, si quam de praecipuis fidei veritatibus habet cognitionem et quovis modo intentionem suam bap-tismum suscipiendi manifestavit.

Can. 680 – Filii, qui decimum quartum aetatis annum nondum expleverunt, baptiziari debent secundum praescripta liturgica Ecclesiae sui iuris, cui ad normam iuris as-cribendi sunt.

Can. 681 – § 1. Ex vetustissimo Ecclesiarum more baptizandus unum saltem habeat patrimum.

§ 2. Patrini ex suscepto munere est baptizando, qui infantia egressus est, in initiatione christiana astare vel baptizandum infantem praesentare atque operam dare, ut baptizatus vitam christianam baptismō congruam ducat obligationesque eidem inhaerentes fideliter impleat.

Can. 682 – § 1. Ut quis patrini munere valide fungatur, oportet: sit tribus sacramentis baptismi, chrismationis sancti myri et Eucharistiae initiatus; ad Ecclesiam catholicam pertineat firma §2; intentionem id munus gerendi habeat; sit ab ipso baptizando eiusve parentibus vel tutoribus aut, si desunt, a ministro designatus; aetatem iure particulari requisitam habeat; non sit pater aut mater aut coniux baptizandi nec innodatus excommunicatione, etiam minore, suspensione, depositione vel privatione iuris patrini munus agendi.

§ 2. Iusta de causa licet admittere christifidelem alicuius Ecclesiae orientalis acatholicae ad munus patrini, sed semper simul cum patrino catholico.

Can. 683 – § 1. Parentes obligatione tenentur, ut infans quam primum secundum legitimas consuetudines baptizetur.

§ 2. Curet parochus, ut infantis baptizandi parentes itemque, qui munus patrini sunt suscepturi, de significatione huius sacramenti deque obligationibus cum eo cohaerentibus congrue edoceantur et ad celebrationem sacramenti apte praeparentur.

Can. 684 – § 1. Baptismus extra casum necessitatis in ecclesia paroeciali celebrandus est salvis legitimis consuetudinibus.

§ 2. In domibus autem privatis baptismus ministrari potest secundum praescripta iuris particularis vel de Hierarchae loci licentia.

Can. 685 – Qui baptismum ministrat, curet, ut, nisi adest patrinus, habeatur saltem testis, quo celebratio baptisci probari potest.

Can. 686 – § 1. Parochus loci, ubi baptismus celebratur, debet nomina baptizorum mentione facta de ministro, parentibus ac patrinis necnon, si assunt, testibus, de loco ac die baptismi, in baptizatorum libro sedulo et sine ulla mora referre, simul indicatis loco nativitatis necnon Ecclesia, cui baptizati ascribuntur.

§ 2. Si de filio agitur ex matre non nupta nato, nomen matris inserendum est, si publice de eius maternitate constat aut ipsa sua sponte scripto vel coram duobus testibus id petit; item nomen patris inserendum est, si eius paternitas probatur aliquo publico documento aut ipsius declaratione coram parocho et duobus testibus facta; in ceteris casibus inscribatur nomen baptizati nulla indicatione de patris aut parentum nomine facta.

§ 3. Si de filio adoptivo agitur, inscribantur nomina adoptantium necnon, saltem si ita fit in actu civili regionis, parentum naturalium ad normam §§ 1 et 2 attento iure particulari.

Can. 687 – Si baptismus nec a parocho nec eo praesente ministratus est, minister de re certiore facere debet parochum loci.

Can. 688 – Ad baptismum comprobandum, si nemini fit praeiudicium, sufficit declaratio unius testis omni exceptione maioris aut ipsius baptizati argumentis indubiis fundata declaratio, praesertim si ipse infantia egressus baptismum suscepit.

Caput II De chrismatione sancti myri

Can. 689 – Oportet eos, qui baptizati sunt, sancto myro chrismari, ut sigillo doni Spiritus Sancti signati aptiores testes atque coaedificatores Regni Christi efficiantur.

Can. 690 – Sanctum myrum, quod ex oleo olivarum aut aliarum plantarum et ex aromatibus constat, a solo Episcopo conficitur salvo iure particulari, secundum quod haec potestas Patriarchae reservatur.

Can. 691 – Ex Ecclesiarum orientalium traditione chrismatio sancti myri sive coniunctum cum baptismo sive separatim ministratur a presbytero.

Can. 692 – § 1. Chrismatio sancti myri ministrati debet coniunctum cum baptismo, salvo casu verae necessitatis, in quo tamen curandum est, ut quam primum ministretur.

§ 2. Si celebratio huius sacramenti non fit simul cum baptismo, minister tenetur de ea certiore facere parochum loci, ubi baptismus ministratus est.

Can. 693 – § 1. Omnes presbyteri Ecclesiarum orientalium hoc sacramentum sive una cum baptismo sive separatim valide ministrare possunt omnibus christifidelibus cuiusque Ecclesiae sui iuris latina non exclusa.

§ 2. Christifideles Ecclesiarum orientalium hoc sacramentum valide suscipere possunt a presbyteris quoque Ecclesiae latinae secundum facultates, quibus isti praediti sunt.

§ 3. Quivis presbyter solis christifidelibus propriae Ecclesiae sui iuris hoc sacramentum licite ministrat; quod vero ad christifideles aliarum Ecclesiarum attinet, hoc licite fit, si agitur de propriis subditis, de iis, quos ex alio titulo legitime baptizat, vel de iis, qui in periculo mortis versantur, et salvis semper conventionibus hac in re inter Ecclesias sui iuris initis.

Can. 694 – Initiatione sacramentalis in mysterium salutis susceptione Divinae Eucharistiae perficitur, ideoque Divina Eucharistia post baptismum et chrismationem sancti myri christifideli ministretur quam primum secundum normam iuris particularis propriae Ecclesiae sui iuris.

Caput III De Divina Eucharistia

Can. 695 – In Eucharistica Liturgia per ministerium sacerdotis in persona Christi super oblationem Ecclesiae agentis perpetuatur virtute Spiritus Sancti, quod Ipse fecit in novissima Cena Dominus Jesus, qui discipulis dedit Corpus Suum in Cruce pro nobis oblaturum sanguinemque Suum pro nobis effusurum, verum mysticumque instaurans sacrificium, quo cruentum illud Crucis sacrificium cum gratiarum actione commemoratur, actuatur et ab Ecclesia participatur tum oblatione tum communione ad significandam et perficiendam unitatem populi Dei in aedificationem Corporis Sui, quod est Ecclesia.

Can. 696 – § 1. Potestatem celebrandi Divinam Liturgiam habent soli Episcopi et presbyteri.

§ 2. Diaconi ad servitium Episcopis et presbyteris praestandum ordinati cum ipsis proprio ministerio secundum praescripta librorum liturgicorum in celebratione Divinae Liturgiae artiorem partem habent.

§ 3. Ceteri christifideles virtute baptismi atque sancti myri chrismationis in celebrationem Divinae Liturgiae concurrentes modo in libris liturgicis vel iure particulari determinato in Sacrificio Christi actuose participant et quidem plenius, si ex eodem Sacrificio Corpus et Sanguinem Domini sumunt.

Can. 697 – § 1. Quod ad modum Divinam Liturgiam celebrandi spectat, utrum singillatim an in concelebratione facienda sit, prae oculis habeantur imprimis pastores christifidelium necessitates.

§ 2. Si tamen fieri potest, Divinam Liturgiam presbyteri una cum Episcopo praeside aut cum alio presbytero, qui primi celebrantis personam gerit, celebrent, cum ita opportune unitas sacerdotii ac sacrificii manifestetur; integrum tamen manet ius unius cuiusque sacerdotis Divinam Liturgiam singillatim celebrandi, non autem eodem tempore, quo in eadem ecclesia concelebratio habetur.

Can. 698 – Concelebratio inter Episcopos et presbyteros diversarum Ecclesiarum sui iuris iusta de causa praesertim caritatem fovendi atque unionem inter Ecclesias manifestandi gratia de Episcopi eparchialis licentia fieri potest omnibus praescripta librorum liturgicorum primi celebrantis sequentibus, remoto quolibet syncretismo liturgico et retentis optabiliter vestibus et insignibus propriae Ecclesiae sui iuris.

Can. 699 – Sacerdotes catholici vetiti sunt una cum sacerdotibus vel ministris aca-tholicis Divinam Liturgiam concelebrare.

Can. 700 – § 1. Sacerdos extraneus ad celebrandam Divinam Liturgiam non admittatur, nisi rectori ecclesiae litteras commendatitias sui Hierarchae exhibet aut alio modo ipsi rectori de eius probitate satis constat.

§ 2. Integrum est Episcopo eparchiali hac de re normas magis determinatas ferre ab omnibus sacerdotibus, etiam quomodocumque exemptis, servandas.

Can. 701 – Divina Liturgia omnibus diebus laudabiliter celebrari potest exceptis iis, qui secundum praescripta librorum liturgicorum Ecclesiae sui iuris, cui sacerdos ascriptus est, excluduntur.

Can. 702 – § 1. Sacerdos catholicus Divinam Liturgiam celebrare potest super altare cuiusvis ecclesiae catholicae.

§ 2. Ut sacerdos Divinam Liturgiam in ecclesia acatholicorum celebrare possit, licentia eget Hierarchae loci.

Can. 703 – § 1. In Divina Liturgia sacra dona, quae offeruntur, confici debent ex pane et vino, cui modica aqua miscenda est.

§ 2. Panis debet esse mere triticeus et recenter confectus ita, ut nullum sit periculum corruptionis.

§ 3. Vinum debet esse naturale de genimine vitis et non corruptum.

Can. 704 – § 1. Circa panis Eucharistici confectionem, preces a sacerdotibus ante celebrationem Divinae Liturgiae persolvendas, ieunium Eucharisticum servandum, vestes liturgicas, tempus et locum celebrationis et huiusmodi iure particulari uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris normae accurate statui debent.

§ 2. Iusta de causa remota tamen christifidelium admiratione alterius Ecclesiae sui iuris vestibus liturgicis et pane uti licet.

Can. 705 – Curent Hierarchae loci ac parochi, ut omni diligentia christifideles instruantur de obligatione Divinam Eucharistiam suscipiendi in periculo mortis necnon temporibus a laudabilissima consuetudine vel iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris statutis, praesertim vero tempore Paschali, in quo Christus Dominus Eucharistica Mysteria tradidit.

Can. 706 – § 1. Divinam Eucharistiam distribuit sacerdos vel iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris ita ferente etiam diaconus.

§ 2. Integrum est Synodo Episcoporum vel Consilio Hierarcharum oportunas normas statuere, secundum quas alii christifideles Divinam Eucharistiam distribuere possunt.

Can. 707 – Circa infantium in Divina Eucharistia participationem post baptismum et chrismationem sancti myri serventur opportunis adhibitis cautelis praescripta librorum liturgicorum propriae Ecclesiae sui iuris.

Can. 708 – Arcendi sunt a susceptione Divinae Eucharistiae publice indigni.

Can. 709 – § 1. Divina Eucharistia distribuenda est in celebratione Divinae Liturgiae, nisi iusta causa aliud suadet.

§ 2. Circa praeparationem participationis Divinae Eucharistiae per ieunium, preces aliaque opera christifideles fideliter normas Ecclesiae sui iuris, cui ascripti sunt, servent non solum intra fines territorii eiusdem Ecclesiae, sed, quatenus fieri potest, ubique terrarum.

Can. 710 – § 1. In ecclesiis, ubi cultus divinus publicus et saltem aliquoties in mense Divina Liturgia celebratur, Sancta Mysteria eucharistica custodiantur praesertim pro infirmis, praescriptis librorum liturgicorum propriae Ecclesiae sui iuris fideli-ter servatis, atque summa reverentia a christifidelibus adorentur.

§ 2. Custodia Divinae Eucharistiae est sub vigilantia ac moderamine Hierarchae loci.

Can. 711 – § 1. Sacerdotibus licet oblationes recipere, quae christifideles secundum probatum Ecclesiae morem pro celebratione Divinae Liturgiae ad proprias intentiones ipsis offerunt.

§ 2. Licet etiam, si ita fert legitima consuetudo, oblationes recipere pro Liturgia Praesanctificatorum et pro commemorationibus in Divina Liturgia.

Can. 712 – Firmo can. 1028 enixe commendatur, ut Episcopi eparchiales primum introducant, quatenus fieri potest, secundum quam solum eae oblationes occasione Divinae Liturgiae recipientur, quae a christifidelibus sua sponte fiunt; singuli vero sacerdotes libenter etiam sine ulla oblatione Divinam Liturgiam ad intentionem christifi- delium praecipue egentium celebrent.

Can. 713 – Sacerdotes, si oblationes ad Divinam Liturgiam celebrandam a christifidelibus alterius Ecclesiae sui iuris accipiunt, gravi obligatione tenentur de his oblationibus servandi normas illius Ecclesiae, nisi aliud constat ex parte offerentis.

Caput IV De sacramento paenitentiae

Can. 714 – In sacramento paenitentiae christifideles, qui peccatis post baptismum commissis ad Deum a Spiritu Sancto ducti corde convertuntur, dolore de peccatis moti propositum novae vitae ineuntes per ministerium sacerdotis, facta ipsi confessione et dignae satisfactionis acceptatione, veniam a Deo obtinent simulque cum Ecclesia, quam peccando vulneraverunt, reconciliantur atque ad susceptionem Divinae Euchari- stiae disponuntur.

Can. 715 – Qui gravis peccati sibi conscientia est, quam primum fieri potest, ad sa- cramentum paenitentiae accedat; omnibus vero christifidelibus enixe commendatur, ut frequenter vel saltem temporibus ieunii et paenitentiae in propria Ecclesia servandis hoc sacramentum suscipiant.

Can. 716 – § 1. Individualis et integra confessio atque absolutio solum consti-tuent modum ordinarium, quo christifidelis peccati gravis sibi conscius cum Deo et Ecclesia reconciliatur; sola impossibilitas physica vel moralis ab huiusmodi confessio-ne excusat, quo in casu aliis quoque modis reconciliatio haberi potest.

§ 2. Absolutio pluribus simul paenitentibus sine praevia individuali confessione ge-nerali modo impertiri non potest, nisi:

1º imminet periculum mortis et tempus non suppetit sacerdoti vel sacerdotibus ad ministrandum sacramentum paenitentiae singulis paenitentibus;

2º est gravis necessitas, videlicet si attento paenitentium numero sacerdotum copia praesto non est ad ministrandum singulis paenitentibus sacramentum paenitentiae in-tra congruum tempus ita, ut sine propria culpa gratia sacramentali aut susceptione Di-vinae Eucharistiae diu carere cogantur.

§ 3. Decernere, num detur talis gravis necessitas, competit Episcopo eparchiali, qui quidem generalibus quoque praescriptis collatis consilio cum Patriarchis et Episcopis eparchialibus aliarum Ecclesiarum in eodem territorio potestatem suam exercentibus casus talis necessitatis determinare potest.

§ 4. Ut christifidelis sacramentali absolutione una simul pluribus data frui possit, requiritur non tantum, ut sit rite dispositus, sed ut simul sibi proponat singillatim debi-to tempore confiteri peccata gravia, quae in praesens ita confiteri non potest.

Can. 717 – § 1. Sacramentum paenitentiae ministratur virtute ordinationis sacer-dotalis ab Episcopo vel presbytero.

§ 2. Episcopi omnes ubique terrarum hoc sacramentum ministrant valide et licite, nisi, ad liceitatem quod spectat, Episcopus eparchialis in casu speciali expresse renuit.

§ 3. Presbyteri vero ut valide agant, debent praeterea esse praediti facultate hoc sa-cramentum ministrandi, quae facultas confertur sive ipso iure sive speciali collatione ab auctoritate competenti facta.

§ 4. Presbyteri, qui hac facultate praediti sunt vi officii vel vi collationis Hierarchae loci eparchiae, cui ascripti sunt aut in qua domicilium habent, sacramentum paeniten-tiae valide ministrare possunt ubique terrarum quibuslibet christifidelibus, nisi quis Hierarcha loci in casu speciali expresse renuit; eadem facultate licite utuntur servatis normis ab Episcopo eparchiali latissimis necnon de licentia saltem praesumpta rectoris ec-clesiae vel, si de domo instituti vitae consecratae agitur, Superioris.

Can. 718 – § 1. Vi officii pro sua quiske dicione facultate sacramentum paeniten-tiae ministrandi praeditus est praeter Hierarcham loci etiam parochus aliasque, qui loco parochi est.

§ 2. Vi officii eadem facultate praeditus est omnis Superior instituti vitae consecra-tae iuris pontificii vel patriarchalis, si sacerdos est, erga sodales proprii instituti nec-non erga illos, qui diu noctuque in eius domo degunt.

Can. 719 – § 1. Soli Hierarchae loci competit facultatem sacramentum paenitentiae quibuslibet christifidelibus ministrandi speciali collatione conferre presbyteris quibuscumque.

§ 2. Superior instituti vitae consecratae, dummodo potestate regiminis exexecutiva praeditus sit, facultatem, de qua in can. 718, §2, conferre potest ad normam typici vel statutorum cuilibet sacerdoti.

Can. 720 – Omnis sacerdos quoslibet paenitentes in periculo mortis versantes valide et licite absolvere potest a quibusvis peccatis, etsi praesens est sacerdos facultate sacramentum paenitentiae ministrandi praeditus.

Can. 721 – § 1. Facultas sacramentum paenitentiae ministrandi ne revocetur nisi gravi de causa.

§ 2. Revocata hac facultate collata ab Hierarcha, de quo in can. 717, §4, presbyter eandem amittit ubique terrarum; revocata autem ab alia auctoritate competenti eandem amittit in dictione revocantis tantum.

§ 3. Haec facultas cessat quoque amissione officii aut amissione ascriptionis alicui eparchiae vel ammissione domicilii.

Can. 722 – In nonnullis casibus ad salutem animarum providendam opportuna esse potest limitatio facultatis a peccatis absolvendi atque eiusdem facultatis reservatio determinatae auctoritati; haec tamen fieri non possunt nisi de consensu Synodi Episcoporum vel Consilii Hierarcharum vel Sedis Apostolicae.

Can. 723 – § 1. Sedi Apostolicae reservatur absolvere a sequentibus peccatis:

1º directae violationis sigilli sacramentalis;

2º sollicitationis paenitentis in actu vel occasione vel praetextu confessionis ad peccatum contra castitatem;

3º absolutionis complicis in peccato contra castitatem.

§ 2. Episcopo eparchiali vero reservatur absolvere a peccato procreationis abortus effectu secuto.

Can. 724 – Quaevis reservatio absolutionis a peccato omni vi caret:

1º si confessionem peragit aegrotus, qui domo egredi non potest, vel sponsus matrimonii celebrandi causa;

2º si auctoritas competens petitam absolvendi facultatem denegavit aut prudenti confessarii iudicio facultas ab auctoritate competenti peti non potest sine gravi paenitentis incommodo vel sine periculo violationis sigilli sacramentalis;

3º extra fines territorii, in quo auctoritas reservans potestatem exercet.

Can. 725 – Absolutio complicis in peccato contra castitatem invalida est praeterquam in periculo mortis.

Can. 726 – Qui confitetur se falso confessarium innocentem apud auctoritatem ecclesiasticam denuntiavisse de delicto sollicitationis ad peccatum contra castitatem, ne absolvatur, nisi antea falsam denuntiationem formaliter retractavit et paratus est damnata, si quae habentur, reparare.

Can. 727 – Pro qualitate, gravitate et numero peccatorum, habita ratione paenitentis condicionis necnon eiusdem ad conversionem dispositionis, confessarius convenientem morbo afferat medicinam opportuna opera paenitentiae imponens.

Can. 728 – § 1. Sacramentale sigillum inviolabile est; quare caveat diligenter confessarius, ne verbo aut signo aut alio quovis modo et quavis de causa prodat aliquatenus paenitentem.

§ 2. Obligatione secretum servandi tenentur quoque interpres, si datur, necnon omnes alii, ad quos ex confessione notitia peccatorum quoquo modo pervenit.

Can. 729 – § 1. Omnino confessario prohibetur scientiae ex confessione acquisitiae usus cum paenitentis gravamine, etiam quovis revelationis periculo excluso.

§ 2. Qui in auctoritate est constitutus, notitia, quam de peccatis in confessione quovis tempore excepta habet, ad externum regimen nullo modo uti debet.

§ 3. Moderatores instituti educationis sacramentum paenitentiae suis alumnis ordinarie ne ministrent.

Can. 730 – Omnis, cui animarum cura vi munera est demandata, gravi tenetur obligatione providendi, ut sacramentum paenitentiae ministretur christifidelibus sibi commissis, qui opportune confiteri petunt, iisdemque occasio preebeatur accedendi ad confessionem individualem diebus ac horis in eorum commodum statutis.

Can. 731 – § 1. Locus proprius sacramentum paenitentiae celebrandi est ecclesia firmis praescriptis iuris particularis necnon legitimis consuetudinibus.

§ 2. Ob infirmitatem vel alia iusta de causa hoc sacramentum celebrari potest etiam extra locum proprium.

Caput V De unctione infirmorum

Can. 732 – § 1. Sacramentali infirmorum unctione a sacerdote cum oratione perfecta christifideles morbo gravi affecti cordeque contriti gratiam percipiunt, qua spe aeterni praemii roborati et a peccatis soluti ad emendationem vitae disponuntur et ad infirmitatem superandam patienter ve sifferendam adiuvantur.

§ 2. In Ecclesiis, in quibus mos est, ut sacramentum unctionis infirmorum a pluribus sacerdotibus simul ministretur, curandum est, ut, quatenus fieri potest, hic mos servetur.

Can. 733 – Christifideles unctionem infirmorum libenter susciant, quandocumque graviter aegrotant; curent autem animarum pastores et infirmorum propinqui, ut tempore opportuno hoc sacramento infirmi subleventur.

Can. 734 – § 1. Unctionem infirmorum valide ministrant omnes et soli sacerdotes.
§ 2. Unctionem infirmorum ministrare pertinet ad parochum, vicarium paroeciale atque omnes alios sacerdotes circa illos, quorum cura ipsis ex officio commissa est; de licentia saltem praesumpta praedictorum quilibet sacerdos hoc sacramentum licite ministrare potest, in casu necessitatis vero etiam debet.

Can. 735 – Christifideles graviter aegrotantes, qui sensus vel usum rationis amiserunt, praesumuntur velle sibi hoc sacramentum ministrari in periculo mortis vel etiam ad iudicium sacerdotis alio tempore.

Can. 736 – Oleum in sacramento unctionis infirmorum adhibendum debet esse benedictum et quidem, nisi aliud fert ius particulare propriae Ecclesiae sui iuris, ab ipso sacerdote, qui sacramentum ministrat.

Can. 737 – Unctiones verbis, ordine et modo praescriptis in libris liturgicis accurate peragantur; in casu tamen necessitatis sufficit una unctio cum propria formula.

Caput VI De sacra ordinatione

Can. 738 – Per sacramentalem ordinationem ab Episcopo peractam Spiritus Sancti operante virtute ministri sacri constituuntur, qui munere et potestate a Christo Domino Apostolis suis concreditis adaugentur et in variis gradibus fruuntur Evangelium annuntiandi, populum Dei pascendi et sanctificandi.

Art. I De sacrae ordinationis ministro

Can. 739 – Solus Episcopus sacram ordinationem ministrat manuum impositione et oratione ab Ecclesia praescripta.

Can. 740 – Ordinatio episcopalnis reservatur ad normam iuris Romano Pontifici, Patriarchae vel Metropolitae ita, ut nulli Episcopo liceat quemquam ordinare Episcopum, nisi antea constat de legitimo mandato.

Can. 741 – § 1. Episcopus ordinetur ab Episcopis tribus excepto casu extremae necessitatis.

§ 2. Episcopus secundus et tertius, si adesse non possunt Episcopi eiusdem Ecclesiae sui iuris ac primus Episcopus ordinans, possunt esse alterius Ecclesiae sui iuris.

Can. 742 – Candidatus ad diaconatum vel presbyteratum a proprio Episcopo eparchiali ordinetur aut ab alio Episcopo cum legitimis litteris dimissoriis.

Can. 743 – § 1. Episcopus eparchialis proprius, quod attinet ad sacram ordinacionem eius, qui alicui eparchiae ascribatur, est Episcopus eparchiae, in qua candidatus habet domicilium, aut eparchiae, pro cuius servitio candidatus se devovere velle scripto declaravit; quod attinet ad sacram ordinationem eius, qui alicui eparchiae iam est ascriptus, est Episcopus illius eparchiae.

§ 2. Candidatum sibi subditum alii Ecclesiae sui iuris ascriptum Episcopus eparchialis ordinare non potest nisi de licentia Sedis Apostolicae; si vero de candidato agitur, qui Ecclesiae patriarchali ascriptus est et intra fines territorii eiusdem Ecclesiae domicilium vel quasi-domicilium habet, hanc licentiam etiam Patriarcha concedere potest.

Can. 744 – In aliena eparchia Episcopus prohibetur sacram ordinationem celebrare sine licentia Episcopi eparchialis, nisi ius particulare alicuius Ecclesiae patriarchalis, ad Patriarcham quod attinet, aliud statuit.

Can. 745 – § 1. Litteras dimissorias firmis cann. 470, 534 et 557, §1 dare possunt:

1º Episcopus eparchialis proprius;

2º Administrator Ecclesiae patriarchalis atque de consensu consultorum eparchialium Administrator eparchiae.

§ 2. Administrator Ecclesiae patriarchalis litteras dimissorias ne concedat iis, qui a Patriarcha reiecti sunt, nec Administrator eparchiae iis, qui ab Episcopo eparchiali reiecti sunt.

Can. 746 – Litterae dimissoriae ne concedantur nisi habitis antea omnibus testimoniis, quae iure exiguntur.

Can. 747 – Litterae dimissoriae mitti possunt ab Episcopo eparchiali proprio ad quemlibet eiusdem Ecclesiae sui iuris Episcopum, non autem ad Episcopum alterius Ecclesiae ac ordinandus, nisi de licentia eorum, de quibus in can. 743, §2.

Can. 748 – Litterae dimissoriae possunt ab ipso concedente aut ab eius successore limitibus circumscribi aut revocari, sed semel concessae non extinguuntur resoluto iure concedentis.

Art. II De sacrae ordinationis subiecto

Can. 749 – Sacram ordinationem valide suscipere potest solus vir baptizatus et sancto myro chrismatus.

Can. 750 – Episcopus eparchialis et Superior maior nonnisi gravissima de causa, etsi occulta, possunt diacono sibi subdito ad presbyteratum destinato ascensum ad ipsum presbyteratum interdicere, salvo iure recursus ad normam iuris.

Can. 751 – Non licet aliquem quovis modo qualibet de causa ad ordines sacros suscipiendos cogere vel ad normam iuris idoneum ab iisdem suscipiendis avertere.

Can. 752 – Is, qui superiorem ordinem sacrum suscipere recusat, non potest valide prohiberi a suscepti ordinis sacrī exercitio, nisi impedimento canonico detinetur aliave gravis de iudicio Episcopi eparchialis vel Superioris maioris obest causa.

1º De requisitis in candidatis ad sacram ordinationem

Can. 753 – § 1. Ut quis licite ordinari possit, requiruntur:

1º mores atque qualitates physicae et psychicae ordini sacro suscipiendo congruentes;

2º aetas iure praescripta;

3º debita scientia;

4º ordinum inferiorum susceptio ad normam iuris particularis;

5º interstitiorum iure particulari praescriptorum observatio.

§ 2. Requiritur praeterea, ne candidatus impeditus sit ad normam can. 757.

Can. 754 – § 1. Aetas praescripta ad diaconatum est vicesimus tertius annus expletus, ad presbyteratum vicesimus quartus expletus fimo iure particulari proiectio rem aetatem exigente.

§ 2. Dispensatio ultra annum ab aetate iure communi praescripta reservatur Patriarchae, si de candidato agitur, qui domicilium vel quasi-domicilium intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis habet; secus Sedi Apostolicae.

Can. 755 – § 1. Diaconum ordinare licet tantum post feliciter expletum quartum curriculi studiorum philosophico-theologicorum annum, nisi Synodus Episcoporum vel Consilium Hierarcharum aliud statuit.

§ 2. Si vero de candidato ad sacerdotium non destinato agitur, ipsum diaconum ordinare licet tantum post feliciter expletum tertium annum studiorum, de quibus in can. 352; si vero forte in posterum ad sacerdotium admittitur, antea studia theologica opportune completere debet.

Can. 756 – Candidatus ad ordinem diaconatus vel presbyteratus, ut licite ordinetur, Episcopo eparchiali proprio aut Superiori maiori declarationem tradere debet propria manu subscriptam, qua testificatur se sua sponte ac libere ordinem sacrum et obligaciones eidem ordini adnexas suscepturum atque se ministerio ecclesiastico perpetuo mancipaturum esse, simul petens, ut ad ordinem sacrum suscipiendum admittatur.

2º De impedimentis suscipiendi vel exercendi ordines sacros

Can. 757 – § 1. A suscipiendis ordinibus sacris sunt impediti:

1º qui aliqua forma laborat amentiae alteriusve infirmitatis psychicae, qua consultis peritis inhabilis iudicatur ad ministerium rite implendum;

2º qui delictum apostasiae, haeresis aut schismatis commisit;

3º qui matrimonium, etiam civile tantum, attentavit, sive ipse vinculo matrimoniali aut ordine sacro aut voto publico perpetuo castitatis a matrimonio celebrando impeditus, sive cum muliere matrimonio valido coniuncta aut eodem voto ligata;

4º qui voluntarium homicidium perpetravit aut abortum procuravit effectu secuto omnesque positive cooperantes;

5º qui se ipsum vel alium graviter et dolose mutilavit vel sibi vitam adimere tentavit;

6º qui actum ordinis posuit constitutis in ordine episcopatus vel presbyteratus reservatum vel eodem carens vel ab eius exercitio poena aliqua canonica prohibitus;

7º qui officium vel administrationem gerit clericis vetitam, cuius rationem reddere debet, donec deposito officio et administratione atque rationibus redditis liber factus est;

8º neophytus, nisi iudicio Hierarchae sufficienter probatus est.

§ 2. Actus, ex quibus impedimenta, de quibus in §1, nn. 2 - 6 oriuntur possunt, illa non pariunt, nisi fuerunt peccata gravia et externa post baptismum perpetrata.

Can. 758 – Ab exercendis ordinibus sacris sunt impediti:

1º qui impedimento ordines sacros suscipiendi, dum affectus fuit, illegitime ordines sacros suscepit;

2º qui delicta vel actus commisit, de quibus in can. 757, §1, nn. 2 - 6 ;

3º qui amentia aliave infirmitate psychica, de qua in can. 757, §1, n. 1, afficitur, donec Hierarcha consulto perito eiusdem ordinis sacri exercitium permisit.

Can. 759 – Impedimenta suscipiendi vel exercendi ordines sacros iure particulari statui non possunt; consuetudo vero novum impedimentum inducens aut impedimento iure communī statuto contraria reprobatur.

Can. 760 – Ignorantia impedimentorum ab eisdem non eximit.

Can. 761 – Impedimenta multiplicantur ex diversis ipsorum causis, non autem ex repetita eadem causa, nisi agitur de impedimento ex homicidio voluntario aut ex procurato abortu effectu secuto.

Can. 762 – § 1. Episcopus eparchialis vel Hierarcha instituti vitae consecratae potest sibi subditos dispensare ab impedimentis suscipiendi vel exercendi ordines sacros sequentibus exceptis:

1º si factum, quo impedimentum innititur, ad forum iudiciale deductum est;

2º ab impedimentis, de quibus in can. 757, §1, nn. 2 - 4.

§ 2. Dispensatio ab his impedimentis reservatur Patriarchae circa candidatos vel clericos, qui domicilium vel quasi-domicilium intra fines territorii Ecclesiae, cui praest, habent; secus Sedi Apostolicae.

§ 3. Eadem potestas dispensandi competit cuilibet confessario in casibus occultis urgentioribus, in quibus auctoritas competens adiri non potest et periculum imminet gravis damni vel infamiae, sed ad hoc dumtaxat, ut paenitentes ordines sacros iam susceptos exercere licite possint firmo onere adeundi quam primum eandem auctoritatem.

Can. 763 – § 1. In precibus ad obtinendam dispensationem omnia impedimenta indicanda sunt; dispensatio generalis vero valet etiam pro impedimentis bona fide reticitiis iis exceptis, de quibus in can. 757, §1, n. 4, aliisve ad forum iudiciale deductis, non autem pro reticitiis mala fide.

§ 2. Si agitur de impedimento ex voluntario homicidio aut ex procurato abortu, etiam numerus delictorum ad validitatem dispensationis exprimendus est.

§ 3. Dispensatio generalis ab impedimentis suscipiendi ordines sacros valet pro omnibus ordinibus.

Art. III De iis quae sacrae ordinationi praemitti debent

Can. 764 – § 1. Auctoritas, quae candidatum ad sacram ordinationem admittit, obtineat:

1º declarationem, de qua in can. 756, necnon testimonium ultimae sacrae ordinatio-
nis aut, si de prima sacra ordinatione agitur, etiam testimonium baptismi et chrismati-
onis sancti myri;

2º si candidatus est matrimonio iunctus, testimonium matrimonii et consensum uxori
ris scripto datum;

3º testimonium de peractis studiis;

4º testimoniales litteras rectoris seminarii vel Superioris instituti vitae consecratae
aut presbyteri, cui candidatus extra seminarium commendatus erat, de bonis eiusdem
candidati moribus;

5º testimoniales litteras, de quibus in can. 766, §3;

6º testimoniales litteras, si id expedire iudicat, aliorum Episcoporum eparchialium
vel Superiorum institutorum vitae consecratae, ubi candidatus per aliquod tempus
commoratus est, de candidati qualitatibus deque eius libertate ab omni impedimento
canonico.

§ 2. Haec documenta asserventur in archivo eiusdem auctoritatis.

Can. 765 – Episcopus ordinans cum legitimis litteris dimissoriis, quibus asseritur
candidatum ad ordinem sacrum suscipiendum idoneum esse, potest huic attestacioni
acquiescere, sed non tenetur; si vero pro sua conscientia censet candidatum non esse
idoneum, eum ne ordinet.

Can. 766 – § 1. Nomina candidatorum ad ordines sacros publice nota fiant in ecclesia paroeciali uniuscuiusque candidati ad normam iuris particularis

§ 2. Omnes christifideles obligatione tenentur impedimenta, si qua noverunt, Episcopo eparchiali vel parocho ante sacram ordinationem revelandi.

§ 3. Parocho, qui publicationem peragit, et etiam alii presbytero, si id expedire videatur, Episcopus eparchialis committat, ut de candidatorum moribus et vita a personis fide dignis diligenter exquirat et testimoniales litteras ipsam investigationem et publicationem referentes ad curiam mittat.

§ 4. Episcopus eparchialis alias investigationes, etiam privatas, si id opportunum iudicat, facere ne omittat.

Can. 767 – Omnis candidatus ad sacram ordinationem recessu spirituali vacet modo iure particulari determinato.

Art. IV De sacrae ordinationis tempore, loco, adnotatione et testimonio

Can. 768 – Sacrae ordinationes cum christifidelium quam maxima frequentia celebrentur in ecclesia die dominico vel festo, nisi iusta causa aliud suadet.

Can. 769 – § 1. Celebrata sacra ordinatione nomina singulorum ordinatorum ac Episcopi ordinantis, locus et dies sacrae ordinationis adnotentur in speciali libro in archivo curiae eparchialis asservando.

§ 2. Singulis ordinatis det Episcopus ordinans authenticum sacrae ordinationis susceptae testimonium, qui, si ab Episcopo cum litteris dimissoriis ordinati sunt, illud proprio Episcopo eparchiali vel Superiori maiori exhibeant pro sacrae ordinationis adnotatione in speciali libro in archivo asservando.

Can. 770 – Episcopus eparchialis aut Superior maior notitiam sacrae ordinationis uniuscuiusque diaconi mittat ad parochum, apud quem ordinati baptismus adnotatus est.

Caput VII De matrimonio

Can. 771 – § 1. Matrimoniale foedus, a Creatore conditum Eiusque legibus instructum, quo vir et mulier irrevocabili consensu personali totius vitae consortium inter se constituunt, indole sua naturali ad bonum coniugum ac ad filiorum generationem et educationem ordinatur.

§ 2. Ex Christi institutione matrimonium validum inter baptizatos eo ipso est sacramentum, quo coniuges ad imaginem indefectibilis unionis Christi cum Ecclesia a Deo uniuntur gratiaque sacramentali veluti consecrantur et roborantur.

§ 3. Essentiales matrimonii proprietates sunt unitas et indissolubilitas, quae in matrimonio inter baptizatos specialem obtinent firmitatem ratione sacramenti.

Can. 772 – Omnes possunt matrimonium inire, qui iure non prohibentur.

Can. 773 – Matrimonium gaudet favore iuris; quare in dubio standum est pro validitate matrimonii, donec contrarium probatum est.

Can. 774 – Matrimonium baptizati regitur iure non solum divino, sed etiam canonico salva competentia civilis potestatis circa mere civiles eiusdem matrimonii effectus.

Can. 775 – In matrimonio ineundo inter partem catholicam et partem baptizatam acatholicam aut partem non baptizatam, quod attinet ad impedimenta, quae non sunt iuris divini, ius proprium utriusque partis servetur, nisi iuri divino contrarium est.

Can. 776 – Si Ecclesia iudicare debet de validitate matrimonii initi inter personas, quae legibus matrimonialibus mere ecclesiasticis non tenentur, normae sequentes servandae sunt:

1º quod attinet ad impedimenta, quae non sunt iuris divini, attendendum est ius, quo ipsae tenentur;

2º quod attinet ad formam celebrationis matrimonii Ecclesia agnoscit quamlibet formam iure praescriptam vel admissam, cui partes tempore celebrationis matrimonii subiectae erant, dummodo consensus expressus sit forma publica et, si una saltem pars est christifidelis alicuius Ecclesiae orientalis acatholicae, matrimonium ritu sacro celebratum sit.

Can. 777 – § 1. Sponsalia, quae laudabiliter matrimonio praemittuntur ex antiquissima Ecclesiarum orientalium traditione, reguntur iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris.

§ 2. Ex matrimonii promissione non datur actio ad petendam matrimonii celebrationem; datur tamen ad reparationem damnorum, si qua debetur.

Art. I De cura pastorali et de iis, quae matrimonii celebrationi praemitti debent

Can. 778 – § 1. Pastores animarum obligatione tenentur curandi, ut christifideles ad statum matrimonialem praeparentur:

1º praedicatione et catechesi iuvenibus et adultis aptata, quibus christifideles de significatione matrimonii christiani deque obligationibus coniugum inter se et erga filios instituantur;

2º instructione sponsorum personali ad matrimonium, qua sponsi ad novum statum disponantur.

§ 2. Enixe commendatur sponsis catholicis, ut in matrimonio celebrando Divinam Eucharistiam suscipiant.

§ 3. Celebrato vero matrimonio pastores animarum auxilium coniugibus praebeant, ut foedus coniugale fideliter servantes atque tuentes ad sanctiorem in dies plenioremque in familia vitam ducendam perveniant.

Can. 779 – Iure particulari uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris, collatis consiliis cum Episcopis eparchialibus aliarum Ecclesiarum sui iuris in eodem territorio potestatem suam exercentibus, statuantur normae de examine sponsorum et de aliis mediis ad investigationes, praecipue quod ad baptismum et ad statum liberum spectat, quae ante matrimonium peragendae sunt, quibus diligenter observatis procedi potest ad matrimonii celebrationem.

Can. 780 – § 1. Pastores animarum obligatione tenentur pro temporum locorumque necessitatibus omnia pericula a matrimonio invalide ac illicite celebrando remediis opportunis arcendi; ideo, antequam matrimonium celebratur, constare debet nihil eius validae ac licitae celebrationi obstare.

§ 2. In periculo mortis, si aliae probationes haberi non possunt, sufficit, nisi contraria assunt indicia, affirmatio sponsorum, si casus fert, etiam iurata, se baptizatos esse et nullo detineri impedimento.

Can. 781 – Omnes christifideles obligatione tenentur impedimenta, si qua noverunt, parocho aut Hierarchae loci ante matrimonii celebrationem revelandi.

Can. 782 – Parochus, qui investigationes peregit, de harum exitu statim per authenticum documentum certiorem faciat parochum, cuius est matrimonium benedicare.

Can. 783 – Si quod dubium post accuratas investigationes adhuc superest de exsistente impedimenti, parochus rem ad Hierarcham loci deferat.

Can. 784 – Etsi matrimonium de cetero valide celebrari potest, sacerdos praeter alios casus iure definitos sine licentia Hierarchae loci ne benedicat:

- 1º matrimonium vagorum;
- 2º matrimonium, quod ad normam legis civilis agnosci vel iniri non potest;
- 3º matrimonium eius, qui obligationibus tenetur naturalibus erga tertiam partem filiosve ex praecedenti unione cum illa parte ortos;
- 4º matrimonium filii familias minoris insciis aut invitis parentibus;
- 5º matrimonium eius, qui sententia ecclesiastica vetitur transire ad novum matrimonium, nisi quasdam condiciones implet;
- 6º matrimonium eius, qui publice catholicam fidem abiecit, etsi ad Ecclesiam vel Communitem ecclesiale acatholicam non transit; Hierarcha loci vero hoc in casu licentiam ne concedat nisi servatis cann. 809 et 810 congrua congruis referendo.

Art. II De impedimentis dirimentibus in genere

Can. 785 – § 1. Impedimentum dirimens personam inhabilem reddit ad matrimonium valide celebrandum.

§ 2. Impedimentum, etsi ex alterutra tantum parte se habet, matrimonium tamen reddit invalidum.

Can. 786 – Publicum censetur impedimentum, quod probari in foro externo potest; secus est occultum.

Can. 787 – Iure particulari alicuius Ecclesiae sui iuris impedimenta matrimonium dirimentia ne statuantur nisi gravissima de causa, collatis consiliis cum Episcopis eparchialibus aliarum Ecclesiarum sui iuris, quorum interest, et consulta Sede Apostolica.

Can. 788 – Consuetudo novum impedimentum inducens aut impedimentis existentibus contraria reprobatur.

Can. 789 – § 1. Hierarcha loci christifidelibus sibi subditis ubicumque commorantibus necnon ceteris christifidelibus propriae Ecclesiae sui iuris intra fines territorii eparchiae actu degentibus vetare potest matrimonium in casu speciali, sed ad tempus tantum, gravi de causa eaque perdurante.

§ 2. Si de Hierarcha loci agitur, qui intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis potestatem suam exercet, Patriarcha tali vetito clausulam dirimentem addere potest; ceteris in casibus vero sola Sedes Apostolica.

Can. 790 – § 1. Hierarcha loci christifideles sibi subditos ubicumque commorantes necnon ceteros christifideles propriae Ecclesiae sui iuris ascriptos et intra fines territorii eparchiae actu degentes dispensare potest ab impedimentis iuris ecclesiastici sequentibus exceptis:

1º ordinis sacri;

2º voti publici perpetui castitatis in instituto religioso emissi, nisi agitur de congregationibus iuris eparchialis;

3º coniugidii.

§ 2. Dispensatio ab his impedimentis reservatur Sedi Apostolicae; Patriarcha vero dispensare potest ab impedimentis coniugidii et voti publici perpetui castitatis in congregationibus cuiusvis condicionis iuridicæ emissi.

§ 3. Numquam datur dispensatio ab impedimento consanguinitatis in linea recta aut in secundo gradu lineae collateralis.

Can. 791 – § 1. Urgente mortis periculo Hierarcha loci christifideles sibi subditos ubicumque commorantes necnon ceteros christifideles intra fines territorii eparchiae actu degentes dispensare potest a forma in celebratione matrimonii servanda et ab omnibus et singulis impedimentis iuris ecclesiastici sive publicis sive occultis excepto impedimento ordinis sacri sacerdotii.

§ 2. In iisdem rerum adjunctis et solum in casibus, in quibus ne Hierarcha loci quidem adiri potest, eandem dispensandi potestatem habent parochus, alias sacerdos facultate matrimonium benedicendi praeditus et sacerdos catholicus, de quo in can. 827, §2; confessarius vero eandem potestatem habet, si agitur de impedimento occulto, pro foro interno sive intra sive extra actum sacramentalis confessionis.

§ 3. Hierarcha loci censetur adiri non posse, si tantum alio modo quam per epistolam vel personalem accessum id fieri potest.

Can. 792 – § 1. Si impedimentum detegitur, dum iam omnia parata sunt ad matrimonium celebrandum nec matrimonium sine probabili gravis mali periculo deferri potest, donec ab auctoritate competenti dispensatio obtenta est, potestatem dispensandi ab omnibus impedimentis, iis exceptis, de quibus in can. 790, §1, nn. 1 et 2, habent Hierarcha loci et, dummodo casus sit occultus, omnes, de quibus in can. 791, §2, servatis condicionibus ibidem praescriptis.

§ 2. Haec potestas valet etiam ad matrimonium convalidandum, si idem periculum est in mora nec tempus suppetit adeundi auctoritatem competentem.

Can. 793 – Sacerdotes, de quibus in cann. 791, §2 et 792, §1, de concessa dispensatione vel convalidatione pro foro externo Hierarcham loci statim certiores faciant eaque adnotetur in libro matrimoniorum.

Can. 794 – Nisi aliud fert rescriptum Sedis Apostolicae aut intra limites eorum competentiae Patriarchae vel Hierarchae loci, dispensatio in foro interno non sacramentali concessa ab impedimento occulto adnotetur in archivio secreto curiae eparchialis nec alia dispensatio pro foro externo est necessaria, etsi postea occultum impedimentum publicum evasit.

Art. III De impedimentis in specie

Can. 795 – § 1. Vir ante decimum sextum aetatis annum expletum, mulier ante decimum quartum item expletum matrimonium valide celebrare non possunt.

§ 2. Integrum est iuri particulari alicuius Ecclesiae sui iuris aetatem superiorem ad licitam matrimonii celebrationem statuere.

Can. 796 – § 1. Impotentia coeundi antecedens et perpetua sive ex parte viri sive ex parte mulieris sive absoluta sive relativa matrimonium ex ipsa eius natura dirimit.

§ 2. Si impedimentum potentiae dubium est sive dubio iuris sive dubio facti, matrimonium non est impediendum nec stante dubio nullum declarandum.

Can. 797 – § 1. *Invalide matrimonium attentat, qui vinculo tenetur prioris matrimonii.*

§ 2. *Etsi prius matrimonium invalidum, nullum aut solutum est qualibet ex causa, non licet aliud matrimonium celebrare, antequam de prioris invaliditate, nullitate aut solutione legitime et certo constat.*

Can. 798 – § 1. *Matrimonium cum non baptizatis valide celebrari non potest.*

§ 2. *Si pars tempore celebrati matrimonii tamquam baptizata communiter habebatur aut eius baptismus erat dubius, praesumenda est ad normam can. 773 validitas matrimonii, donec certo probatum est alteram partem baptizatam esse, alteram vero non baptizatam.*

§ 3. *Circa condiciones dispensandi applicentur cann. 809 et 810.*

Can. 799 – *Invalide matrimonium attentat, qui in ordine sacro est constitutus.*

Can. 800 – *Invalide matrimonium attentat, qui votum publicum perpetuum castitatis in instituto religioso emisit.*

Can. 801 – *Cum persona abducta vel saltem retenta intuitu matrimonii cum ea celebrandi matrimonium valide celebrari non potest, nisi postea illa ab abducente vel reteniente separata et in loco tuto ac libero constituta matrimonium sua sponte eligit.*

Can. 802 – *Matrimonium valide celebrare non possunt, qui perdurante valido matrimonio saltem unius eorum adulterium inter se consummaverunt et fidem sibi mutuo dederunt de matrimonio celebrando vel ipsum matrimonium, etiam civile tantum, attentaverunt.*

Can. 803 – § 1. *Qui intuitu matrimonii cum certa persona celebrandi eius coniugi vel proprio coniugi mortem intulit, invalide hoc matrimonium attentat.*

§ 2. *Invalide quoque matrimonium inter se attentant, qui mutua opera physica vel morali mortem coniugi intulerunt.*

Can. 804 – § 1. *In linea recta consanguinitatis matrimonium invalidum est inter omnes ascendentibus et descendentes.*

§ 2. *In linea collateralibus invalidum est usque ad quartum gradum inclusive.*

§ 3. *Numquam matrimonium permittatur, si quod subest dubium, num partes sint consanguineae in aliquo gradu lineae rectae aut in secundo gradu lineae collateralis.*

§ 4. *Impedimentum consanguinitatis non multiplicatur.*

Can. 805 – § 1. *Affinitas matrimonium dirimit in quolibet gradu lineae rectae et in secundo gradu lineae collateralis.*

§ 2. *Impedimentum affinitatis non multiplicatur.*

Can. 806 – Impedimentum publicae honestatis oritur ex matrimonio invalido vel nullo post instauratam vitam communem aut ex notorio vel publico concubinatu et matrimonium dirimit in primo gradu lineae rectae inter virum et consanguineas mulieris itemque inter mulierem et viri consanguineos.

Can. 807 – § 1. Ex baptismo inter patrimum et baptizatum eiusque parentes oritur spiritualis cognatio, quae matrimonium dirimit.

§ 2. Si iteratur baptismus sub condicione, cognatio spiritualis non oritur, nisi iterum idem patrinus adhibitus est.

Art. IV De matrimonii mixtis

Can. 808 – Matrimonium inter duas personas baptizatas, quarum altera est catholica, altera vero acatholica, sine praevia auctoritatis competentis licentia prohibitum est.

Can. 809 – Licentiam iusta de causa concedere potest Hierarcha loci; eam vero ne concedat nisi impletis condicionibus, quae sequuntur:

1º pars catholica declaret se paratam esse pericula a fide deficiendi removere atque sinceram promissionem praestet se omnia pro viribus facturam esse, ut omnes filii in Ecclesia catholica baptizentur et educentur;

2º de his promissionibus a parte catholica faciendis altera pars tempestive certior fiat ita, ut constet ipsam vere conscientiam esse promissionis et obligationis partis catholicae;

3º ambae partes edoceantur de finibus et proprietatibus essentialibus matrimonii a neutro sponso excludendis.

Can. 810 – Iure particulari uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris statuatur modus, quo hae declarationes et promissiones, quae semper requiruntur, facienda sint, et modus definitur, quo de ipsis et in foro externo constet et pars acatholica certior fiat.

Can. 811 – Hierarchae loci aliique animarum pastores curent, ne coniugi catholico et filiis ex matrimonio mixto natis auxilium spirituale desit ad eorum obligationes conscientiae implendas, atque coniuges adiuvent ad vitae coniugalis et familiaris unitatem fovendam.

Art. V De consensu matrimoniali

Can. 812 – § 1. Consensus matrimonialis est actus voluntatis, quo vir et mulier foedere irrevocabili se mutuo tradunt et accipiunt ad constituendum matrimonium.

§ 2. Consensus matrimonialis nulla humana potestate suppleri potest.

Can. 813 – Sunt incapaces matrimonii celebrandi:

- 1º qui sufficienti rationis usu carent;
- 2º qui laborant gravi defectu discretionis iudicij circa iura et obligationes matrimoniales essentiales mutuo tradenda et acceptanda;
- 3º qui ob causas naturae psychicae obligationes matrimonii essentiales assumere non possunt.

Can. 814 – Ut consensus matrimonialis haberi possit, necesse est, ut matrimonium celebrantes saltem non ignorent matrimonium esse consortium permanens inter virum et mulierem ordinatum ad filios cooperatione aliqua sexuali procreandam.

Can. 815 – § 1. Error in persona invalidum reddit matrimonium.

§ 2. Error in qualitate personae, etsi dat causam matrimonio, matrimonium non dimit, nisi haec qualitas directe et principaliter intenditur.

Can. 816 – Qui matrimonium celebrat deceptus dolo ad obtinendum consensum patrato circa aliquam alterius partis qualitatem, quae sua natura consortium vitae coniugalnis graviter perturbare potest, invalide celebrat.

Can. 817 – Error circa matrimonii unitatem vel indissolubilitatem aut sacramentalis dignitatem, dummodo non determinet voluntatem, non vitiat consensum matrimoniale.

Can. 818 – Scientia aut opinio nullitatis matrimonii consensum matrimoniale non necessario excludit.

Can. 819 – § 1. Internus animi concensus praesumitur conformis verbis vel signis in celebrando matrimonio adhibitis.

§ 2. Sed si alterutra vel utraque pars positivo voluntatis actu excludit matrimonium ipsum vel matrimonii essentiale aliquod elementum vel essentiale aliquam proprietatem, invalide matrimonium celebrat.

Can. 820 – Invalidum est matrimonium celebratum ob vim vel metum gravem ab extrinseco etiam inconsulto incussum, a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium.

Can. 821 – Matrimonium sub condicione valide celebrari non potest.

Can. 822 – Etsi matrimonium invalide ratione impedimenti vel defectus formae celebratum est, consensus praestitus praesumitur perseverare, donec de eius revocatione constat.

Art. VI De forma celebrationis matrimonii

Can. 823 – § 1. Ea tantum matrimonia valida sunt, quae celebrantur ritu sacro coram parocho vel Hierarcha loci vel sacerdote, cui ab alterutro collata est facultas matrimonium benedicendi, et duobus saltem testibus secundum tamen praescripta canonum, qui sequuntur, et salvis exceptionibus, de quibus in cann. 827 et 828, §2.

§ 2. Sacer hic censetur ritus ipso interventu sacerdotis assistentis et benedicentis.

Can. 824 – § 1. Hierarcha loci et parochus capta possessione canonica officii, dum legitime officio funguntur, intra fines sui territorii ubique valide benedicunt matrimonium, sive sponsi sunt subditi sive, dummodo alterutra saltem pars sit ascripta propriae Ecclesiae sui iuris, non subditi.

§ 2. Hierarcha et parochus personalis vi officii matrimonium solummodo eorum, quorum saltem alteruter sibi subditus est, intra fines suae dicionis valide benedicunt.

§ 3. Patriarcha ipso iure facultate praeditus est servatis de iure servandis matrimonia per se ipsum benedicendi ubique terrarum, dummodo alterutra saltem pars ascripta sit Ecclesiae, cui praeest.

Can. 825 – § 1. Hierarcha loci et parochus, dum legitime officio funguntur, possunt sacerdotibus cuiusvis Ecclesiae sui iuris facultatem conferre, intra fines sui territorii determinatum matrimonium benedicendi.

§ 2. Facultatem generalem vero matrimonia benedicendi conferre potest solus Hierarcha loci firmo can. 300, §2.

§ 3. Collatio facultatis matrimonia benedicendi, ut valida sit, determinatis sacerdotibus expresse immo, si de facultate generali agitur, scripto conferri debet.

§ 4. Ecclesia vero supplet facultatem matrimonia benedicendi sive specialem sive generalem sacerdoti collatam, quae ob aliquod vitium non est valida.

Can. 826 – § 1. Hierarcha loci vel parochus matrimonium licite benedicunt:

1º postquam sibi constitut de domicilio vel quasi-domicilio vel menstrua commoratione aut, si de vago agitur, actuali commoratione alterutrius sponsi in loco matrimonii;

2º habita, si hae condiciones desunt, licentia Hierarchae vel parochi domicilii vel quasi-domicilii alterutrius partis, nisi iusta causa excusat;

3º in loco quoque exclusivo alterius Ecclesiae sui iuris, nisi Hierarcha, qui in hoc loco potestatem suam exercet, expresse renuit.

§ 2. Matrimonium coram sponsi parocho celebretur, nisi vel ius particulare aliud fert vel iusta causa excusat.

Can. 827 – § 1. Si haberi vel adiri non potest sine gravi incommodo sacerdos ad normam iuris competens, celebrare intendentis verum matrimonium illud valide ac licite coram solis testibus celebrare possunt:

1º in mortis periculo;

2º extra mortis periculum, dummodo prudenter praevideatur earum rerum condicionem esse per mensem duraturam.

§ 2. In utroque casu, si praesto est alius sacerdos, etsi acatholicus, ille, si fieri potest, vocetur, ut matrimonium benedicat salva matrimonii validitate coram solis testibus.

§ 3. Si matrimonium celebratum est coram solis testibus, coniuges a sacerdote quam primum benedictionem matrimonii suscipere ne neglegant.

Can. 828 – § 1. Forma in celebratione matrimonii iure praescripta servanda est, si saltem alterutra pars matrimonium celebrantium in Ecclesia catholica baptizata vel in eandem recepta est.

§ 2. Si vero pars catholica alicui Ecclesiae orientali sui iuris ascripta matrimonium celebrat cum parte, quae ad Ecclesiam orientalem acatholicam pertinet, forma celebrationis matrimonii iure praescripta servanda est tantum ad liceitatem; ad validitatem autem requiritur benedictio sacerdotis servatis aliis de iure servandis.

Can. 829 – Dispensatio a forma iure praescripta reservatur Sedi Apostolicae vel Patriarchae, qui eam ne concedat nisi gravissima de causa.

Can. 830 – Extra casum necessitatis in matrimonii celebratione serventur praescripta librorum liturgicorum et legitimae consuetudines.

Can. 831 – § 1. Ad matrimonium valide celebrandum necesse est, ut partes sint praesentes una simul et consensum matrimoniale mutuo exprimant.

§ 2. Matrimonium per procuratorem ideo valide celebrari non potest, nisi iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris aliud statuitur, quo in casu etiam de condicionibus, sub quibus tale matrimonium celebrari potest, providendum est.

Can. 832 – § 1. Celebrato matrimonio parochus loci celebrationis vel is, qui eius vices gerit, etsi neuter matrimonium benedixit, quam primum adnotet in libro matrimoniorum nomina coniugum, sacerdotis benedicentis ac testium, locum et diem celebrati matrimonii, dispensationem, si casus fert, a forma vel ab impedimentis eiusque auctorem una cum impedimento eiusque gradu, facultatem matrimonium benedicendi collatam atque alia secundum modum a proprio Episcopo eparchiali praescriptum.

§ 2. Praeterea parochus in libro baptizatorum quoque adnotet coniugem tali die in sua paroecia matrimonium celebravisse; si vero coniux alibi baptizatus est, parochus testimonium matrimonii mittat per se vel per curiam eparchialem ad parochum, apud quem coniugis baptismus adnotatus est, nec acquiescat, donec notitiam de adnotatione matrimonii in libro baptizatorum recepit.

§ 3. Si matrimonium ad normam can. 827 celebratum est, sacerdos, si illud benedixit, secus testes et coniuges curare debent, ut celebratio matrimonii in praescriptis libris quam primum adnotetur.

Can. 833 – § 1. Permissio matrimonii secreti ab Hierarcha loci gravi et urgenti de causa concedi potest et secumfert gravem obligationem secretum servandi ex parte Hierarchae loci, parochi, sacerdotis facultate matrimonium benedicendi praediti, testimoniis et alterius coniugis altero non consentiente divulgationi.

§ 2. Obligatio secretum servandi ex parte Hierarchae loci cessat, si grave scandalum aut gravis erga matrimonii sanctitatem iniuria ex secreti observantia imminet.

§ 3. Matrimonium secreto celebratum in speciali tantummodo libro in archivio secreto curiae eparchialis asservando adnotetur, nisi gravissima causa obstat.

Can. 834 – Vetita est ante vel post canonicam celebrationem alia eiusdem matrimonii celebratio religiosa ad matrimonialem consensum praestandum vel renovandum; item vetita est celebratio religiosa, in qua et sacerdos catholicus et minister a catholicis partium consensum exquirunt.

Can. 835 – Si matrimonium vel convalidatur pro foro externo vel nullum declaratur vel legitime praeterquam morte solvitur, parochus loci celebrationis matrimonii certior fieri debet, ut adnotatio in libris matrimoniorum et baptizatorum fiat.

Can. 836 – § 1. Matrimonium celebretur in ecclesia paroeciali aut de licentia Hierarchae loci vel parochi in alio loco sacro; in aliis autem locis celebrari non potest nisi de licentia Hierarchae loci.

§ 2. Circa tempus celebrationis matrimonii servandae sunt normae iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris statutae.

Art. VII De matrimonii effectibus

Can. 837 – Ex matrimonio oriuntur inter coniuges aequa iura et obligationes circa ea, quae ad consortium vitae coniugalis pertinent.

Can. 838 – Parentes ius primarium et obligationem gravissimam habent filiorum educationem physicam, religiosam, moralem, socialem et culturalem pro viribus curandi.

Art. VIII De matrimonii convalidatione

1º De convalidatione simplici

Can. 839 – § 1. Ad convalidandum matrimonium invalidum ob impedimentum dirimens requiritur, ut cessest impedimentum vel ab eodem dispensemetur et consensum renovet saltem pars impedimenti conscientia.

§ 2. Haec renovatio requiritur ad validitatem convalidationis, etsi initio utraque pars consensum praestitit nec postea revocavit.

Can. 840 – Renovatio consensus debet esse novus voluntatis actus in matrimonium, quod pars renovans scit aut opinatur ab initio invalidum vel nullum fuisse.

Can. 841 – § 1. Si impedimentum est publicum, consensus ab utraque parte renovandus est forma iure praescripta.

§ 2. Si impedimentum est occultum, satis est, ut consensus renovetur privatim et secreto; a parte quidem impedimenti conscientia, dummodo altera in consensu praestito perseveret, aut ab utraque parte, si impedimentum est utriusque parti notum.

Can. 842 – § 1. Matrimonium invalidum ob defectum consensus convalidatur, si pars, quae non consensit, iam consentit, dummodo consensus ab altera parte praestitus perseveret.

§ 2. Si defectus consensus probari non potest, satis est, ut pars, quae non consensit, privatim et secreto consensum praestet.

§ 3. Si defectus consensus probari potest, necesse est, ut consensus renovetur forma iure praescripta.

Can. 843 – Matrimonium invalidum vel nullum ob defectum formae, ut validum fiat, celebrari denuo debet forma iure praescripta.

2º De sanatione in radice

Can. 844 – § 1. Matrimonii invalidi vel nulli sanatio in radice est eiusdem sine renovatione consensus convalidatio ab auctoritate competenti concessa secumferens dispensationem ab impedimento, si adest, atque a forma iure praescripta, si servata non est, necnon retrotractionem effectuum canonorum ad praeteritum.

§ 2. Convalidatio fit a momento concessionis gratiae; retrotractio vero intellegitur facta ad momentum celebrationis matrimonii, nisi aliter in concessione expresse caveatur.

Can. 845 – § 1. Sanatio matrimonii in radice valide concedi potest etiam alterutra vel utraque parte inscia.

§ 2. Sanatio in radice ne concedatur nisi gravi de causa et, nisi probabile est partes in vita coniugali perseverare velle.

Can. 846 – § 1. Matrimonium invalidum vel nullum sanari potest, dummodo consensus utriusque partis perseveret.

§ 2. Matrimonium invalidum ob impedimentum iuris divini valide sanari non potest, nisi postquam impedimentum cessavit.

Can. 847 – § 1. Si in utraque vel alterutra parte deest consensus, matrimonium non potest valide sanari in radice, sive consensus ab initio defuit, sive ab initio praestitus postea revocatus est.

§ 2. Si vero consensus ab initio quidem defuit, sed postea praestitus est, sanatio concedi potest a momento praestiti consensus.

Can. 848 – Patriarcha et Episcopus eparchialis concedere possunt sanationem in radice in singulis casibus, si validitati matrimonii obstat defectus formae iure praescriptae vel aliquod impedimentum, a quo ipsi dispensare possunt, et, si impletae sunt condiciones, de quibus in can. 809, in casibus iure praescriptis; in ceteris casibus sanatio in radice concedi potest a sola Sede Apostolica.

Art. IX De separatione coniugum

Iº De dissolutione vinculi

Can. 849 – Matrimonii vinculum sacramentale matrimonio consummato nulla humana potestate nullaque causa praeterquam morte dissolvi potest.

Can. 850 – § 1. Matrimonium initum a duobus non baptizatis solvitur ex privilegio paulino in favorem fidei partis, quae baptismum suscepit, ipso iure, si novum matrimonium ab eadem parte celebratur, dummodo pars non baptizata discedat.

§ 2. Discedere censetur pars non baptizata, si non vult pacifice cohabitare cum parte baptizata sine contumelia Creatoris, nisi haec post baptismum susceptum iustum illi dedit discedendi causam.

Can. 851 – § 1. Ut pars baptizata novum matrimonium valide celebret, pars non baptizata interpellari debet, num:

1º velit et ipsa baptismum suscipere;

2º saltem velit cum parte baptizata pacifice cohabitare sine contumelia Creatoris.

§ 2. Haec interpellatio post baptismum fieri debet; sed Hierarcha loci gravi de causa permittere potest, ut interpellatio ante baptismum fiat, immo ab interpellatione dispensare sive ante sive post baptismum, si modo procedendi saltem summario et extra-iudiciali constat eam fieri non posse aut fore inutilem.

Can. 852 – § 1. Interpellatio fit regulariter de auctoritate Hierarchae loci partis conversae, a quo concedenda sunt alteri coniugi indutiae ad respondendum, si eas petivit, eo tamen monito, ut indutis inutiliter praeterlapsis eius silentium pro responsione negativa habeatur.

§ 2. Interpellatio etiam privatim facta ab ipsa parte conversa valet, immo est licita, si forma superius praescripta servari non potest.

§ 3. In utroque casu de interpellatione facta deque eiusdem exitu in foro externo legitime constare debet.

Can. 853 – Pars baptizata ius habet novum matrimonium celebrandi cum parte catholica, si:

- 1º altera pars negative interpellationi respondit;
- 2º interpellatio legitime omissa est;
- 3º pars non baptizata, sive iam interpellata sive non, antea perseverans in pacifica cohabitatione postea sine iusta causa discessit, quo in casu vero interpellatio ad normam cann. 851 et 852 praemittenda est.

Can. 854 – § 1. Non baptizatus, qui plures uxores non baptizatas simul habet, suscepto in Ecclesia catholica baptismō, si ei durum est cum earum prima permanere, unam ex illis ceteris dimissis retinere potest; idem valet de muliere baptizata, quae plures maritos non baptizatos simul habet.

§ 2. In hoc casu matrimonium forma iure praescripta celebrandum est servatis etiam aliis de iure servandis.

§ 3. Hierarcha loci condicione morali, sociali, oeconomica locorum et personarum prae oculis habitis curet, ut eorum, qui dimissi sunt, necessitatibus satis provisum sit secundum normas iustitiae, caritatis et aequitatis.

Can. 855 – Non baptizato, qui suscepto in Ecclesia catholica baptismō cum coniuge non baptizato ratione captivitatis vel persecutionis cohabitationem restaurare non potest, aliud matrimonium celebrare licet, etsi altera pars baptismum interea suscepit, firmo can. 849.

Can. 856 – Matrimonium inter personas, quarum una saltem baptizata non est, solvi potest a Romano Pontifice in favorem fidei.

Can. 857 – In re dubia privilegium fidei gaudet favore iuris.

Can. 858 – Matrimonium non consummatum solvi potest iusta de causa a Romano Pontifice utraque parte rogante vel alterutra, etsi altera est invita.

2º De separatione manente vinculo

Can. 859 – § 1. Enixe commendatur, ut coniux caritate motus et boni familiae sollicitus veniam non abnuat comparti adulterae atque coniugalem convictum non disruptat; si vero eiusdem culpam expresse aut tacite non condonavit, ius ipsi est solvendi coniugalem convictum, nisi in adulterium consensit aut eidem causam dedit vel ipse quoque adulterium commisit.

§ 2. Tacita condonatio habetur, si coniux innocens, postquam de adulterio certior factus est, sua sponte cum altero coniuge maritali affectu conversatus est; praesumitur vero, si per sex menses coniugalem convictum servavit neque auctoritatem ecclesiasticam vel civilem de re adiit.

§ 3. Si coniux innocens sua sponte coniugalem convictum solvit, debet intra sex menses causam separationis deferre ad auctoritatem competentem, quae omnibus inspectis adjunctis perpendat, num coniux innocens adduci potest, ut culpam condonet et separationem non protrahat.

Can. 860 – § 1. Si alteruter coniugum culpabiliter vitam communem coniugi vel filiis periculosam aut nimis duram reddit, alteri legitimam praebet causam discedendi decreto Hierarchae loci et etiam propria auctoritate, si periculum est in mora.

§ 2. Iure particulari alicuius Ecclesiae sui iuris aliae cause pro moribus populorum et locorum circumstantiis statui possunt.

§ 3. In omnibus casibus causa separationis cessante coniugalis convictus restaurandus est, nisi ab auctoritate competenti aliud statuitur.

Can. 861 – Instituta separatione coniugum opportune semper cavendum est de debita filiorum sustentatione et educatione.

Can. 862 – Coniux innocens laudabiliter alterum coniugem ad coniugalem convictionem rursus admittere potest, quo in casu iuri separationis renuntiat.

Caput VIII De sacramentalibus, de locis et de temporibus sacris, de cultu Sanctorum, de voto et de iureiurando

Art. I De sacramentalibus

Can. 863 – Per sacramentalia, quae sacra sunt signa, quibus in sacramentorum imitationem effectus praesertim spirituales significantur et ex Ecclesiae impetracione obtainiuntur, homines ad praecipuum sacramentorum effectum suscipiendum disponuntur et varia vitae adjuncta sanctificantur. Circa sacramentalia serventur normae iuris particularis singularum Ecclesiarum sui iuris.

Art. II De locis sacris

Can. 864 – Loca sacra, quae ad cultum divinum destinantur, nonnisi de licentia Episcopi eparchialis erigi possunt, nisi aliud expresse iure communi statuitur.

1º De ecclesiis

Can. 865 – Ecclesia est aedes exclusive cultui divino dedicata consecratione vel benedictione.

Can. 866 – Nulla aedes ad ecclesiam destinata aedificetur sine expresso Episcopi eparchialis consensu scripto dato firmis cann. 435, §1 et 507, §2.

Can. 867 – § 1. Consecratione dedicentur ecclesiae cathedrales et, si fieri potest, ecclesiae paroeciales, ecclesiae monasteriorum et ecclesiae domui religiosae adnexae.

§ 2. Consecratio reservatur Episcopo eparchiali, qui potest alio Episcopo facultatem ad hanc consecrationem conferre; de peracta consecratione vel benedictione ecclesiae redigatur documentum in archivo curiae eparchialis asservandum.

Can. 868 – § 1. Arcendum est ab ecclesiis, quid a loci sanctitate absonum est.

§ 2. Curent omnes, ad quos pertinet, ut in ecclesiis illa munditia servetur, quae dominum Dei decet, mediaque securitatis adhibeantur ad res sacras et pretiosas tuendas.

Can. 869 – § 1. Si qua ecclesia nullo modo amplius ad cultum divinum adhiberi potest et possilitas non datur eam reficiendi, ab Episcopo eparchiali in usum profanum non sordidum redigi potest.

§ 2. Si aliae graves causae suadent, ut aliqua ecclesia ad cultum divinum amplius non adhibeatur, Episcopus eparchialis eam in usum profanum non sordidum redigere potest consulto consilio presbyterali, de consensu eorum, qui iura in eandem sibi legitime vindicant, et, dummodo animarum bonum nihil inde detrimenti capiat.

2º De exsequiis ecclesiasticis et de coemeteriis

Can. 870 – Exsequiis ecclesiasticis, quibus Ecclesia defunctis spiritualem opem impetrat, eorum corpora honorat simulque vivis spei solacium affert, omnes christifices et catechumeni defuncti donari debent, nisi iisdem iure privati sunt.

Can. 871 – § 1. Concedi possunt exequiae ecclesiasticae acatholicis baptizatis de prudenti Hierarchae loci iudicio.

§ 2. Parvuli, quos parentes baptizare intendebant, aliique, qui aliquo modo Ecclesiae propinqui videbantur, sed antequam baptismum susceperunt, decesserunt, exsequiis ecclesiasticis item de prudenti Hierarchae loci iudicio donari possunt.

§ 3. Illis, qui proprii cadaveris cremationem elegerunt, nisi constat eos talem electionem fecisse rationibus ductos christianaे vitae adversis, concedendae sunt exequiae ecclesiasticae eo tamen modo celebratae, ut non lateat Ecclesiam corporum sepulturam anteponere et scandalum vitetur.

Can. 872 – Exequiis ecclesiasticis privandi sunt, nisi ante mortem aliqua dede-
runt paenitentiae signa, peccatores, quibus eaedem non sine publico christifidelium
scandalo concedi possunt.

Can. 873 – § 1. Ius est Ecclesiae catholicae possidendi propria coemeteria.

§ 2. Coemeteria Ecclesiae propriā, ubi fieri potest, habeantur vel saltem spatia in
coemeteriis civilibus christifidelibus defunctis destinata alterutra benedicenda; si vero
haec obtineri non possunt, occasione exsequiarum tumulus benedicatur.

§ 3. In ecclesiis defuncti ne sepeliantur reprobata contraria consuetudine, nisi de iis
agitur, qui Patriarchae, Episcopi vel Exarchi fuerunt.

§ 4. Paroeciae, monasteria ceteraque instituta religiosa propria coemeteria habere
possunt.

Can. 874 – § 1. In exsequiarum ecclesiasticarum celebratione omnis personarum
acceptio vitetur.

§ 2. Curent Hierarchae loci, ne oblationes exigantur occasione exsequiarum eccl-
esiasticarum solum eas oblationes permittentes, quae a christifidelibus sua sponte fiunt.

Can. 875 – Expleta tumulatione adnotatio in libro defunctorum fiat ad normam
iuris particularis.

Art. III De diebus festis et paenitentiae

Can. 876 – § 1. Dies festos et paenitentiae omnibus Ecclesiis orientalibus commu-
nes constituere, transferre aut supprimere solius est supremae Ecclesiae auctoritatis.

§ 2. Dies festos et paenitentiae alicuius Ecclesiae sui iuris constituere, transferre aut
supprimere competit etiam auctoritati, cuius est ius particulare eiusdem Ecclesiae sta-
tuere, debita tamen habita ratione aliarum Ecclesiarum sui iuris et firmo can. 39, §1.

Can. 877 – § 1. Christifideles obligatione tenentur diebus dominicis et festis Divi-
nam Liturgiam participandi aut secundum praescripta vel legitimam consuetudinem
propriae Ecclesiae sui iuris celebrationem laudum divinarum.

§ 2. Quo facilius christifideles hanc obligationem implere possint, statuitur tempus
utile decurrere inde a vesperis vigiliae usque ad finem diei dominicae vel festi.

§ 3. Enixe commendatur christifidelibus, ut his diebus immo frequentius vel etiam
cottidie Divinam Eucharistiam suscipiant.

§ 4. Abstineant christifideles his diebus ab illis operibus et negotiis, quae cultum
Deo reddendum, laetitiam diei Domini propriam aut debitam mentis ac corporis rela-
xationem impediunt.

Can. 878 – Diebus paenitentiae christifideles obligatione tenentur iejunium vel ab-
stinentiam servandi modo iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris statuto.

Can. 879 – § 1. Christifideles extra fines territorii propriae Ecclesiae sui iuris ver-
santes circa dies festos et paenitentiae ad normas in loco, ubi degunt, vigentes se plene
conformare possunt.

§ 2. In familiis, in quibus parentes diversis Ecclesiis sui iuris ascripti sunt, circa dies
festos et paenitentiae normas unius vel alterius Ecclesiae observare licet.

Art. IV De cultu Sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum

Can. 880 – Ad sanctificationem populi Dei fovendam Ecclesia speciali et filiali
christifidelium venerationi commendat Beatam Mariam semper Virginem, Dei Ma-
trem, quam Christus hominum omnium Matrem constituit, atque verum et authenti-
cum promovet cultum aliorum Sanctorum, quorum quidem exemplo christifideles ae-
dificantur et intercessione sustentantur.

Can. 881 – Cultu publico eos tantum servos Dei venerari licet, qui auctoritate Ec-
clesiae inter Sanctos relati sunt.

Can. 882 – Firma maneat praxis in ecclesiis sacras icones et imagines venerationi
christifidelium proponendi modo et ordine iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris
statuendis.

Can. 883 – § 1. Icones vel imagines pretiosae, id est vetustate aut arte praestantes
in ecclesiis venerationi christifidelium expositae, in aliam ecclesiam transferri vel alien-
ari non possunt nisi de consensu scripto dato Hierarchae, qui in eandem ecclesiam
potestatem suam exercet, firmis cann. 1049 - 1057.

§ 2. Hae icones vel imagines etiam ne restaurentur nisi de consensu scripto dato
eiusdem Hierarchae, qui, antequam eum concedit, peritos consulat.

Can. 884 – § 1. Sacras reliquias vendere prohibetur.

§ 2. Insignes reliquiae, icones vel imagines, quae in aliqua ecclesia magna populi
veneratione honorantur, non possunt valide quoquo modo alienari neque in aliam ec-
clesiam perpetuo transferri nisi de consensu Sedis Apostolicae aut Patriarchae dato de
consensu Synodi permanentis firmo can. 1052.

§ 3. Circa restaurationem harum iconarum vel imaginum servetur can. 883, §2.

Art. V De voto et de iurejurando

Can. 885 – § 1. Votum, promissio scilicet deliberata ac libera Deo facta de bono possibili et meliore, ex virtute religionis impleri debet.

§ 2. Voti sunt capaces omnes congruentem rationis usum habentes, nisi iure prohibentur.

§ 3. Votum ex metu gravi et iniuste incusso vel ex dolo emissum ipso iure nullum est.

§ 4. Votum est publicum, si nomine Ecclesiae a legitimo Superiori ecclesiastico acceptatur; secus privatum.

Can. 886 – Votum neminem obligat ratione sui nisi emittentem.

Can. 887 – Cessat votum lapsu temporis ad finiendam obligationem appositi, mutatione substantiali materiae promissae, deficiente condicione, a qua votum pendet, aut eiusdem causa finali, dispensatione, commutatione.

Can. 888 – Qui potestatem in voti materiam habet, potest voti obligationem tamdiu suspendere, dum voti impletio sibi praeiudicium affert.

Can. 889 – § 1. A votis privatis sibi subditos iusta de causa dispensare potest, dummodo dispensatio ne laedat ius aliis quaesitum, omnis Hierarcha; Hierarcha loci vero dispensare potest a votis etiam privatis omnes christifideles propriae Ecclesiae sui iuris intra fines territorii eparchiae actu degentes.

§ 2. Haec dispensatio sub eadem condicione sed pro foro interno tantum concedi potest a quolibet confessario.

Can. 890 – Vota ante professionem monasticam vel religiosam emissa suspenduntur, dum vovens in monasterio, ordine vel congregazione permanet.

Can. 891 – Iusiurandum, id est invocatio Nominis divini in testem veritatis, coram Ecclesia praestari potest tantummodo in casibus iure statutis; secus nullum parit canonicum effectum.

Titulus XVII

De baptizatis acatholicis ad plenam communionem cum Ecclesia catholica convenientibus

Can. 892 – Iis, qui in Ecclesiis vel Communitatibus acatholicis ecclesialibus baptizati sunt et ad plenam communionem cum Ecclesia catholica convenire sua sponte pertinent, sive agitur de singulis sive de coetibus, nihil ultra imponatur oneris quam ea, quae necessaria sunt.

Can. 893 – Christifidelis alicuius Ecclesiae orientalis acatholicae in Ecclesiam catholicam recipiendus est cum sola professione fidei catholicae, praemissa praeparatione doctrinali et spirituali pro sua cuiusque condicione.

Can. 894 – § 1. Episcopum alicuius Ecclesiae orientalis acatholicae in Ecclesiam catholicam recipere potest praeter Romanum Pontificem etiam Patriarcha de consensu Synodi Episcoporum vel Metropolita Ecclesiae metropolitanae sui iuris de consensu Consilii Hierarcharum.

§ 2. Ius recipiendi in Ecclesiam catholicam quemlibet alium spectat ad Hierarcham loci vel, si ita fert ius particulare, etiam ad Patriarcham.

§ 3. Ius recipiendi in Ecclesiam catholicam singulos laicos spectat quoque ad parochum, nisi iure particulari prohibetur.

Can. 895 – Clericus alicuius Ecclesiae orientalis acatholicae ad plenam communionem cum Ecclesia catholica conveniens potest proprium ordinem sacrum exercere secundum normas ab auctoritate competenti statutas; Episcopus autem potestatem regiminis valide exercere non potest nisi de assensu Romani Pontificis, Collegii Episcoporum capitisi.

Can. 896 – § 1. Qui decimum quartum aetatis annum nondum explevit, ne recipiatur renitentibus parentibus.

§ 2. Si ex eiusdem receptione gravia praevidentur incommoda vel Ecclesiae vel ipso, receptio differatur, nisi mortis periculum imminet.

Can. 897 – Si acatholici, qui non ad aliquam Ecclesiam orientalem pertinent, in Ecclesiam catholicam recipiuntur, servandae sunt normae supra datae congrua congruis referendo, dummodo sint valide baptizati.

Titulus XVIII

De oecumenismo seu de christianorum unitate fovenda

Can. 898 – Cum sollicitudo cunctorum christianorum unionis instaurandae ad totam Ecclesiam spectat, omnes christifideles, praesertim vero Pastores, debent pro ea a Domino optata Ecclesiae unitatis plenitudine orare et allaborare sollerter participando operi oecumenico Spiritus Sancti gratia favente suscitato.

Can. 899 – Ad Ecclesias orientales catholicas speciale pertinet munus unitatem inter omnes Ecclesias orientales fovendi, precibus imprimis, vitae exemplo, religiosa erga antiquas traditiones Ecclesiarum orientalium fidelitate, mutua et meliore cognitione, collaboratione ac fraterna rerum animorumque aestimatione.

Can. 900 – § 1. Incepta motus oecumenici in unaquaque Ecclesia sui iuris sedulo provehantur specialibus normis iuris particularis moderante ipsum motum Sede Apostolica Romana pro universa Ecclesia.

§ 2. Ad hunc finem habeatur in unaquaque Ecclesia sui iuris commissio peritorum de re oecumenica constituenda, si rerum adiuncta id suadent, collatis consiliis cum Patriarchis et Episcopis eparchialibus aliarum Ecclesiarum sui iuris, qui in eodem territorio potestatem suam exercent.

§ 3. Item Episcopis eparchialibus assit vel pro unaquaque eparchia vel, si id visum est, pro pluribus eparchiis consilium de motu oecumenico provehendo; in iis autem eparchiis, quae proprium consilium habere non possunt, unus saltem assit christifidelis ab Episcopo eparchiali nominatus cum speciali munere hunc motum provehendi.

Can. 901 – In opere oecumenico persolvendo praesertim aperto ac fidenti dialogo et inceptis cum aliis christianis communibus servanda est debita prudentia evitatis periculis falsi irenismi, indifferentismi necnon zeli immoderati.

Can. 902 – Quo clarius innotescat christifidelibus, quid reapse doceatur et tradatur ab Ecclesia catholica et ab aliis Ecclesiis vel Communitatibus ecclesialibus, diligenter operam dent praesertim praedicatores verbi Dei, ii, qui instrumenta communicacionis socialis moderantur, atque omnes, qui vires impendunt sive magistri sive moderatores in scholis catholicis, praesertim autem in institutis studiorum superiorum.

Can. 903 – Curent moderatores scholarum, nosocomiorum ceterorumque similium institutorum catholicorum, ut alii christiani ea frequentantes vel ibi degentes a propriis ministris adiumentum spirituale consequi et sacramenta suscipere possint.

Can. 904 – Optandum est, ut christifideles catholici servatis normis de communicatione in sacris quodvis negotium, in quo cum aliis christianis cooperari possunt, non seorsum, sed coniunctim persolvant, cuiusmodi sunt opera caritatis ac socialis iustitiae, defensio iurium fundamentalium hominis, promotio pacis, dies commemorationis pro patria, festa nationalia.

Titulus XIX

De personis et de actibus iuridicis

Caput I De personis

Art. I De personis physicis

Can. 905 – § 1. Persona, quae duodevicesimum aetatis annum explevit, maior est; infra hanc aetatem minor.

§ 2. Minor ante plenum septennium dicitur infans et censetur non sui compos; ex pleto autem septennio usum rationis habere praesumitur.

§ 3. Quicumque usu rationis habitu caret, censetur non sui compos et infantibus assimilatur.

Can. 906 – § 1. Persona maior plenum habet suorum iurium exercitium.

§ 2. Persona minor in exercitio suorum iurium potestati parentum vel tutorum subest iis exceptis, in quibus minores lege divina aut iure canonico ab eorum potestate exempti sunt; ad constitutionem tutorum quod attinet, serventur praescripta iuris civilis, nisi iure communi vel particulari propriae Ecclesiae sui iuris aliter cavetur et firmiter iure Episcopi eparchialis tutores, si opus est, per se ipsum constituendi.

Can. 907 – Persona dicitur peregrinus in eparchia diversa ab illa, in qua domicilium vel quasi-domicilium habet; dicitur vero vagus, si nullibi domicilium vel quasi-domicilium habet.

Can. 908 – § 1. Domicilium acquiritur ea in territorio alicuius paroeciae aut saltem eparchiae commoratione, quae aut coniuncta est cum animo ibi perpetuo manendi, si nihil inde avocat, aut ad quinquennium completum est protracta.

§ 2. Quasi-domicilium acquiritur ea in territorio alicuius paroeciae aut saltem eparchiae commoratione, quae aut coniuncta est cum animo ibi manendi saltem per tres menses, si nihil inde avocat, aut ad tres menses reapse est protracta.

Can. 909 – Sodales institutorum religiosorum necnon societatum vitae communis ad instar religiosorum domicilium acquirunt in loco, ubi sita est domus, cui ascribuntur; quasi-domicilium in loco, ubi eorum commoratio ad tres saltem menses est protracta.

Can. 910 – Coniuges commune habeant domicilium vel quasi-domicilium; iusta de causa vero uterque habere potest proprium domicilium vel quasi-domicilium.

Can. 911 – § 1. Minor necessario retinet domicilium et quasi-domicilium illius, cuius potestati subditus est; infantia egressus potest etiam quasi-domicilium proprium acquirere atque legitime ad normam iuris civilis emancipatus etiam proprium domicilium.

§ 2. Quicumque alia ratione quam minoritate in tutelam vel curatelam legitime traditus est, domicilium et quasi-domicilium habet tutoris vel curatoris.

Can. 912 – § 1. Et per domicilium et per quasi-domicilium suum quisque proprium Hierarcham loci et parochum Ecclesiae sui iuris, cui ascriptus est, sortitur, nisi aliter iure communi cavetur.

§ 2. Parochus proprius illius, qui non habet nisi eparchiale domicilium vel quasi-domicilium, est parochus loci, ubi actu commoratur.

§ 3. Proprius vagi Hierarcha loci et parochus est eius Ecclesiae parochus et Hierarcha loci, ubi vagus actu commoratur.

§ 4. Si deest parochus pro christifidelibus alicuius Ecclesiae sui iuris, horum Episcopus eparchialis designet parochum alterius Ecclesiae sui iuris, qui eorum curam tamquam parochus proprius suscipiat, de consensu vero Episcopi eparchialis parochi designandi.

§ 5. In locis, ubi nec exarchia pro christifidelibus alicuius Ecclesiae sui iuris erecta est, tamquam proprius eorundem christifidelium Hierarcha habendus est Hierarcha loci firmo can. 100; si vero plures sunt, ille habendus est tamquam proprius, quem designavit Sedes Apostolica vel, si de christifidelibus alicuius Ecclesiae patriarchalis agitur, Patriarcha de assensu Sedis Apostolicae.

Can. 913 – Domicilium et quasi-domicilium amittitur discessione a loco cum animo non revertendi salvis cann. 909 et 911.

Can. 914 – Consanguinitas computatur per lineas et gradus:

1º in linea recta tot sunt gradus, quot personae stipite dempto;

2º in linea collateralı tot sunt gradus, quot personae in utroque tractu stipite dempto.

Can. 915 – § 1. Affinitas oritur ex matrimonio valido ac viget inter alterutrum coniugem et consanguineos alterius.

§ 2. Qua linea et quo gradu aliquis alterutrius coniugis est consanguineus, alterius est affinis.

Art. II De personis iuridicis

Can. 916 – In Ecclesia praeter personas physicas sunt etiam personae iuridicae, sive sunt universitates personarum sive universitates rerum, subiecta scilicet in iure canonico iurium et obligationum, quae earum indoli congruunt.

Can. 917 – Personae iuridicae constituuntur in finem missioni Ecclesiae congruentem aut ex ipso iuris praescripto aut ex speciali competentis auctoritatis ecclesiasticae concesione per decretum data.

Can. 918 – Universitas personarum in personam iuridicam erigi non potest nisi saltem ex tribus personis physicis constat.

Can. 919 – § 1. Quaelibet persona iuridica ex speciali auctoritatis ecclesiasticae concesione erecta habere debet propria statuta ab auctoritate, quae ad eandem personam iuridicam erigendam competens est, approbata.

§ 2. Firmo iure communi in statutis, ut approbari possint, de sequentibus magis in specie providendum est:

1º de fine specifico personae iuridicae;

2º de natura personae iuridicae;

3º cui competit moderatio personae iuridicae et quomodo exercenda sit;

4º quis in foro ecclesiastico et civili personam iuridicam repraesentet;

5º cui competit de bonis personae iuridicae disponere et quisnam sit executor in casu extinctionis personae iuridicae, divisionis in plures personas iuridicas vel conjunctionis cum aliis iuridicis personis, servatis semper offerentium voluntatibus nec non iuribus quaeasitis.

§ 3. Antequam statuta approbata sunt, persona iuridica valide agere non potest.

Can. 920 – § 1. Persona iuridica natura sua perpetua est; tamen extinguitur, si ab auctoritate competenti supprimitur vel si facto per centum annorum spatium esse desiit.

§ 2. Persona iuridica supprimi potest nonnisi gravi de causa consultis eiusdem moderatoribus et servatis, quae in statutis de casu suppressionis praescribuntur.

Can. 921 – Salvis casibus iure communi expressis:

1º Patriarchae est consulta Synodo permanenti supprimere personas iuridicas ab ipso erectas vel approbatas; de consensu vero Synodi Episcoporum Patriarcha quamcumque personam iuridicam supprimere potest illis exceptis, quae a Sede Apostolica erectae vel approbatae sunt;

2º Episcopi eparchialis est consulto collegio consultorum eparchialium illas personas iuridicas supprimere, quas ipse erexit, nisi ab auctoritate superiori approbatae sunt;

3º in ceteris casibus, qui personas iuridicas erigit, eas supprimere valide non potest, nisi consensus auctoritatis superioris accedit.

Can. 922 – § 1. Si vel unum ex personae iuridicae membris superest et tamen ea secundum statuta esse non desiit, exercitium omnium iurium eiusdem personae iuridicae illi membro competit.

§ 2. Persona iuridica numero membrorum voce activa fruentium destituta, quae ad normam iuris ad actus collegiales exercendos requiruntur, speciali curae auctoritatis competentis committitur; auctoritas haec, nisi aliter iure cautum est, consultis membris voce activa fruentibus actus collegiales supplere debet.

§ 3. Actus non collegiales, ad quos alicuius personarum coetus interventus ad normam iuris ad validitatem requiritur, confirmatione eiusdem auctoritatis ad validitatem indigent.

Can. 923 – § 1. Nisi aliter iure cautum est, bona et iura personae iuridicae, quae membris caret, illius auctoritatis cura conservari, administrari vel exerceri debent, cui in casu extinctionis de ipsis statuere competit; haec auctoritas debet ad normam iuris fideli impletioni providere onerum, quae illa bona gravant, necnon curare, ut fundatorum vel oblatorum voluntas adamussim servetur.

§ 2. Ascriptio membrorum huius personae iuridicae salvis normis iuris ab illa auctoritate fieri potest et secundum casus debet, cui eiusdem personae immediata cura competit; idem servetur, si membra, quae remanent, ascriptionis peragenda iure incapacia sunt.

§ 3. Nominatio administratorum universitatis rerum, si ad normam iuris fieri non potest, ad auctoritatem immediate superiorum devolvitur; eidem auctoritati onus incumbit administrationis ad normam §1, donec idoneum administratorem nominavit.

Can. 924 – Diviso territorio personae iuridicae ita, ut vel illius pars alii personae iuridicae uniatur vel distincta persona iuridica pro parte dismembrata erigatur, etiam bona communia, quae in commodum totius territorii erant destinata, et debita, quae pro toto territorio contracta erant, ab auctoritate, cui divisio competit, ex bono et aequo dividi debent salvis omnibus et singulis obligationibus itemque salvis piorum fundatorum vel oblatorum voluntatibus, iuribus legitime quaesitis ac statutis, quibus persona iuridica regitur.

Can. 925 – Extincta persona iuridica eius bona fiunt personae iuridicae immediate superioris salvis semper fundatorum vel oblatorum voluntatibus, iuribus legitime quaesitis ac statutis, quibus extincta persona iuridica regebatur.

Can. 926 – Ad actus collegiales quod attinet, nisi aliud expresse iure statutum est:

1º id vim habet iuris, quod praesente quidem maiore parte eorum, qui convocari debent, placuit parti absolute maiori eorum, qui sunt praesentes; si vero suffragia aequalia fuerunt, praeses suo voto paritatem dirimat;

2º si vero iura quaesita singulorum tanguntur, consensus uniuscuiusque eorum requiritur;

3º circa electiones servetur can. 952.

Caput II De actibus iuridicis

Can. 927 – § 1. Ad validitatem actus iuridici requiritur, ut a persona habili et competenti sit positus atque in eodem assint, quae actum ipsum essentialiter constituunt, necnon sollemnia et requisita iure ad validitatem actus imposita.

§ 2. Actus iuridicus circa sua elementa externa ad normam iuris positus praesumitur validus.

Can. 928 – § 1. Actus iuridicus positus ex vi ab extrinseco personae illata, cui ipsa nequaquam resistere potuit, pro nullo habetur.

§ 2. Actus iuridicus positus ex alia vi vel metu gravi et iniuste incusso aut ex dolo valet, nisi aliter iure cavetur; sed potest per sententiam iudicis rescindi sive ad petitionem partis laesae eiusve in iure successorum sive ex officio.

Can. 929 – Actus iuridicus positus ex ignorantia aut ex errore, qui versatur circa id, quod eius substantiam constituit, aut qui recidit in condicionem sine qua non, nullus est; secus valet, nisi aliter iure cavetur, sed actus iuridicus ex ignorantia aut ex errore positus locum dare potest actioni rescissoriae ad normam iuris.

Can. 930 – § 1. Si iure statuitur ad actum iuridicum ponendum auctoritatem indigere consensu aut consilio aliquarum personarum, etsi singularum:

1º si consensus exigitur, invalidus est actus iuridicus auctoritatis consensum earum personarum non exquirientis aut contra earum vel alicuius votum agentis;

2º si consilium exigitur, invalidus est actus iuridicus auctoritatis easdem personas non consulentis; auctoritas, etsi non tenetur ad earundem votum accedendi, tamen sine praevaleenti ratione suo iudicio aestimanda ab earundem voto praeferenti concordine discedat.

§ 2. Si iure statuitur ad actum iuridicum ponendum auctoritatem indigere consensu aut consilio alicuius personarum coetus, ad eiusdem actus validitatem praeterea requiritur, ut convocetur coetus et consensus aut consilium detur per actum collegialem ad normam can. 926, n. 1; si vero haec auctoritas est praeses coetus, ius suffragium ferendi non habet, sed in casu paritatis votorum consensus pro dato habetur et consilium censemur favorable.

§ 3. Illis, quorum consensus aut consilium requiritur, auctoritas, quae consensu vel consilio indiget, informationes necessarias praebere et eorum liberam mentis manifestationem omni modo tueri debet.

§ 4. Omnes, quorum consensus aut consilium requiritur, obligatione tenentur sententiarn suam sincere proferendi atque secretum servandi, quae quidem obligatio ab auctoritate urgeri potest.

Can. 931 – Quicumque illegitime actu iuridico immo quovis alio actu dolo vel culpa posito alii damnum infert, obligatione tenetur damnum illatum reparandi.

Titulus XX

De officiis

Can. 932 – § 1. In Ecclesia officium est quodlibet munus ab ipso Domino vel ab auctoritate competenti stabiliter constitutum in finem spiritualem exercendum.

§ 2. Iura et obligationes singulis officiis propria definiuntur eo iure, quo officium constituitur, vel decreto auctoritatis competentis.

§ 3. Auctoritatis, cuius est officium constituere, est etiam illud immutare, supprimere et de eius provisione canonica providere, nisi aliter expresse cavetur vel ex natura rei constat.

Can. 933 – § 1. Qui officium erigit, curare debet, ut praesto sint media ad eiusdem implementum necessaria utque prospiciatur honestae remunerationi eorum, qui officio funguntur.

§ 2. Iure particulari uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris pressius determinetur modus, quo haec praescripta ad effectum deducantur, nisi de quibusdam iure communi iam provisum est.

Caput I De provisione canonica officiorum

Can. 934 – Officium sine provisione canonica valide obtineri non potest.

Can. 935 – Provisio canonica officii fit:

- 1º per liberam collationem ab auctoritate competenti factam;
- 2º si praecessit electio, per eius confirmationem vel, si electio non eget confirmationem, per electi acceptationem;
- 3º si praecessit postulatio, per eius admissionem.

Can. 936 – § 1. Ut quis ad officium promoveatur, debet esse idoneus, scilicet iis qualitatibus praeditus, quae iure requiruntur.

§ 2. Quoties provisoris caret qualitatibus requisitis, provisio est nulla solummodo, si ita iure cautum est; secus est valida, sed rescindi potest per decretum auctoritatis competentis aequitate servata.

Can. 937 – Provisio canonica, cui nullus terminus est iure praescriptus, numquam differatur ultra sex menses utiles ab habita notitia vacationis computandos.

Can. 938 – Nemini conferantur duo vel plura officia, quae una simul ab eodem congrue impleri non possunt, nisi adest vera necessitas.

Can. 939 – § 1. Provisio officii, quod de iure non vacat, ipso iure nulla est nec subsequenti vacatione convalidatur.

§ 2. Si vero agitur de officio, quod de iure ad tempus determinatum confertur, provisio canonica intra sex menses ante expletum hoc tempus fieri potest et effectum habet a die officii vacationis.

§ 3. Promissio alicuius officii, a quocumque est facta, nullum parit iuridicum effectum.

Can. 940 – Officium de iure vacans, quod forte ab aliquo illegitime possidetur, conferri potest, dummodo ad normam iuris declaratum sit eam possessionem non esse canonicam et de hac declaratione mentio fiat in litteris collationis.

Can. 941 – Qui alium neglegentem vel impeditum supplens officium confert, nullam iuris potestatem acquirit in personam, cui collatum est, sed huius condicio iuridica eadem est, ac si provisio canonica ad ordinariam normam iuris peracta esset.

Can. 942 – Officii provisio facta ex metu gravi iniuste incusso, dolo, errore substantiali vel simoniace ipso iure nulla est.

Art. I De electione

Can. 943 – § 1. Si cui coetu est ius eligendi ad officium, electio, nisi aliter iure cautum est, numquam differatur ultra trimestre utile ab habita notitia officii vacationis computandum; quo termino inutiliter elapso auctoritas competens, cui ius confirmandi electionem vel ius providendi successive competit, officio vacanti libere provideat.

§ 2. Idem potest auctoritas competens, si coetus ius eligendi alio modo amisit.

Can. 944 – § 1. Salvo iure particulari coetus praeses electores convocet loco ac tempore ipsis convenienti; convocatio, si personalis esse debet, valet, si fit vel in loco domicilii aut quasi-domicilii vel in loco commorationis.

§ 2. Si quis ex vocandis neglectus et ideo absens est, electio valet, sed ad eius petitionem debet probata praeteritione et absentia ab auctoritate competenti rescindi etiam post confirmationem, dummodo ad normam iuris constet recursum saltem intra triduum ab habita notitia electionis computandum interpositum esse.

§ 3. Si vero plures quam tertia pars electorum neglecti sunt, electio est ipso iure nulla, nisi omnes neglecti reapse interfuerunt.

Can. 945 – § 1. Convocatione legitime facta ius suffragium ferendi pertinet ad eos, qui praesentes sunt die statuto in convocatione excluso iure valide ferendi suffragia per epistolam vel procuratorem, nisi aliter iure cavetur.

§ 2. Si quis ex electoribus praesens in domo est, in qua fit electio, sed electioni ob infirmam valetudinem interesse non potest, suffragium eius scriptum a scrutatoribus exquiratur, nisi aliter iure cavetur.

Can. 946 – Etsi quis plures ob titulos ius habet suffragium nomine proprio ferendi, non potest nisi unicum ferre.

Can. 947 – Nemo coetui extraneus admitti potest ad suffragium; secus electio ipso iure nulla est.

Can. 948 – Si libertas in electione quoquo modo impedita est, electio ipso iure nulla est.

Can. 949 – § 1. Inhabilis est suffragium ferendi:

1º incapax actus humani;

2º carens voce activa;

3º qui fidem catholicam publice abiecit vel a communione cum Ecclesia catholica publice defecit vel excommunicatione maiore irretitus est.

§ 2. Si quis ex praedictis admittitur, eius suffragium est nullum, sed electio valet, nisi constat eo dempto electum non retulisse requisitum suffragiorum numerum.

Can. 950 – § 1. Suffragium est nullum, nisi est:

1º liberum, et ideo invalidum est suffragium, si elector metu gravi aut dolo directe vel indirecte adactus est ad eligendam certam personam aut plures disiunctim;

2º secretum, certum, absolutum, determinatum reprobata contraria consuetudine.

§ 2. Condiciones ante electionem suffragio apposita tamquam non adiectae habentur.

Can. 951 – § 1. Antequam incipit electio, deputentur ex gremio coetus duo saltem scrutatores.

§ 2. Scrutatores suffragia colligant et coram praeside electionis inspiciant, an schedularum numerus respondeat numero electorum, suffragia ipsa scrutentur palamque faciant, quot quisque retulerit.

§ 3. Si numerus suffragiorum non aequatur numero eligentium, nihil est actu.

§ 4. Schedulæ statim peracto unoquoque scrutinio vel post sessionem, si in eadem sessione habentur plura scrutinia, destruantur.

§ 5. Omnia electionis acta ab eo, qui actuarii munere fungitur, accurate describantur et, postquam coram electoribus perfecta sunt, saltem ab eodem actuario, praeside ac scrutatoribus subscribantur atque in archivo coetus asserventur.

Can. 952 – § 1. In electionibus, nisi aliter iure communi cavetur, id vim iuris habet, quod praesente quidem maiore parte eorum, qui convocari debent, placuit parti absolute maiori eorum, qui sunt praesentes, aut post duo inefficacia scrutinia parti relative maiori in tertio scrutinio; si vero suffragia aequalia fuerunt post tertium scrutinium, electus habeatur senior aetate, nisi agitur de electionibus inter solos clericos vel religiosos, quibus in casibus electus habeatur senior sacra ordinatione vel inter religiosos senior prima professione.

§ 2. Praesidis electionis est electum proclamare.

Can. 953 – § 1. Electio scripto vel alio legitimo modo statim intimanda est electo.

§ 2. Electus debet intra octiduum utile a recepta intimatione computandum manifestare coetus praesidi, utrum electionem acceptet necne; secus electio effectum non habet.

§ 3. Si electus non acceptat, omne ius ex electione amittit nec electio subsequenti acceptatione convalidatur; rursus autem eligi potest; coetus intra mensem a cognita non acceptatione computandum ad novam electionem procedere debet.

Can. 954 – Electus acceptatione electionis, si confirmatione non eget, officium pleno iure statim obtinet, nisi aliter iure cavetur; secus non acquirit nisi ius ad exigendam electionis confirmationem.

Can. 955 – § 1. Electus, si electio confirmatione indiget, debet non ultra octo dies a die acceptatae electionis computandos confirmationem ab auctoritate competenti petere per se vel per alium; secus omni iure privatur, nisi probavit se a petenda confirmatione iusto impedimento fuisse detentum.

§ 2. Ante acceptam confirmationem electo non licet se immiscere administrationi officii sive in spiritualibus sive in temporalibus et actus ab eo forte positi nulli sunt.

Can. 956 – § 1. Competenti auctoritati, si electum repperit idoneum et electio ad normam iuris peracta est, confirmationem denegare non licet.

§ 2. Recepta confirmatione electus pleno iure officium obtinet, nisi aliter iure cavetur.

Art. II De postulatione

Can. 957 – Si electioni illius, quem electores aptiorem putant ac praeferunt, impedimentum canonicum obest, a quo dispensari potest, suis suffragiis eum possunt, nisi aliter iure cavetur, ab auctoritate competenti postulare.

Can. 958 – Ut postulatio vim habeat, saltem duae ex tribus partibus suffragiorum requiruntur; secus ad electionem procedatur, ac si nihil actum sit.

Can. 959 – § 1. Postulatio quam primum a praeside coetus nec ultra octo dies mitti debet ad auctoritatem competentem, ad quam pertinet electionem confirmare; quae auctoritas, si potestatem ab impedimento dispensandi non habet et postulacionem admittere vult, dispensationem ab auctoritate competenti obtinere debet; si non requiriur confirmatio, postulatio mitti debet ad auctoritatem competentem ad dispensationem concedendam.

§ 2. Si intra praescriptum tempus postulatio missa non est, ipso iure nulla est, nisi probatur praesidem coetus a mittenda postulatione iusto detentum fuisse impedimento aut deliberate vel neglegentia ab eamittenda abstinuisse.

§ 3. Postulato nullum ius acquiritur ex postulatione; eam admittendi auctoritas competens obligatione non tenetur.

§ 4. Postulationem ad auctoritatem competentem missam electores revocare non possunt.

Can. 960 – § 1. Non admissa ab auctoritate competenti postulatione ius eligendi ad coetum reddit.

§ 2. Admissio vero postulationis statim intimetur postulato et servetur can. 953, § 2 et 3.

§ 3. Qui admissam postulationem acceptat, pleno iure statim officium obtinet.

Caput II De ammissione officii

Can. 961 – § 1. Amittitur officium praeter alios casus iure praescriptos lapsu temporis determinati, expleta aetate iure definita, renuntiatione, translatione, amotione necnon privatione.

§ 2. Resoluto quovis modo iure auctoritatis, a qua est collatum, officium non amittitur, nisi aliter iure cavetur.

§ 3. Lapsu temporis determinati vel expleta aetate iure definita amissio officii effectum habet tantum a momento, quo ab auctoritate competenti scripto intimata est.

§ 4. Ei, qui ob expletam aetatem iure definitam aut renuntiationem officium amittit, titulus emeriti conferri potest.

Can. 962 – Officii amissio, quae effectum sortita est, quam primum omnibus nota fiat, quibus aliquod ius in provisione canonica officii competit.

Art. I De renuntiatione

Can. 963 – Qui sui compos est, potest officio iusta de causa renuntiare.

Can. 964 – Renuntiatio facta ex metu gravi et iniuste incusso, dolo, errore substanciali aut simoniace ipso iure nulla est.

Can. 965 – Renuntiatio, ut valeat, scripto vel coram duobus testibus auctoritati fieri debet, cui provisio canonica officii, de quo agitur, competit; nisi acceptatione eget, statim effectum sortitur.

Can. 966 – § 1. Renuntiatio, quae acceptatione eget, effectum sortitur, postquam renuntianti acceptatio renuntiationis intimata est; si vero intra tres menses renuntianti acceptatio renuntiationis intimata non est, renuntiatio omni vi caret.

§ 2 Renuntiatio nonnisi antequam eius acceptatio intimata est, a renuntiante revocari potest.

§ 3. Auctoritas renuntiationem iusta et proportionata causa non innixam ne accipiet.

Can. 967 – Ille, qui officio renuntiavit, idem officium alio ex titulo consequi potest.

Art. II De translatione

Can. 968 – § 1. Translatio ab eo tantum fieri potest, qui ius habet providendi officio, quod amittitur, simul ac officio, quod confertur.

§ 2. Si translatio fit invito eo, qui officium detinet, salvis normis circa sodales institutorum vitae consecratae gravis requiritur causa et firmo semper iure rationes contrarias exponendi servetur modus procedendi iure praescriptus.

§ 3. Translatio ut effectum sortiatur, scripto intimanda est.

Can. 969 – § 1. In casu translationis prius officium vacat capta possessione canonica alterius officii, nisi aliter iure caustum aut a competenti auctoritate praescriptum est.

§ 2. Remunerationem cum priore officio conexam translatus percipit, donec alterius possessionem canonicam cepit.

Art. III De amotione

Can. 970 – § 1. Ab officio aliquis amovetur sive decreto ab auctoritate competenti legitime lato servatis quidem iuribus forte ex contractu quaesitis sive ipso iure ad normam can. 972.

§ 2. Decretum amotionis ut effectum sortiatur, scripto intimandum est.

Can. 971 – § 1. Nisi aliter iure cavetur, ab officio quod confertur ad tempus indeterminatum non potest aliquis amoveri nisi gravi de causa et servato modo iure praescripto; idem valet, ut quis ab officio, quod ad tempus determinatum confertur, ante hoc tempus elapsum amoveri possit.

§ 2. Ab officio, quod secundum iuris praescripta alicui confertur ad prudentem discretionem auctoritatis competentis, potest aliquis iusta de causa de iudicio eiusdem auctoritatis aestimanda amoveri aequitate servata.

Can. 972 – § 1. Ipso iure ab officio amovetur:

- 1º qui statum clericalem amisit;
2º qui fidem catholicam publice abiecit vel a communione cum Ecclesia catholica publice defecit;
3º clericus, qui matrimonium, etsi civile tantum, attentavit.
§ 2. Amotio, de qua in nn. 2 et 3, urgeri tantum potest, si de eadem auctoritatis competentis declaratione constat.

Can. 973 – Si quis non quidem ipso iure, sed per decretum auctoritatis competenter ab officio amovetur, quo eiusdem subsistentiae providetur, eadem auctoritas curet, ut ipsius subsistentiae per congruum tempus prospiciatur, nisi aliter provisum est.

Art. IV De privatione

Can. 974 – Privatio officii nonnisi in poenam delicti infligi potest.

Titulus XXI

De potestate regiminis

Can. 975 – § 1. Potestatis regiminis, quae ex divina institutione est in Ecclesia, ad normam iuris habiles sunt, qui in ordine sacro sunt constituti.

§ 2. In exercitio eiusdem potestatis ceteri christifideles ad normam iuris cooperari possunt.

Can. 976 – § 1. Potestas regiminis alia est fori externi, alia fori interni sive sacramentalis sive non sacramentalis.

§ 2. Si potestas regiminis exercetur pro solo foro interno, effectus, quos eius exercitium natum est habere pro foro externo, in hoc foro non recognoscuntur, nisi quatenus id determinatis pro casibus iure statuitur.

Can. 977 – § 1. Potestas regiminis ordinaria ea est, quae ipso iure alicui officio adnectitur; delegata, quae ipsi personae non mediante officio conceditur.

§ 2. Potestas regiminis ordinaria potest esse sive propria sive vicaria.

Can. 978 – § 1. Facultates habituales reguntur praescriptis de potestate delegata.

§ 2. Facultas habitualis vero Hierarchae concessa, nisi in eius concessione aliter cauturi est aut electa est industria personae, non perimitur resoluto iure Hierarchae, cui concessa est, sed transit ad quemvis Hierarcham, qui ipsi in regimine succedit.

Can. 979 – § 1. Ei, qui delegatum se asserit, incumbit onus probandae delegationis.

§ 2. Delegatus, qui sive circa res sive circa personas mandati sui fines excedit, nihil agit.

§ 3. Fines sui mandati excedere non intellegitur delegatus, qui alio modo ac in mandato determinatur, ea peragit, ad quae delegatus est, nisi modus ab ipso delegante ad validitatem est praescriptus.

Can. 980 – § 1. Hierarchae sunt praeter Romanum Pontificem imprimis Patriarcha, Archiepiscopus maior, Metropolita, qui alicui Ecclesiae sui iuris praeest atque Episcopus eparchialis necnon illi, qui iis interim in regimine ad normam iuris succidunt.

§ 2. Hierarchae loci sunt Episcopus eparchialis, Exarchus, Administrator apostolicus, Protosyncellus et Syncellus itemque ii, qui, si predicti desunt, interim legitime succedunt in regimine; Patriarcha vero, Archiepiscopus maior, Metropolita, qui alicui Ecclesiae sui iuris praeest, necnon illi, qui iis interim in regimine ad normam iuris succidunt, sunt Hierarchae loci tantum circa eparchiam, quam regunt, firmo can. 100.

§ 3. Superiores maiores in institutis vitae consecratae, qui potestate regiminis ordinaria praediti sunt, etiam sunt Hierarchae, sed non loci.

Can. 981 – § 1. Potestas regiminis distinguitur in legislativam, exsecutivam et iudicialem.

§ 2. Potestas legislativa exercenda est modo iure praescripto et ea, quam in Ecclesia habet legislator infra supremam Ecclesiae auctoritatem, delegari valide non potest, nisi aliter iure communi cavetur; a legislatore inferiore lex iuri superiori contraria valide ferri non potest.

§ 3. Potestas judicialis, quam habent iudices aut collegia judicialia, exercenda est modo iure praescripto et delegari valide non potest nisi ad actus cuivis decreto aut sententiae praeparatorios perficiendos.

Can. 982 – Potestatem exsecutivam aliquis, etsi extra fines territorii existens, exercere potest in subditos, etiam a territorio absentes, nisi aliud ex rei natura aut ex iuris praescripto constat; in peregrinos in territorio actu degentes, si agitur de favoribus concedendis aut de exsecutioni mandando sive iure communi sive iure particulari, quibus ipsi ad normam can. 1506, §3 tenentur.

Can. 983 – Quae iure communi et iure particulari Ecclesiae sui iuris nominatum Episcopo eparchiali in ambitu potestatis regiminis executivae tribuuntur, intelleguntur competere soli Episcopo eparchiali et Exarcho exclusis Protosyncello et Syncellis nisi de speciali mandato.

Can. 984 – § 1. Potestas exsecutiva ordinaria delegari potest sive ad actum sive ad universitatem casum, nisi aliter iure expresse cavetur.

§ 2. Potestas exsecutiva a Sede Apostolica vel a Patriarcha delegata subdelegari potest sive ad actum sive ad universitatem casum, nisi electa est industria personae aut subdelegatio est expresse prohibita.

§ 3. Potestas exsecutiva delegata ab alia auctoritate potestatem ordinariam habente, si ad universitatem casum delegata est, in singulis tantum casibus subdelegari potest; si vero ad actum aut ad actus determinatos delegata est, subdelegari valide non potest nisi ex expressa delegantis concessione.

§ 4. Nulla potestas subdelegata iterum valide subdelegari potest, nisi id expresse a delegante concessum est.

Can. 985 – Potestas exsecutiva ordinaria necnon potestas ad universitatem casum delegata late interpretanda est, alia vero quaelibet stricte; cui tamen delegata potestas est, ea quoque intelleguntur concessa, sine quibus eadem potestas exerceri non potest.

Can. 986 – § 1. Potestas exsecutiva pluribus delegata praesumitur iisdem delegata singillatim.

§ 2. Pluribus singillatim ad idem negotium agendum delegatis, qui prius negotium tractare incohavit, alios ab eodem agendo excludit, nisi postea impeditus est aut in negotio peragendo ulterius procedere noluit.

§ 3. Pluribus collegialiter ad negotium agendum delegatis omnes procedere debent secundum praescripta de actibus collegialibus statuta, nisi in mandato aliter cautum est.

Can. 987 – § 1. Potestas delegata extinguitur expleto mandato; elapso tempore collationis vel exhausto numero casuum, pro quibus collata est; cessante causa finali delegationis; revocatione delegantis delegato directe intimata necnon renuntiatione delegati deleganti significata et ab eo acceptata; non autem resoluto iure delegantis, nisi ex appositis clausulis appareat.

§ 2. Actus vero ex potestate delegata, quae exercetur pro solo foro interno, positus per inadvertentiam elapso tempore vel exhausto numero casuum validus est.

Can. 988 – Potestas regiminis exsecutiva non suspenditur interposito recursu, nisi aliter iure communi expresse cavetur.

Can. 989 – In errore communi de facto aut de iure itemque in dubio positivo et probabili sive iuris sive facti supplet Ecclesia pro foro tam externo quam interno potestate regiminis exsecutivam.

Can. 990 – Praescripta iuris de potestate regiminis exsecutiva valent etiam, nisi natura rei aut textus contextusque legis obstat, de omni potestate ecclesiastica publica et de facultatibus, quae ad validam sacramentorum celebrationem aut ministracionem iure requiruntur.

Titulus XXII

De recursibus adversus decreta administrativa

Can. 991 – Quae in canonibus huius tituli de decretis statuuntur, applicanda sunt ad omnes actus administrativos singulares, qui in foro externo extra iudicium dantur et effectum iuridicum pariunt, iis exceptis, qui a Romano Pontifice vel a Concilio Oecumenico feruntur.

Caput I De recursu hierarchico

Can. 992 – § 1. Qui se decreto extra iudicium lato gravatum esse contendit, potest intra peremptorium terminum quindecim dierum a die intimationis decreti computandum ad auctoritatem superiorem eius, qui decretum tulit, recurrere servato modo procedendi iure praescripto.

§ 2. Primus recursus adversus decreta Protosyncelli vel Syncellorum ad Episcopum eparchiale interponitur, adversus vero decreta eorum, qui ex potestate delegata agunt, ad delegantem recursu ad tribunal excluso.

Can. 993 – § 1. Valde optandum est, ut, quoties aliquis gravatum se decreto putat, non fiat inter ipsum et decreti auctorem contentio, sed inter eos de aequa solutione quaerenda tractetur, gravibus quoque hominibus ad mediationem vel studium forte adhibitis ita, ut per voluntariam decreti emendationem vel per iustum compensationem vel per aliam idoneam viam controversia dirimatur.

§ 2. De his auctoritas superior partes hortetur, antequam recursum recipit.

Can. 994 – § 1. Antequam aliquis recursum hieraticum interponit, debet, nisi agitur de recursibus, de quibus in can. 992, §2, decreti revocationem vel emendationem scripto ab eiusdem auctore petere intra peremptorium terminum decem dierum a die intimationis decreti computandum; qua petitione facta etiam suspensio executionis ipso iure petit intellegitur.

§ 2. Haec obligatio urget tantummodo in primo recursu adversus aliquod decretum, non vero, si agitur de subsequentibus decisionibus, etsi tacitis, circa eundem recursum, quae statim novo recursu impugnari possunt exceptis tamen decisionibus Episcopi eparchialis.

§ 3. Si intra triginta dies a recepta petitione computandos decreti auctor novum decretum intimat, quo vel prius emendat vel petitionem reicit, termini ad recurrentum decurrunt ex novi decreti intimatione; si vero nihil decernit, termini decurrunt ex tricesimo die.

Can. 995 – § 1. In casibus, in quibus recursus hierarchicus suspendit decreti exsecutionem, idem efficit etiam petitio, de qua in can. 994, §1.

§ 2. In ceteris casibus, nisi intra decem dies a recepta petitione computandos auctor decreti exsecutionem suspendit, potest suspensio interim peti ab eiusdem auctoritate superiori, quae eam decernere potest tantum gravi de causa et cauto, ne salus animarum quid detrimenti capiat; si postea recursus interponitur, auctoritas, quae de recursu videt, decernet, utrum suspensio sit confirmando vel revocanda.

§ 3. Si nullus recursus neque ad auctoritatem superiori neque ad tribunal intra statutum terminum adversus decretum interponitur vel si recursus tantum ad petendam damnorum reparationem interponitur, suspensio exsecutionis ipso iure cessat.

Can. 996 – Auctoritas superior decretum, quo recursus hierarchicus deciditur, intra sexaginta dies a recepto recursu computandos ferre debet, nisi ius particulare propriae Ecclesiae sui iuris alios terminos statuit; si vero hoc factum non est et recurrens scripto petit, ut hoc decretum feratur, tricesimo die ab hac petitione recepta computando, si etiam tunc nihil factum est, recursus pro reiecto habetur ac si eo die per decretum reiectus sit.

Can. 997 – In recursibus hierarchicis servetur congrua congruis referendo can. 1532; recurrens semper ius habet advocationem vel procuratorem adhibendi vitatis inutilibus moris; immo patronus ex officio constituatur, si recurrens patrono caret et auctoritas superior eum necessarium censem; semper tamen potest auctoritas superior iubere recurrentem ipsum comparere, ut interrogetur.

Can. 998 – Auctoritas superior, quae de recursu videt, potest decretum non solum confirmare vel nullum declarare, sed etiam rescindere et revocare, non vero emendare, nisi iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris etiam haec potestas auctoritati superiori tribuitur.

Can. 999 – Contra decretum, quo recursus hierarchicus deciditur, non datur ulterior recursus, si praevium decretum confirmatum est; si vero nullum declaratum, rescissum vel revocatum est, ulterior recursus admittitur, non vero tertius excepto recursu in devolutivo tantum ad Sedem Apostolicam.

Can. 1000 – Auctoritas superior potest recursum hierarchicum ad tribunal remittere, si consentiunt et decreti auctor et recurrens.

Can. 1001 – Si adversus idem decretum intra terminos iure statutos interpositus est et recursus ad auctoritatem superiori et recursus ad tribunal, auctoritatis superioris est de utroque recursu videre; si vero recursus hierarchicus interpositus est solum propter ea, de quibus in cann. 1008, §1 et 1009, §1, de utroque recursu videt tribunal.

Can. 1002 – Etsi decretum a superiore auctoritate confirmatum, nullum declaratum, rescessum, revocatum vel emendatum est, de damnis, si forte debentur, respondit ille, qui primum decretum tulit; auctoritas superior vero eatenus tantum respondet, quatenus ex suo decreto damna obvenerunt.

Caput II De recursu ad tribunal

Can. 1003 – § 1. In omni tribunali erigenda est sectio ad disceptandos et definendos recursus adversus decreta administrativa.

§ 2. Pro singulis recursibus haec sectio ab auctoritate competenti erigi potest, etsi tribunal reapse non habetur.

Can. 1004 – § 1. De recursibus adversus decreta lata ab auctoritatibus, quae non sunt Hierarchae loci, videt sectio administrativa tribunalis primi gradus, quod in auctorem decreti competens est.

§ 2. Adversus sententiam primi gradus appellatio fit ad sectionem administrativam tribunalis immediate superioris.

Can. 1005 – § 1. De recursibus adversus decreta Episcopi eparchialis, qui intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis suam potestatem exercet, videt iudex unicus ex Episcopis a Synodo Episcorum ad triennium electus.

§ 2. Adversus sententiam huius Episcopi appellatio fit ad tribunal trium Episcorum, de quo in can. 1077, §2, quod in casu collegialiter iudicat ulteriore appellatione firmo can. 1074 remota.

§ 3. De recursibus adversus decreta ceterorum Episcorum eparchialium videt Sedes Apostolica.

Can. 1006 – § 1. Adversus decreta administrativa Patriarcharum, etsi agitur de decretis, quae eparchiam Patriarchae respiciunt, recursus fit ad speciale tribunal Episcorum ad normam iuris particularis constituendum, nisi quaestio ad Romanum Pontificem defertur.

§ 2. Adversus decreta administrativa Synodi Episcorum recursus fit ad Romanum Pontificem.

Can. 1007 – Iudex recursum ad examen ne admittat, antequam recurrentem et decreti auctorem hortatus est, si spem boni exitus habet, ad quaerendas solutiones, de quibus in can. 993, §1, et certior factus est de impletione obligationum, de quibus in can. 994, §1.

Can. 1008 – § 1. Is, qui se gravatum censem ex decreto aliquo, etsi agitur de decreto, quo recursus hierarchicus deciditur, potest firmo can. 992, §2 ad tribunal competens recurrere adversus idem decretum, si contendit violatam esse legem in proceden-

do vel decidendo vel motiva in decreto allata non esse vera ceteris casibus omnino exclusis.

§ 2. Recursus interponendus est intra peremptorium terminum triginta dierum a die intimationis decreti computandum firmo can. 994, §3.

§ 3. Tribunal potest decretum, quod illegitimum iudicat, rescindere vel irritum declarare, non autem emendare vel aliter mutare; numquam autem potest de alicuius doctrinae circa fidem vel mores veritate vel errore iudicare.

Can. 1009 – § 1. Si forte decretum, quod illegitimum est ob causas in can. 1008, §1 recensitas, ius alicuius laesit, laesus potest ad tribunal recurrere ad damnorum reparationem petendam; si vero tribunal non debet etiam de recursu ad normam can. 1008 interposito iudicare, potest quidem de decreti legitimitate vel illegitimitate videre, non autem ad decretum rescindendum vel nullum declarandum, sed tantummodo ad quaestionem de damnis definiendam.

§ 2. Ad hunc recursum interponendum datur terminus peremptorius unius anni, qui decurrit ex die, quo damnum factum est, computandus; terminus vero tamdiu suspensus manet, dum coram tribunali adversus idem decretum pendet recursus, cum quo petitio de damnis reparandis cumulata non est.

Can. 1010 – Firmis cann. 1005 et 1006 tribunal primi gradus iudicat per collegium trium iudicium; tribunal secundi gradus vero, si auctoritas cui tribunal immediate subiectum est, id opportunum dicit, etiam per collegium quinque iudicium.

Can. 1011 – In his iudiciis adesse semper debet promotor iustitiae.

Can. 1012 – § 1. Quolibet iudicii tempore, si recurrens id petit et gravis causa suadet, tribunal auditio saltem decreti auctore motivis expressis decernere potest, ut pendente processu executio decreti suspensa maneat, cauto tamen, ne salus animarum quid detrimenti capiat.

§ 2. Si vero iure statuitur ex recursu hierarchico suspendi ipso iure decreti executionem, idem efficitur etiam ex recursu ad tribunal interposito.

Can. 1013 – Auctoritas, adversus cuius decretum recursus primum interpositus est iisque omnes praeter recurrentem, quos illud decretum directe attingit, sunt quidem in iudicium vocandi, sed possunt libere a iudicio abesse, nisi iudex eos comparere iubet, ut audiantur.

Can. 1014 – Admissus recursu iudex quam primum sessionem indicet, in qua:

1º quaestio de incompetentia, si forte oritur, et exceptiones peremptoriae, quae quidem tres saltem ante dies omnibus partibus notificandae sunt, ore tractentur et sententia decidantur, nisi brevissima dilatio omnino necessaria videtur;

2º de suspendenda executione decreti aut de confirmanda vel revocanda suspensione ad normam can. 995, §2 facta, si casus fert, decernatur;

3º de probationibus colligendis, si forte necessarium est, decernatur.

Can. 1015 – Si tribunal se incompetens iudicavit, recursus non caret effectu, sed ab ipso tribunali statim ad tribunal competens remitti debet.

Can. 1016 – § 1. Curet tribunal, ut post primam sessionem quam primum colligantur probationes.

§ 2. Testium depositionibus partes earumque patroni adesse possunt, nisi tribunal gravi de causa aliud statuit.

Can. 1017 – § 1. Collectis probationibus partes vocandae sunt ad sessionem discussionis; haec discussio ore facienda est, nisi gravis ratio aliud suadet.

§ 2. Haec sessio ita ad valididatem indicenda est, ut partibus tres saltem dies utiles sint ad probationes inspiciendas et transcribendas; caveatur tamen, quatenus fieri possit, ne hoc intervallum supereret quindecim dies, nisi exsecutio decreti primum impugnati est suspensa et eius auctor in dilationem consentit.

Can. 1018 – § 1. Nisi ex discussione aliquid supplendum in causae instructione comperitur vel aliud existit, quod impedit, ne sententia ad normam iuris feratur, causa in fine sessionis, de qua in can. 1017, §1, decidatur et dispositiva pars sententiae statim coram praesentibus legatur.

§ 2. Potest autem tribunal propter rei difficultatem vel alia iusta de causa usque ad quintum diem utilem decisionem differre.

§ 3. Integer sententiae textus motivis expressis quam primum nec ordinarie ultra quindecim dies partibus intimetur.

Can. 1019 – Adversus sententias definitivas sectionis administrativae tribunalis aliasve decisiones, quae iudicio in aliquo gradu finem ponunt, dantur impugnationes ad normam iuris.

Can. 1020 – § 1. In ceteris, quae ad rationem procedendi attinet, applicandi sunt, nisi rei natura obstat, canones de iudiciis in genere ac de iudicio contentioso ordinario servatis specialibus normis de causis ad bonum publicum spectantibus.

§ 2. Tribunal potest decreto motivis praedito normas processuales, quae non sunt ad validitatem statutae, non observare, ut celeritati salva iustitia consulat.

Can. 1021 – Recursus ad sectionem administrativam tribunalis competentis interpositus potest, dum in primo iudicii gradu pendet, ad auctoritatem hierarchicam transferri, si haec auctoritas et omnes partes consentiunt.

Titulus XXIII

De bonis Ecclesiae temporalibus

Can. 1022 – Ecclesia in procurando bono hominum spirituali bonis temporalibus eget et utitur, quatenus propria eius missio id postulat; quare ipsi ius nativum competit acquirendi, possidendi, administrandi atque alienandi ea bona temporalia, quae ad fines sibi proprios praesertim ad cultum divinum ordinandum, ad honestam ministrorum sustentationem necnon ad opera apostolatus et caritatis exercenda requiruntur.

Can. 1023 – § 1. Romanus pontifex est omnium bonorum Ecclesiae temporalium supremus administrator et dispensator.

§ 2. Dominium bonorum Ecclesiae temporalium sub supra auctoritate Romani Pontificis ad eam pertinet personam iuridicam, quae bona legitime acquisivit.

Can. 1024 – § 1. Subiectum capax bona temporalia acquirendi, possidendi, administrandi et alienandi ad normam iuris canonici est quaevis persona iuridica.

§ 2. Bona temporalia omnia, quae ad personas iuridicas pertinent, sunt bona ecclesiastica.

Caput I De bonis temporalibus acquirendis

Can. 1025 – Personae iuridicae bona temporalia acquirere possunt omnibus iustis modis, quibus aliis licet.

Can. 1026 – Auctoritati competenti ius est exigendi a christifidelibus, quae ad fines Ecclesiae proprios sunt necessaria.

Can. 1027 – § 1. Ius est Episcopo eparchiali, quatenus hoc necessarium est ad bonum eparchiae, de consensu consilii a rebus oeconomicis imponendi personis iuridicis sibi subditis tributa uniuscuiusque personae redditibus proportionata; nullum vero tributum imponi potest super oblationibus receptis occasione celebrationis Divinae Liturgiae.

§ 2. Personis physicis tributa imponi possunt solummodo secundum normas iuris particularis propriae Ecclesiae sui iuris.

Can. 1028 – § 1. Episcopi eparchialis est intra limites iure particulari propriae Ecclesiae sui iuris statutos definire taxas pro variis actibus potestatis regiminis et oblationes occasione celebrationis Divinae liturgiae, sacramentorum, sacramentalium vel quarumvis aliarum celebrationum liturgicarum, nisi aliter iure communi cavetur.

§ 2. Current Patriarchae et Episcopi eparchiales diversarum Ecclesiarum sui iuris in eodem territorio potestatem suam exercentes, ut collatis consiliis eadem norma de taxis et oblationibus statuatur.

Can. 1029 – In omnibus ecclesiis, quae habitualiter christifidelibus patent, Episcopus eparchialis praecipere potest, ut colligantur oblationes pro determinatis inceptis Ecclesiae.

Can. 1030 – Elemosinas colligere personis physicis vel iuridicis non licet nisi de licentia auctoritatis, cui subditae sunt, et de consensu scripto dato Hierarchae loci, ubi elemosinae colliguntur.

Can. 1031 – § 1. Oblationes ad certum finem factae nonnisi ad eundem finem destinari possunt.

§ 2. Nisi contrarium constat, oblationes moderatoribus vel administratoribus cuiusvis personae iuridicae factae praesumuntur ipsi personae iuridicae datae.

§ 3. Hae oblationes repudiari non possunt nisi iusta de causa et in rebus maioris momenti de licentia Hierarchae; eiusdem Hierarchae licentia requiritur, ut acceptentur, quae onere modali vel condicione gravantur firmo can. 1055.

Can. 1032 – Praescriptionem ad normam cann. 1555 - 1557 Ecclesia recipit etiam pro bonis temporalibus.

Can. 1033 – Res sacrae, quae scilicet dedicatione vel benedictione ad cultum divinum destinatae sunt, si in dominio privatorum sunt, praescriptione acquiri a privatis personis possunt, sed eas adhibere ad usus profanos non licet, nisi dedicationem vel benedictionem amiserunt; si vero ad personam iuridicam ecclesiasticam pertinent, tantum ab alia persona iuridica ecclesiastica acquiri possunt.

Can. 1034 – Res immobiles, res mobiles pretiosae, quae scilicet magni sunt momenti artis vel historiae vel materiae causa, iura et actiones sive personales sive reales, quae pertinent ad Sedem Apostolicam, spatio centum annorum praescribuntur; quae ad aliquam Ecclesiam sui iuris vel eparchiam pertinent, spatio quinquaginta annorum, quae vero ad aliam personam iuridicam, spatio triginta annorum.

Can. 1035 – § 1. Omnis auctoritas gravi obligatione tenetur curandi, ut bona temporalia Ecclesiae acquisita inscribantur nomine personae iuridicae, ad quam pertinent, servatis omnibus legis civilis praescriptis, quae iura Ecclesiae in tuto ponunt.

---

§ 2. Si vero lege civili non conceditur, ut bona temporalia nomine personae iuridicae inscribantur, eaedem auctoritates current, ut auditis peritis in iure civili et consilio competenti iura Ecclesiae adhibitis modis iure civili validis illaesam maneat.

§ 3. Haec praescripta serventur etiam circa bona temporalia a persona iuridica legitime possessa, quorum acquisitio documentis nondum est firmata.

§ 4. Auctoritas immediate superior tenetur urgere observantiam horum praescriptorum.

Can. 1036 – § 1. In singulis eparchiis habeatur ad normam iuris particularis propriae Ecclesiae sui juris speciale institutum, quod bona vel oblationes colligat eum in finem, ut honestae necnon fundamentaliter aequali sustentationi omnium clericorum, qui in favorem eparchiae servitium praestant, apte provideatur, nisi aliter eisdem pro visum est.

§ 2. Ubi praecaventia et securitas socialis necnon assistentia sanitaria in favorem cleri nondum apte ordinatae sunt, iure particulari uniuscuiusque Ecclesiae sui juris provideatur, ut erigantur instituta, quae haec sub vigilantia Hierarchae loci in tuto ponunt.

§ 3 In singulis eparchiis, quatenus opus est, constituatur modo iure particulari propriae Ecclesiae sui juris definito massa communis, qua possunt Episcopi eparchiales obligationibus erga alias personas Ecclesiae deservientes satisfacere variisque eparchiae necessitatibus occurrere quaque etiam eparchiae divitiores adiuvare pauperiores possunt.

Caput II De bonis ecclesiasticis administrandis

Can. 1037 – § 1. Episcopi eparchialis est advigilare administrationi omnium bonorum ecclesiasticorum, quae intra fines eparchiae sunt nec ab eius potestate regiminis sunt subducta, salvis legitimis titulis, qui eidem potiora iura tribuunt.

§ 2. Habita ratione iurium, legitimarum consuetudinum et circumstantiarum, Hierarchae, editis opportunis instructionibus intra limites iuris communis et iuris particularis propriae Ecclesiae sui juris current, ut tota administratio bonorum ecclesiasticorum apte ordinetur.

Can. 1038 – Administratio bonorum ecclesiasticorum personae iuridicae ei competit, qui immediate eam regit, nisi aliter iure cavetur.

Can. 1039 – § 1. Administrator actus, qui finem et modum ordinariae administrationis excedunt, valide ponere non potest nisi de consensu auctoritatis competentis scripto dato.

§ 2. In statutis definiuntur actus, qui finem et modum ordinariae administrationis excedunt; si vero de hac re silent statuta, competit auctoritati, cui persona iuridica immediate subiecta est, consulto competenti consilio huiusmodi actus determinare.

§ 3. Nisi quando et quatenus in rem suam versum est, persona iuridica non tenetur respondere de actibus ab administratoribus invalide positis.

Can. 1040 – Antequam administrator bonorum ecclesiasticorum suum officium init, debet:

1º coram Hierarcha vel eius delegato promissionem facere se proprium officium fideliter impleturum;

2º accuratum inventarium ab Hierarcha recognitum bonorum ecclesiasticorum suae administrationi commissorum subscribere.

Can. 1041 – Inventarii bonorum ecclesiasticorum alterum exemplar asservetur in archivio personae iuridicae, ad quam pertinent, alterum in archivio curiae eparchialis; in utroque exemplari quaelibet mutatio adnotetur, quam patrimonium stabile eiusdem personae iuridicae subire contingit.

Can. 1042 – Auctoritates debent curare, ut bonorum ecclesiasticorum administratores oportunas cautions iure civili validas, ne iisdem administratoribus morientibus vel ab officio cessantibus Ecclesia quid detrimenti capiat.

Can. 1043 – § 1. Omnis administrator bonorum ecclesiasticorum diligentia boni patrisfamilias suum officium implere tenetur.

§ 2. Exinde praecipue debet:

1º vigilare, ne bona ecclesiastica suae curae concredita quoquo modo pereant aut quid detrimenti capiant initis in hunc finem, quatenus opus est, contractibus assecutacionis;

2º normas servare iuris canonici et civilis necnon, quae a fundatore vel donatore vel auctoritate competenti imposita sunt, et praesertim cavere, ne ex legum civilium inob-servantia damnum Ecclesiae obveniat;

3º redditus bonorum ac proventus accurate et iusto tempore exigere exactosque tuto servare et secundum fundatoris mentem aut legitimas normas impendere;

4º curare, ut foenus vel mutui vel hypothecae causa solvendum statuto tempore sol-vatur et debiti summa capitalis opportune reddatur;

5º pecuniam, quae de expensis forte superest et utiliter collocari potest, de consensu Hierarchae in fines Ecclesiae vel personae iuridicae collocare;

6º accepti et expensi libros bene ordinatos habere;

7º rationem administrationis exeunte unoquoque anno componere;

8º documenta, quibus iura personae iuridicae in bona ecclesiastica nituntur, ordina-re et in archivio asservare, authentica vero eorum exemplaria, ubi commode fieri po-test, in archivio curiae eparchialis deponere.

§ 3. Praevisio accepti et expensi, ut ab administratoribus quotannis componatur, enixe commendatur; iuri autem particulari relinquitur eam praecipere et pressius de-terminare modum, quo exhibenda est.

Can. 1044 – Administrator bonorum ecclesiasticorum de bonis mobilibus, quae ad patrimonium stabile non pertinent, donationes praeterquam moderatas secundum legitimam consuetudinem ne faciat nisi iusta de causa pietatis aut caritatis.

Can. 1045 – Administrator bonorum ecclesiasticorum:

1º in operarum locatione ius etiam civile circa laborem et vitam socialem adamussim servet secundum principia ab Ecclesia tradita;

2º iis, qui operam ex condicto praestant, iustum et honestam remunerationem tribuat ita, ut suis et suorum necessitatibus convenienter providere possint.

Can. 1046 – § 1. Reprobata contraria consuetudine administrator bonorum ecclesiasticorum singulis annis rationem administrationis proprio Hierarchae exhibere debet.

§ 2 De bonis temporalibus, quae Ecclesiae offeruntur, administrator rationem publice reddat secundum modum iure particulari statutum, nisi de iudicio Hierarchae loci ex eo damnum Ecclesiae obvenire potest.

Can. 1047 – Administrator bonorum ecclesiasticorum litem nomine personae iuridicae ne incoheth nec contestetur in foro civili nisi de licentia Hierarchae proprii.

Can. 1048 – Administrator bonorum ecclesiasticorum, qui officium vel munus arbitratu suo dimisit, ad restitutionem tenetur, si ex arbitraria dimissione damnum Ecclesiae obvenit.

Caput III De contractibus, praesertim de alienationibus

Can. 1049 – Quae ius civile territorii, ubi contractus initur, statuit de contractibus tam in genere quam in specie, et de solutionibus, eadem iure canonico in re, quae protestati Ecclesiae subest, iisdem cum effectibus serventur.

Can. 1050 – § 1. Ad alienanda bona ecclesiastica, quae ex legitima assignatione patrimonium stabile personae iuridicae constituunt, requiritur:

1º iusta causa veluti urgens necessitas, evidens utilitas, pietas, caritas vel ratio pastoralis;

2º aestimatio rei alienandae a peritis scripto facta;

3º consensus auctoritatis competentis scripto datus, sine quo alienatio invalida est.

§ 2. Aliae quoque cautelae ab auctoritate competenti praescriptae serventur, ut Ecclesiae damnum vitetur.

Can. 1051 – § 1. Si valor bonorum ecclesiasticorum, quorum alienatio proponitur, continetur intra summam minimam et summam maximam a Synodo Episcoporum vel Sede Apostolica statutam, auctoritas competens ad consensum requisitum dandum est firmo can. 423, §2 Episcopus eparchialis, qui in casu eget consensu consilii a rebus oeconomicis et collegii consultorum eparchialium; eorundem quoque consensu eget ad bona ipsius eparchiae alienanda, si alienatio intra praedictos limites continetur.

§ 2. Si vero agitur de bonis ecclesiasticis, quorum valor summam maximam a Synodo Episcoporum statutam excedit, sed non duplo, de rebus pretiosis vel ex voto Ecclesiae donatis, consensus Episcopi eparchialis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis potestatem suam exercentis ut valeat, antea confirmari debet a Patriarcha de consensu Synodi permanentis; si vero de valore agitur, qui duplo excedit summam maximam a Synodo Episcoporum statutam, Patriarcha ad confirmationem concedendam indiget consensu eiusdem Synodi.

§ 3. In ceteris casibus requiritur consensus Sedis Apostolicae, si de alienationibus bonorum ecclesiasticorum, quorum valor summam excedit ab ipsa Sede Apostolica statutam vel approbatam, aut si de rebus pretiosis vel ex voto Ecclesiae donatis agitur.

Can. 1052 – § 1. Ad alienanda bona temporalia Ecclesiae patriarchalis vel eparchiae Patriarchae, Patriarcha indiget:

1º consensu Synodi Episcoporum, si valor bonorum duplo excedit summam maximam ab ipsa Synodo statutam;

2º consensu Synodi permanentis, si valor bonorum illam summam excedit, sed non duplo, aut si de rebus pretiosis vel ex voto Ecclesiae donatis agitur.

§ 2. In ceteris alienationibus bonorum ecclesiasticorum Ecclesiae patriarchalis Patriarcha Synodum permanentem consulere debet; si vero nonnisi de bonis temporalibus eparchiae Patriarchae agitur, servandus est can. 1051, §1.

§ 3. Episcopus eparchialis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis potestatem suam exercens ad alienanda bona ecclesiastica, nisi ius particulare eiusdem Ecclesiae aliud fert, indiget:

1º consensu Patriarchae, si agitur de bonis, quorum valor duplo excedit summam maximam ab ipsa Synodo Episcoporum statutam; antequam hunc consensum dat, Patriarcha consensum eiusdem Synodi obtinere debet;

2º consensu Patriarchae, si valor bonorum excedit summam maximam a Synodo Episcoporum statutam, sed non duplo, aut de rebus pretiosis vel ex voto Ecclesiae donatis agitur; antequam hunc consensum dat, Patriarcha consensum Synodi permanentis obtinere debet.

Can. 1053 – § 1. Ii, quorum consilium, consensus vel confirmatio ad alienanda bona ecclesiastica iure requiritur, ne dent consilium, consensum vel confirmationem, antequam exacte edocti sunt de statu oeconomico personae iuridicae, cuius bona temporalia alienanda proponuntur, et de alienationibus iam peractis.

§ 2. Consilium, consensus aut confirmatio pro non datis habentur, nisi in iis petendis exprimuntur alienationes iam peractae.

Can. 1054 – Pro quacumque alienatione requiritur consensus eorum, quorum interest.

Can. 1055 – Cann. 1050 - 1054 servari debent non solum in alienatione, sed etiam in quolibet negotio, quo condicio patrimonialis personae iuridicae peior fieri potest.

Can. 1056 – Si bona ecclesiastica contra praescripta iuris canonici alienata sunt, sed alienatio iure civili valida est, auctoritas superior illius, qui talem alienationem peregit, decernat omnibus mature perpensis, an et qualis actio, a quoniam et contra quemnam proponenda sit ad Ecclesiae iura vindicanda.

Can. 1057 – Nisi res est minimi momenti, bona ecclesiastica propriis administratoribus eorumque coniunctis usque ad quartum gradum consanguinitatis aut affinitatis non sunt vendenda aut locanda sine speciali auctoritatis, de qua in cann. 1051 et 1052, licentia.

Caput IV De piis voluntatibus et de piis fundationibus

Can. 1058 – § 1. Qui ex iure naturae vel canonico libere potest de suis bonis statuere, potest etiam ad causas pias sive per actum inter vivos sive per actum mortis causa bona relinquere.

§ 2. In ultimis voluntatibus in bonum Ecclesiae serventur, si fieri potest, praescripta iuris civilis; si servata non sunt, heredes moneantur de obligatione, qua tenentur implendi testatoris voluntatem.

Can. 1059 – Voluntates christifidelium bona sua in piis causas donantium vel relinquentium sive per actum inter vivos sive per actum mortis causa legitime acceptatae diligentissime impleantur etiam circa modum administrationis et erogationis bonorum firmo can. 1060, §3.

Can. 1060 – § 1. Hierarcha omnium piarum voluntatum tam mortis causa quam inter vivos exsecutor est.

§ 2. Hoc ex iure Hierarcha vigilare potest ac debet etiam per visitationem, ut piae voluntates impleantur, eique ceteri exsecutores perfuncto munere rationem reddere debent.

§ 3. Clausulae huic Hierarchae iuri contrariae ultimis voluntatibus adiectae pro non appositis habentur.

Can. 1061 – § 1. Qui bona ad piis causas sive per actum inter vivos sive per actum mortis causa fiduciarie accepit, debet de sua fiducia Hierarcham proprium certiorem facere eique omnia talia bona cum oneribus adiunctis indicare; si vero donator id expresse et omnino prohibuit, fiduciam ne acceptet.

§ 2. Hierarcha debet exigere, ut bona fiduciaria in tuto collocentur, et ad normam can. 1060, §2 vigilare, ut pia voluntas ad effectum ducatur.

§ 3. Si agitur de bonis fiduciariis alicui sodali instituti religiosi vel societatis vitae communis ad instar religiosorum commissis, quae destinata sunt loci vel eparchiae ecclesiis, christifidelibus, qui ibidem domicilium habent, aut piis causis iuvandis, Hierarcha, de quo in §§ 1 et 2, est Hierarcha loci.

Can. 1062 – § 1. Piae fundationes in iure sunt:

1º piae fundationes autonomae, scilicet universitates rerum ad opera pietatis, apostolatus vel caritatis sive spiritualis sive temporalis destinatae et ab auctoritate competenti in personam iuridicam erectae;

2º piae fundationes non autonomae, scilicet bona temporalia alicui personae iuridicae quoquo modo data cum onere in diuturnum tempus iure particulari determinandum ex redditibus annuis fines, de quibus in n.1, persequendi.

§ 2. Bona temporalia foundationis non autonomae, si concedita sunt personae iuridicae Episcopo eparchiali subiectae, expleto tempore ad institutum, de quo in can. 1036, §1, destinari debent, nisi alia fuit voluntas fundatoris expresse manifestata; secus eidem personae iuridicae cedunt.

Can. 1063 – § 1. Piae fundationes autonomae nonnisi ab Episcopo eparchiali aliave auctoritate superiore erigi possunt.

§ 2. Ut pia fundatio non autonoma a persona iuridica valide acceptari possit, requiritur consensus Hierarchae proprii scripto datus; Hierarcha vero consensum ne det, antequam legitime comperuit personam iuridicam novo oneri suscipiendo et oneribus iam susceptis satisfacere posse; caveat quoque idem Hierarcha, ut reditus omnino respondeant oneribus adiunctis secundum morem propriae Ecclesiae sui iuris.

§ 3. Iuris particularis est definire ceteras condiciones, sine quibus piae fundationes erigi vel acceptari non possunt.

Can. 1064 – Hierarcha, qui piam foundationem erexit vel consensum ad piam foundationem acceptandam dedit, statim tutum locum designet, in quo pecunia et bona mobilia donationis nomine assignata deponantur eum in finem, ut eadem pecunia vel bonorum mobilium pretium custodiantur et quam primum caute et utiliter de prudenti eiusdem Hierarchae iudicio consultis et iis, quorum interest, et competenti consilio collocentur in favorem eiusdem foundationis cum expressa et nominatim determinata mentione onoris.

Can. 1065 – Documenti foundationis exemplar alterum in archivio curiae eparchialis, alterum in archivio personae iuridicae asservetur.

Can. 1066 – § 1. Servatis cann. 1059 - 1061 et 1046 onerum ex piis foundationibus incumbentium tabella conficiatur, quae in loco patenti exponatur, ne obligationes impletande in oblivionem cadant.

§ 2. Liber habeatur et apud parochum vel rectorem ecclesiae asservetur, in quo singula onera eorumque impletio et elemosinae adnotentur.

Can. 1067 – § 1. Reductio onerum Divinam Liturgiam celebrandi reservatur Sedi Apostolicae vel Patriarchae de consensu Synodi Episcoporum certiore facta Sede Apostolica.

§ 2. Si in documento foundationis de re expresse cavetur, Hierarcha ob imminutos reditus onera Divinam Liturgiam celebrandi reducere potest.

§ 3. Episcopo eparchiali competit potestas reducendi ob diminutionem redditum, dum causa perdurat, ad rationem oblationum in eparchia legitime vigentium numerum celebrationum Divinae Liturgiae, dummodo nemo sit, qui obligatione tenetur et utiliter cogi potest ad oblationum augmentum faciendum.

§ 4. Eadem competit potestas reducendi onera Divinam Liturgiam celebrandi, quae instituta ecclesiastica gravant, si reditus ad ea, quae ex iisdem tempore acceptationis onerum obtineri potuerunt, consequenda insufficientes evaserunt.

§ 5. Potestates, de quibus in §§ 3 et 4, habent etiam Superiores generales clericalium institutorum vitae consecratae iuris pontificii vel patriarchalis.

§ 6. Potestates, de quibus in §§ 3 et 4, Episcopus eparchialis delegare potest tantummodo Episcopo coadiutori, Episcopo auxiliari, Protosyncello vel Syncellis omni subdelegatione exclusa.

Can. 1068 – Iisdem auctoritatibus, de quibus in can. 1067, potestas insuper competit transferendi iusta de causa onera Divinam Liturgiam celebrandi in dies vel instituta diversa ab illis, quae in foundationibus sunt statuta.

Can. 1069 – § 1. Voluntatum christifidelium bona sua in pias causas donantium vel relinquentium reductio, moderatio, commutatio, si fundator potestatem hanc Hierarchae expresse concessit, ab eodem Hierarcha iusta tantum et necessaria de causa fieri potest.

§ 2. Si executio onerum impositorum ob imminutos reditus aliave de causa nulla administratorum culpa impossibilis evasit, Hierarcha consultis iis, quorum interest, et consilio competenti atque servata, meliore quo fieri potest modo, fundatoris voluntate potest eadem onera aequre imminuere firmo can. 1067.

§ 3. In ceteris casibus de re adiri debet Sedes Apostolica vel Patriarcha, qui de consensu Synodi permanentis agat.

Titulus XXIV

De iudiciis in genere

Can. 1070 – § 1. Obiectum iudicij sunt:

1º personarum physicarum vel iuridicarum iura persequenda aut vindicanda vel facta iuridica declaranda;

2º delicta, quod spectat ad poenam irrogandam.

§ 2. In controversiis vero ortis ex actu potestatis regiminis executivae competentes sunt solummodo auctoritas superior vel tribunal ad normam cann. 991 - 1021.

Can. 1071 – In causis, quae alicui Dicasterio Sedis Apostolicae reservantur, tribunalia normas ab eodem Dicasterio editas sequantur oportet.

Can. 1072 – In causis servorum Dei, ut inter Sanctos referantur, serventur normae speciales a Romano Pontifice statutae.

Caput I De foro competenti

Can. 1073 – Romanus Pontifex a nemine iudicatur.

Can. 1074 – § 1. Ob primatum Romani Pontificis integrum est cuilibet christifideli causam suam in quovis iudicij gradu et in quovis litis statu cognoscendam ad ipsum Romanum Pontificem deferre, qui pro toto orbe catholico iudex est supremus et qui vel ipse per se ius dicit vel per tribunalia ab ipso constituta vel per iudices a se delegatos.

§ 2. Haec provocatio tamen ad Romanum Pontificem interposita non suspendit excluso casu appellationis exercitium potestatis in iudice, qui causam iam cognoscere coepit quique idcirco potest iudicium prosequi usque ad definitivam sententiam, nisi constat Romanum Pontificem causam ad se advocasse.

Can. 1075 – § 1. Ipsius Romani Pontificis dumtaxat ius est iudicandi:

1º Patriarchas;

2º Episcopos in poenalibus;

3º eos, qui supremum tenent civitatis magistratum;

4º alias causas, quas ipse ad suum advocavit iudicium.

§ 2. Exceptis Episcopis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis potestatem suam exercentibus ceteri omnes in contentiosis iudicantur a tribunali a Romano Pontifice designato salvo can. 1081, §2.

---

§ 3. Iudex de actu vel documento a Romano Pontifice in forma specifica confirmato videre non potest, nisi illius praecessit mandatum.

Can. 1076 – Coram tribunalibus Sedis Apostolicae conveniri debent personae physicae charactere episcopali non auctae vel iuridicae, quae superiorem auctoritatem infra Romanum Pontificem non habent, salvo can. 1078, §4, nn. 3 et 4.

Can. 1077 – § 1. Synodus Episcoporum constituit supremum tribunal intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis salvis causis a Romano Pontifice sibi reservatis.

§ 2. Synodus Episcoporum per secreta suffragia eligere debet ad quinquennium ex suo gremio Moderatorum generalem administrationis iustitiae necnon duos Episcopos, qui cum eo praeside constituunt tribunal. Si vero unus ex his tribus Episcopis est in causa vel adesse non potest, Patriarcha de consensu Synodi permanentis ei alium Episcopum substituat; item in casu recusationis videat Patriarcha de consensu Synodi permanentis..

§ 3. Huius tribunalis est iudicare causas contentiosas sive eparchiarum sive Episcoporum etiam titularium.

§ 4. Appellatio in his causis fit ad Synodum Episcoporum ulteriore appellatione remota salvo can. 1074.

§ 5. Moderatori generali administrationis iustitiae est ius vigilandi in omnia tribunalia intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis necnon ius decisionem ferendi in recusatione contra aliquem iudicem tribunalis ordinarii Ecclesiae patriarchalis.

Can. 1078 – § 1. Patriarcha erigere debet tribunal ordinarium Ecclesiae, cui praeest, a tribunali eparchiae Patriarchae distinctum.

§ 2. Hoc tribunal proprium praesidem, iudices, promotorem iustitiae, defensores vinculi aliosque necessarios administros habeat a Patriarcha de consensu Synodi permanentis nominatos; praeses, iudices, promotor iustitiae necnon defensores vinculi amoveri non possunt nisi a Synodo Episcoporum, renuntiationem vero ab officio Patriarcha solus acceptare potest.

§ 3. Hoc tribunal est tribunal appellationis in secunda et ulterioribus instantiis operi iudicium, qui sibi invicem succedunt, pro causis in tribunalibus inferioribus iam definitis; huic tribunali competit etiam iura tribunalis metropolitani iis in locis territorii Ecclesiae patriarchalis, ubi provinciae erectae non sunt.

§ 4. Huic tribunali competit iudicare in prima et in ulterioribus instantiis modo in §3 descripto causas:

- 1º Exarchorum et delegatorum Patriarchae, qui Episcopi non sunt;
- 2º personarum physicarum vel iuridicarum Patriarchae immediate subiectarum;
- 3º institutorum vitae consecratae iuris pontificii;
- 4º Superioris instituti vitae consecratae iuris pontificii, qui in eodem instituto Superiori judiciali potestate praeditum non habet;
- 5º ex iuris particularis praescripto eidem tribunali reservatas.

Can. 1079 – § 1. Tribunal metropolitanum, quod non est distinctum a tribunali eparchiae Metropolitae, est tribunal appellationis a sententiis tribunalium eparchialium.

§ 2. A causis in prima instantia pertractatis coram Metropolita aliove Episcopo eparchiali, qui superiorem auctoritatem infra Romanum Pontificem non habet, fieri debet appellatio ad tribunal ab ipso stabili modo cum approbatione Sedis Apostolicae electum firmis cann. 139 et 173.

Can. 1080 – Tribunal tertiae instantiae est Sedes Apostolica, nisi aliter expresse cavitur.

Can. 1081 – § 1. In unaquaque eparchia et pro omnibus causis iure expresse non exceptis iudex primae instantiae est Episcopus eparchialis.

§ 2. Si vero agitur de iuribus aut bonis temporalibus personae iuridicae ab Episcopo eparchiali repraesentatae, iudicat in primo gradu tribunal appellationis firmo can. 1077, §3.

Can. 1082 – § 1. Tribunal primi gradus pro pluribus eparchiis eiusdem Ecclesiae sui iuris erigi potest a Patriarcha de consensu Episcoporum eparchialium, quorum interest, si de eparchiis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis sitis agitur; in ceteris casibus ab ipsis Episcopis eparchialibus, qui ad hoc consenserunt approbante Sede Apostolica.

§ 2. Hoc tribunal erigi debet, si singuli Episcopi eparchiales tribunal proprium quamcumque de causa ergere non possunt; intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis, si casus fert, ab ipsa Synodo Episcoporum hoc tribunal erigatur.

§ 3. In eparchiis, pro quibus tale tribunal erectum est, tribunal eparchiale collegiale valide erigi non potest firmo can. 1003, §2.

§ 4. Coetui Episcoporum eparchialium, qui ad tale tribunal consenserunt, vel Episcopo eparchiali ab eodem electo competent potestates, quas Episcopus eparchialis habet circa suum tribunal; si vero hoc tribunal a Synodo Episcoporum vel a Sede Apostolica erectum est, servandae sunt normae ab ipsa Synodo vel Sede Apostolica statutae.

§ 5. Appellatio ab hoc tribunali fit intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis ad tribunal ordinarium Ecclesiae patriarchalis; in ceteris casibus vero ad tribunal stabili modo a coetu Episcoporum, de quo in §4, cum approbatione Sedis Apostolicae vel ab ipsa Sede Apostolica designatum.

Can. 1083 – § 1. Episcopi eparchiales diversarum Ecclesiarum sui iuris in eodem territorio potestatem suam exercentes convenire inter se possunt de constituendo tribunali communi, quod causas sive contentiosas sive poenales christifidelium alicui ex iisdem Episcopis eparchialibus subditorum cognoscat.

§ 2. Si idonei iudices aliquie administrari tribunalium desunt, Episcopi eparchiales carent, ut tribunal commune constituatur.

§ 3. Episcopi eparchiales, qui ad tribunal commune consenserunt, unum ex ipsis designare debent, cui circa hoc tribunal competunt potestates, quas Episcopus eparchialis habet circa suum tribunal.

§ 4. A sententiis primi gradus tribunalis communis appellatio fit ad tribunal stabili modo a Sede Apostolica designatum.

Can. 1084 – § 1. Controversiae inter personas physicas vel iuridicas eiusdem instituti vitae consecratae institutis saecularibus exceptis, in quo Superiores potestate regiminis praediti sunt, definienda sunt apud iudicem vel tribunal in typicis vel statutis instituti determinatum.

§ 2. Si controversia enascitur inter personas physicas vel iuridicas diversorum institutorum vitae consecratae aut etiam eiusdem instituti iuris eparchialis alteriusve, in quo Superiores potestate regiminis praediti non sunt, aut inter sodalem vel personam iuridicam instituti vitae consecratae et quamcumque aliam personam sive physicam sive iuridicam, iudicat in prima instantia tribunal eparchiale.

Can. 1085 – Auctoritas quodcumque tribunal erigens curet, ut tribunal propria statuta ab eadem auctoritate approbata habeat, in quibus iudicium aliorumque administrorum modus nominationis, muneris tempus, remuneratio necnon alia iure requisita determinari debent.

Can. 1086 – Quodlibet tribunal ius habet in auxilium vocandi aliud tribunal cuiuscumque Ecclesiae, ut quosdam actus processuales peragat exceptis tamen illis actibus, qui decisiones iudicium involvunt.

Can. 1087 – In causis, de quibus in cann. 1075 - 1078, inferiorum iudicium incompetencia est absoluta.

Can. 1088 – § 1. Nemo in prima instantia conveniri potest nisi coram iudice, qui competens est ob unum ex titulis, qui iure communi determinantur.

§ 2. Incompetentia iudicis, cui nullus ex his titulis suffragatur, dicitur relativa.

§ 3. Nisi aliter expresse cavitur, actor sequitur forum partis conventae; si vero pars conventa multiplex forum habet, optio fori actori conceditur.

Can. 1089 – Quilibet conveniri potest coram tribunali domicilii vel quasi-domicilii.

Can. 1090 – § 1. Vagus forum habet in loco, ubi actu commoratur.

§ 2. Is, cuius neque domicilium aut quasi-domicilium neque locus commorationis nota sunt, conveniri potest in foro actoris, dummodo aliud forum legitimum non suppetat.

Can. 1091 – Ratione rei sitae pars conveniri potest coram tribunali loci, ubi res litigiosa sita est, quoties actio in rem directa est aut de spolio agitur.

Can. 1092 – § 1. Ratione contractus pars conveniri potest coram tribunali loci, ubi contractus initus est vel impleri debet, nisi partes concorditer aliud tribunal elegerunt.

§ 2. Si causa versatur circa obligationes, quae ex alio titulo proveniunt, pars conveniri potest coram tribunali loci, ubi obligatio vel orta est vel est implenda.

Can. 1093 – In causis poenalibus accusatus, etsi absens, conveniri potest coram tribunali loci, ubi delictum patratum est.

Can. 1094 – Pars conveniri potest:

1º in causis, quae circa administrationem versantur, coram tribunali loci, ubi administratio gesta est;

2º in causis, quae respiciunt hereditates vel legata pia, coram tribunali ultimi domicilii vel quasi-domicilii vel commorationis ad normam cann. 1089 et 1090 illius, de cuius hereditate vel legato pio agitur, nisi agitur de mera execusione legati, quae videnda est secundum ordinarias competentiae normas.

Can. 1095 – Si nullus ex superioribus titulis iudicii suffragatur et tamen causa apud ipsum introducitur, ipse competentiam obtinet, si partes et auctoritas, cui tribunal immediate subiectum est, consentiunt.

Can. 1096 – Ratione conexionis ab uno eodemque tribunali et in eodem processu cognoscenda sunt causee inter se conexae, nisi iuris praescriptum obstat.

Can. 1097 – Ratione praeventionis, si duo vel plura tribunalia aequo competentia sunt, ei ius est causam cognoscendi, quod prius partem conventam legitime citavit.

Can. 1098 – § 1. Conflictus inter iudices, quisnam eorum ad aliquod negotium competens sit, definiendi sunt a tribunali appellationis illius iudicis, coram quo actio primo per litis libellum promota est.

§ 2. Si vero alterutrum tribunal est alterius tribunal appellationis, conflictus definiendus est a tribunali tertiae instantiae pro tribunali, in quo actio primo promota est.

§ 3. Contra decisiones in his conflictibus non datur locus appellationi.

Can. 1099 – § 1. Tribunali collegiali trium iudicium reservantur:

1º causee de vinculo sacrae ordinationis;

2º causee de vinculo matrimonii firmis cann. 1387 - 1389;

3º causee poenales de delictis, quae poenas excommunicationis maioris, privationis officii, reductionis ad gradum inferiorem vel depositionis secumferunt;

4º causee iure particulari singularum Ecclesiarum determinatae.

§ 2. Ceterae causee tractantur a iudice unico, nisi Episcopus eparchialis certam causam iudicio trium iudicium reservat.

§ 3. In primo iudicij gradu, si forte collegium constitui non potest, dum huiusmodi impossibilitas perdurat, Patriarcha consulta Synodo permanenti permettere potest, ut Episcopus eparchialis causas iudici unico clero committat, qui, si fieri potest, assessorum et auditorem sibi asciscat; idem permettere potest Metropolita, qui Ecclesiae metropolitanae sui iuris praeest, vel etiam Metropolita Ecclesiae patriarchalis extra fines territorii eiusdem Ecclesiae constitutus, uterque consultis duobus Episcopis eparchialibus ordinatione episcopali senioribus; in ceteris casibus audeatur Sedes Apostolica.

Can. 1100 – § 1. Tribunal collegiale collegialiter procedere debet et ad maiorem numerum suffragiorum decisiones ferre, et quidem ad validitatem, si agitur:

1º de reiectione petitionis actionis incidentalis vel reconventionalis;

2º de definitione recursus adversus decretum praesidis;

3º de sententia, etsi interlocutoria, necnon decretis, quae vim definitivae sententiae habent.

§ 2. Ceteros actus processus ponens peragat, nisi collegium aliquos, non quidem ad validitatem, sibi reservat.

§ 3. Si collegialiter causa in prima instantia cognita est, etiam in gradu appellationis collegialiter nec a minore iudicum numero definiri debet; si vero a iudice unico, etiam in gradu appellationis a iudice unico definienda est excepto casu, de quo in can. 1099, §3.

Caput II De administris tribunalium

Art. I De Vicario iudicali, de iudicibus et de auditoribus

Can. 1101 – § 1. Quilibet Episcopus eparchialis tenetur Vicarium iudicialem constituere cum potestate ordinaria iudicali a Protosyncello distinctum, nisi parvitas eparchiae aut paucitas causarum aliud suadet.

§ 2. Vicarius iudicalis unum constituit tribunal cum Episcopo eparchiali, sed non potest iudicare causas, quas Episcopus eparchialis sibi reservat.

§ 3. Vicario iudicali dari possunt adiutores, quibus nomen est Vicariorum iudicium adiunctorum.

§ 4. Tum Vicarius iudicalis tum Vicarii iudiciales adiuncti esse debent sacerdotes integrae famae, in iure canonico doctores vel saltem licentiati, annos nati non minus triginta.

Can. 1102 – § 1. In eparchia constuantur ab Episcopo eparchiali iudices eparchiales, qui sint clerci.

§ 2. Patriarcha consulta Synodo permanenti vel Metropolita, qui Ecclesiae metropolitanae sui iuris praeest, consultis duobus Episcopis eparchialibus ordinatione episcopali senioribus permittere potest, ut etiam alii christifideles iudices constuantur, ex

quibus suadente necessitate unus assumi potest ad collegium efformandum; in ceteris casibus hac in re adeatur Sedes Apostolica.

§ 3. Iudices sint integrae famae, in iure canonico doctores vel saltem licentiati.

Can. 1103 – § 1. Vicarius iudicialis, Vicarius iudicialis adjunctus et ceteri iudices nominantur ad tempus definitum.

§ 2. Si hoc tempus sede vacante elapsum est, ii amoveri non possunt, sed in officio perdurant, donec novus Episcopus eparchialis in re providit.

Can. 1104 – Iudex unicus in quolibet iudicio duos assessorum ex christifidelibus probatae vitae sibi consulentes asciscere potest.

Can. 1105 – § 1. Duos iudices, qui una cum praeside tribunal collegiale constituant, inter iudices eparchiales Vicarius iudicialis designet ex ordine per turnum, nisi pro sua prudentia Episcopus eparchialis aliud opportunum existimavit.

§ 2. Iudices semel designatos ne subroget Vicarius iudicialis nisi gravissima de causa in decreto sub poena nullitatis exprimenda.

Can. 1106 – § 1. Tribunalis collegiali praesest, quatenus fieri potest, Vicarius iudicialis vel Vicarius iudicialis adjunctus.

§ 2. Tribunalis collegialis praeses, nisi ipse vult id officium gerere, debet unum de iudicibus tribunalis collegialis ponentem designare.

§ 3. Idem praeses potest ponenti alium iusta de causa substituere.

§ 4. Ponens in conventu iudicu[m] de causa refert et sententiam scripto redigit.

Can. 1107 – Ad iudicem unicum iura spectant tum tribunalis tum praesidis.

Can. 1108 – § 1. Iudex vel tribunalis collegialis praeses possunt auditorem designare ad causae instructionem peragendam eum seligentes aut ex tribunalis iudicibus aut ex christifidelibus ab Episcopo eparchiali ad hoc officium admissis.

§ 2. Episcopus eparchialis potest ad auditoris officium admittere christifideles, qui bonis moribus, prudentia et doctrina praestant.

§ 3. Auditoris est secundum iudicis mandatum probationes tantum colligere easque collectas iudici tradere; potest autem, nisi iudicis mandatum obstat, interim decidere, quae et quomodo probationes colligendae sint, si forte de hac re quaestio oritur, dum ipse officium suum exercet.

Art. II De promotore iustitiae, de defensore vinculi et de notario

Can. 1109 – Ad causas contentiosas, in quibus bonum publicum in discrimen vocari potest, et ad causas poenales constituatur in eparchia promotor iustitiae, qui obligatione tenetur providendi bono publico.

Can. 1110 – § 1. In causis contentiosis Episcopi eparchialis est iudicare, utrum bonum publicum in discrimen vocari possit necne, nisi interventus promotoris iustitiae iure praecipitur vel ex natura rei evidenter necessarius est.

§ 2. Si in praecedenti instantia intervenit promotor iustitiae, in ulteriore gradu huius interventus praesumitur necessarius.

Can. 1111 – Ad causas, in quibus agitur de nullitate sacrae ordinationis aut de nullitate vel solutione matrimonii, constituatur in eparchia defensor vinculi, qui obligatione tenetur proponendi et exponendi omnia, quae rationabiliter adduci possunt adversus nullitatem vel solutionem.

Can. 1112 – In causis, in quibus promotoris iustitiae aut defensoris vinculi praesentia requiritur, iis non citatis acta irrita sunt, nisi ipsi, etsi non citati, revera interfuerunt aut saltem ante sententiam actis inspectis officio suo fungi potuerunt.

Can. 1113 – Nisi aliud expresse cavitur:

1º quoties lex praecipit, ut iudex partes earumve alteram audiat, etiam promotor iustitiae et defensor vinculi, si iudicio intersunt, audiendi sunt;

2º quoties instantia partis requiritur, ut iudex aliquid decernere possit, instantia promotoris iustitiae vel defensoris vinculi, qui iudicio intersunt, eandem vim habet.

Can. 1114 – § 1. Episcopi eparchialis est promotorem iustitiae et defensorem vinculi nominare; in tribunalibus non eparchialibus iidem nominantur ad normam statutorum tribunalis, nisi aliter iure cavitur.

§ 2. Promotor iustitiae et defensor vinculi sint christifideles integrae famae, in iure canonico doctores vel saltem licentiatи ac prudentia et iustitiae zelo probati.

Can. 1115 – § 1. Eadem persona, non autem in eadem causa, officium promotoris iustitiae et defensoris vinculi gerere potest.

§ 2. Promotor et defensor vinculi constitui possunt ad universitatem causarum vel ad singulas causas; possunt vero ab Episcopo eparchiali iusta de causa amoveri.

Can. 1116 – § 1. Cuilibet processui intersit notarius ita, ut nulla habeantur acta, si non sunt ab eo subscripta.

§ 2. Acta, quae notarii conficiunt, publicam fidem faciunt.

Art. III De administris tribunalium ex diversis deparchiis vel Ecclesiis sui iuris assumendis

Can. 1117 – § 1. Iudices aliquique administri tribunalium assumi possunt ex qualibet eparchia vel instituto vitae consecratae propriae vel etiam alterius Ecclesiae sui iuris de consensu vero scripto dato proprii Episcopi eparchialis vel Superioris maioris.

§ 2. Iudex delegatus, nisi aliud fert delegationis mandatum, uti potest administris intra territorium mandantis degentibus.

Caput III De obligationibus iudicium et administratorum tribunalium

Can. 1118 – § 1. Christifideles omnes, in primis autem Episcopi, sedulo annitan- tur, ut salva iustitia lites in populo Dei, quatenus fieri potest, vitentur vel pacifice quam primum componantur.

§ 2. Iudex in limine litis et etiam quolibet alio momento, quoties spem aliquam boni exitus perspicit, partes hortari et adiuvare ne omittat, ut de aequa controversiae solutione quaerenda communi consilio current, viasque ad hoc propositum idoneas ipsis indicet gravibus quoque hominibus ad mediationem adhibitis.

§ 3. Si vero circa privatum partium bonum lis versatur, dispiciat iudex, num transactione vel per compromissum in arbitras iudicio controversia finem habere utiliter pos- sit.

Can. 1119 – § 1. Iudex competens parti legitime requirenti suum ministerium praestare debet.

§ 2. Iudex nullam causam cognoscere potest, nisi petitio ad normam canonum facta est ab eo, cuius interest, vel a promotore iustitiae.

Can. 1120 – Qui causae interfuit tamquam iudex, promotor iustitiae, defensor vinculi, procurator, advocatus, testis aut peritus non potest postea valide eandem causam in alia instantia tamquam iudex definire aut in eadem munus assessoris agere.

Can. 1121 – § 1. Iudex cognoscendam ne suscipiat causam, in qua ratione consanguinitatis vel affinitatis in quolibet gradu lineae rectae et usque ad quartum gradum inclusive lineae collateralis vel ratione tutelae et curaelae, intimae vitae consuetudinis, magnae simultatis vel lucri faciendi aut damni vitiandi aliquid ipsius interest.

§ 2. In iisdem adiunctis ab officio suo abstinere debent iustitiae promotor, defensor vinculi, assessor et auditor.

Can. 1122 – § 1. Si iudex sive in tribunali ordinario sive delegato, etsi competens, recusatur, auctoritas, cui tribunal immediate subiectum est, hanc exceptionem definit salvo can. 1077, §§ 2 et 5.

§ 2. Si Episcopus eparchialis est iudex et contra eum recusatio opponitur, abstineat a iudicando.

§ 3. Si recusatio opponitur contra ceteros tribunalis administros, de hac exceptione videt praeses in tribunali collegiali vel ipse iudex, si unicus est.

Can. 1123 – Recusatione admissa personae mutari debent, non vero iudicij gradus.

Can. 1124 – § 1. Quaestio de recusatione expeditissime definienda est auditis partibus.

§ 2. Actus positi a iudice, antequam recusatur, validi sunt; qui autem positi sunt post propositam recusationem, rescindi debent, si pars petit, intra decem dies ab admissa recusatione computandos; post admissam recusationem invalidi sunt.

Can. 1125 – § 1. In negotio, quod privatorum solummodo interest, iudex procedere potest dumtaxat ad instantiam partis; causa autem legitime introducta iudex procedere potest et debet, etiam ex officio, in causis poenalibus aliisque, quae bonum publicum Ecclesiae aut animarum salutem respiciunt.

§ 2. Potest autem praeterea iudex partium neglegentiam in probationibus afferendis vel in exceptionibus opponendis supplere, quoties id necessarium censem ad vitandam graviter iniustam sententiam firmo can. 1298.

Can. 1126 – Iudices et tribunalia current, ut quam primum salva iustitia causae omnes terminentur utque in prima instantia ultra annum ne protrahantur, in gradu appellationis vero non ultra sex menses.

Can. 1127 – Omnes, qui tribunal constituunt aut eidem opem ferunt, promissionem de munere fideliter implendo facere debent.

Can. 1128 – § 1. In iudicio poenali semper, in contentioso autem, si ex revelatione alicuius actus processualis praeiudicium partibus obvenire potest, iudices et tribunalis adiutores tenentur secretum servare.

§ 2. Tenentur etiam semper et erga omnes ad secretum servandum de discussione, quae inter iudices in tribunali collegiali ante ferendam sententiam habetur, tum etiam de variis suffragiis et opinionibus ibidem prolatis; ad hoc secretum tenentur etiam alii omnes, ad quos notitia de re quoquo modo pervenit.

§ 3. Immo, quoties natura causae vel probationum talis est, ut ex actorum vel probationum evulgatione aliorum fama periclitetur vel praebatur ansa dissidiis aut scandalum aliudve id genus incommodum oriatur, iudex potest testes, peritos, partes earumque advocatos vel procuratores iureiurando obligare ad secretum servandum.

Can. 1129 – Iudex et omnes tribunalis administri occasione agendi iudicij dona quaevis acceptare prohibentur.

Can. 1130 – § 1. Iudices, qui, etsi certe et evidenter competentes sunt, ius reddere recusant vel nullo suffragante iuris praescripto se competentes declarant atque causas cognoscunt ac definiunt vel secretum lege praescriptum violant vel ex dolo aut gravi neglegentia aliud litigantibus damnum inferunt, congruis poenis ab auctoritate competenti puniri possunt non exclusa officii privatione.

§ 2. Congruis poenis puniantur etiam tribunalis administri et adiutores, si officio suo, ut supra, defuerunt; quos omnes etiam iudex punire potest.

Can. 1131 – Si iudex praevidet actorem probabiliter spreturum esse sententiam ecclesiasticam, cum forte haec eidem est contraria, et idcirco partis conventae iuribus non satis consultum iri, potest ad eiusdem partis conventae instantiam vel etiam ex officio actorem adigere ad congruam cautionem praestandam pro ecclesiasticae sententiae observantia.

Caput IV De ordine cognitionum

Can. 1132 – Causae cognoscendae sunt eo ordine, quo fuerunt propositae et in albo inscriptae, nisi ex iis aliqua celerem prae ceteris expeditionem exigit, quod quidem speciali decreto rationibus suffulto statuendum est.

Can. 1133 – § 1. Vitia, quibus sententiae nullitas haberi potest, in quolibet iudicii statu vel gradu excipi possunt itemque a iudice ex officio declarari.

§ 2. Exceptiones dilatoriae vero eae praesertim, quae respiciunt personas et modum iudicii, proponendae sunt ante contestationem litis, nisi contestata iam lite emerserunt, et quam primum definiendae.

Can. 1134 – § 1. Si exceptio proponitur contra iudicis competentiam, hac de re ipse iudex videre debet.

§ 2. In casu exceptionis de incompetencia relativa, si iudex se competentem pronuntiat, eius decisio non admittit appellationem, sed non prohibentur querela nullitatis et restitutio in integrum.

§ 3. Si vero iudex se incompetentem declarat, pars, quae se gravatam reputat, potest intra quindecim dies utiles provocare ad tribunal appellationis.

Can. 1135 – Iudex in quovis stadio causae se absolute incompetentem agnoscens suam incompetenciam declarare debet.

Can. 1136 – § 1. Exceptiones rei iudicatae, transactionis et aliae peremptoriae, quae dicuntur litis finitae, proponi et cognosci debent ante contestationem litis; qui se-rius eas opposuit, non est reiciendus, sed condemnatur ad expensas, nisi probat se oppositionem malitiosa non distulisse.

§ 2. Aliae exceptiones peremptoriae proponantur in contestatione litis et suo tempo-re tractandae sunt secundum normas circa quaestiones incidentes.

Can. 1137 – § 1. Actiones reconventionales proponi valide non possunt nisi intra trigesita dies a lite contestata computandos.

§ 2. Eaedem autem cognoscantur simul cum conventionali actione, hoc est pari gradu cum ea, nisi eas separatim cognoscere necessarium est aut iudex id opportunius existimavit.

Can. 1138 – Quaestiones de cautione pro expensis iudicialibus praestanda aut de concessione gratui patrocini, quod statim ab initio postulatum est, et aliae huiusmodi regulariter videndae sunt ante litis contestationem.

Caput V De iudicii terminis, dilationibus et loco

Can. 1139 – § 1. Termini perimendis iuribus a lege constituti prorogari non possunt neque valide nisi potentibus partibus coartari.

§ 2. Ceteri autem termini ante eorum lapsum possunt iusta de causa a iudice auditis vel potentibus partibus prorogari, numquam autem nisi partibus consentientibus valide coartari.

§ 3. Caveat tamen iudex, ne nimis diurna lis fiat ex prorogatione.

Can. 1140 – Si lex terminos non statuit ad actus processuales peragendos, iudex illos determinare debet habita ratione naturae uniuscuiusque actus.

Can. 1141 – Si in die ad actum iudicialem indicto vacavit tribunal, terminus intellegitur prorogatus ad primum sequentem diem non feriatum.

Can. 1142 – Tribunalis sedes sit, si fieri potest, stabilis, quae statutis horis pateat servatis normis iure particulari de hac re statutis.

Can. 1143 – § 1. Iudex ex territorio suo vi expulsus vel a potestate iudicali ibi exercenda impeditus potest extra territorium potestatem suam exercere et sententiam ferre certiore tamen hac de re facto loci Episcopo eparchiali.

§ 2. Praeterea iudex iusta de causa et auditis partibus potest ad probationes acquirendas etiam extra proprium territorium se conferre de licentia tamen Episcopi eparchialis loci adeundi et in sede ab ipso designata.

Caput VI   De personis in aulam admittendis et de modo conficiendi et asservandi acta

Can. 1144 – § 1. Nisi aliter lex iuris particularis cavit, dum cause coram tribunali aguntur, ii tantummodo assint in aula, quos lex aut iudex ad processum expediendum necessarios esse statuit.

§ 2. Omnes iudicio assistentes, qui reverentiae et oboedientiae tribunali debitae graviter defuerunt, iudex potest monitione in cassum facta congruis poenis punire, advocates praeterea et procuratores etiam a munere apud tribunalia ecclesiastica exercendo suspendere.

Can. 1145 – Si qua persona interroganda utitur lingua iudici vel partibus ignota, adhibetur interpres iuratus a iudice designatus. Declarationes tamen scripto redigantur lingua originaria et translatio addatur. Interpres etiam adhibetur, si surdus vel mutus interrogari debet, nisi forte mavult iudex quaestionibus a se datis scripto respondeatur.

Can. 1146 – § 1. Acta iudicialia tum, quae meritum quaestionis respiciunt, seu acta causae, tum, quae ad formam procedendi pertinent, seu acta processus scripto redacta esse debent.

§ 2. Singula folia actorum numerentur et authenticitatis signo muniantur.

Can. 1147 – Quoties in actis iudicialibus partium aut testium subscriptio requiritur, si pars aut testis subscribere non potest vel non vult, id in ipsis actis adnotetur simulque iudex et actuarius fidem faciant actum ipsum de verbo ad verbum parti aut testi perlectum esse et partem aut testem vel non potuisse vel noluisse subscribere.

Can. 1148 – § 1. Iudicio expleto documenta, quae in privatorum dominio sunt, restituti debent retento tamen eorum exemplari.

§ 2. Notarii et cancellarius sine iudicis mandato tradere prohibentur exemplar actorum iudicialium et documentorum, quae sunt processui acquisita.

§ 3. Anonymae epistulae destrui debent neque de eis mentio fiat in actis; eodem modo destrui debent libelli et epistulae subscriptae, quae nihil ad causae meritum conferunt vel sunt certo calumniosae.

Caput VII   De actore et de parte conventa

Can. 1149 – Quilibet sive baptizatus sive non baptizatus potest in iudicio agere; pars autem legitime conventa respondere debet.

Can. 1150 – Etsi actor vel pars conventa procuratorem vel advocatum constituit, semper tamen tenetur in iudicio ipse adesse ad praescriptum iuris vel iudicis.

Can. 1151 – § 1. Minores et ii, qui rationis usu destituti sunt, stare in iudicio tantummodo possunt per eorum parentes aut tutores vel curatores.

§ 2. Si iudex existimat eorum iura esse in conflictu cum iuribus parentum vel tutorum vel curatorum aut hos non satis tueri posse ipsorum iura, tunc stent in iudicio per tutorem vel curatorem a iudice datum.

§ 3. Sed in causis spiritualibus et cum spiritualibus conexis, si minores usum rationis assecuti sunt, agere et respondere possunt sine parentum vel tutoris consensu et quidem per se ipsi, si aetatem quattuordecim annorum expleverunt; secus per curatorem a iudice constitutum.

§ 4. Bonis interdicti et ii, qui minus firmae mentis sunt, stare in iudicio per se ipsi possunt tantummodo, ut de propriis delictis respondeant aut ad praescriptum iudicis; in ceteris agere et respondere debent per suos curatores.

Can. 1152 – Quoties adest tutor aut curator ab auctoritate civili constitutus, idem potest a iudice ecclesiastico admitti auditio, si fieri potest, Episcopo eparchiali eius, cui datus est; si vero non adest aut non videtur admittendus, ipse iudex tutorem aut curatorem pro causa designet.

Can. 1153 – § 1. Personae iuridicae in iudicio stant per suos legitimos reprezentantes.

§ 2. Quoties periculo vertitur pecuniae summa, ad quam alienandam alicuius consensus vel consilium vel licentia requiritur, idem consensus vel consilium vel licentia requiritur etiam ad item incohandom vel contestandam.

§ 3. In casu vero defectus vel neglegentiae repreäsentantis potest ipse Hierarcha per se vel per alium stare in iudicio nomine personarum iuridicarum, quae sub eius potestate sunt.

Caput VIII De procuratoribus ad lites et de advocatis

Can. 1154 – § 1. Pars libere potest advocatum et procuratorem sibi constituere, sed potest etiam per se ipsa agere et respondere, nisi iudex procuratoris vel advocati ministerium necessarium existimavit.

§ 2. In iudicio poenali vero accusatus aut a se constitutum aut a iudice datum semper habere debet advocatum.

§ 3. In iudicio contentioso, si agitur de minoribus aut de iudicio, in quo bonum publicum vertitur, exceptis autem causis matrimonialibus, iudex parti carenti advocatum ex officio constituat.

Can. 1155 – § 1. Unum sibi quisque potest constituere procuratorem, qui non potest alium sibi substituere, nisi id eidem scripto permissum est.

§ 2. Si vero iusta de causa plures ab eodem constituuntur, hi ita designentur, ut detur inter ipsos locus praeventioni.

§ 3. Advocati autem plures simul constitui possunt.

Can. 1156 – Procurator et advocatus debent esse aetate maiores et bonae famae; advocatus debet praeterea esse catholicus, nisi auctoritas, cui tribunal immediate subiectum est, aliud permittit, et doctor in iure canonico vel alioquin vere peritus et ab eadem auctoritate approbatus.

Can. 1157 – § 1. Procurator et advocatus, antequam munus suscipiunt, mandatum authenticum apud tribunal deponere debent.

§ 2. Ad iuris tamen extinctionem impediendam iudex potest procuratorem admettere etiam non exhibito mandato, praestita, si res fert, idonea cautione; actus autem quilibet vi caret, si intra terminum peremptorium a iudice statuendum procurator mandatum non exhibit.

Can. 1158 – Nisi speciale mandatum habet, procurator non potest valide renuntiare actioni, instantiae vel actis iudicibus nec transigere, pacisci, compromittere in arbitros et generatim ea agere, pro quibus ius requirit mandatum speciale.

Can. 1159 – § 1. Ut procuratoris vel advocati amotio effectum sortiatur, necesse est ipsis intimetur et, si lis iam contestata est, iudex et adversa pars certiores facti sint de amotione.

§ 2. Lata definitiva sententia ius et obligatio appellandi, si mandans non renuit, procuratori manet.

Can. 1160 – Tum procurator tum advocatus possunt a iudice dato decreto repellitive ex officio sive ad instantiam partis, gravi de causa tamen et semper salvo recursu ad tribunal appellationis.

Can. 1161 – § 1. Vetatur uterque emere litem aut sibi de immodico emolumento vel rei litigiosae parte vindicata pacisci. Quae si fecerunt, nulla est pactio et a iudice possunt poena pecuniaria multari. Advocatus praeterea tum ab officio suspendi, tum etiam, si recidivus est, ab auctoritate, cui tribunal immediate subiectum est, destitui et ex albo advocatorum expungi potest.

§ 2. Eodem modo puniri possunt advocati et procuratores, qui a competentibus tribunalibus causas in fraudem legis subtrahunt, ut ab aliis favorabilius definiantur.

Can. 1162 – Advocati ac procuratores, qui ob dona aut pollicitationes aut quamlibet aliam rationem suum officium prodiderunt, a patrocinio exercendo suspendantur et multa pecuniaria aliisve congruis poenis puniantur.

Can. 1163 – In unoquoque tribunal, quatenus fieri potest, stabiles patroni consti-
tuuntur ab ipso tribunal remunerationem recipientes, qui munus advocati vel procura-
toris in causis praesertim matrimonialibus pro partibus, quae eos seligere malint, exer-
ceant.

Caput IX De actionibus et de exceptionibus

Can. 1164 – Quodlibet ius non solum actione munitur, nisi aliter expresse cautum
est, sed etiam exceptione, quae semper competit et est sua natura perpetua.

Can. 1165 – Quaevis actio extinguitur praescriptione ad normam iuris aliove legiti-
mo modo exceptis actionibus de statu personarum, quae numquam extinguuntur.

Can. 1166 – Actiones contentiosae, nisi aliter expresse cavitur, extinguuntur intra
quinquennium a die, a quo actio primum potuit proponi, firmis, ubi vigent, hac in re
Statutis personalibus.

Can. 1167 – § 1. Omnis poenalis actio perimitur morte rei, condonatione auctorita-
tis competentis et praescriptione.

§ 2. Actio poenalis praescriptione extinguitur triennio, nisi agitur:

1º de delictis Sedi Apostolicae reservatis;

2º de actione ob delicta, de quibus in cann. 1465 et 1468, quae quinquennio praesci-
bitur;

3º de delictis, quae non sunt iure communi punita, si lex iuris particularis alium
praescriptionis terminum statuit.

§ 3. Praescriptio decurrit ex die, quo delictum patratum est, vel, si delictum est per-
manens vel habituale, ex die, quo cessavit.

Can. 1168 – § 1. Si intra terminos, de quibus in can. 1167, ex die, quo sententia
condemnatoria in rem iudicatam transiit, computandos non est reo intimatum exsecu-
torium iudicis decretum, actio ad poenam exsequendam praescriptione extinguitur.

§ 2. Idem valet servatis servandis, si poena per decretum extra iudicium irrogata est.

Can. 1169 – Sublata per praescriptionem actione poenali:

1º non est hoc ipso sublata actio contentiosa forte ex delicto orta ad damna resar-
cienda;

2º si bonum publicum requirit, Hierarcha remediis opportunis administrativis non
exclusa suspensione ab exercitio sacri ministerii vel amotione ab officio uti potest.

Can. 1170 – Actor pluribus simul actionibus, quae tamen inter se non configitant,
sive de eadem re sive de diversis, aliquem convenire potest, si aditi tribunalis compe-
tentiam non egrediuntur.

Can. 1171 – § 1. Pars conventa potest coram eodem iudice in eodem iudicio contra actorem vel propter causae nexum cum actione principali vel ad submovendam vel ad minuendam actoris petitionem actionem reconventionalem proponere.

§ 2. Reconventio reconventionis non admittitur.

Can. 1172 – Actio reconventionalis proponenda est iudici, coram quo actio prior instituta est, etsi ad unam causam dumtaxat delegato vel alioquin relative incompetenti.

Can. 1173 – § 1. Qui probabilibus saltem argumentis ostendit super aliqua re ab alio detenta ius se habere sibique damnum imminere, nisi res ipsa custodienda traditur, ius habet obtinendi a iudice eiusdem rei sequestrationem.

§ 2. In similibus rerum adjunctis obtineri potest, ut iuris exercitium alicui inhibetur.

Can. 1174 – § 1. Ad crediti quoque securitatem sequestratio rei admittitur, dummodo de creditoris iure satis constet.

§ 2. Sequestratio extendi potest etiam ad res debitoris, quae quolibet titulo apud alias personas reperiuntur, et ad debitoris credita.

Can. 1175 – Sequestratio rei et inhibitio exercitii iuris decerni nullatenus possunt, si damnum, quod timetur, potest aliter reparari et idonea cautio de eo reparando offeratur.

Can. 1176 – Iudex potest ei, cui sequestrationem rei vel inhibitionem exercitii iuris concedit, praeviam imponere cautionem de damnis, si ius suum non probavit, resarcendis.

Can. 1177 – Ad naturam et vim actionis possessoriae quod attinet, serventur praescripta iuris civilis loci, ubi sita est res, de cuius possessione agitur.

Can. 1178 – § 1. Quoties introducta est petitio ad obtinendam provisionem ad hominis sustentationem, iudex auditis partibus decreto statim exsequendo statuere potest idoneis, si res fert, praescriptis cautionibus, ut interim necessaria alimenta praestentur, sine praeiudicio iuris per sententiam definiendi.

§ 2. Facta a parte vel a promotore iustitiae petitione ad obtinendum hoc decretum iudex audita altera parte expeditissime provideat, numquam autem ultra decem dies; quibus inutiliter transactis aut petitione reiecta patet recursus ad auctoritatem, cui tribunal immediate subiectum est, dummodo ipsa ne sit iudex, vel, si quis mavult, ad iudicem appellationis, qui item expeditissime decernat.

Caput X De modis evitandi iudicia

Art. I De transactione

Can. 1179 – In transactione serventur normae statutae a legibus civilibus loci, ubi transactio initur, nisi iuri divino vel canonico adversantur et salvis praescriptis canonum, qui sequuntur.

Can. 1180 – § 1. Transactio valide fieri non potest in causis circa eas res vel ea iura, quae ad bonum publicum pertinent, aliaque, de quibus partes libere disponere non possunt.

§ 2. Sed si quaestio fit de bonis temporalibus ecclesiasticis, transactio fieri potest, servatis tamen, si materia id postulat, sollemnitatibus iure statutis de alienatione bonorum ecclesiasticorum.

Can. 1181 – § 1. Effectus transactionis ad exitum feliciter perductae dicitur compositio seu concordia.

§ 2. Expensarum, quas transactio postulavit, nisi aliter expresse cautum est, utraque pars dimidium solvat.

Can. 1182 – Iudex negotium transactionis non ipse per se, regulariter saltem, suscipiat tractandum, sed illud alii in iure perito committat.

Art. II De compromisso in arbitros

Can. 1183 – § 1. Qui controversiam inter se habent, possunt scripto convenire, ut ea ab arbitris dirimatur.

§ 2. Idem scripto convenire possunt, qui contractum inter se ineunt vel inierunt, quod attinet ad controversias ex eo contractu forte orituras.

Can. 1184 – Non possunt valide in arbitros compromitti controversiae, de quibus transactio fieri vetatur.

Can. 1185 – § 1. Unus vel plures arbitri constitui possunt, dispari tamen numero.

§ 2. In ipso compromisso, nisi nominatim designantur, debet saltem eorum numerus determinari et simul ratio statui, qua nominandi et substituendi sunt.

Can. 1186 – Compromissum est irritum, si:

1º servatae non sunt normae statutae ad validitatem contractuum, qui ordinariam administrationem excedunt;

2º scripto non est factum;

3º procurator sine mandato speciali in arbitros compromisit aut violata sunt praescripta cann. 1184 vel 1185;

4º controversia non est vel orta vel ex certo contractu oritura ad normam can. 1183, §2.

Can. 1187 – Munus arbitri valide gerere non possunt:

1º minores;

2º innodati poena excommunicationis, suspensionis vel depositionis;

3º sodales institutorum vitae consecratae sine licentia Superioris.

Can. 1188 – Arbitri nominatio vim non habet, nisi ipse scripto munus acceptat.

Can. 1189 – § 1. Si arbitri non sunt in compromisso designati vel si sufficiendi sunt et partes aliive, quibus designatio demandata est, dissentient de omnibus vel non nullis arbitris seligendis, quaelibet pars potest id tribunali, quod competens est ad causam definiendam in primo gradu, committere, nisi partes aliter convenerunt; tribunal auditis ceteris partibus decreto provideat.

§ 2. Eadem norma servanda est, si qua pars aliusve neglegit arbitrum designare, dummodo tamen ipsa pars, quae tribunal adiit, viginti saltem ante dies suos arbitros, si forte debuit, designaverit.

Can. 1190 – De recusatione arbitri autem videt tribunal, de quo in can. 1189, §1, quod auditis arbitris recusatis et partibus decreto quaestionem dirimat; si recusationem acceptat, alias arbitros sufficiat, nisi in compromisso aliter cautum est.

Can. 1191 – § 1. Obligationes arbitrorum in ipso compromisso statuendae sunt, eae quoque, quae ad secretum servandum spectant.

§ 2. Nisi partes aliud statuerunt, arbitri rationem procedendi libere seligunt; simplex autem ipsa sit et breves termini aequitate servata et legis processualis ratione habita.

§ 3. Arbitri quavis coercitiva carent potestate; necessitate exigente adire debent tribunal competens ad causam cognoscendam.

Can. 1192 – § 1. Quaestiones incidentes, quae forte exoriuntur, ipsi arbitri decreto dirimant.

§ 2. Si vero quaestio praejudicialis oritur, de qua compromitti in arbitros non potest, arbitri debent suspendere processum, donec de illa quaestione partes a iudice obtinuerunt arbitrisque notificaverunt sententiam, quae transiit in rem iudicatam, vel, si quaestio est de statu personarum, sententiam, quae executioni mandari potest.

Can. 1193 – Nisi partes aliter statuerunt, sententia arbitralis ferri debet intra sex menses a die, quo omnes arbitri munus acceptaverunt, computandos; terminus prorogari potest a partibus.

Can. 1194 – § 1. Sententia arbitralis ad maiorem suffragiorum numerum fertur.

§ 2. Si res patitur, sententia arbitralis ab ipsis arbitris redigatur ad modum sententiae iudicialis et a singulis arbitris subscribatur; ad eiusdem autem validitatem requiriatur et sufficit, ut maior eorum numerus eidem subscribat.

Can. 1195 – § 1. Nisi sententia arbitralis est irrita propter gravem ipsorum culpam, arbitri ius habent ad impensarum restitutionem; qua de re possunt oportunas cautions exigere.

§ 2. Suadetur, ut arbitri gratuitam operam praestant, secus de compensatione in ipso compromisso provideatur.

Can. 1196 – § 1. Integer textus sententiae arbitralis intra quindecim dies ad cancellariam tribunalis eparchiae, ubi sententia lata est, deponi debet; intra quinque dies a depositione, nisi certo constat sententiam arbitralem nullitate affectam esse, Vicarius iudicialis per se vel per alium decretum confirmationis ferat partibus statim intimandum.

§ 2. Si Vicarius iudicialis hoc decretum ferre recusat, pars, cuius interest, recurrere potest ad tribunal appellationis, a quo quaestio expeditissime definienda est; si vero Vicarius iudicialis continuum mensem silet, eadem pars instare potest, ut ipse munere suo fungatur; si vero nihilominus silet, elapsis quinque diebus pars potest recursum ad tribunal appellationis interponere, quod item quaestionem expeditissime definiat.

§ 3. Si certo constat sententiam arbitralem nullitate affectam esse ob neglecta praescripta ad validitatem compromissi statuta, Vicarius iudicialis nullitatem declareret ac partibus quam primum notificet omni recursu contra hanc declarationem remoto.

§ 4. Sententia arbitralis transit in rem iudicatam statim ac decretum confirmationis latum est firmo can. 1197.

Can. 1197 – § 1. Appellatio a sententia arbitrali tunc tantum admittitur, si partes scripto inter se convenerunt eam huic remedio subiectam iri; quo in casu appellatio interponenda est intra decem dies ab intimatione decreti confirmationis computandos coram ipso iudice, qui decretum tulit; si vero alias est iudex competens ad appellacionem recipiendam, prosecutio coram eo intra mensem est facienda.

§ 2. Sententia arbitralis, contra quam appellatio admittitur, transit in rem iudicatam ad normam can. 1337.

Can. 1198 – De quaerela nullitatis contra sententiam arbitralem, quae in rem iudicatam transiit, de tertii oppositione contra ipsam, de restitutione in integrum, si de eiusdem sententiae iniustitia manifesto constat, necnon de correctione erroris materialis sententiae videt iudex, qui decretum confirmationis tulit, ad ordinarias normas iuris.

Can. 1199 – § 1. Exsecutio sententiae arbitralis fieri potest in iisdem casibus, in quibus admittitur exsecutio sententiae iudicialis.

§ 2. Sententiam arbitralem exsecutioni mandare debet per se vel per alium Episcopum eparchialis eparchiae, in qua lata est, nisi partes alium exsecutorem designaverunt.

Titulus XXV

De iudicio contentioso

Caput I De iudicio contentioso ordinario

Art. I De libello litis introductorio

Can. 1200 – Qui aliquem convenire vult, debet libellum competenti iudici exhibere, in quo controversiae obiectum proponitur et ministerium iudicis expostulatur.

Can. 1201 – § 1. Petitionem oralem iudex admittere potest, quoties vel actor impeditur, ne libellum exhibeat, vel causa est facilis investigationis et minoris momenti.

§ 2. In utroque tamen casu iudex notarium iubeat scripto actum redigere, qui coram actore legendus est et ab eo approbadus quique locum tenet libelli ab actore scripti ad omnes iuris effectus.

Can. 1202 – Libellus, quo lis introducitur, debet:

- 1º exprimere, coram quo iudice causa introducatur, quid petatur et a quo petatur;
- 2º indicare, quo iure innitatur actor et generatim saltem quibus factis et probationibus ad evincenda ea, quae asseruntur;
- 3º subscribi ab actore vel eius procuratore appositis die, mense et anno necnon loco, ubi actor vel eius procurator habitant aut residere se dixerunt actorum recipiendorum gratia;
- 4º indicare domicilium vel quasi-domicilium partis conventae.

Can. 1203 – § 1. Iudex unicus vel tribunalis collégialis praeses, postquam viderunt et rem esse suae competentiae et actori legitimam personam standi in iudicio non deesse, debent suo decreto quam primum libellum aut admittere aut reicere.

§ 2. Libellus reici potest tantum, si:

- 1º iudex vel tribunal incompetens est;
- 2º sine dubio constat actori deesse legitimam personam standi in iudicio;
- 3º non servatus est can. 1202, nn. 1 - 3;
- 4º certo patet ex ipso libello petitionem quolibet carere fundamento neque fieri posse, ut aliquod ex processu fundamentum appareat.

§ 3. Si libellus rejectus est ob vitia, quae emendari possunt, actor libellum emendatum potest eidem iudici denuo exhibere.

§ 4. Adversus libelli rejectionem integrum semper est parti intra tempus utile decem dierum recursum rationibus suffultum interponere ad tribunal appellationis vel, si libellus rejectus est a praeside, ad collegium; quaestio autem rejectionis expeditissime definienda est.

Can. 1204 – Si iudex intra mensem ab exhibito libello computandum decretum non edidit, quo libellum admittit vel reicit, pars, cuius interest, instare potest, ut iudex suo munere fungatur; si vero nihilominus iudex silet, inutiliter elapsis decem diebus a facta instantia computandis libellus pro admisso habeatur.

Art. II De citatione et de intimatione vel notificatione actuum iudicialium

Can. 1205 – § 1. In decreto, quo actoris libellus admittitur, debet iudex vel praeses ceteras partes in iudicium vocare seu citare ad litem contestandam statuens, utrum eae scripto respondere debeant an coram ipso se sistere ad dubia concordanda. Si vero ex responsionibus scripto datis perspicit necessitatem partes convocandi, id potest novo decreto statuere.

§ 2. Si libellus pro admisso habetur ad normam can. 1204, decretum citationis in iudicium fieri debet intra viginti dies a facta instantia, de qua in eo canone, computandos.

§ 3. Si vero partes litigantes de facto coram iudice se sistunt ad causam agendum, opus non est citatione, sed notarius indicet in actis partes iudicio affuisse.

Can. 1206 – § 1. Decretum citationis in iudicium debet statim parti conventae intimari et simul ceteris, qui comparere debent, notum fieri.

§ 2. Citationi libellus litis introductory adiungatur, nisi iudex gravi de causa censet libellum notificandum non esse parti, antequam haec depositum in iudicium.

§ 3. Si lis movetur adversus eum, qui non habet liberum exercitium suorum iurum vel liberam administrationem rerum, de quibus disceptatur, citatio intimanda est, prout casus fert, tutori, curatori, procuratori speciali seu ei, qui ipsius nomine iudicium suscipere tenetur ad normam iuris.

Can. 1207 – § 1. Citationum, decretorum, sententiarum aliorumque actorum intimatione vel notificatio facienda est per publicos tabellarios cum syngrapha receptionis vel alio modo, qui tutissimus est, servatis legibus iuris particularis.

§ 2. De facto intimatione vel notificationis et de eius modo constare debet in actis.

§ 3. Pars conventa, quae citatoriam schedam recipere recusat vel quae impedit, ne citatio ad se perveniat, legitime citata habeatur.

Can. 1208 – Si citatio non est legitime intimata, nulla sunt acta processus, nisi pars nihilominus comparuit ad causam agendum.

Can. 1209 – Si citatio legitime intimata est aut partes coram iudice steterunt ad causam agendum:

1º res desinit esse integra;

2º causa fit propria illius iudicis aut tribunalis ceteroquin competentis, coram quo actio instituta est;

3º in iudice delegato firma redditur potestas delegata ita, ut non exspiret resolutio iure delegantis;

4º interrumpitur praescriptio, nisi aliter cautum est;

5º instantiae initium fit et ideo statim locum habet principium lite pendente nihil innovetur.

Art. III De litis contestatione

Can. 1210 – § 1. Contestatio litis habetur, cum per iudicis decretum controversiae termini ex partium petitionibus et responsionibus desumpti definiuntur.

§ 2. Partium petitiones responsionesque praeterquam in libello litis introductorio possunt vel in responsione ad citationem exprimi vel in declarationibus ore coram iudice factis; in causis autem difficilioribus partes convocandae sunt a iudice ad dubium vel dubia concordanda, quibus in sententia respondendum sit.

§ 3. Decretum iudicis partibus intimandum est; quae nisi iam consenserunt, possunt intra decem dies ad ipsum iudicem recurrere, ut mutetur; quaestio autem expeditissime ipsius iudicis decreto dirimenda est.

Can. 1211 – Controversiae termini semel statuti mutari valide non possunt nisi novo decreto, gravi de causa, ad instantiam partis et auditis reliquis partibus earumque rationibus perpensis.

Can. 1212 – Lite contestata possessor rei alienae desinit esse bonae fidei ideoque, si damnatur, ut rem restituat, fructus quoque a contestationis die reddere debet et damna sarcire.

Can. 1213 – Lite contestata iudex congruum tempus partibus praestitutis probationibus proponendis et explendis.

Art. IV De litis instantiae suspensione, peremptione et renuntiatione

Can. 1214 – Si pars litigans moritur aut statum mutat aut cessat ab officio, cuius ratione agit:

1º causa nondum conclusa instantia suspenditur, donec heres defuncti aut successor aut is, cuius interest, litem resumpsit;

2º causa conclusa iudex procedere debet ad ulteriora citato procuratore, si adest, secus defuncti herede vel successore.

Can. 1215 – § 1. Si à munere cessat aut tutor vel curator aut procurator vel advocatus, qui sunt ad normam can. 1154 necessarii, instantia interim suspenditur.

§ 2. Alium autem tutorem vel curatorem iudex quam primum constitutus; procuratorem vero ad litem vel advocationem ad litem constituere potest, si pars neglexit intra brevem terminum ab ipso iudice statutum.

Can. 1216 – Si nullus actus processualis nullo obstante impedimento ponitur a partibus per sex menses, instantia perimitur.

Can. 1217 – Peremptio obtinet ipso iure et adversus omnes, etiam minores, atque etiam ex officio declarari debet salvo iure petendi indemnitatem adversus tutores, curoatores, administratores, procuratores, qui culpa se caruisse non probaverunt.

Can. 1218 – Peremptio extinguit acta processus, non vero acta causae; immo haec vim habere possunt etiam in alia instantia, dummodo causa inter easdem personas et super eadem re intercedat; sed ad extraneos quod attinet, non aliam vim obtinent nisi documentorum.

Can. 1219 – Perempti iudicii expensas, quas quisque ex litigantibus fecerit, ipse ferat.

Can. 1220 – § 1. In quolibet statu et gradu iudicii potest actor instantiae renuntiare; item tum actor tum pars conventa possunt processus actis renuntiare sive omnibus sive nonnullis tantum.

§ 2. Tutores et administratores personarum iuridicarum, ut renuntiare possint instantiae, egent consilio vel consensu eorum, quorum concursus requiritur ad ponendos actus, qui ordinariae administrationis fines excedunt.

§ 3. Renuntiatio ut valeat, peragenda est scripto eademque a parte vel ab eius procuratore speciali tamen mandato munito debet subscribi, cum altera parte communicari, ab eaque acceptari vel non impugnari et ab iudice admitti.

Can. 1221 – Renuntiatio a iudice admissa pro actis, quibus renuntiatum est, eosdem parit effectus ac peremptio instantiae itemque obligat renuntiantem ad solvendas expensas actorum, quibus renuntiatum est.

Art. V De probationibus

Can. 1222 – § 1. Onus probandi incumbit ei, qui asserit.

§ 2. Non indigent probatione:

1º quae ab ipso iure praesumuntur;

2º facta ab uno ex contendentibus asserta et ab altero admissa, nisi iure vel a iudice probatio nihilominus exigitur.

Can. 1223 – § 1. Probationes cuiuslibet generis, quae ad causam cognoscendam utiles videntur et sunt licitae, adduci possunt.

§ 2. Si pars instat, ut probatio a iudice reiecta admittatur, ipse iudex rem expeditissime definiat.

Can. 1224 – Si pars vel testis se sistere ad respondendum coram iudice renunt, licet eos audire per personam a iudice designatam aut requirere eorum declarationem coram publico notario vel quovis alio legitimo modo.

Can. 1225 – Iudex ad probationes colligendas ne procedat ante litis contestationem nisi gravi de causa.

1º De partium declarationibus

Can. 1226 – Iudex ad veritatem aptius eruendam partes interrogare semper potest, immo debet ad instantiam partis vel ad probandum factum, quod publice interest extra dubium ponit.

Can. 1227 – § 1. Pars legitime interrogata respondere debet et veritatem integre facteri, nisi responsione revelatur delictum ab ipsa commissum.

§ 2. Si vero respondere recusavit, iudicis est aestimare, quid ad factorum probationem exinde erui possit.

Can. 1228 – In casibus, in quibus bonum publicum in causa est, iudex partibus interrogandis iuriurandum de veritate dicenda aut saltem de veritate dictorum deferat, nisi gravis causa aliud suadet; in aliis casibus potest pro sua prudentia.

Can. 1229 – Partes, promotor iustitiae et defensor vinculi possunt iudici exhibere articulos, super quibus pars interrogetur.

Can. 1230 – Circa partium interrogationem normae cum proportione serventur, quae in cann. 1244, §2, n. 1, 1248 et 1254 - 1261 de testibus statuuntur.

Can. 1231 – Assertio de aliquo facto scripto vel ore coram iudice competenti ab aliqua parte circa ipsam iudicii materiam sive sua sponte sive iudice interrogante contra se peracta est confessio iudicialis.

Can. 1232 – § 1. Confessio iudicialis unius partis, si agitur de negotio aliquo privato et in causâ non est bonum publicum, ceteras relevat ab onere probandi.

§ 2. In causis autem, quae respiciunt bonum publicum, confessio iudicialis et partium declarationes, quae non sunt confessiones, vim probandi habere possunt a iudice aestimandam una cum ceteris causae adjunctis, sed vis plenae probationis ipsis tribui non potest, nisi alia accedunt elementa, quae eas omnino corroborant.

Can. 1233 – Circa extraiudicalem confessionem in iudicium deductam iudicis est perpensis omnibus adjunctis aestimare, quanti facienda sit.

Can. 1234 – Confessio vel alia quaevis partis declaratio qualibet vi caret, si constat eam ex errore facti esse prolatam aut vi vel metu gravi extortam.

2º De probatione per documenta

Can. 1235 – In quolibet iudicii genere admittitur probatio per documenta tum publica tum privata.

Can. 1236 – § 1. Documenta publica ecclesiastica ea sunt, quae persona ratione sui muneris publici in Ecclesia confecit servatis sollemnitatibus iure praescriptis.

§ 2. Documenta publica civilia ea sunt, quae secundum loci leges talia iure censentur.

§ 3. Cetera documenta sunt privata.

Can. 1237 – Documenta publica fidem faciunt de iis, quae directe et principaliter in iis affirmantur, nisi contrariis et evidenter argumentis aliud evincitur, firma lege civili loci, ad documenta civilia quod spectat, aliud statuente.

Can. 1238 – Documentum privatum sive agnatum a parte sive recognitum a iudice eandem probandi vim habet adversus auctorem vel subscriptorem et causam ab iis habentes ac confessio extra iudicium facta; adversus extraneos eandem vim habet ac partium declarationes, quae non sunt confessiones, de quibus in can. 1232, §2.

Can. 1239 – Si abrasa, correcta, interpolata aliquo vitio infecta demonstrantur, iudicis est aestimare, num et quanti huiusmodi documenta sint facienda.

Can. 1240 – Documenta vim probandi in iudicio non habent, nisi originalia sunt aut in exemplari authentico exhibita et penes tribunalis cancellarium deposita, ut a iudice et ab adversario examinari possint.

Can. 1241 – Iudex praecipere potest, ut documentum utriusque parti commune exhibetur in processu.

Can. 1242 – § 1. Nemo exhibere tenetur documenta, etsi communia, quae communicari non possunt sine periculo damni, de quo in can. 1244, §2, n. 2, aut sine periculo violationis secreti servandi.

§ 2. Si vero aliqua saltem documenti pars describi potest et in exemplari exhiberi sine memoratis incommodis, iudex decernere potest, ut eadem producatur.

3º De testibus et de attestationibus

Can. 1243 – Probatio per testes in quibuslibet causis admittitur sub iudicis moderatione.

Can. 1244 – § 1. Testes iudici legitime interroganti veritatem fateri debent.

§ 2. Salvo can. 1246 ab obligatione respondendi eximuntur:

1º clerici, quod attinet ad ea, quae ipsis manifestata sunt ratione sacri ministerii; civitatum magistratus, medici, obstetrices, advocati, notarii aliique, qui secretum servare etiam ratione praestiti consilii tenentur, quod attinet ad negotia secreto obnoxia;

2º qui ex testificatione sua sibi aut coniugi aut proximis consanguineis vel affinibus infamiam, periculosas vexationes aliave mala gravia obventura timent.

aº Qui testes esse possunt

Can. 1245 – Omnes possunt esse testes, nisi expresse iure repelluntur vel in totum vel ex parte.

Can. 1246 – § 1. Ne admittantur ad testimonium ferendum minores infra decimum quartum aetatis annum et mente debiles; audiri tamen possunt ex decreto iudicis, quo id expedire declaratur.

§ 2. Incapaces habentur:

1º qui partes sunt in causa aut partium nomine in iudicio consistunt, iudex eiusve assistentes, advocatus aliique, qui partibus in eadem causa assistunt vel astiterunt;

2º sacerdotes, quod attinet ad ea omnia, quae ipsis ex confessione sacramentali innotuerunt, etsi paenitens eorum manifestationem petiit; immo audita a quovis et quoquo modo occasione confessionis ne ut indicium quidem veritatis recipi possunt.

bº De inducendis et excludendis testibus

Can. 1247 – Pars, quae testem induxit, potest eius examini renuntiare; sed adversa pars postulare potest, ut nihilominus testis examinetur.

Can. 1248 – § 1. Si probatio per testes postulatur, eorum nomina et domicilium tribunalis indicentur.

§ 2. Exhibeantur intra terminum a iudice praestitum articuli argumentorum, super quibus petitur testium interrogatio; alioquin petitio censeatur deserta.

Can. 1249 – Iudicis est nimiam multitudinem testium refrenare.

Can. 1250 – Antequam testes examinantur, eorum nomina cum partibus communiciantur; si vero id prudenti iudicis existimatione fieri sine gravi difficultate non potest, saltem ante testimoniorum publicationem.

Can. 1251 – Firmo can. 1246 pars petere potest, ut testis excludatur, si iusta causa demonstratur ante testis excussionem.

Can. 1252 – Citatio testis fit decreto iudicis testi legitime intimato.

Can. 1253 – Testis ad normam iuris a iudice citatus pareat aut causam suae absenciae iudici notam faciat.

cº De testium examine

Can. 1254 – § 1. Testes sunt examini subiciendi in ipsa tribunalis sede, nisi aliud iudici videtur.

§ 2. Episcopi et ii, qui suae civitatis iure simili favore gaudent, audiantur in loco ab ipsis selecto.

§ 3. Iudex decernat, ubi audiendi sint ii, quibus propter distantiam, morbum aliudve impedimentum impossibile vel difficile est tribunalis sedem adire, firmis cann. 1086 et 1143.

Can. 1255 – Examini testium partes assistere non possunt, nisi iudex, praesertim cum res est de bono privato, eas admittendas censuit. Assisterè tamen possunt earum advocati vel procuratores, nisi iudex propter rerum et personarum adjuncta censuit secreto esse procedendum.

Can. 1256 – § 1. Testes seorsum singuli examinandi sunt.

§ 2. Si testes inter se aut cum parte in re gravi dissentient, iudex discrepantes inter se conferre seu comparare potest remotis, quatenus fieri potest, dissidiis et scandalo.

Can. 1257 – Examen testis fit a iudice vel ab eius delegato aut auditore, cui assistat oportet notarius; quapropter partes vel promotor iustitiae vel defensor vinculi vel advocati, qui examini intersunt, si alias interrogationes testi faciendas habent, has non testi, sed iudici vel eius locum tenenti proponant, ut eas ipse deferat, nisi aliter iure particulari cavetur.

Can. 1258 – § 1. Iudex testi in mentem revocet gravem obligationem dicendi totam et solam veritatem.

§ 2. Iudex testi deferat iuramentum secundum can. 1228; si vero testis renuit illud emittere, iniuratus audiatur.

Can. 1259 – Iudex imprimis testis identitatem comprobet; exquirat, quaenam sit ipsi cum partibus necessitudo et, cum ipsi interrogations specificas circa causam defert, sciscitur quoque fontes eius scientiae et, quo definito tempore ea, quae asserit, cognoverit.

Can. 1260 – Interrogations breves sint, interrogandi captui accommodatae, non plura simul complectentes, non captiosae, non subdolae, non sugerentes responsionem, remotae a cuiusvis offensione et pertinentes ad causam, quae agitur.

Can. 1261 – § 1. Interrogations non sunt cum testibus antea communicandae.

§ 2. Si vero ea, quae testificanda sunt, ita a memoria sunt remota, ut, nisi antea recoluntur, certo affirmari non possint, potest iudex nonnulla testem praemonere, si id sine periculo fieri posse censem.

Can. 1262 – Testes ore testimonium dicant et scriptum ne legant, nisi de calculo et rationibus agitur; hoc enim in casu adnotaciones, quas secum attulerunt, consulere possunt.

Can. 1263 – § 1. Responsio statim redigenda est scripto a notario et referre debet ipsa editi testimonii verba, saltem, quod attinet ad ea, quae iudicij materiam directe attingunt.

§ 2. Admitti potest usus inventorum technicorum, quibus voces reproducuntur, dummodo deinde responsones scripto consignentur et subscribantur, si fieri potest, a deponentibus.

Can. 1264 – Notarius in actis mentionem faciat de praestito, remisso aut recusato iureiurando, de partium aliorumque praesentia, de interrogationibus ex officio additis et generatim de omnibus memoria dignis, quae forte acciderunt, dum testes excussi sunt.

Can. 1265 – § 1. In fine examinis coram teste legi debent, quae notarius de eius depositione scripto redegit, vel ipsi audita facere, quae ope inventi technici de eius depositione incisa sunt, dato eidem testi iure addendi, suppressiendi, corrigendi, variandi.

§ 2. Denique actui subscribere debent testis, iudex et notarius.

Can. 1266 – Testes, etsi iam excussi, possunt parte postulante aut ex officio, antequam acta seu testimonia publicantur, denuo ad examen vocari, si iudex id necessarium vel utile dicit, dummodo tamen omnis collusionis vel corruptelae quodvis absit periculum.

Can. 1267 – Testibus secundum aequam iudicis taxationem refundi debent tum expensae, quas fecerunt, tum lucrum, quod amiserunt, testificationis reddendae causa.

---

dº De testimoniorum fide

Can. 1268 – In aestimandis testimoniis iudex requisitis, si opus est, testimonialibus litteris consideret:

- 1º quae condicio sit personae quaeve honestas;
- 2º utrum de scientia propria, praesertim de visu et auditu proprio testificetur, an de sua opinione, de fama aut de auditu ab aliis;
- 3º utrum testis constans sit et firmiter sibi cohaereat, an varius, incertus vel vacillans;
- 4º utrum testimonii contestes habeat aliis probationis elementis confirmetur necne.

Can. 1269 – Unius testis depositio plenam fidem facere non potest, nisi agitur de teste qualificato, qui deponit de rebus ex officio gestis, aut rerum et personarum adiuncta aliud suadent.

4º De peritis

Can. 1270 – Peritorum opera utendum est, quoties ex iuris vel iudicis praescripto eorum examen et votum praeceptis artis vel scientiae innixum requiruntur ad factum aliquod comprobandum vel ad veram alicuius rei naturam dignoscendam.

Can. 1271 – Iudicis est peritos nominare auditis vel proponentibus partibus aut, si casus fert, relationes ab aliis peritis iam factas assumere.

Can. 1272 – Iisdem de causis ac testis etiam periti excluduntur aut recusari possunt.

Can. 1273 – § 1. Iudex attentis iis, quae a litigantibus forte deducuntur, singula capita decreto suo definiat, circa quae periti opera versari debeat.

§ 2. Perito remittenda sunt acta causae aliaque documenta et subsidia, quibus egere potest ad suum munus exsequendum.

§ 3. Iudex ipso perito audito tempus determinet, intra quod examen perficiendum est et relatio danda.

Can. 1274 – § 1. Periti suam quisque relationem a ceteris distinctam confiant, nisi iudex iubet unam fieri a singulis subscribendam; quae si fit, sententiarum discrimina, si qua fuerunt, diligenter adnotentur.

§ 2. Periti debent indicare perspicue, quibus documentis vel aliis idoneis modis certiores facti sint de personarum vel rerum vel locorum identitate, qua via et ratione processerint in explendo munere sibi demandato et quibus prae aliis argumentis suae conclusiones nitantur.

§ 3. Peritus accersiri potest a iudice, ut explicationes, quae ulterius necessariae vindicentur, suppeditet.

Can. 1275 – § 1. Iudex non peritorum tantum conclusiones, etsi concordes, sed cetera quoque causae adiuncta attente perpendat.

§ 2. Cum reddit rationes decidendi, exprimere debet, quibus motus argumentis peritorum conclusiones aut admiserit aut relecerit.

Can. 1276 – Peritis solvendae sunt expensae et remunerations a iudice ex bono et aequo determinandae servato iure particulari.

Can. 1277 – § 1. Partes possunt peritos privatos a iudice approbandos designare.

§ 2. Hi, si iudex admittit, possunt acta causae, quatenus opus est, inspicere, peritia exsecutioni interesse, semper autem possunt suam relationem exhibere.

5º De accessu et de recognitione iudiciali

Can. 1278 – Si ad definitionem causae iudex opportunum duxit ad aliquem locum accedere vel aliquam rem inspicere, decreto id praestituat, quo ea, quae in accessu praestanda sunt, auditis partibus summatim describat.

Can. 1279 – Peractae recognitionis documentum conficiatur.

6º De praesumptionibus

Can. 1280 – Praesumptiones, quae ab ipso iure non statuuntur, iudex, ut ad iustum sententiam deveniat, conicere potest, dummodo hoc fiat ex facto certo et determinato, quod cum obiecto controversiae cohaeret.

Can. 1281 – Qui pro se habet ea, quae ab ipso iure praesumuntur, liberatur ab onere probandi, quod recidit in partem adversam.

Art. VI De causis incidentibus

Can. 1282 – Causa incidens habetur, quoties incepto per citationem iudicio quaestio proponitur, quae, etsi libello, quo lis introducitur, non continetur expresse, nihilo minus ita ad causam pertinet, ut resolvi plerumque debeat ante quaestionem principalem.

Can. 1283 – Causa incidens proponitur scripto vel ore indicato nexu, qui intercedit inter ipsam et causam principalem, coram iudice competenti ad causam principalem definiendam.

Can. 1284 – § 1. Iudex recepta petitione et auditis partibus expeditissime decernat, utrum proposita quaestio incidunt fundamentum habere videatur et nexus cum principali causa, an vero sit in limine reicienda, et, si eam admittit, utrum talis sit gravitas, ut debeat solvi per sententiam interlocutoriam an per decretum.

§ 2. Cum vero iudicat quaestionem incidentem non esse resolvendam ante sententiam definitivam, decernat, ut eiusdem ratio habeatur, cum causa principalis definietur.

Can. 1285 – § 1. Si quaestio incidunt solvi debet per sententiam, serventur normae de processu contentioso summario, nisi attenta rei gravitate aliud iudici videtur.

§ 2. Si vero solvi debet per decretum, tribunal potest rem committere auditori vel praesidi.

Can. 1286 – Antequam finitur causa principalis, iudex vel tribunal potest decretum vel sententiam interlocutoriam iusta intercedente ratione revocare aut reformare sive ad instantiam partis sive ex officio auditis partibus.

1º De partibus non comparentibus

Can. 1287 – § 1. Si pars conventa citata non comparuit nec idoneam absentiae excusationem attulit aut non respondit ad normam can. 1205, §1, iudex eam decreto a iudicio absentem declarat et decernat, ut causa servatis servandis usque ad sententiam definitivam eiusque exsecutionem procedat.

§ 2. Antequam hoc decretum fertur, debet etiam per novam citationem, si opus est, constare citationem legitime factam ad partem conventam tempore utili pervenisse.

Can. 1288 – § 1. Si pars conventa deinde in iudicio se sistit aut responsum dedit ante causae definitionem, conclusiones probationesque afferre potest firmo can. 1298; caveat autem iudex, ne de industria in longiores et non necessarias moras iudicium protrahatur.

§ 2. Etsi pars conventa non comparuit aut responsum non dedit ante causae definitionem, impugnationibus uti potest adversus sententiam; si vero probat se legitimo impedimento fuisse detentam, quod sine sua culpa antea demonstrare non potuit, querela nullitatis uti potest.

Can. 1289 – Si die et hora ad litis contestationem praestitutis actor neque comparuit neque idoneam excusationem attulit:

1º iudex eum citet iterum;

2º si actor novae citationi non paruit, praesumitur instantiae renuntiavisse;

3º si vero postea in processu intervenire vult, servetur can. 1288.

Can. 1290 – § 1. Pars absens a iudicio sive actor sive pars conventa, qui iustum impedimentum non comprobavit, tenetur obligatione tum solvendi litis expensas, quae ob ipsius absentiam factae sunt, tum etiam, si opus est, indemnitatem alteri parti praestandi.

§ 2. Si et actor et pars conventa fuerunt absentes a iudicio, uterque per se ipse respondet, ut integrae litis expensae solvantur.

2º De interventu tertii in causa

Can. 1291 – § 1. Is, cuius interest, admitti potest ad interveniendum in causa in qualibet instantia sive ut pars, quae proprium ius defendit, sive accessorie ad aliquem litigantem adiuvandum.

§ 2. Sed ut admittatur, debet ante conclusionem in causa libellum iudici exhibere, in quo breviter suum ius interveniendi demonstret.

§ 3. Qui intervenit in causa, admittendus est in eo statu, in quo causa reperitur, assignato eidem brevi ac peremptorio termino ad probationes suas exhibendas, si causa ad periodum probatoriam pervenit.

Can. 1292 – Tertium, cuius interventus videtur necessarius, iudex auditis partibus debet in iudicium vocare.

3º De attentatis lite pendente

Can. 1293 – Attentatum est actus, quo pendente lite ab una parte adversus alteram vel a iudice adversus alterutram vel utramque aliquid innovatur in praiejudicium partis eaque dissentiente sive circa materiam litis sive circa iura processualia, nisi ipso iure innovatio admittitur.

Can. 1294 – Attentatum est ipso iure nullum, quare iudex decernere debet eius revocationem; sanatur tamen ipso iure, si intra mensem a die habitae notitiae de attentato computandum quaestio de eo iudici non proponitur.

Can. 1295 – Quaestiones de attentis expeditissime tractandae sunt coram ipso iudice causae principalis, si a parte attentatum patratum est, coram tribunali appellationis, si a iudice.

Art. VII De actorum publicatione, de conclusione in causa et de causae discussione

Can. 1296 – § 1. Acquisitis probationibus iudex decreto partibus et earum advocatis permittere debet sub pena nullitatis, ut acta nondum eis nota apud tribunalis cancellariam inspiciant; quin etiam advocatis id petentibus dari potest actorum exemplar; in causis vero ad bonum publicum spectantibus iudex ad gravissima pericula evitanda aliquod actum nemini manifestandum esse decernere potest, cauto tamen, ut ius defensionis semper integrum maneat.

§ 2. Ad probationes complendas partes possunt alias iudici proponere; quibus acquisitis, si iudex necessarium duxit, iterum est locus decreto, de quo in §1.

Can. 1297 – § 1. Expletis omnibus, quae ad probationes producendas pertinent, ad conclusionem in causa devenitur.

§ 2. Haec conclusio habetur, quoties aut partes declaraverunt se nihil aliud addendum habere aut utile proponendis probationibus tempus a iudice praestitum elapsum est aut iudex declaravit se satis instructam causam habere.

§ 3. De peracta conclusione in causa, quocumque modo ea accidit, iudex decretum ferat.

Can. 1298 – § 1. Post conclusionem in causa iudex potest adhuc eosdem testes vel alios vocare aut alias probationes, quae antea non sunt petitae, disponere tantummodo:

1º in causis, in quibus agitur de solo privato partium bono, si omnes partes consen-tiunt;

2º in ceteris causis, auditis partibus et dummodo gravis exstet ratio itemque quodlibet fraudis vel subornationis periculum remoyeatur;

3º in omnibus causis, quoties verisimile est, nisi probatio nova admittitur, sententiam iniustam futuram esse propter rationes, de quibus in can. 1341, §2, nn. 1 - 3.

§ 2. Potest autem iudex iubere vel admittere, ut exhibeat documentum, quod forte antea sine culpa eius, cuius interest, exhiberi non potuit.

§ 3. Novae probationes publicentur servato can. 1296, §1.

Can. 1299 – Facta conclusione in causa iudex congruum temporis spatium praesti-tuat ad defensiones vel animadversiones exhibendas.

Can. 1300 – § 1. Defensiones et animadversiones scripto dandae sunt, nisi disputa-tionem pro tribunalii sedente iudex consentientibus partibus satis esse censem.

§ 2. Si defensiones cum praecipuis documentis typis imprimuntur, prævia iudicis li-centia requiritur salva secreti obligatione, si qua est.

§ 3. Circa extensionem defensionum, numerum exemplarium aliaque huiusmodi adiuncta servetur ordinatio tribunalis.

Can. 1301 – § 1. Communicatis vicissim defensionibus atque animadversionibus utriusque parti responsiones exhibere licet intra breve tempus a iudice praestitum.

§ 2. Hoc ius partibus semel tantum est, nisi iudici gravi de causa iterum videtur esse concedendum; tunc autem concessio uni parti facta alteri quoque data censeatur.

§ 3. Promotor iustitiae et defensor vinculi ius habent iterum replicandi partium re-sponsionibus.

Can. 1302 – § 1. Omnino prohibentur partium vel advocatorum vel etiam aliorum informationes iudici datae, quae maneant extra acta causae.

§ 2. Si causae discussio scripto facta est, iudex potest statuere, ut moderata disputa-tio fiat ore pro tribunali sedente ad quaestiones nonnullas illustrandas.

Can. 1303 – Disputationi orali, de qua in cann. 1300, §1 et 1302, §2, assistat notarius ad hoc, ut, si iudex praecipit aut pars postulat et iudex consentit, de disceptatis et conclusis scripto statim referre possit.

Can. 1304 – Si partes parare sibi tempore utili praestituō defensionem neglexerunt aut se remittunt iudicis scientiae et conscientiae, iudex, si ex actis et probatis rem habet plane perspectam, potest statim sententiam pronuntiare requisitis tamen animadversionibus promotoris iustitiae et defensoris vinculi, si iudicio intersunt.

Art. VIII De iudicis pronuntiationibus

Can. 1305 – Causa judiciali modo pertractata, si est principalis, definitur a iudice per sententiam definitivam; si est incidens, per sententiam interlocutoriam firmo can. 1284, §1.

Can. 1306 – § 1. Ad pronuntiationem cuiuslibet sententiae requiritur in iudicis animo moralis certitudo circa rem sententia definiendam.

§ 2. Hanc certitudinem iudex haurire debet ex actis et probatis.

§ 3. Probationes autem aestimare iudex debet ex sua conscientia firmis praescriptis legis de quarumdam probationum efficacia.

§ 4. Iudex, qui eam certitudinem adipisci non potuit, pronuntiet non constare de iure actoris et partem conventam absolutam dimittat, nisi agitur de causa juris favore fruente, quo in casu pro ipsa pronuntiandum est.

Can. 1307 – § 1. In tribunali collegiali, qua die et hora iudices ad deliberandum conveniant, collegii praeses statuat et, nisi specialis causa aliud suadet, in ipsa tribunali sede conventus habeatur, cui nemo praeter collegii iudices adesse potest.

§ 2. Assignata conventui die singuli iudices scripto sed reticito nomine afferant conclusiones suas in merito causae et rationes tam in iure quam in facto, quibus ad conclusionem suam venerunt; quae conclusiones cum notula de earum authenticitate ab omnibus iudicibus subscripta actis causae adiungantur secreto servandae firma §4.

§ 3. Prolatis ex ordine singulorum conclusionibus secundum praecedentiam, ita tamen, ut semper a causae ponente initium fiat, habeatur discussio sub tribunalis praesidis ductu, praesertim ut constabiliatur, quid statuendum sit in parte dispositiva sententiae.

§ 4. In discussione autem unicuique licet a pristina sua conclusione recedere. Iudex vero, qui ad decisionem aliorum accedere noluit, exigere potest, ut, si fit appellatio, conclusiones omnium iudicium reticitis nominibus ad tribunal superius mittantur.

§ 5. Si vero iudices in prima discussione ad sententiam devenire aut nolunt aut non possunt, differri potest decisio ad novum conventum non tamen ultra hebdomadam, nisi ad normam can. 1298 complenda est causae instructio.

Can. 1308 – § 1. Si iudex est unicus, ipse sententiam redigit.

§ 2. In tribunali collegiali sententia redigenda est desumendo motiva ex iis, quae singuli iudices in discussione attulerunt, nisi a maiore numero iudicium definita sunt motiva praferenda; sententia deinde singulorum iudicium subicienda est approbationi.

§ 3. Sententia edenda est non ultra mensem computandum a die, qua causa definita est, nisi in tribunali collegiali iudices gravi ex ratione longius tempus praestituerunt.

Can. 1309 – Sententia debet:

1º definire controversiam coram tribunali agitatam data singulis dubiis congrua responsione;

2º determinare, quae sint partium obligationes ex iudicio ortae et quomodo implendae sint;

3º exponere rationes seu motiva tam in iure quam in facto, quibus dispositiva sententiae pars innititur;

4º statuere de litis expensis.

Can. 1310 – § 1. Sententia post divini Nominis invocationem exprimat oportet ex ordine, quis sit iudex aut quid tribunal, quis sit actor, pars conventa, procurator, nominibus et domiciliis accurate designatis, promotor iustitiae, defensor vinculi, si partem in iudicio habuerunt.

§ 2. Referre postea debet breviter facti speciem cum partium conclusionibus et formula dubiorum.

§ 3. Hisce subsequatur pars dispositiva sententiae praemissis rationibus, quibus innititur.

§ 4. Claudatur cum indicatione diei et loci, in quibus lata est, et cum subscriptione iudicis vel, si de tribunali collegiali agitur, omnium iudicium et notarii.

Can. 1311 – Normae superius positae pro sententia definitiva sententiae quoque interlocutoriae aptandae sunt.

Can. 1312 – Sententia quam primum intimetur indicatis modis, quibus impugnari potest, neque ante intimationem vim ullam habet, etsi dispositiva pars iudice permittente partibus notificata est.

Can. 1313 – Intimatio sententiae fieri potest vel tradendo exemplar sententiae partibus vel earum procuratoribus aut eisdem mittendo idem exemplar ad normam can. 1207.

Can. 1314 – § 1. Si in sententiae textu vel error irrepsit in calculis vel error materialis accidit in transcribenda parte dispositiva aut in factis vel partium petitionibus referendis vel omissa sunt, quae can. 1310, §4 requirit, sententia ab ipso tribunali, quod eam tulit, corrigi vel compleri debet sive ad instantiam partis sive ex officio, semper tamen auditis partibus et decreto ad calcem sententiae apposito.

§ 2. Si qua pars refragatur, quaestio incidens decreto definiatur.

Can. 1315 – Ceterae iudicis pronuntiationes praeter sententiam sunt decreta, quae, si mere ordinatoria non sunt, vim non habent, nisi saltem summarie motiva exprimunt vel ad motiva in alio actu expressa remittunt.

Can. 1316 – Sententia interlocutoria vel decretum vim sententiae definitivae habent, si iudicium impedit vel ipsi iudicio aut alicui ipsius gradui finem ponunt, quod attinet ad aliquam saltem partem in causa.

Art. IX De impugnatione sententiae

1º De querela nullitatis contra sententiam

Can. 1317 – Quoties agitur de causa ad privatorum bonum attinenti, nullitates actuū positivo iure statutae, quae, cum essent notae parti querelam proponenti, non sunt ante sententiam iudicii denuntiatae, per ipsam sententiam sanantur firmis can. 1318 et 1319.

Can. 1318 – § 1. Sententia vitio insanabilis nullitatis laborat, si:

- 1º lata est a iudice absolute incompetent;
  - 2º lata est ab eo, qui caret potestate iudicandi in tribunali, in quo causa definita est;
  - 3º iudex vi vel metu gravi coactus sententiam tulit;
  - 4º iudicium factum est sine judiciali petitione, de qua in can. 1119, §2, vel non institutum est adversus aliquam partem conventam;
  - 5º lata est inter partes, quarum altera saltem non habet personam standi in iudicio;
  - 6º quis nomine alterius egit sine legitimo mandato;
  - 7º ius defensionis alterutri parti denegatum est;
  - 8º controversia ne ex parte quidem definita est.
- § 2. His in casibus querela nullitatis proponi potest per modum exceptionis in perpetuum, per modum vero actionis coram iudice, qui sententiam tulit intra decem annos ab intimatione sententiae.

Can. 1319 – § 1. Sententia vitio sanabilis nullitatis dumtaxat laborat, si:

- 1º lata est a non legitimo numero iudicium contra praescriptum can. 1099;
  - 2º motiva seu rationes decidendi non continent;
  - 3º subscriptionibus caret iure praescriptis;
  - 4º non refert indicationem anni, mensis, diei et loci, in quibus lata est;
  - 5º actu judiciali nullo innititur, cuius nullitas non est ad normam can. 1317 sanata;
  - 6º lata est contra partem legitime absentem secundum can. 1288, §2.
- § 2. His in casibus querela nullitatis proponi potest intra tres menses a notitia intimationis sententiae computandos.

Can. 1320 – De querela nullitatis videt ipse iudex, qui sententiam tulit; si vero pars veretur, ne iudex, qui sententiam querela nullitatis impugnatam tulit, praecipuum animum habeat, ideoque eum suspectum existimat, exigere potest, ut alias iudex in eius locum subrogetur ad normam can. 1123.

Can. 1321 – Querela nullitatis proponi potest una cum appellatione intra terminum ad appellationem statutum.

Can. 1322 – § 1. Querelam nullitatis proponere possunt non solum partes, quae se gravatas putant, sed etiam promotor iustitiae aut defensor vinculi, quoties ipsis ius est interveniendi.

§ 2. Ipse iudex potest ex officio sententiam nullam a se latam retractare vel emendare intra terminos ad agendum in cann. 1318, §2 et 1319, §2 statutos, nisi interea appellatio una cum querela nullitatis interposita est aut nullitas sanata est per decursum termini.

Can. 1323 – Causae de querela nullitatis secundum normas de processu summario tractari possunt.

2º De appellatione

Can. 1324 – Pars, quae aliqua sententia se gravatam putat, itemque promotor iustitiae et defensor vinculi in causis, in quibus eorum praesentia requiritur, ius habent a sententia appellandi ad iudicem superiorem salvo can. 1325.

Can. 1325 – Non est locus appellationi:

- 1º a sententia ipsius Romani Pontificis vel Signaturae Apostolicae;
- 2º a sententia vitio nullitatis infecta, nisi cumulatur cum querela nullitatis ad normam can. 1321;
- 3º a sententia, quae in rem iudicatam transiit;
- 4º a iudicis decreto vel a sententia interlocutoria, quae non habent vim sententiae definitivae, nisi cumulatur cum appellatione a sententia definitiva;
- 5º a sententia vel a decreto in causa, de qua ius cavit expeditissime rem esse definendam.

Can. 1326 – § 1. Appellatio interponi debet coram iudice, a quo sententia lata est, intra peremptorium terminum quindecim dierum utilium ab intimatione sententiae computandum.

§ 2. Si ore fit, notarius eam scripto coram ipso appellante redigat.

Can. 1327 – A delegato non datur appellatio ad delegantem, sed ad eius immedio tum superiorem, nisi delegans est ipsa Sedes Apostolica.

Can. 1328 – Si quaestio oritur de iure appellandi, de ea videat expeditissime tribunal appellationis secundum normas processus contentiosi summarii.

Can. 1329 – Appellatio prosequenda est coram iudice, ad quem dirigitur, intra mensem ab eius interpositione computandum, nisi iudex, a quo sententia lata est, longius tempus ad eam prosequendam parti praestituit.

Can. 1330 – § 1. Ad prosequendam appellationem requiritur et sufficit, ut pars ministerium invocet iudicis superioris ad impugnatae sententiae emendationem adjuncto exemplari huius sententiae et indicatis appellationis rationibus.

§ 2. Interea iudex, a quo sententia lata est, debet actorum exemplar fide facta a notario de eius authenticitate ad tribunal superius mittere; si acta scripta sunt lingua tribunalis appellationis ignota, vertantur in aliam eidem tribunal cognitam cautelis adhibitis, ut de fideli versione constet.

Can. 1331 – Inutiliter elapsis terminis appellatoriis sive coram iudice a quo sive coram iudice ad quem deserta censetur appellatio.

Can. 1332 – § 1. Appellans potest appellationi renuntiare cum effectibus, de quibus in can. 1221.

§ 2. Si appellatio interposita est a defensore vinculi vel a promotore iustitiae, renuntiatio fieri potest, nisi lex aliter cavet, a defensore vinculi vel promotore iustitiae tribunalis appellationis.

Can. 1333 – § 1. Appellatio facta ab actore prodest etiam parti conventae et vicissim.

§ 2. Si plures sunt partes conventae vel actores et ab uno vel contra unum tantum ex ipsis sententia impugnatur, impugnatio censetur ab omnibus et contra omnes facta, quoties res petita est individua aut obligatio solidalis.

§ 3. Si interponitur ab una parte super aliquo sententiae capite, pars adversa, etsi terminus appellationis est transactus, potest super aliis capitibus incidenter appellare intra terminum peremptorium quindecim dierum computandum a die, quo ipsi appellatio principalis notificata est.

§ 4. Nisi aliud constat, appellatio praesumitur facta contra omnia sententiae capita.

Can. 1334 – Appellatio exsecutionem sententiae suspendit.

Can. 1335 – § 1. Salvo can. 1384 in gradu appellationis non potest admitti nova petendi causa, ne per modum quidem utilis cumulationis; ideoque litis contestatio in eo tantum versari potest, ut prior sententia vel confirmetur vel reformatetur sive ex toto sive ex parte.

§ 2. Novae autem probationes admittuntur tantum ad normam can. 1298.

Can. 1336 – In gradu appellationis eodem modo ac in prima instantia congrua congruis referendo procedendum est; sed, nisi forte complendae sunt probationes, statim post litem contestatam ad causae discussionem deveniatur et ad sententiam.

Art. X De re iudicata, de restitutione in integrum et de oppositione tertii

1º De re iudicata

Can. 1337 – Firma can. 1339 res iudicata habetur, si:

- 1º duplex intercessit inter easdem partes sententia conformis de eodem petito et ex eadem causa petendi;
- 2º appellatio adversus sententiam non est intra tempus utile interposita;
- 3º in gradu appellationis instantia perempta est vel eidem renuntiatum est;
- 4º lata est sententia definitiva, a qua non datur appellatio.

Can. 1338 – § 1. Res iudicata iure firma est ita, ut impugnari possit tantum per querelam nullitatis, restitutionem in integrum vel oppositionem tertii.

§ 2. Eadem facit ius inter partes et dat actionem iudicati atque exceptionem rei iudicatae, quam iudex ex officio quoque declarare potest ad impediendam novam eiusdem causae introductionem.

Can. 1339 – Numquam transeunt in rem iudicatam causae de statu personarum non exceptis causis de coniugum separatione.

Can. 1340 – § 1. Si duplex sententia conformis in causa de statu personarum lata est, potest quovis tempore ad tribunal appellationis provocari novis iisque gravibus probationibus vel argumentis intra peremptorium terminum triginta dierum a proposita impugnatione computandum allatis; tribunal autem appellationis intra mensem ab exhibitis novis probationibus et argumentis computandum debet decreto statuere, utrum nova causae propositio admitti debeat necne.

§ 2. Provocatio ad superius tribunal, ut nova causae propositio obtineatur, execucionem sententiae non suspendit, nisi aut lex aliter cavet aut tribunal appellationis ad normam can. 1352, §3 suspensionem iubet.

2º De restitutione in integrum

Can. 1341 – § 1. Adversus sententiam, quae transiit in rem iudicatam, dummodo de eius iniustitia manifesto constet, datur restitutio in integrum.

§ 2. De iniustitia autem manifesto constare non censetur, nisi:

1º sententia ita probationibus innititur, quae postea falsae deprehensae sunt, ut sine illis probationibus pars sententiae dispositiva non sustineatur;

2º postea detecta sunt documenta, quae facta nova et contrariam decisionem exigentia indubitanter probant;

3º sententia ex dolo partis lata est in damnum alterius;

4º legis non mere processualis praescriptum evidenter neglectum est;

5º sententia adversatur praecedenti decisioni, quae in rem iudicatam transiit.

Can. 1342 – § 1. Restitutio in integrum propter motiva, de quibus in can. 1341, §2, nn. 1 - 3, petenda est a iudice, qui sententiam tulit, intra tres menses a die cognitionis eorundem motivorum computandos.

§ 2. Restitutio in integrum propter motiva, de quibus in can. 1341, §2, nn. 4 et 5, petenda est a tribunalis appellationis intra tres menses ab intimatione sententiae computandos; si vero in casu, de quo in can. 1341, §2, n. 5, notitia praecedentis decisionis serius habetur, terminus ab hac notitia decurrit.

§ 3. Termini, de quibus supra, non decurrunt, dum laesus minoris est aetatis.

Can. 1343 – § 1. Petitio restitutionis in integrum sententiae exsecutionem nondum inceptam suspendit.

§ 2. Si tamen ex probabilibus indicis suspicio est petitionem factam esse ad moras exsecutioni nectendas, iudex decernere potest, ut sententia exsecutioni demandetur, assignata tamen restitutionem petenti idonea cautione ut, si restituitur in integrum, indemnis fiat.

Can. 1344 – Concessa restitutione in integrum iudex pronuntiare debet de merito causae.

3º De oppositione tertii

Can. 1345 – Qui ex sententia definitiva inter alios lata, quae exsecutioni mandari potest, suorum iurium laesionem verentur, sententiam ipsam ante eius exsecutionem impugnare possunt.

Can. 1346 – § 1. Oppositio fieri potest vel postulando revisionem sententiae a tribunali, quod eam tulit, vel provocando ad tribunal appellationis.

§ 2. Si petitio admissa est et oppositor agit in gradu appellationis, tenetur legibus pro appellatione statutis; si coram tribunali, quod sententiam tulit, servanda sunt normae datae pro causis incidentibus iudicialiter definiendis.

Can. 1347 – § 1. Oppositor in quolibet casu probare debet ius suum revera esse laesum aut laesum iri.

§ 2. Laesio autem oriri debet ex ipsa sententia, quatenus aut ipsa est causa laesionis aut, si exsecutioni mandatur, oppositorem gravi praeiudicio est affectura.

Can. 1348 – Si oppositor ius suum probavit, sententia antea lata reformanda est a tribunalii secundum oppositoris petitionem.

Art. XI De gratuito patrocinio et de expensis iudicialibus

Can. 1349 – Pauperes, qui omnino impares sunt expensis iudicialibus sustinendis, ius habent ad gratuitum patrocinium, si ex parte tantum, ad expensarum deminutio- nem.

Can. 1350 – Statuta, de quibus in can. 1085, debent normas dare:

1º de partibus damnandis ad expensas iudiciales solvendas vel compensandas;

2º de procuratorum, advocatorum, peritorum et interpretum remuneratione deque testium indemnitate;

3º de gratuito patrocinio vel expensarum deminutione concedendis;

4º de damnorum refectione, quae debetur ab eo, qui non solum in iudicio succubuit, sed temere litigavit;

5º de pecuniae deposito vel cautione praestanda circa expensas solvendas et damna reficienda.

Can. 1351 – A pronuntiatione circa expensas, remunerationes et damna reficienda non datur distincta appellatio, sed pars recurrere potest intra quindecim dies ad eundem iudicem, qui potest taxationem emendare.

Art. XII De exsecutione sententiae

Can. 1352 – § 1. Sententia, quae transiit in rem iudicatam, exsecutioni mandari potest salvo can. 1343.

§ 2. Iudex, qui sententiam tulit et, si appellatio interposita est, etiam iudex appellationis, sententiae, quae nondum transiit in rem iudicatam, provisoriam exsecutionem iubere possunt ex officio vel ad instantiam partis idoneis, si casus fert, praestitis cau- tionibus, si agitur de provisionibus seu praestationibus ad necessariam sustentationem ordinatis vel alia iusta causa urget.

§ 3. Si vero sententia, quae nondum transiit in rem iudicatem, impugnatur, iudex, qui de impugnatione cognoscere debet, si videt hanc probabiliter fundatam esse et irreparabile damnum ex executione oriri posse, potest vel executionem ipsam suspendere vel eam cautioni subicere.

Can. 1353 – Non antea executioni locus esse potest, quam executorum iudicis decretum habetur, quo edicitur sententiam ipsam executioni mandari debere; quod decretum pro diversa causarum natura vel ipso sententiae tenore includatur vel separatim edatur.

Can. 1354 – Si sententiae executio praeviam rationum redditionem exigit, quaestio incidentis habetur ab illo ipso iudice decidenda, qui tulit sententiam executioni mandandam.

Can. 1355 – § 1. Nisi lex iuris particularis aliud statuit, sententiam executioni mandare debet per se vel per alium Episcopus eparchialis eparchiae, in qua sententia primi gradus lata est.

§ 2. Si vero hic renuit vel neglegit, parte, cuius interest, instante vel etiam ex officio, execution spectat ad auctoritatem, cui tribunal appellationis subiectum est.

§ 3. In controversiis, de quibus in can. 1084, §1, executioni sententiae spectat ad Superiorum, qui sententiam executioni mandandam tulit aut iudicem delegavit.

Can. 1356 – § 1. Executor, nisi quid eius arbitrio in ipso sententiae tenore est permisum, debet sententiam ipsam secundum obvium verborum sensum executioni mandare.

§ 2. Licet ei videre de exceptionibus circa modum et vim executionis, non autem de merito causae; si vero habet aliunde compertum sententiam esse nullam vel manifeste iniustum ad normam cann. 1318, 1319 et 1341, §2, abstineat ab executione et rem ad tribunal, a quo lata est sententia, remittat partibus certioribus factis.

Can. 1357 – § 1. Quoties adiudicata actori res aliqua est, haec actori tradenda est statim ac res iudicata habetur.

§ 2. Si pars damnata est ad rem mobilem praestandam vel ad solvendam pecuniam vel ad aliud dandum aut faciendum, iudex in ipso tenore sententiae vel executor pro suo arbitrio et prudentia terminum statuat ad implendam obligationem, qui tamen neque infra quindecim dies coartetur neque sex menses excedat.

Caput II De iudicio contentioso summario

Can. 1358 – § 1. Processu contentioso summario, de quo in hac sectione, tractari possunt omnes causae iure non exclusae, nisi pars processum contentiosum ordinarium petit.

§ 2. Si processus summarius adhibetur in casibus iure exclusis, actus iudiciales sunt nulli.

Can. 1359 – § 1. Libellus, quo lis introducitur, praeter ea, quae in can. 1202 recententur, debet:

1º facta, quibus actoris petitiones innituntur, breviter, integre et perspicue exponere;
2º probationes, quibus actor facta demonstrare intendit quasque simul afferre non potest, ita indicare, ut statim colligi a iudice possint.

§ 2. Libello adnecti debent saltem in exemplari authentico documenta, quibus petatio innititur.

Can. 1360 – § 1. Si conamen conciliationis ad normam can. 1118, §2 inutile cessit, iudex, si aestimat libellum aliquo fundamento niti, intra tres dies decreto ad calcem ipsius libelli apposito praecipiat, ut exemplar petitionis notificetur parti conventae, facto huic iure mittendi intra quindecim dies ad cancellariam tribunalis responsionem scripto datam.

§ 2. Haec notificatio effectus habet citationis iudicialis, de quibus in can. 1209.

Can. 1361 – Si exceptiones partis conventae id exigunt, iudex actori determinet terminum ad respondendum ita, ut ex allatis utriusque partis elementis ipse controversiae obiectum perspectum habeat.

Can. 1362 – § 1. Elapsis terminis ad respondendum, de quibus in cann. 1360, §1 et 1361, iudex perspectis actis formulam dubii determinet; deinde ad audientiam non ultra triginta dies celebrandam omnes citet, qui in ea interesse debent, addita pro partibus dubii formula.

§ 2. In citatione partes certiores fiant se posse tres saltem ante audientiam dies aliquod breve scriptum tribunal exhibere ad sua asserta comprobanda.

Can. 1363 – In audientia primum tractantur quaestiones, de quibus in cann. 1132 - 1137.

Can. 1364 – § 1. Probationes colliguntur in audientia salvo can. 1086.

§ 2. Pars eiusque advocatus assistere possunt excussioni ceterarum partium, testium et peritorum.

Can. 1365 – Responsiones partium, testium, peritorum, petitiones et exceptiones advocatorum redigendae sunt scripto a notario, sed summatim et in iis tantummodo, quae pertinent ad substantiam rei controversae, et a deponentibus subsignandae.

Can. 1366 – Probationes, quae non sunt in petitione vel responsione allatae aut petitiae, potest iudex admittere tantum ad normam can. 1125; postquam autem vel unus testis auditus est, iudex potest tantummodo ad normam can. 1298 novas probationes decernere.

Can. 1367 – Si in audientia probationes omnes colligi non potuerunt, altera statuitur audientia.

Can. 1368 – Probationibus collectis fit in eadem audientia discussio oralis.

Can. 1369 – § 1. Nisi ex discussione aliquid supplendum in causae instructione comperitur, vel aliud existit, quod impedit, ne sententia ad normam iuris feratur, iudex statim expleta audientia causam decidat; dispositiva sententiae pars statim coram partibus praesentibus legatur.

§ 2. Potest autem tribunal propter rei difficultatem vel alia iusta de causa usque ad quintum utilem diem decisionem differre.

§ 3. Integer sententiae textus motivis expressis quam primum et ordinarie non ultra quindecim dies partibus intimetur.

Can. 1370 – Si tribunal appellationis perspicit in inferiore iudicii gradu processum contentiosum summarium esse adhibitum in casibus iure exclusis, nullitatem sententiae declarat et causam remittat tribunal, quod sententiam tulit.

Can. 1371 – In ceteris, quae ad rationem procedendi attinent, serventur canones de iudicio contentioso ordinario; tribunal autem potest suo decreto motivis praedito normas processuales, quae non sunt ad validitatem statutae, non observare, ut celeritati salva iustitia consulat.

Titulus XXVI

De quibusdam processibus specialibus

Caput I De processibus matrimonialibus

Art. I De causis ad matrimonii nullitatem declarandam

1º De foro competenti

Can. 1372 – Quaelibet causa matrimonialis baptizati iure proprio ad Ecclesiam spectat.

Can. 1373 – Firmis, ubi vigent, Statutis personalibus causae de effectibus matrimonii mere civilibus, si principaliter aguntur, pertinent ad civilem magistratum, sed si incidenter et accessorie, possunt etiam a iudice ecclesiastico ex propria auctoritate cognosci ac definiri.

Can. 1374 – In causis de matrimonii nullitate, quae non sunt Sedi Apostolicae reservatae, competentia sunt:

- 1º tribunal loci, ubi matrimonium celebratum est;
- 2º tribunal loci, ubi pars conventa domicilium vel quasi-domicilium habet;
- 3º tribunal loci, ubi actor domicilium habet, dummodo utraque pars in territorio eiusdem nationis degat et Vicarius iudicialis domicilii partis conventae ipsa auditam consentiat;
- 4º tribunal loci, ubi de facto colligendae sunt pleraque probationes, dummodo accedat consensus Vicarii iudicialis domicilii partis conventae, qui antea ipsam interroget, num quid excipendum habeat.

2º De iure impugnandi matrimonium

Can. 1375 – Habiles sunt ad matrimonium impugnandum:

- 1º coniuges;
- 2º promotor iustitiae, si nullitas iam divulgata est et matrimonium convalidari non potest aut non expedit.

Can. 1376 – § 1. Matrimonium, quod utroque coniuge vivente non est accusatum, post mortem alterutrius vel utriusque coniugis accusari non potest, nisi quaestio de validitate est praeiudicialis ad aliam solvendam controversiam sive in foro canonico sive in foro civili.

§ 2. Si vero coniux moritur pendente causa, servetur can. 1214.

3º De obligationibus iudicium et tribunalis

Can. 1377 – Iudex, antequam causam acceptat et quoties spem boni exitus perspicit, pastoralia media adhibeat, ut coniuges, si fieri potest, ad matrimonium forte convalidandum et ad coniugalem convictum restaurandum inducantur.

Can. 1378 – § 1. Libello admisso praeses vel ponens procedat ad intimationem decreti citationis ad normam can. 1206.

§ 2. Transacto termino quindecim dierum ab intimatione computando praeses vel ponens, nisi alterutra pars sessionem ad item contestandam pettit, intra decem dies formulam dubii vel dubiorum ex officio statuat decreto, quod partibus intimet.

§ 3. Formula dubii non tantum quaerat, num constet de nullitate matrimonii in casu, sed determinare debet, quo capite vel quibus capitibus matrimonii validitas impugnetur.

§ 4. Post decem dies ab intimatione decreti computandos, si partes nihil opposuerunt, praeses vel ponens novo decreto causae instructionem disponat.

4º De probationibus

Can. 1379 – § 1. Defensori vinculi, partium patronis et, si in iudicio est, etiam promotori iustitiae est:

1º examini partium, testium et peritorum adesse salvo can. 1255;

2º acta iudicialia, etsi nondum publicata, invisere et documenta a partibus producta recognoscere.

§ 2. Examini, de quo in §1, n. 1, partes assistere non possunt.

Can. 1380 – Nisi probationes aliunde plenae habentur, iudex ad partium depositiones, de quibus in can. 1232, §2, aestimandas testes de ipsarum partium credibilitate, si fieri potest, adhibeat praeter alia indicia et adminicula.

Can. 1381 – In causis de potentia vel de consensus defectu propter mentis morbum iudex unius periti vel plurium opera utatur, nisi ex adjunctis inutilis evidenter apparet; in ceteris causis servetur can. 1270.

Can. 1382 – Si in instructione causae dubium valde probabile emersit de non secuta matrimonii consummatione, tribunal potest suspensa de consensu partium causa nullitatis instructionem complere ad obtainendam solutionem matrimonii sacramentalis non consummati ac tandem mittere acta ad Sedem Apostolicam una cum petitione huius solutionis ab alterutro vel utroque coniuge facta et cum voto tribunalis et Episcopi eparchialis.

5º De sententia et de appellatione

Can. 1383 – § 1. Sententia, quae matrimonii nullitatem primum declaravit, una cum appellationibus, si quae sunt, et ceteris iudicij actis intra viginti dies a sententiae intimatione computandos ad tribunal appellationis ex officio mittatur.

§ 2. Si sententia pro matrimonii nullitate lata est in primo iudicij gradu, tribunal appellationis perpensis animadversionibus defensoris vinculi et, si quae sunt, etiam partium suo decreto vel decisionem continenter confirmet vel causam ad ordinarium examen secundi gradus admittat.

Can. 1384 – Si in gradu appellationis novum nullitatis matrimonii caput affertur, tribunal potest tamquam in prima instantia illud admittere et de eo iudicare.

Can. 1385 – § 1. Postquam sententia, quae matrimonii nullitatem primum declaravit, in gradu appellationis confirmata est vel decreto vel altera sententia, ii, quorum matrimonium declaratum est nullum, possunt novum matrimonium celebrare statim ac decretum vel altera sententia ipsis intimata est, nisi vetito ipsi sententiae aut decreto apposito ab Hierarcha loci statuto id prohibetur.

§ 2. Can. 1340 servandus est, etsi sententia, quae matrimonii nullitatem declaravit, non altera sententia, sed decreto confirmata est.

Can. 1386 – Statim ac sententia facta est exexecutiva, Vicarius iudicialis debet eandem notificare Hierarchae loci, ubi matrimonium celebratum est; hic Hierarcha vero curare debet, ut quam primum de declarata nullitate matrimonii et de vetitis forte statutis in matrimoniorum et baptizatorum libris mentio fiat.

6º De processu documentali

Can. 1387 – § 1. Admissa petitione Vicarius iudicialis vel iudex ab ipso designatus potest praetermissis sollemnitatibus ordinarii processus, sed citatis partibus et cum interventu defensoris vinculi matrimonii nullitatem sententia declarare, si ex documento, quod nulli contradictioni vel exceptioni est obnoxium, certo constat de exsistentia impedimenti dirimentis vel de defectu formae iure praescriptae, dummodo pari certitudine pateat dispensationem datam non esse aut de defectu validi mandati procuratoris et firmo can. 825, §4.

§ 2. Si vero agitur de eo, qui formam in celebratione matrimonii iure praescriptam servare debuit, sed matrimonium attentavit coram civili officiali vel ministro acatholico, sufficit investigatio praematrimonialis, de qua in can. 779, ad comprobandum eius statum liberum.

Can. 1388 – § 1. A sententia, de qua in can. 1387, §1, defensor vinculi, si prudenter existimat vel vitia vel dispensationis defectum non esse certa, appellare debet ad iudicem secundae instantiae, ad quem acta sunt mittenda quique scripto certior faciendus est agi de processu documentali.

§ 2. Integrum manet parti, quae se gravatam putet, ius appellandi.

Can. 1389 – Iudex secundae instantiae cum interventu defensoris vinculi et auditis partibus decernet, utrum sententia sit confirmando an potius procedendum in causa sit secundum ordinariam normam iuris; quo in casu eam remittit ad tribunal primae instantiae.

7º Normae generales

Can. 1390 – Causae ad matrimonii nullitatem declarandam non possunt processu contentioso sumario tractari.

Can. 1391 – In ceteris, quae ad rationem procedendi attinent, applicandi sunt, nisi rei natura obstat, canonos de iudiciis in genere et de iudicio contentioso ordinario servatis specialibus normis circa causas ad bonum publicum spectantes.

Can. 1392 – In sententia partes moneantur de obligationibus moralibus vel etiam civilibus, quibus forte tenentur, altera erga alteram et erga filios ad sustentationem et educationem praestandas.

Art. II De causis separationis coniugum

Can. 1393 – § 1. Separatio personalis coniugum, nisi aliter pro locis particularibus legitime provisum est, decerni potest Episcopi eparchialis decreto vel iudicis sententia.

§ 2. Ubi vero decisio ecclesiastica effectus civiles non sortitur vel si sententia civilis praevideatur non contraria iuri divino, Episcopus eparchialis eparchiae commorationis coniugum potest perpensis specialibus adjunctis licentiam concedere adeundi forum civile.

§ 3. Si causa versatur circa effectus mere civiles matrimonii, satagat iudex, ut de licentia Episcopi eparchialis causa inde ab initio ad forum civile deferatur.

Can. 1394 – § 1. Nisi qua pars processum contentiosum ordinarium petit, processus contentiosus summarius adhibeatur.

§ 2. Si processus contentiosus ordinarius adhibitus est et appellatio interponitur, tribunal secundi gradus auditis partibus suo decreto vel decisionem continenter confirmet vel causam ad ordinarium examen secundi gradus admittat.

Can. 1395 – Quod attinet ad tribunalis competentiam, servetur can. 1374, nn. 2 et 3

Can. 1396 – Iudex, antequam causam acceptat et quoties spem boni exitus perspicit, pastoralia media adhibeat, ut coniuges concilientur et ad coniugalem convictum restaurandum inducantur.

Can. 1397 – Causis de coniugum separatione interesse debet promotor iustitiae ad normam can. 1112.

Art. III De processu praesumptae mortis

Can. 1398 – § 1. Quoties coniugis mors authentico documento ecclesiastico vel civili comprobari non potest, alter coniux a vinculo matrimonii solitus non habeatur nisi post declarationem de morte praesumpta ab Episcopo eparchiali factam.

§ 2. Hanc declarationem Episcopus eparchialis tantummodo facere potest, si peractis opportunis investigationibus ex testium depositionibus, ex fama aut indiciis moraliter certitudinem de coniugis morte obtinuit. Sola coniugis absentia etsi diurna non sufficit.

§ 3. In casibus incertis et implexis Episcopus eparchialis intra fines territorii Ecclesiae patriarchalis potestatem suam exercens consulat Patriarcham, ceteri Episcopi eparchiales vero Sedem Apostolicam consultant.

§ 4. Hac in procedura requiritur interventus promotoris iustitiae, non vero defensoris vinculi.

Art. IV De modo procedendi ad obtainendam solutionem matrimonii sacramentalis non consummati aut solutionem matrimonii in favorem fidei

Can. 1399 – Ad obtainendam solutionem matrimonii sacramentalis non consummati aut solutionem matrimonii in favorem fidei adamussim serventur normae speciales a Sede Apostolica latae.

Caput II De causis ad sacrae ordinationis nullitatem declarandam

Can. 1400 – Validitatem sacrae ordinationis ius habent accusandi sive ipse clericus sive Hierarcha, cui clericus subest vel in cuius eparchia ordinatus est.

Can. 1401 – § 1. Libellus mitti debet ad competentem Curiae Romanae Dicasterium, quod decernet, utrum causa ab eo an a tribunal ab eo designato sit agenda.

§ 2. Si Dicasterium causam ad tribunal remisit, serventur, nisi rei natura obstat, canones de iudiciis in genere et de iudicio contentioso ordinario processu summario excluso:

§ 3. Misso libello clericus ordines sacros exercere ipso iure vetatur.

Can. 1402 – Post secundam sententiam, quae nullitatem sacrae ordinationis confirmavit, clericus omnia iura statui clericali propria amittit et ab omnibus obligationibus eiusdem status liberatur.

Caput III De procedura in parochis amovendis vel transferendis

Art. I De modo procedendi in amotione parochorum

Can. 1403 – Si alicuius parochi ministerium aliqua de causa, etiam citra gravem ipsius culpam, noxium aut saltem inefficax evasit, potest ipse ab Episcopo eparchiali a paroecia amoveri.

Can. 1404 – Causae, ob quas parochus a sua paroecia legitime amoveri potest, hae praesertim sunt:

1º modus agendi, qui communioni ecclesiasticae grave detrimentum vel perturbationem affert;

2º imperitia aut permanens mentis vel corporis infirmitas, quae parochum suis muneribus utiliter obeundis imparem reddunt;

3º bonae existimationis amissio penes probos et graves paroecianos vel aversio in parochum, quae praevidentur non brevi cessature;

4º gravis neglectus vel violatio obligationum parochi, quae post monitionem persistit;

5º mala rerum temporalium administratio cum gravi Ecclesiae damno, quoties huic malo aliud remedium afferri non potest.

Can. 1405 – § 1. Si ex instructione peracta constat adesse causam amotionis, Episcopus eparchialis rem discutiat cum duobus parochis ex coetu parochorum, quos consilium presbyterale Episcopo eparchiali proponente ad hoc stabiliter elegit, selectis; si vero exinde censem ad amotionem esse deveniendum, causa et argumentis ad validitatem indicatis parocho paterne suadeat, ut intra tempus quindecim dierum renuntiet.

§ 2. Parochus, qui est sodalis instituti religiosi vel societatis vitae communis ad instar religiosorum amoveri potest sive ad nutum Episcopi eparchialis certiore facto Superiori maiore sive Superioris maioris certiore facto Episcopo eparchiali non requisito alterius consensu.

Can. 1406 – Renuntiatio a parocho fieri potest etiam sub condicione, dummodo haec ab Episcopo eparchiali legitime acceptari possit et reapse acceptetur.

Can. 1407 – § 1. Si parochus intra praestitutos dies non respondit, Episcopus eparchialis iteret invitationem prorogando tempus utile ad respondendum.

§ 2. Si Episcopo eparchiali constat parochum alteram invitationem recepisse, non autem respondisse, etsi nullo impedimento detentum, aut si parochus renuntiationem sine motivis recusat, Episcopus eparchialis decretum amotionis ferat.

Can. 1408 – Si vero parochus causam adductam eiusque rationes oppugnat motiva allegans, quae insufficientia Episcopo eparchiali videntur, hic, ut valide agat:

1º invitet illum, ut inspectis actis suas impugnationes in relatione scripto danda colligat, immo probationes in contrarium, si quas habet, afferat;

2º deinde completa, si opus est, instructione una cum iisdem parochis, de quibus in can. 1405, §1, nisi alii propter illorum impossibilitatem sunt designandi, rem perpendat;

3º tandem statuat, utrum parochus sit amovendus necne, et mox decretum de re ferat.

Can. 1409 – Amoto parocho Episcopus eparchialis consulat collatione alterius officii, si ille ad hoc idoneus est, vel pensione, prout casus fert et adjuncta permittunt.

Can. 1410 – § 1. Parochus amotus debet a parochi officio exercendo abstinere, quam primum liberam relinquere domum paroeciale et omnia, quae ad paroeciam pertinent, ei tradere, cui Episcopus eparchialis paroeciam commisit.

§ 2. Si vero de infirmitate agitur, qui ex domo paroeciali sine incommmodo non potest alio transferri, Episcopus eparchialis eidem relinquat eius usum, etiam exclusivum, eadem necessitate durante.

§ 3. Pendente recursu adversus amotionis decretum Episcopus eparchialis non potest novum parochum nominare, sed per administratorem paroeciae interim provideat.

Art. II De modo procedendi in translatione parochorum

Can. 1411 – Si bonum animarum vel Ecclesiae necessitas aut utilitas postulat, ut parochus a sua, quam utiliter regit, ad aliam paroeciam aut ad aliud officium transferatur, Episcopus eparchialis eidem translationem scripto proponat ac suadeat, ut pro Dei atque animarum amore consentiat.

Can. 1412 – Si parochus consilio ac suasionibus Episcopi eparchialis obsequi non intendit, rationes scripto exponat.

Can. 1413 – Episcopus eparchialis, si non obstantibus allatis rationibus iudicat a proposito non esse recedendum, cum duobus parochis ex coetu, de quo in can. 1405, §1, selectis rationes perpendat, quae translationi favent vel obstant; si vero exinde translationem peragendam censem, paternas exhortationes parocho iteret.

Can. 1414 – § 1. His peractis, si adhuc et parochus renuit et Episcopus eparchialis putat translationem esse faciendam, hic decretum translationis ferat statuens paroeciam elapso determinato die esse vacaturam.

§ 2. Hoc tempore inutiliter transacto Episcopus eparchialis paroeciam vacantem declareret.

Can. 1415 – In casu translationis serventur can. 1410, iura quaesita et aequitas.

Titulus XXVII

De sanctionibus poenalibus in Ecclesia

Caput I De delictis et poenis in genere

Can. 1416 – Cum omnem rationem init Deus, ut errantem ovem reducat, illi, qui ab Eo solvendi et ligandi potestatem acceperunt, morbo eorum, qui deliquerunt, convenientem medicinam afferant, eos arguant, obsecrant, increpent in omni patientia et doctrina, immo poenas imponant, ut vulneribus a delicto illatis medeatur ita, ut neque delinquentes ad desperationis praecipitia impellantur neque frena ad vitae dissolucionem et legis contemptum relaxentur.

Can. 1417 – § 1. Poena canonica reprobata contraria consuetudine tantum per iudicium poenale in cann. 1483 - 1497 praescriptum irrogari potest firma potestate coercitiva iudicis in casibus iure expressis.

§ 2. Si vero iudicio auctoritatis, de qua in §3, graves obstant causae, ne iudicium poenale fiat, et probationes de delicto certae sunt, delictum puniri potest per decretum extra iudicium ad normam cann. 1501 et 1502, dummodo non agatur de privatione officii, tituli, insignium aut de suspensione ultra annum, de reductione ad inferiorem gradum, de depositione vel de excommunicatione maiore.

§ 3. Hoc decretum praeter Sedem Apostolicam ferre possunt intra fines sueae competentiae Patriarcha, Archiepiscopus maior, Episcopus eparchialis atque Superior maior instituti vitae consecratae, qui potestatem regiminis ordinariam habet, ceteris omnibus exclusis.

Can. 1418 – § 1. Etsi de delictis agitur, quae poenam secumferunt iure obligatoriam, Hierarcha auditio promotore iustitiae a procedura poenali, immo a poenis irrogandis prorsus se abstinere potest, dummodo ipsius Hierarchae iudicio haec omnia simul concurrent: delinquens in iudicium nondum delatus suum delictum Hierarchae in foro externo sincera paenitentia motus confessus est necnon de scandali et damni reparazione congrue provisum est.

§ 2. Hoc vero Hierarcha facere non potest, si de delicto agitur, quod poenam superiori auctoritati reservatam secumfert, donec licentiam ab eadem auctoritate obtinuit.

Can. 1419 – § 1. In poenis benignior est interpretatio facienda.

§ 2. Non licet poenam de persona ad personam vel de casu ad casum producere, etsi par adest ratio, immo gravior.

Can. 1420 – § 1. Qui legislativam habet potestatem, potest, quatenus vere necessarium est ad aptius providendum disciplinae ecclesiasticae, etiam leges poenales ferre necnon suis legibus etiam legem divinam aut ecclesiasticam a superiori auctoritate latam congrua poena munire servatis suaे competentiae limitibus ratione territorij vel personarum.

§ 2. Poenis iure communi in aliquod delictum statutis aliae poenae iure particulari addi possunt; id autem ne fiat nisi gravissima de causa; si vero iure communi indeterminata vel facultativa poena statuitur, iure particulari in eius locum poena determinata vel obligatoria statui potest.

§ 3. Curent Patriarchae et Episcopi eparchiales, ut leges poenales iuris particularis in eodem territorio, quatenus fieri potest, uniformes sint.

Can. 1421 – § 1. Quatenus aliquis potest praecepta imponere, eatenus potest remature perpensa et maxima moderatione poenas determinatas per praeceptum comminari iis exceptis, quae in can. 1417, §2 enumerantur; Patriarcha vero de consensu Synodi permanentis etiam has poenas per praeceptum comminari potest.

§ 2. Monitio cum comminatione poenarum, qua Hierarcha legem non poenalem in casibus singularibus urget, praecepto poenali aequiparatur.

Can. 1422 – § 1. Si iudicio Hierarchae, qui poenam infligere potest, natura delicti id patitur, poena irrogari non potest, nisi delinquens antea semel saltem monitus est, ut a delicto desisteret, dato congruo ad resipiscentiam tempore.

§ 2. A delicto destitisse dicendus est, quem delicti sincere paenituit quique praeterea congruam scandali et damnorum reparationem dedit vel saltem serio promisit.

§ 3. Monitio poenalis vero, de qua in can. 1421, §2, sufficiens est, ut poena irrogari possit.

Can. 1423 – Poena reum non tenet, nisi postquam sententia vel decreto irrogata est, salvo iure Romani Pontificis vel Concilii Oecumenici aliter statuendi.

Can. 1424 – § 1. In lege poenali applicanda, etsi lex utitur verbis praeceptivis, iudex pro sua conscientia et prudentia potest:

1º poenae irrogationem in tempus magis opportunum differre, si ex praepropera rei punitione maiora mala eventura praevidetur;

2º a poena irroganda abstinere vel poenam mitiorem irrogare, si reus emendatus est necnon de scandali et damni reparatione congrue provisum est aut si ipse reus satis a civili auctoritate punitus est aut punitum iri praevidetur;

3º poenas intra aequos terminos moderari, si reus plura delicta commisit et nimius videtur poenarum cumulus;

4º obligationem servandi poenam suspendere in favorem eius, qui omni vitae probitate hucusque commendatus prima vice deliquit, dummodo scandalum reparandum non urgeat; poena suspensa prorsus cessat, si intra tempus a iudice determinatum reus iterum non deliquit, secus tamquam utriusque delicti debitor gravius puniatur, nisi interim actio poenalis pro priore delicto praecripta est.

---

§ 2. Si poena est indeterminata neque aliter lex cavet, iudex poenas in can. 1417, §2 recensitas irrogare non potest.

Can. 1425 – In poenis clerico irrogandis ei salva esse debent, quae ad honestam substantiationem sunt necessaria, nisi agitur de depositione, quo in casu Hierarcha curet, ut deposito, qui propter poenam vere indiget, quo meliore fieri potest modo, provideatur salvis semper iuribus ortis circa providentiam ac praecaventiam et securitatem socialem necnon assistentiam sanitariam in favorem eius eiusque familiae, si coniugatus est.

Can. 1426 – Nulla poena irrogari potest, postquam actio poenalis praescripta vel extincta est.

Can. 1427 – § 1. Qui lege aut pracepto tenetur, adnexae eidem quoque poenae obnoxius est.

§ 2. Si, postquam delictum commissum est, lex mutatur, applicanda est lex reo favorabilior.

§ 3. Si vero lex posterior tollit legem vel saltem poenam, haec, quomodocumque inflicta erat, statim cessat.

§ 4. Poena reum ubique tenet etiam resoluto iure eius, qui poenam irrogavit, nisi expresse aliter cavetur.

Can. 1428 – § 1. Nulli poenae est obnoxius, qui decimum quartum aetatis annum non explevit.

§ 2. Ii vero, qui intra decimum quartum et duodevicesimum aetatis annum delictum commiserunt, puniri possunt tantummodo poenis, quae privationem alicuius boni non includunt, nisi Episcopus eparchialis vel iudex in casibus specialibus aliter melius consuli posse censem eorum emendationi.

Can. 1429 – § 1. Poenis is tantum subicitur, qui legem poenalem vel praceptum poenale violavit aut deliberate aut ex graviter culpabili omissione debitae diligentiae aut ex graviter culpabili ignorantia legis vel pracepti.

§ 2. Posita externa legis poenalis vel pracepti poenalis violatione praesumitur eam deliberate factam esse, donec contrarium probatum est; in ceteris legibus vel praceptis id praesumitur tantummodo, si lex vel praceptum iterum post monitionem poenalem violatur.

Can. 1430 – Si qua adest secundum communem praxim et doctrinam canonicam circumstantia attenuans, dummodo tamen delictum adhuc habeatur, iudex poenam lege vel pracepto statutam temperare debet; immo pro sua prudentia, si censem aliter posse melius consuli rei emendationi atque damni et scandali reparacioni, potest etiam a poena irroganda abstinere.

Can. 1431 – Si delictum a recidivo commisum est vel si alia adest secundum communem praxim et doctrinam canoniam circumstantia aggravans, iudex potest reum gravius punire, quam lex vel praeceptum statuit, non exclusis poenis in can. 1417, §2 recensitis.

Can. 1432 – Qui communi delinquendi consilio in delictum concurrunt neque in lege vel pracepto expresse nominantur, iisdem poenis atque auctor principalis puniri possunt vel ad prudentiam iudicis aliis eiusdem vel minoris gravitatis.

Can. 1433 – § 1. Qui aliquid ad delictum patrandum egit vel omisit nec tamen praeter suam voluntatem delictum consummavit, non tenetur poena in delictum consummatum statuta, nisi lex vel praeceptum aliter cavit.

§ 2. Si vero actus vel omissions natura sua ad delicti exsecutionem conducunt, auctor congrua poena puniatur, praesertim si scandalum aliudve grave damnum evenit, leviora tamen quam ea, quae in delictum consummatum constituta est.

§ 3. Ab omni poena liberatur, qui sua sponte ab incepta delicti exsecutione destitut, si nullum ex conatu damnum aut scandalum ortum est.

Can. 1434 – § 1. Qui a lege poenali dispensare potest vel a pracepto poenali eximere, potest etiam poenam vi eiusdem legis vel praecetti irrogatam remittere.

§ 2. Potest praeterea lex vel praeceptum poenale aliis quoque potestatem facere poenas remittendi.

Can. 1435 – § 1. Poenam vi iuris communis irrogatam remittere potest:

1º Hierarcha, qui iudicium poenale promovit vel decreto poenam irrogavit;

2º Hierarcha loci, ubi reus actu commoratur, consulto vero Hierarcha, de quo in n. 1;

§ 2. Hae normae valent etiam circa poenas vi iuris particularis vel praecetti poenalis irrogatis, nisi iure particulari alicuius Ecclesiae sui iuris aliter cavitur.

§ 3. Poenam vero a Sede Apostolica irrogatam sola Sedes Apostolica remittere potest, nisi Patriarchae vel aliis remissio poenae delegatur.

Can. 1436 – Poenae remissio vi aut metu gravi aut dolo extorta ipso iure nulla est.

Can. 1437 – § 1. Remissio poenae dari potest etiam inscio reo vel sub condicione.

§ 2. Remissio dari debet scripto, nisi gravis causa aliud suadet.

§ 3. Caveatur, ne remissionis petitio vel ipsa remissio divulgetur, nisi quatenus id vel utile est ad rei famam tuendam vel necessarium ad scandalum reparandum.

Can. 1438 – § 1. Salvo iure Romani Pontificis cuiusvis poenae remissionem sibi vel aliis reservandi, Synodus Episcoporum lege propter graves circumstantias lata reservare potest remissionem poenarum Patriarchae vel Archiepiscopo maiori pro subditis, qui intra intra fines territorii Ecclesiae, cui praeest, domicilium vel quasi-domicilium habent; nemo alias potest valide sibi vel aliis reservare poenas iure communi statutas nisi de consensu Sedis Apostolicae.

§ 2. Omnis reservatio stricte est interpretanda.

Can. 1439 – § 1. Remissio poenae dari non potest, nisi reum delicti patrati sincere paenituit necnon de scandali et damni reparatione congrue provisum est.

§ 2. Si vero iudicio illius, cui poenae remissio competit, impletae sunt haec conditio[n]es, remissio, quatenus natura poenae spectata fieri potest, ne denegetur.

Can. 1440 – Si quis pluribus poenis detinetur, remissio valet tantummodo pro poenis in ipsa expressis; generalis autem remissio omnes aufert poenas iis exceptis, quas in petitione reus mala fide reticuit.

Can. 1441 – § 1. Nisi alia poena iure determinata est, irrogari possunt secundum antiquas Ecclesiarum orientalium traditiones poenae, quibus imponitur aliquod grave religionis vel pietatis vel caritatis opus peragendum veluti preces determinatae, pia peregrinatio, speciale ieunium, elemosinae, recessus spirituales.

§ 2. Illi, qui has poenas non est dispositus luere, aliae poenae imponantur.

Can. 1442 – § 1. Salvo iure particulari correptio publica fit vel coram notario aut duobus testibus vel per epistulam ita tamen, ut de receptione et tenore epistulae ex aliquo documento constet.

§ 2. Cavendum est, ne ipsa correptione publica locus detur maior, quam par est, infamiae rei.

Can. 1443 – Si casus gravitas fert et praecipue si agitur de recidivis, Hierarcha etiam praeter poenas per sententiam ad normam iuris irrogatas reum submittere potest vigilantiae modo per decretum administrativum determinato.

Can. 1444 – § 1. Prohibitio commorandi in certo loco vel territorio tantum clericos vel religiosos vel sodales societatis vitae communis ad instar religiosorum afficere potest, praescriptio vero commorandi in certo loco vel territorio nonnisi clericos eparchiae ascriptos salvo iure institutorum vitae consecratae.

§ 2. Ut praescriptio commorandi in certo loco vel territorio irrogetur, requiritur consensus Hierarchae illius loci, nisi agitur vel de domo instituti vitae consecratae iuris pontificii vel patriarchalis, quo in casu requiritur consensus Superioris competentis, vel de domo clericis plurium eparchiarum paenitentibus vel emendandis destinata.

Can. 1445 – § 1. Privationes poenales afficere possunt tantum illas potestates, officia, ministeria, munera, iura, privilegia, facultates, gratias, titulos, insignia, quae sunt sub potestate auctoritatis poenam constituentis vel Hierarchae, qui iudicium poenale promovit vel decreto eam irrogat; idem valet pro translatione poenali ad aliud officium.

§ 2. Potestatis ordinis sacri privatio dari non potest, sed tantum prohibitio omnes vel aliquos eius actus exercendi ad normam iuris communis; item dari non potest privatio graduum academicorum.

Can. 1446 – § 1. Excommunicatione minore puniti privantur susceptione Divinae Eucharistiae; excludi insuper possunt a participatione in Divina Liturgia, immo etiam ab ingressu in Ecclesiam, si in ea cultus divinus publice celebratur.

§ 2. Ipsa sententia vel decreto, quo haec poena irrogatur, determinari debet eiusdem poenae extensio et, si casus fert, duratio.

Can. 1447 – § 1. Suspensio potest esse vel ab omnibus vel aliquibus actibus potestatis ordinis aut regiminis, ab omnibus vel aliquibus actibus vel iuribus cum officio, ministerio vel munere conexis; eiusdem vero extensio ipsa sententia vel decreto, quo poena irrogatur, definiatur, nisi iure iam determinata est.

§ 2. Nemo suspendi potest nisi ab actibus, qui sunt sub potestate auctoritatis poenam constituentis vel Hierarchae, qui iudicium poenale promovet vel decreto suspensionem irrogat.

§ 3. Suspensio numquam afficit validitatem actuum nec ius habitandi, si quod reus ratione officii, ministerii vel muneric habet; suspensio vero vetans fructus, remunerations, pensiones aliudve percipere secumfert obligationem restituendi, quidquid illegitime, etsi bona fide, perceptum est.

Can. 1448 – § 1. Clericus ad inferiorem gradum reductus vetatur illos actus potestatis ordinis et regiminis exercere, qui huic gradu consentanei non sunt.

§ 2. Clericus vero a statu clericali depositus privatur omnibus officiis, ministeriis aliisve munericibus, pensionibus ecclesiasticis et potestate qualibet delegata; fit ad ea inhabilis; potestatem ordinis exercere prohibetur; promoveri non potest ad superiores ordines sacros et laicis, ad iuridicos effectus quod attinet, aequiparatur firmis cann. 394 et 720.

Can. 1449 – § 1. Excommunicatio maior vetat praeter omnia illa, de quibus in can. 1446, §1, et alia sacramenta suspicere, sacramenta et sacramentalia ministrare, officiis, ministeriis vel munericibus quibuslibet fungi, actus regiminis ponere, qui, si tamen ponuntur, ipso iure nulli sunt.

§ 2. Excommunicatione maiore punitus a participatione in Divina Liturgia et in aliis quibuslibet publicis cultus divini celebrationibus arcendus est.

§ 3. Excommunicatione maiore punitus vetatur frui privilegiis antea sibi concessis; non potest valide consequi dignitatem, officium, ministerium aliudve munus in Ecclesia vel pensionem, nec fructus his adnexos facit suos; caret etiam voce activa et passiva.

Can. 1450 – § 1. Si poena vetit suscipere sacramenta vel sacramentalia, vetitum suspenditur, dum reus in mortis periculo versatur.

§ 2. Si poena vetit ministrare sacramenta vel sacramentalia vel ponere actum regimini, vetitum suspenditur, quoties id necessarium est ad consulendum christifidelibus in mortis periculo constitutis.

Caput II De poenis in singula delicta

Can. 1451 – § 1. Qui aliquam veritatem fide divina et catholica credendam deneget vel eam in dubium ponit aut fidem christianam ex toto repudiat et legitime monitus non resipiscit, ut haereticus aut apostata excommunicatione maiore puniatur, clericus praeterea aliis poenis puniri potest non exclusa depositione.

§ 2. Praeter hos casus, qui sustinet doctrinam, quae a Romano Pontifice vel Collegio Episcoporum magisterium authenticum exercentibus ut erronea damnata est, nec legitime monitus resipiscit, congrua poena puniatur.

Can. 1452 – Qui subiectionem supremae Ecclesiae auctoritati detrectat et legitime monitus oboedientiam non praestat, ut schismaticus excommunicatione maiore puniatur.

Can. 1453 – Qui consulto omittit commemorationem Hierarchae in Divina Liturgia et in laudibus divinis iure praescriptam, si legitime monitus non resipiscit, congruis poenis puniatur non exclusa excommunicatione maiore.

Can. 1454 – Parentes vel parentum locum tenentes, qui filios in religione acatholica baptizandos vel educandos tradunt, congrua poena puniantur.

Can. 1455 – Qui normas iuris de communicatione in sacris violat, congrua poena puniri potest.

Can. 1456 – Si quis res sacras in usus profanos vel in malum finem adhibet, suspendatur vel a Divina Eucharistia suscipienda prohibeatur.

Can. 1457 – Si quis Divinam Eucharistiam in sacrilegum finem abduxit, retinet vel abiecit, excommunicatione maiore puniatur et, si clericus est, etiam aliis poenis non exclusa depositione.

Can. 1458 – Si quis Divinae Liturgiae vel aliorum sacramentorum celebrationem simulavit, congruis poenis puniatur non exclusa excommunicatione maiore.

Can. 1459 – Qui perjurium commisit coram auctoritate ecclesiastica aut qui, etsi iniuratus, iudici legitime interroganti scienter falsum affirmavit aut verum occultavit aut qui ad haec delicta induxit, congrua poena puniatur.

Can. 1460 – § 1. Qui vim physicam in Episcopum adhibuit vel aliam gravem iniuriam in ipsum iniecit, congruis poenis puniatur non exclusa, si clericus est, depositione; si vero idem delictum in Metropolitam, Patriarcham vel immo Romanum Pontificem commissum est, reus puniatur excommunicatione maiore, cuius absolutio in ultimo casu ipsi Romano Pontifici est reservata.

§ 2. Qui id egit in alium clericum, religiosum, sodalem societatis vitae communis ad instar religiosorum vel in laicum, qui actu munus ecclesiasticum exercet, congrua poena puniatur.

Can. 1461 – Qui proprio Hierarchae legitime praecipienti vel prohibenti non obtemperat et post monitionem in inobedientia persistit, ut delinquens congrua poena puniatur.

Can. 1462 – § 1. Qui seditiones vel odia adversus quemcumque Hierarcham suscitat aut subditos ad inobedientiam in eum provocat, congrua poena puniatur non exclusa excommunicatione maiore, praesertim si hoc delictum adversus Patriarcham vel immo adversus Romanum Pontificem commissum est.

§ 2. Qui impedivit libertatem ministerii vel electionis vel potestatis ecclesiasticae aut legitimum bonorum Ecclesiae temporalium usum aut perterrefecit electorem vel eum, qui potestatem vel ministerium exercet, congrua poena puniatur.

Can. 1463 – § 1. Qui vel publico spectaculo vel contione vel in scripto publice evulgato vel aliter instrumentis communicationis socialis utens blasphemiam profert aut bonos mores graviter laedit aut in religionem vel Ecclesiam iniurias exprimit vel odium contemptumve excitat, congrua poena puniatur.

§ 2. Qui nomen dat consociationi, quae contra Ecclesiam machinatur, congrua poena puniatur.

Can. 1464 – Qui sine praescripto consensu vel licentia bona ecclesiastica alienavit, congrua poena puniatur.

Can. 1465 – § 1. Qui homicidium patravit, puniatur excommunicatione maiore; clericus praeterea aliis poenis puniatur non exclusa depositione.

§ 2. Eodem modo puniatur, qui abortum procuravit effectu secuto, firmo can. 723, §2.

Can. 1466 – Qui hominem rapuit aut iniuste detinet, graviter vulneravit vel mutilavit, ei torturam physicam vel psychicam intulit, congrua poena puniatur non exclusa excommunicatione maiore.

Can. 1467 – Si quis gravem injuriam cuiquam intulit vel eius bonam famam per calumniam graviter laesit, ad congruam satisfactionem praestandam cogatur; si vero renuit, excommunicatione minore vel suspensione puniatur.

Can. 1468 – § 1. Clericus concubinarius vel aliter in peccato externo contra castitatem cum scandalo permanens suspensione puniatur, cui persistente delicto aliae poenae gradatim addi possunt usque ad depositionem.

§ 2. Clericus, qui prohibitum matrimonium attentavit, deponatur.

§ 3. Religiosus, qui votum publicum perpetuum castitatis emisit et non est in ordine sacro constitutus, haec delicta committens congrua poena puniatur.

Can. 1469 – Qui falso de quovis delicto aliquem denunciavit, congrua poena puniatur, non exclusa excommunicatione maiore, praesertim si denuntiatur confessarius, Hierarcha, clericus, religiosus, sodalis societatis vitae communis ad instar religiosorum aut laicus in munere ecclesiastico constitutus firmo can. 726.

Can. 1470 – Qui documentum ecclesiasticum falsum confecit aut in eo falsum asseruit aut qui quolibet falso vel mutato documento scienter usus est in re ecclesiastica aut verum documentum mutavit, destruxit vel occultavit, congrua poena puniatur.

Can. 1471 – § 1. Confessarius, qui sacramentale sigillum directe violavit, excommunicatione maiore puniatur firmo can. 723, §1, n. 1; si vero alio modo hoc sigillum fregit, congrua poena puniatur.

§ 2. Qui noticias ex confessione habere quoquo modo conatus est vel illas iam habitas aliis transmisit, excommunicatione minore aut suspensione puniatur.

Can. 1472 – Sacerdos, qui contra praeceptum can. 725 egit, excommunicatione maiore puniatur firmo can. 723, §1, n. 3.

Can. 1473 – Sacerdos, qui in actu vel occasione vel praetextu confessionis paenitentem ad peccatum contra castitatem sollicitavit, congruis poenis puniatur non exclusa depositione firmo can. 723, §1, n. 2.

Can. 1474 – § 1. Episcopi, qui alicui sine auctoritatis competentis mandato ordinationem episcopalem ministrant, et is, qui ab ipsis ordinationem hoc modo suscepit, excommunicatione maiore puniantur.

§ 2. Episcopus, qui alicui ordinationem diaconalem vel presbyteralem contra praescripta canonum ministravit, congrua poena puniatur.

Can. 1475 – Qui auctoritates civiles directe vel indirecte adiit, ut iis instantibus sacram ordinationem, officium, ministerium vel aliud munus in Ecclesia obtineat, congrua poena puniatur non exclusa excommunicatione maiore et, si de clero agitur, etiam depositione.

Can. 1476 – Qui sacram ordinationem simoniace ministravit vel suscepit, deponatur; qui vero alia sacramenta simoniace ministravit vel suscepit, congrua poena puniatur non exclusa excommunicatione maiore.

Can. 1477 – Qui officium, ministerium vel aliud munus in Ecclesia simoniace obtinuit, contulit aut quomodocumque usurpavit aut illegitime retinet vel aliis transmisit vel exsequitur, congrua poena puniatur non exclusa excommunicatione maiore.

Can. 1478 – Qui quidvis donavit, vel pollicitus est, ut aliquis officium, ministerium vel aliud munus in Ecclesia exercens illegitime aliquid agat vel omittat, congrua poena puniatur; item, qui ea dona vel pollicitationes accepavit.

Can. 1479 – § 1. Qui praeter casus iure iam praevisos potestate, officio, ministerio vel alio munere in Ecclesia per actum vel omissionem abusus est, congrua poena puniatur non exclusa eorundem privatione, nisi in hunc abusum alia poena est lege vel pracepto constituta.

§ 2. Qui vero ex culpabili neglegentia actum potestatis, officii, ministerii vel alterius muneris in Ecclesia illegitime cum damno alieno posuit vel omisit, congrua poena puniatur.

Can. 1480 – Qui officium, ministerium vel aliud munus in Ecclesia exercens, cuicunque Ecclesiae sui juris, etiam latinae, ascriptus est, quemvis christifidelem contra can. 34 ad transitum ad aliam Ecclesiam sui juris quomodocumque inducere praeumpsit, congrua poena puniatur.

Can. 1481 – Clericus, religiosus vel sodalis societatis vitae communis ad instar religiosorum negotiationem aut mercaturam contra canonum praescripta exercens congrua poena puniatur.

Can. 1482 – Qui obligationes sibi ex poena impositas violat, graviore poena puniri potest.

Titulus XXVIII

De procedura in poenis irrogandis

Caput I De iudicio poenali

Art. I De praevia investigatione

Can. 1483 – § 1. Quoties Hierarcha notitiam saltem veri similem habet de delicto, caute inquirat per se vel per aliam idoneam personam circa facta et circumstantias, nisi haec investigatio omnino superflua videtur.

§ 2. Cavendum est, ne ex hac investigatione bonum cuiusquam nomen in discrimin vocetur.

§ 3. Qui investigationem agit, easdem ac auditor in processu habet potestates et obligationes; idemque non potest, si postea iudicium poenale promovetur, in eo iudicem agere.

Can. 1484 – § 1. Firmis cann. 1418 et 1426, si investigatio satis instructa esse videatur, decidat Hierarcha, num procedura ad poenam irrogandam promovenda sit, et, si affirmative decidit, utrum per iudicium poenale an per decretum extra iudicium agendum sit.

§ 2. Hierarcha decisionem suam revocet vel mutet, quoties ex novis factis et circumstantiis aliud sibi decernendum videtur.

§ 3. Antequam quicquam in re decernit, Hierarcha audiat de delicto accusatum et promotorem iustitiae atque, si ipse prudenter censet, duos iudices aliosve iuris peritos; consideret etiam Hierarcha, num ad vitanda inutilia iudicia expediat, ut partibus consentientibus vel ipse vel investigator quaestionem de damnis ex bono et aequo dirimat.

Can. 1485 – Investigationis acta et Hierarchae decreta, quibus investigatio initur vel clauditur, eaque omnia, quae investigationem praecedunt, si necessaria non sunt ad proceduram in poenis irrogandis, in archivio secreto curiae asserventur.

Art. II De iudicij poenalis evolutione

Can. 1486 – § 1. Salvis canonibus huius tituli in iudicio poenali applicandi sunt, nisi rei natura obstat, canones de iudiciis in genere et de iudicio contentioso ordinario, processu summario excluso et servatis specialibus normis de causis, quae ad bonum publicum spectant.

§ 2. Accusatus ad confitendum delictum non tenetur nec ipsi iusurandum deferri potest.

Can. 1487 – § 1. Si Hierarcha decrevit iudicium poenale esse ineundum, acta investigationis promotori iustitiae tradat, qui accusationis libellum iudici ad normam cann. 1200 et 1202 exhibeat.

§ 2. Coram tribunali superiore partes actoris gerit promotor iustitiae apud illud tribunal constitutus.

Can. 1488 – Ad scandalum praevenienda, ad testium libertatem protegendam et ad iustitiae cursum tutandum potest Hierarcha auditio promotore iustitiae et citato ipso accusato in quolibet iudicij stadio accusatum ab exercitio ordinis sacri, officii vel alterius muneric arcere, ei imponere vel interdicere commemorationem in aliquo loco vel territorio, vel etiam publicam Divinae Eucharistiae susceptionem prohibere; quae omnia causa cessante sunt revocanda eaque ipso iure finem habent cessante iudicio poenali.

Can. 1489 – Iudex accusatum citans debet eum invitare ad eligendum advocatum intra definitum tempus; quo inutiliter elapsa idem iudex ex officio advocatum accusato constitutus tamdiu in munere mansurum, dum accusatus sibi advocatum non constituit.

Can. 1490 – § 1. In quolibet iudicij gradu renuntiatio instantiae fieri potest a promotore iustitiae mandante vel consentiente Hierarcha, ex cuius deliberatione iudicium promotum est.

§ 2. Renuntiatio, ut valeat, debet ab accusato acceptari, nisi ipse est a iudicio absens declaratus.

Can. 1491 – Praeter defensiones et animadversiones scripto datas, si locum habuerunt, discussio causae ore fieri debet.

Can. 1492 – § 1. Discussioni assistunt promotor iustitiae, accusatus eiusque advocate, pars laesa, de qua in can. 1498, eiusque advocatus.

§ 2. Tribunalis est peritos, qui operam in causa praestiterunt, ad discussionem vocare, ut peritias suas declarare possint.

Can. 1493 – In causae discussione accusatus semper ius habet, ut vel ipse vel suus advocatus vel procurator postremus loquatur.

Can. 1494 – § 1. Discussione absoluta tribunal sententiam ferat.

§ 2. Si ex discussione emersit necessitas novarum probationum colligendarum, tribunal dilata definitione causae novas probationes colligat.

Can. 1495 – Pars dispositiva sententiae statim publicanda est, nisi tribunal gravi de causa decernit decisionem secreto servandam esse usque ad formalem sententiae intimationem, quae numquam ultra mensem a die definitionis computandum differri potest.

Can. 1496 – § 1. Appellationem interponere potest reus, etsi sententia ipsum ideo tantum dimisit, quia poena erat facultativa vel quia iudex potestate usus est, de qua in cann. 1424, §1 et 1430.

§ 2. Promotor iustitiae appellare potest, quoties censet scandali reparacioni vel iustitiae restitutioni satis provisum non esse.

Can. 1497 – In quolibet poenalis iudicii gradu et stadio, si evidenter constat delictum non esse ab accusato patratum, iudex debet id sententia declarare et accusatum absolvere, etsi simul constat actionem poenalem esse extinctam.

Art. III De actione ad damna reparanda

Can. 1498 – § 1. Pars laesa potest actionem contentiosam ad damna reparanda ex delicto sibi illata in ipso iudicio poenali exercere ad normam can. 1291.

§ 2. Interventus partis laesae non amplius admittitur, si factus non est in primo iudicii poenalis gradu.

§ 3. Appellatio in causa de damnis fit ad normam cann. 1324 - 1336, etsi appellatio in iudicio poenali fieri non potest; si vero utraque appellatio, etsi a diversis partibus, interponitur, unicum fiat iudicium appellationis salvo can. 1499.

Can. 1499 – § 1. Ad nimias iudicii poenalis moras vitandas potest iudex iudicium de damnis differre, donec sententiam definitivam in iudicio poenali tulit.

§ 2. Iudex, qui ita egit, debet, postquam sententiam tulit in iudicio poenali, de damnis cognoscere, etsi iudicium poenale propter interpositam impugnationem adhuc pendit vel accusatus absolutus est propter causam, quae non aufert obligationem reparandi damna.

Can. 1500 – Sententia lata in iudicio poenali, etsi in rem iudicatam transiit, nullo modo ius facit erga partem laesam, nisi haec intervenit ad normam can. 1498.

Caput II De irrogatione poenarum per decretum extra iudicium

Can. 1501 – § 1. Ad validitatem decreti, quo poena irrogatur, requiritur, ut:

1º accusatus de accusatione atque probationibus certior fiat data sibi opportunitate ius ad sui defensionem plene exercendi, nisi ad normam iuris citatus comparere neglexit;

2º discussio oralis inter Hierarcham vel eius delegatum et accusatum habeatur praesentibus promotore iustitiae et notario;

3º in ipso decreto exponatur, quibus rationibus in facto et in iure punitio innititur.

§ 2. Poenae autem, de quibus in can. 1441, §1, sine hac procedura imponi possunt, dummodo de earum ex parte rei acceptatione scripto constet.

Can. 1502 – § 1. Recursus adversus decretum, quo poena irrogatur, intra decem dies utiles, postquam intimatum est, ad superiorem auctoritatem competentem interponi potest.

§ 2. Hic recursus vim decreti suspendit.

§ 3. Contra decisionem superioris auctoritatis non datur ulterior recursus.

Titulus XXIX

De lege, de consuetudine et de actibus administrativis

Caput I De legibus ecclesiasticis

Can. 1503 – Leges instituuntur promulgatione.

Can. 1504 – § 1. Leges a Sede Apostolica latae promulgantur per editionem in Actorum Sedis Apostolicae commentario officiali, nisi in casibus specialibus alias promulgandi modus est praescriptus, et obligare incipiunt expletis tribus mensibus a die, qui Actorum numero appositus est, computandis, nisi ex natura rei statim obligant aut brevior vel longior vacatio expresse est statuta.

§ 2. Leges ab aliis legislatoribus latae promulgantur modo ab his legislatoribus determinato et obligare incipiunt a die ab iisdem statuto.

Can. 1505 – Legibus mere ecclesiasticis tenentur soli baptizati, pro quibus latae sunt quique sufficientem rationis usum habent et, nisi aliter iure expresse cavitur, qui septimum aetatis annum expleverunt.

Can. 1506 – § 1. Legibus a supra Ecclesiae auctoritate latis tenentur omnes, pro quibus datae sunt ubique terrarum, nisi pro determinato territorio conditae sunt; ceterae leges vim habent tantummodo in territorio, in quo auctoritas, a qua leges promulgatae sunt, potestatem regiminis exercet, nisi ex natura rei vel iure aliud constat.

§ 2. Legibus conditis pro determinato territorio ii subiciuntur, pro quibus latae sunt quique ibidem domicilium vel quasi-domicilium habent et simul actu commorantur firma §3, n. 1.

§ 3. Peregrini:

1º non obligantur legibus iuris particularis sui territorii, dum ab eo absunt, nisi aut earum transgressio in proprio territorio nocet aut leges sunt personales;

2º neque obligantur legibus iuris particularis territorii, in quo versantur, iis exceptis, quae ordini publico consulunt aut actuum sollemnia determinant aut res immobiles in territorio sitas respiciunt;

3º sed obligantur legibus iuris communis et iuris particularis pro Ecclesia sui iuris, cui ascripti sunt, latis, etsi in suo territorio non vigent, non vero, si in loco, ubi versantur, non obligant.

§ 4. Vagi obligantur omnibus legibus, quae vigent in loco, ubi versantur.

Can. 1507 – Leges a supra Ecclesiae auctoritate latae, in quibus subiectum passivum expresse non indicatur, christifideles Ecclesiarum orientalium respiciunt tantummodo, quatenus de rebus fidei vel morum aut de declaratione legis divinae agitur vel explicite de eis in ipsis disponitur aut de favorabilibus agitur, quae nihil contrarium ritibus orientalibus continent.

Can. 1508 – § 1. Nomine iuris communis in hoc Codice veniunt praeter leges et legitimas consuetudines universae Ecclesiae etiam leges et legitimae consuetudines omnibus Ecclesiis orientalibus communes.

§ 2. Nomine vero iuris particularis veniunt omnes leges, legitimae consuetudines, statuta aliaeque iuris normae, quae nec universae Ecclesiae nec omnibus Ecclesiis orientalibus communes sunt.

Can. 1509 – Leges respiciunt futura, non praeterita, nisi nominatim in eis de praeteritis cavetur.

Can. 1510 – Irritantes aut inhabilitantes eae tantum leges habendae sunt, quibus actum esse nullum aut inhabilem esse personam expresse statuitur.

Can. 1511 – Leges, etiam irritantes et inhabilitantes, in dubio iuris non urgent; in dubio autem facti ab eis dispensare possunt Hierarchae, dummodo, si agitur de dispensatione reservata, concedi soleat ab auctoritate, cui reservatur.

Can. 1512 – § 1. Ignorantia vel error circa leges irritantes vel inhabilitantes earum effectum non impediunt, nisi aliud expresse statuitur.

§ 2. Ignorantia vel error circa legem aut poenam aut circa factum proprium aut circa factum alienum notorium non praesumitur; circa factum alienum non notorium praesumitur, donec contrarium probatum est.

Can. 1513 – § 1. Leges authenticæ interpretatur legislator et is, cui potestas authenticæ interpretandi est ab eodem commissa.

§ 2. Interpretatio authentica per modum legis exhibita eandem vim habet ac ipsa lex et promulgari debet; si verba in se certa declarat tantum, valet retrosum; si legem coartat vel extendit aut dubiam explicat, non retrorahitur.

§ 3. Interpretatio autem per modum sententiae iudicialis aut actus administrativi in re speciali data vim legis non habet et ligat tantum personas atque afficit res, pro quibus lata est.

Can. 1514 – Leges intellegendae sunt secundum propriam verborum significacionem in textu et contextu consideratam, quae si dubia et obscura mansit, secundum locos parallelos, si qui sunt, legis finem ac circumstantias et mentem legislatoris.

Can. 1515 – Leges, quae poenam statuunt aut liberum iurium exercitium coartant aut exceptionem a lege continent, strictæ subsunt interpretationi.

Can. 1516 – Si certa de re deest expressum praescriptum legis, causa, nisi est poenalis, dirimenda est secundum canones Synodorum et Sanctorum Patrum, legitimam consuetudinem, generalia principia iuris canonici cum aequitate servata, iurisprudentiam ecclesiasticam, communem constantemque doctorum sententiam.

Can. 1517 – § 1. Lex posterior abrogat priorem aut eidem derogat, si id expresse edicit aut si illi est directe contraria aut totam de integro ordinat legis prioris materiam.

§ 2. Lex iuris communis vero, nisi aliter in ipsa lege expresse cavetur, non derogat legi iuris particularis nec lex iuris particularis pro aliqua Ecclesia sui iuris lata derogat iuri magis particulari in eadem Ecclesia vigenti.

Can. 1518 – In dubio revocatio legis praeexistens non praesumitur, sed leges posteriores ad priores trahendae sunt et his, quatenus fieri potest, conciliandae.

Can. 1519 – Leges civiles, ad quas ius Ecclesiae remittit, iure canonico iisdem cum effectibus serventur, quatenus iuri divino non sunt contrariae et nisi aliter iure canonico cavetur.

Can. 1520 – Enuntiatio sermonis genere masculino etiam genus femininum respicit, nisi ex natura rei vel ex textu contextuque legis aliud constat.

Caput II De consuetudine

Can. 1521 – § 1. Consuetudo communitatis christiana, quatenus actuositati Spiritus Sancti in corpore ecclesiastici respondet, vim iuris obtainere potest.

§ 2. Iuri divino nulla consuetudo potest ullo modo derogare.

Can. 1522 – § 1. Ea tantum consuetudo vim iuris habere potest, qui est rationabilis et a communitate legis saltem recipienda capaci praxi continua et pacifica inducta neconon per tempus iure statutum praescripta.

§ 2. Consuetudo, quae a iure expresse reprobatur, non est rationabilis.

§ 3. Consuetudo vigenti iuri canonico contraria aut, quae est praeter legem canoniam, vim iuris obtainet tantum, si legitime per annos triginta continuos et completos servata est; contra legem canoniam vero, quae clausulam continet futuras consuetudines prohibentem, sola praevalere potest consuetudo centenaria aut immemorabilis.

§ 4. Competens legislator potest consuetudinem consensu suo saltem tacito etiam ante hoc tempus ut legitimam approbare.

Can. 1523 – Consuetudo est optima legum interpres.

Can. 1524 – Consuetudo sive contra sive praeter legem per contrariam consuetudinem aut legem revocatur; sed nisi expressam de iis mentionem facit, lex non revocat consuetudines centenarias aut immemorables; ad ceteras consuetudines quod attinet, valet can. 1517, §2.

Caput III De actibus administrativis

Can. 1525 – § 1. Actus administrativi ponit possunt ab iis, qui potestatem regiminis exsecutivam habent, intra limites eorum competentiae necnon ab illis, quibus haec potestas explicite vel implicite competit sive ipso iure sive vi legitimae delegationis.

§ 2. Actus administrativi sunt praesertim:

1º decreta, quibus pro casu speciali datur decisio aut fit provisio canonica;

2º praecepsum singulare seu decretum, quo personae aut personis determinatis aliquid faciendum aut omittendum directe et legitime imponitur praesertim ad legis observantiam urgendam;

3º rescripta, quibus conceditur privilegium, dispensatio, licentia aliave gratia.

Can. 1526 – Effectum habet actus administrativus a momento, quo intimatur, vel in rescriptis a momento, quo datae sunt litterae; si vero actus administrativi applicatio committitur executori, effectum habet a momento exsecutionis.

Can. 1527 – § 1. Actus administrativus intellegendus est secundum propriam verborum significationem et communem loquendi usum nec debet ad alias casus praeter expressos extendi.

§ 2. In dubio actus administrativus, qui ad lites refertur, ad poenas comminandas infligendasve attinet, iura personae coartat, iura aliis quaesita laedit aut adversatur legi in commodum privatorum, strictam recipit interpretationem; secus vero latam.

§ 3. In privilegiis ea semper adhibenda est interpretatio, ut privilegio auctus aliquam revera gratiam consequatur.

§ 4. Non solum dispensatio, sed ipsa potestas dispensandi ad certum casum concessa strictae subest interpretationi.

Can. 1528 – § 1. Per legem contrariam nullus actus administrativus revocatur, nisi aliter in ipsa lege cavetur aut lex lata est ab auctoritate ipsi, qui actum administrativum emisit, superiore.

§ 2. Actus administrativus non cessat resoluto iure eius, qui eum posuit, nisi aliter expresse cavetur.

§ 3. Revocatio actus administrativi per alium actum administrativum auctoritatis competentis effectum tantummodo obtinet a momento, quo intimatur personae, pro qua datus est.

§ 4. Dispensatio, quae tractum habet successivum, cessat quoque certa ac totali cessatione causae motivae.

---

§ 5. Decretum praeceptumve singulare vim habere desinit etiam cessante lege, ad cuius execucionem datum est; praeceptum singulare cessat etiam resoluto iure praecipientis, nisi legitimo documento impositum est.

Can. 1529 – Actus administrativus, qui forum externum respicit, firmis cañn. 1535, §2 et 1542 scripto est consignandus; item, si fit in forma commissoria, illius actus execucionis.

Can. 1530 – Actus administrativus, etiam si agitur de rescripto motu proprio dato, effectu caret, quatenus ius alii quaesitum laedit aut legi vel legitimae consuetudini contrarius est, nisi auctoritas competens expresse clausulam derogatoriam addidit.

Can. 1531 – Condiciones in actibus administrativis tunc tantum ad validitatem censentur adiectae, quoties per particulas si, nisi, dummodo, vel in lingua vernacula per aliam eiusdem significationis exprimuntur.

Art. I De procedura in decretis extra iudicium ferendis

Can. 1532 – § 1. Antequam decretum extra iudicium fert, auctoritas necessarias noticias et probationes exquirat; iure audiendos vel consulendos audiat vel consulat; eos, quos directe decretum attingit ac praecepsit, quorum iura laedi possunt, audiat.

§ 2. Petitori et etiam legitimate contradicenti auctoritas noticias et probationes patefaciat, quae sine publici vel privati damni periculo cognosci possunt, et rationes forte contrarias ostendat data eis opportunitate respondendi, etiam per patronum, intra terminum ab ipsa auctoritate determinatum.

Can. 1533 – Auctoritas decretum intra sexaginta dies a recepta petitione ad decretum obtinendum computandos ferat, nisi ius particulare propriae Ecclesiae sui iuris alios terminos statuit; si vero hoc factum non est et petitor decretum iterum scripto petit, tricesimo die ab hac petitione recepta computando, si etiam tunc nihil factum est, petitio pro reiecta habetur ac si eo die reiectio per decretum facta est ita, ut recursus adversus eam interponi possit.

Can. 1534 – § 1. Qui decretum fert, id pree oculis habeat et intendat, quod animarum saluti et bono publico maxime conducere videtur, servatis quidem legibus et legitimis consuetudinibus, iustitia et aequitate.

§ 2. In decreto exprimantur saltem summarie motiva; si vero periculum publici vel privati damni obstat, ut motiva non patefiant, haec in libro secreto exprimantur atque ei, qui de recursu forte adversus decretum interposito videt, ostendantur, si ipse petit.

Can. 1535 – § 1. Decretum vim iuris habet, postquam ei, ad quem destinatur, intimatum est modo, qui secundum locorum leges et condiciones tutissimus est.

§ 2. Si periculum publici vel privati damni obstat, ut textus decreti scripto tradi non possit, potest auctoritas ecclesiastica iubere decretum ei, ad quem destinatur, coram duobus testibus vel coram notario ecclesiastico legi, processu verbali redacto ab omnibus praesentibus subscribendo; his peractis decretum pro intimato habetur.

§ 3. Si vero is, ad quem decretum destinatur, intimationem recusavit vel ad normam iuris vocatus ad decretum accipiendo vel audiendum sine iusta causa a decreti auctore perpendenda non comparuit vel processum verbalem subscribere recusavit, decretum pro intimato habetur.

Art. II De executione actuum administrativorum

Can. 1536 – Executio actus administrativi invalide suo munere fungitur, antequam mandatum scripto datum recepit eiusque authenticitatem et integritatem recognovit, nisi auctoritas, quae eundem actum posuit, praeviamente notitiam circa mandatum cum eo communicavit.

Can. 1537 – § 1. Executio actus administrativi, cui committitur mera eiusdem actus executio, hanc executionem denegare non potest, nisi manifesto constat eundem actum esse nullum aut alia gravi de causa sustineri non posse aut condiciones actui administrativo appositas non esse impletas; si vero executio actus administrativi ratione adiunctorum personae aut loci videtur inopportuna, executio executionem intermititat et statim certiore faciat auctoritatem, quae actum posuit.

§ 2. Si in rescripto concessio gratiae executori committitur, eius est pro suo prudenti arbitrio et conscientia gratiam concedere vel denegare.

Can. 1538 – Executio actus administrativi procedere debet ad mandati normam; si condiciones ad validitatem actus mandato appositas non implevit vel substantialem procedendi formam non servavit, executio nulla est.

Can. 1539 – Actus administrativi executio potest alium pro suo prudenti arbitrio sibi substituere, nisi substitutio prohibita est aut electa est industria personae aut substituti persona determinata est; his in casibus vero executori licet alii committere actus praeparatorios.

Can. 1540 – Actus administrativus executioni mandari potest etiam ab executoris successore in officio, nisi electa est industria personae.

Can. 1541 – Executori licet actum administrativum iterum executioni mandare, si quoquo modo in eiusdem actus executione erravit.

Art. III De rescriptis

Can. 1542 – § 1. Quae in canonibus de rescriptis statuuntur, de concessionibus gratiarum vivae vocis oraculo quoque valent, nisi aliud manifesto constat.

§ 2. Gratiam orenthus concessam aliquis probare tenetur, quoties id legitime ab eo petitur.

Can. 1543 – Rescriptum impetrari potest pro alio, etiam praeter eius assensum, et valet ante eiusdem acceptationem, nisi aliud ex appositis clausulis appareret.

Can. 1544 – § 1. Reticentia veri in precibus non obstat, ne rescriptum vim habeat, dummodo expressa sint, quae ad validitatem sunt exprimenda secundum stilum curiae Hierarchae, qui rescriptum concedit.

§ 2. Nec obstat expositio falsi, dummodo una saltem causa motiva proposita sit vera.

Can. 1545 – § 1. Gratia ab auctoritate superiore denegata non potest ab auctoritate inferiore valide concedi, nisi auctoritas superior expresse consensit.

§ 2. Gratia ab aliqua auctoritate denegata non potest valide ab alia aequa competenti aut superiore concedi nulla facta in petitione denegationis mentione.

1º De privilegiis

Can. 1546 – § 1. Privilegium, scilicet gratia in favorem certarum personarum sive physicarum sive iuridicarum per specialem actum facta concedi potest a legislatore et ab eo, cui legislator hanc potestatem concessit.

§ 2. Possessio centenaria vel immemorabilis praesumptionem inducit concessi privilegii.

Can. 1547 – § 1. Privilegium praesumitur perpetuum.

§ 2. Privilegium cessat:

1º si est personale, per extinctionem personae, cui concessum est;

2º si est reale vel locale per absolutum rei vel loci interitum;

3º elapso tempore vel expleto numero casum, pro quibus concessum est;

4º si temporis progressu rerum adjuncta iudicio auctoritatis competentis mutantur ita, ut noxium evaserit aut eius usus illicitus fiat.

§ 3. Privilegium locale, si locus intra quinquaginta annos restituitur, reviviscit.

Can. 1548 – § 1. Nullum privilegium per renuntiationem cessat, nisi haec a competenti auctoritate acceptata est.

§ 2. Privilegio in sui dumtaxat favorem concesso quaevis persona physica renuntiare potest.

§ 3. Privilegio concesso alicui personae iuridicae aut ratione dignitatis loci vel rei persona physica valide renuntiare non potest; nec ipsi personae iuridicae integrum est privilegio sibi concesso renuntiare, si renuntiatio cedit in Ecclesiae aliorumve praedictorum.

Can. 1549 – Per non usum vel per usum contrarium privilegium aliis non onerosum non cessat; si vero privilegium in aliorum gravamen cedit, amittitur, si accedit legitima praescriptio aut tacita renuntiatio.

Can. 1550 – Qui abutitur potestate sibi ex privilegio data, ab Hierarcha moneatur; graviter abutentem ac frustra monitum Hierarcha privet privilegio, quod ipse concedit; si vero privilegium concessum est ab auctoritate Hierarchae superiori, eandem Hierarcha certiore facere tenetur.

2º De dispensationibus

Can. 1551 – § 1. Dispensatio, scilicet legis mere ecclesiasticae in casu speciali relatio, concedi potest tantum iusta ac rationabili de causa habita ratione adiunctorum casus et gravitatis legis, a qua dispensatur; secus dispensatio illicita et, nisi ab ipso legislatore aut ab auctoritate ei superiore data est, etiam invalida est.

§ 2. Bonum spirituale christifidelium est iusta et rationabilis causa.

§ 3. In dubio de sufficientia causae dispensatio licite et valide conceditur.

Can. 1552 – Dispensationi obnoxiae non sunt leges, quatenus definiunt ea, quae institutorum aut actuum iuridicorum essentialiter sunt constitutiva, nec leges processuales et poenales.

Can. 1553 – § 1. Episcopus eparchialis dispensare potest tam a legibus iuris communis quam a legibus iuris particularis propriae Ecclesiae sui iuris in casu speciali christifideles, in quos ad normam iuris potestatem suam exercet, quoties id ad eorum bonum spirituale conferre iudicat, nisi ab auctoritate, quae leges tulit, reservatio facta est.

§ 2. Si difficile est adire auctoritatem, cui dispensatio reservata est, et simul in mora est periculum gravis damni, omnis Hierarcha in casu speciali dispensare potest christifideles, in quos ad normam iuris potestatem suam exercet, dummodo agatur de dispensatione, quam eadem auctoritas in iisdem adiunctis concedit, firmo can. 394.

Can. 1554 – Qui habet potestatem dispensandi, eam exercere potest, etiam extra territorium existens, in subditos, etsi a territorio absentes, atque, nisi contrarium expresse statuitur, in peregrinos quoque in territorio actu degentes.

Titulus XXX

De praescriptione et de temporis supputatione

Caput I De praescriptione

Can. 1555 – Praescriptionem tamquam iuris subiectivi acquirendi vel amittendi necnon ab obligationibus se liberandi modum, prout est in iure civili, Ecclesia recipit, nisi aliud iure communi statuitur.

Can. 1556 – Nulla valet praescriptio, nisi bona fide nititur non solum initio, sed toto decursu temporis ad praescriptionem requisiti salvo can. 1167.

Can. 1557 – Praescriptioni obnoxia non sunt:

- 1º iura et obligationes, quae sunt legis divinae;
- 2º iura, quae obtineri possunt ex solo privilegio apostolico;
- 3º iura et obligationes, quae spiritualem christifidelium vitam directe respiciunt;
- 4º fines certi et indubii circumscriptionum ecclesiasticarum;
- 5º obligationes et onera celebrationem Divinae Liturgiae respicientia;
- 6º provisio canonica officii, quod ad normam iuris exercitium ordinis sacri requirit;
- 7º ius visitationis et obligatio oboedientiae ita, ut personae in Ecclesia a nulla auctoritate ecclesiastica visitari possint et nulli auctoritati iam subsint.

Caput II De temporis supputatione

Can. 1558 – Nisi aliter expresse iure cavetur, tempus supputetur ad normam canonum, qui sequuntur.

Can. 1559 – § 1. Tempus continuum intellegitur, quod nullam patitur interruptiōnem.

§ 2. Tempus utile intellegitur, quod ita ius suum exercenti aut persequenti competit, ut ignorantia aut illi, qui agere non potuit, non currat.

Can. 1560 – § 1. In iure dies intellegitur spatium constans ex 24 horis continuo supputandis et incipit a media nocte; hebdomada spatium 7 dierum; mensis spatium 30, annus spatium 365 dierum, nisi mensis et annus dicuntur sumendi, prout sunt in calendario.

§ 2. Si tempus est continuum, mensis et annus semper sumendi sunt, prout sunt in calendario.

Can. 1561 – § 1. Dies, a quo calculus incipit, non computatur in termino, nisi huius initium coincidit cum initio diei aut aliter expresse iure cavetur.

§ 2. Dies, ad quem calculus dirigitur, computatur in termino, qui, si terminus constat ex uno vel pluribus mensibus aut annis, ex una vel pluribus hebdomadibus, finitur expleto ultimo die eiusdem numeri aut, si mensis die eiusdem numeri caret, expleto ultimo die mensis.

INDEX

Canones praeliminares	1 - 6
Titulus I <i>De christifidelibus eorumque omnium iuribus et obligationibus</i>	<i>7 - 26</i>
Titulus II <i>De Ecclesiis sui juris et de ritibus</i>	<i>27 - 40</i>
Caput I <i>De ascriptione alicui Ecclesiae sui iuris</i>	<i>28 - 37</i>
Caput II <i>De ritibus servandis</i>	<i>38 - 40</i>
Titulus III <i>De suprema Ecclesiae auctoritate</i>	<i>41 - 53</i>
Caput I <i>De Romano Pontifice</i>	<i>42 - 47</i>
Caput II <i>De Collegio Episcoporum</i>	<i>48 - 53</i>
Titulus IV <i>De Ecclesiis patriarchalibus</i>	<i>54 - 150</i>
Caput I <i>De electione Patriarcharum</i>	<i>62 - 76</i>
Caput II <i>De iuribus et obligationibus Patriarcharum</i>	<i>77 - 101</i>
Caput III <i>De Synodo Episcoporum Ecclesiae patriarchalis</i>	<i>102 - 113</i>
Caput IV <i>De curia patriarchali</i>	<i>114 - 125</i>
Caput V <i>De Sede patriarchali vacante vel impedita</i>	<i>126 - 132</i>
Caput VI <i>De Metropolitis Ecclesiae patriarchalis</i>	<i>133 - 139</i>
Caput VII <i>De conventu patriarchali</i>	<i>140 - 145</i>
Caput VIII <i>De territorio Ecclesiae patriarchalis atque de potestate Patriarchae et Synodorum extra hoc territorium</i>	<i>146 - 150</i>
Titulus V <i>De Ecclesiis archiepiscopalibus maioribus</i>	<i>151 - 154</i>
Titulus VI <i>De Ecclesiis metropolitanis ceterisque Ecclesiis sui iuris</i>	<i>155 - 174</i>
Caput I <i>De Ecclesiis metropolitanis sui iuris</i>	<i>155 - 171</i>
Caput II <i>De ceteris Ecclesiis sui iuris</i>	<i>172 - 174</i>
Titulus VII <i>De eparchiis et de Episcopis</i>	<i>175 - 308</i>
Caput I <i>De Episcopis</i>	<i>175 - 232</i>
Art. I <i>De electione Episcoporum</i>	<i>178 - 187</i>
Art. II <i>De iuribus et obligationibus Episcoporum eparchialium</i>	<i>188 - 209</i>
Art. III <i>De Episcopis coadiutoribus et de Episcopis auxiliaribus</i>	<i>210 - 216</i>
Art. IV <i>De sede eparchiali vacante vel impedita</i>	<i>217 - 231</i>
Art. V <i>De Administratoribus apostolicis</i>	<i>232</i>
Caput II <i>De organis Episcopum in regimine adiuvantibus</i>	<i>233 - 276</i>
Art. I <i>De conventu eparchiali</i>	<i>233 - 240</i>

Art. II	De curia eparchiali	241, 242
1º	De Protosyncello et de Syncellis	243 - 249
2º	De cancellario aliisque notariis et de archivo curiae eparchialis	250 - 259
3º	De oecono ^m o eparchiali et de consilio a rebus oeconomicis	260, 261
Art. III	De consilio presbyterali et de collegio consultorum eparchialium	262 - 269
Art. IV	De consilio pastorali	270 - 273
Art. V	De protopresbyteris	274 - 276
Caput III	De paroecis, de parochis et de vicariis paroecialibus	277 - 301
Caput IV	De rectoribus ecclesiarum	302 - 308
Titulus VIII	De exarchiis et de Exarchis	309 - 319
Titulus IX	De conventibus Hierarcharum plurium Ecclesiarum sui iuris	320
Titulus X	De clericis	321 - 396
Caput I	De institutione clericorum	326 - 328
Art. I	De seminariis erigendis et regendis	329 - 339
Art. II	De institutione ad ministeria	340 - 354
Caput II	De ascriptione clericorum alicui eparchiae	355 - 364
Caput III	De iuribus et obligationibus clericorum	365 - 391
Caput IV	De amissione status clericalis	392 - 396
Titulus XI	De laicis	397 - 407
Titulus XII	De monachis ceterisque religiosis et de sodalibus aliorum institutorum vitae consecratae	408 - 568
Caput I	De monachis ceterisque religiosis	408 - 550
Art. I	Canones generales	408, 409
1º	De dependentia religiosorum ab Episcopo eparchiali, a Patriarcha, a Sede Apostolica	410 - 415
2º	De Superioribus et de sodalibus institutorum religiosorum	416 - 430
Art. II	De monasteriis	431 - 501
1º	De erectione et de suppressione monasteriorum	433 - 438
2º	De monasteriorum Superioribus, Synaxibus et oeconomis	439 - 445
3º	De admissione in monasterium et de novitiatu	446 - 459
4º	De consecratione seu professione monastica	460 - 468

5º	De institutione sodalium et de disciplina monastica	469 - 478
6º	De eremitis	479 - 483
7º	De monasterio stauropegiaco	484
8º	De transitu ad aliud monasterium	485, 486
9º	De exlastratione et de discessu a monasterio	487 - 494
10º	De dimissione monachorum	495 - 501
Art. III	De ordinibus et congregationibus	502 - 550
1º	De erectione et de suppressione ordinis, congregationis, provinciae, domus	504 - 508
2º	De Superioribus, de Synaxibus et de oeconomis in ordinibus et congregationibus	509 - 513
3º	De admissione in ordines et congregations et de novitiatu	514 - 522
4º	De professione in ordinibus et congregationibus	523 - 532
5º	De institutione sodalium et de disciplina in ordinibus et congregationibus	533 - 540
6º	De transitu ad alium ordinem vel congregationem aut ad monasterium sui iuris	541, 542
7º	De exlastratione et de discessu ab ordine vel congregatione	543 - 547
8º	De dimissione ab ordine vel congregatione	548 - 550
Caput II	De societatibus vitae communis ad instar religiosorum	551 - 559
Caput III	De institutis saecularibus	560 - 566
Caput IV	De novis formis vitae consecratae	567, 568
Titulus XIII	De christifidelium consociationibus	569 - 580
Titulus XIV	De evangelizatione gentium	581 - 591
Titulus XV	De magisterio ecclesiastico	592 - 663
Caput I	De Ecclesiae munere docendi in genere	592 - 603
Caput II	De verbi Dei ministerio	604, 605
Art. I	De verbi Dei praedicatione	606 - 613
Art. II	De catechetica institutione	614 - 623
Caput III	De educatione catholica	624 - 647
Art. I	De scholis, praesertim catholicis	628 - 636
Art. II	De catholicis studiorum universitatibus	637 - 642
Art. III	De ecclesiasticis studiorum universitatibus et facultatibus	643 - 647

Caput IV	De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris	648 - 663
Titulus XVI	De cultu divino et praesertim de sacramentis	664 - 891
Caput I	De baptismo	672 - 688
Caput II	De chrismatione sancti myri	689 - 694
Caput III	De Divina Eucharistia	695 - 713
Caput IV	De sacramento paenitentiae	714 - 731
Caput V	De unctione infirmorum	732 - 737
Caput VI	De sacra ordinatione	738 - 770
Art. I	De sacrae ordinationis ministro	739 - 748
Art. II	De sacrae ordinationis subiecto	749 - 752
^{1º}	De requisitis in candidatis ad sacram ordinationem	753 - 756
^{2º}	De impedimentis suscipiendi vel exercendi ordines sacros	757 - 763
Art. III	De iis quae sacrae ordinationi praemitti debent	764 - 767
Art. IV	De sacrae ordinationis tempore, loco, adnotazione et testimonio	768 - 770
Caput VII	De matrimonio	771 - 862
Art. I	De cura pastorali et de iis, quae matrimonii celebrationi praemitti debent	778 - 784
Art. II	De impedimentis dirimentibus in genere	785 - 794
Art. III	De impedimentis in specie	795 - 807
Art. IV	De matrimoniis mixtis	808 - 811
Art. V	De consensu matrimoniali	812 - 822
Art. VI	De forma celebrationis matrimonii	823 - 836
Art. VII	De matrimonii effectibus	837, 838
Art. VIII	De matrimonii convalidatione	839 - 848
^{1º}	De convalidatione simplici	839 - 843
^{2º}	De sanatione in radice	844 - 848
Art. IX	De separatione coniugum	849 - 862
^{1º}	De dissolutione vinculi	849 - 858
^{2º}	De separatione manente vinculo	859 - 862
Caput VIII	De sacramentalibus, de locis et de temporibus sacris, de cultu Sanctorum, de voto et de iureiurando.	863 - 891
Art. I	De sacramentalibus	863
Art. II	De locis sacris	864 - 875
^{1º}	De ecclesias	865 - 869
^{2º}	De exequiis ecclesiasticis et de coemeteriis	870 - 875

Art. III	De diebus festis et paenitentiae	876 - 879
Art. IV	De cultu Sanctorum, sacrarum <i>imaginum</i> et reliquiarum	880 - 884
Art. V	De voto et iureiurando	885 - 891
Titulus XVII	De baptizatis acatholicis ad plena communionem cum Ecclesia catholica convenientibus	892 - 897
Titulus XVIII	De oecumenismo seu de christianorum unitate fovenda	898 - 904
Titulus XIX	De personis et de actibus iuridicis	905 - 931
Caput I	De personis	905 - 926
Art. I	De personis physicis	905 - 915
Art. II	De personis iuridicis	916 - 926
Caput II	De actibus iuridicis	927 - 931
Titulus XX	De officiis	932 - 974
Caput I	De provisione canonica officiorum	934 - 960
Art. I	De electione	943 - 956
Art. II	De postulatione	957 - 960
Caput II	De ammissione officii	961 - 974
Art. I	De renuntiatione	963 - 967
Art. II	De translatione	968, 969
Art. III	De amotione	970 - 973
Art. IV	De privatione	974
Titulus XXI	De potestate regiminis	975 - 990
Titulus XXII	De recursibus adversus decreta administrativa	991 - 1021
Caput I	De recursu hierarchico	992 - 1002
Caput II	De recursu ad tribunal	1003 - 1021
Titulus XXIII	De bonis Ecclesiae temporalibus	1022 - 1069
Caput I	De bonis temporalibus acquirendis	1025 - 1036
Caput II	De bonis ecclesiasticis administrandis	1037 - 1048
Caput III	De contractibus, praesertim de alienationibus	1049 - 1057
Caput IV	De piis voluntatibus et de piis fundationibus	1058 - 1069
Titulus XXIV	De iudiciis in genere	1070 - 1199
Caput I	De foro competenti	1073 - 1100
Caput II	De administris tribunalium	1101 - 1117
Art. I	De Vicario iudicali, de iudicibus et de auditoribus	1101 - 1108
Art. II	De promotore iustitiae, de defensore vinculi et de notario	1109 - 1116

Art. III	De administris tribunalium ex diversis eparchiis vel Ecclesiis sui iuris assumendis	1117
Caput III	De obligationibus iudicum et administratorum tribunalium	1118 - 1131
Caput IV	De ordine cognitionum	1132 - 1138
Caput V	De iudicii terminis, dilationibus et loco	1139 - 1143
Caput VI	De personis in aulam admittendis et de modo conficiendi et asservandi acta	1144 - 1148
Caput VII	De actore et de parte conventa	1149 - 1153
Caput VIII	De procuratoribus ad lites et de advocatis	1154 - 1163
Caput IX	De actionibus et de exceptionibus	1164 - 1178
Caput X	De modis evitandi iudicia	1179 - 1199
Art. I	De transactione	1179 - 1182
Art. II	De compromisso in arbitros	1183 - 1199
Titulus XXV	De iudicio contentioso	1200 - 1371
Caput I	De iudicio contentioso ordinario	1200 - 1357
Art. I	De libello litis introductorio	1200 - 1204
Art. II	De citatione et de intimatione vel notificatione actuum iudicialium	1205 - 1209
Art. III	De litis contestatione	1210 - 1213
Art. IV	De litis instantiae suspensione, peremptione et renuntiatione	1214 - 1221
Art. V	De probationibus	1222 - 1281
1º	De partium declarationibus	1226 - 1234
2º	De probatione per documenta	1235 - 1242
3º	De testibus et de attestationibus	1243 - 1269
aº	Qui testes esse possunt	1245, 1246
bº	De inducendis et excludendis testibus	1247 - 1253
cº	De testimoniis examine	1254 - 1267
dº	De testimoniorum fide	1268, 1269
4º	De peritis	1270 - 1277
5º	De accessu et de recognitione iudicali	1278, 1279
6º	De praesumptionibus	1280, 1281
Art. VI	De causis incidentibus	1282 - 1295
1º	De partibus non comparentibus	1287 - 1290
2º	De interventu tertii in causa	1291, 1292
3º	De attentatis lite pendente	1293 - 1295
Art. VII	De actorum publicatione, de conclusione in causa et de causae discussione	1296 - 1304
Art. VIII	De iudicis pronuntiationibus	1305 - 1316
Art. IX	De impugnatione sententiae	1317 - 1336

1º	De querela nullitatis contra sententiam	1317 - 1323
2º	De appellatione	1324 - 1336
Art. X	De re iudicata, de restitutione in integrum et de oppositione tertii	1337 - 1348
1º	De re iudicata	1337 - 1340
2º	De restitutione in integrum	1341 - 1344
3º	De oppositione tertii	1345 - 1348
Art. XI	De gratuito patrocinio et de expensis iudicibus	1349 - 1351
Art. XII	De execucione sententiae	1352 - 1357
Caput II	De iudicio contentioso summario	1358 - 1371
Titulus XXVI	De quibusdam processibus specialibus	1372 - 1415
Caput I	De processibus matrimonialibus	1372 - 1399
Art. I	De causis ad matrimonii nullitatem declarandam	1372 - 1392
1º	De foro competenti	1372 - 1374
2º	De iure impugnandi matrimonium	1375, 1376
3º	De obligationibus iudicum et tribunalis	1377, 1378
4º	De probationibus	1379 - 1382
5º	De sententia et de appellatione	1383 - 1386
6º	De processu documentali	1387 - 1389
7º	Normae generales	1390 - 1392
Art. II	De causis separationis coniugum	1393 - 1397
Art. III	De processu praesumptae mortis coniugis	1398
Art. IV	De modo procedendi ad obtinendam solutionem matrimonii sacramentalis non consummati aut solutionem matrimonii in favorem fidei	1399
Caput II	De causis ad sacrae ordinationis nullitatem declarandam	1400 - 1402
Caput III	De procedura in parochis amovendis vel transferendis	1403 - 1415
Art. I	De modo procedendi in amotione parochorum	1403 - 1410
Art. II	De modo procedendi in translatione parochorum	1411 - 1415
Titulus XXVII	De sanctionibus poenalibus in Ecclesia	1416 - 1482
Caput I	De delictis et poenis in genere	1416 - 1450
Caput II	De poenis in singula delicta	1451 - 1482
Titulus XXVIII	De procedura in poenis irrogandis	1483 - 1502
Caput I	De iudicio poenali	1483 - 1500
Art. I	De praevia investigatione	1483 - 1485
Art. II	De iudicii poenalis evolutione	1486 - 1497

Art. III	De actione ad damna reparanda	1498 - 1500
Caput II	De irrogatione poenarum per decretum extra iudicium	1501, 1502
Titulus XXIX	De lege, de consuetudine et de actibus administrativis	1503 - 1554
Caput I	De legibus ecclesiasticis	1503 - 1520
Caput II	De consuetudine	1521 - 1524
Caput III	De actibus administrativis	1525 - 1554
Art. I	De procedura in decretis extra iudicium ferendis	1532 - 1535
Art. II	De executione actuum administrativorum	1536 - 1541
Art. III	De rescriptis	1542 - 1545
1º	De privilegiis	1546 - 1550
2º	De dispensationibus	1551 - 1554
Titulus XXX	De praescriptione et de temporis supputatione	1555 - 1561
Caput I	De praescriptione	1555 - 1557
Caput II	De temporis supputatione	1558 - 1561